

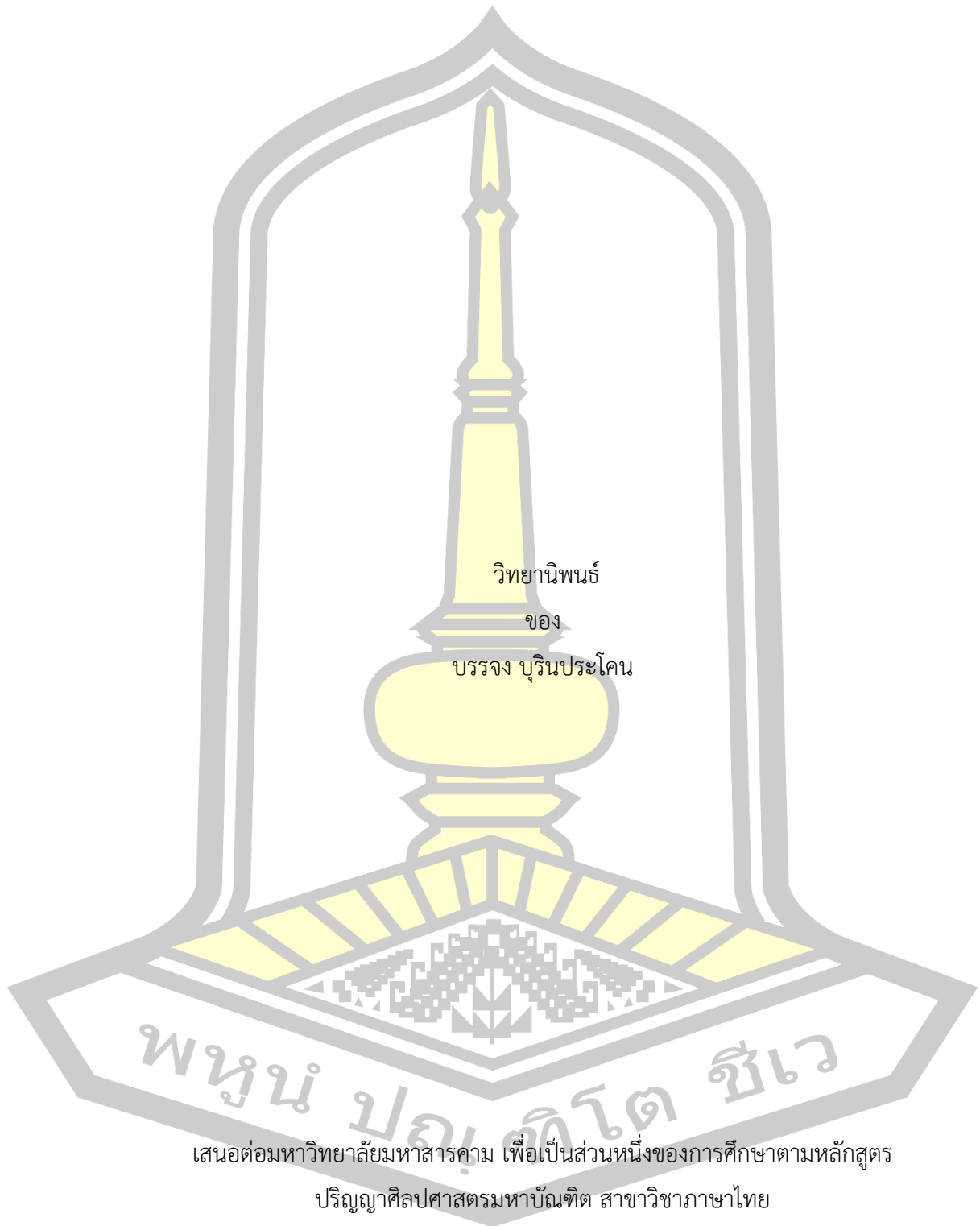
ตัวตนเชิงนิเวศในกรีนพีซของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์

วิทยานิพนธ์
ของ
บรรจง บุรินประโคน

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
ตุลาคม 2561

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

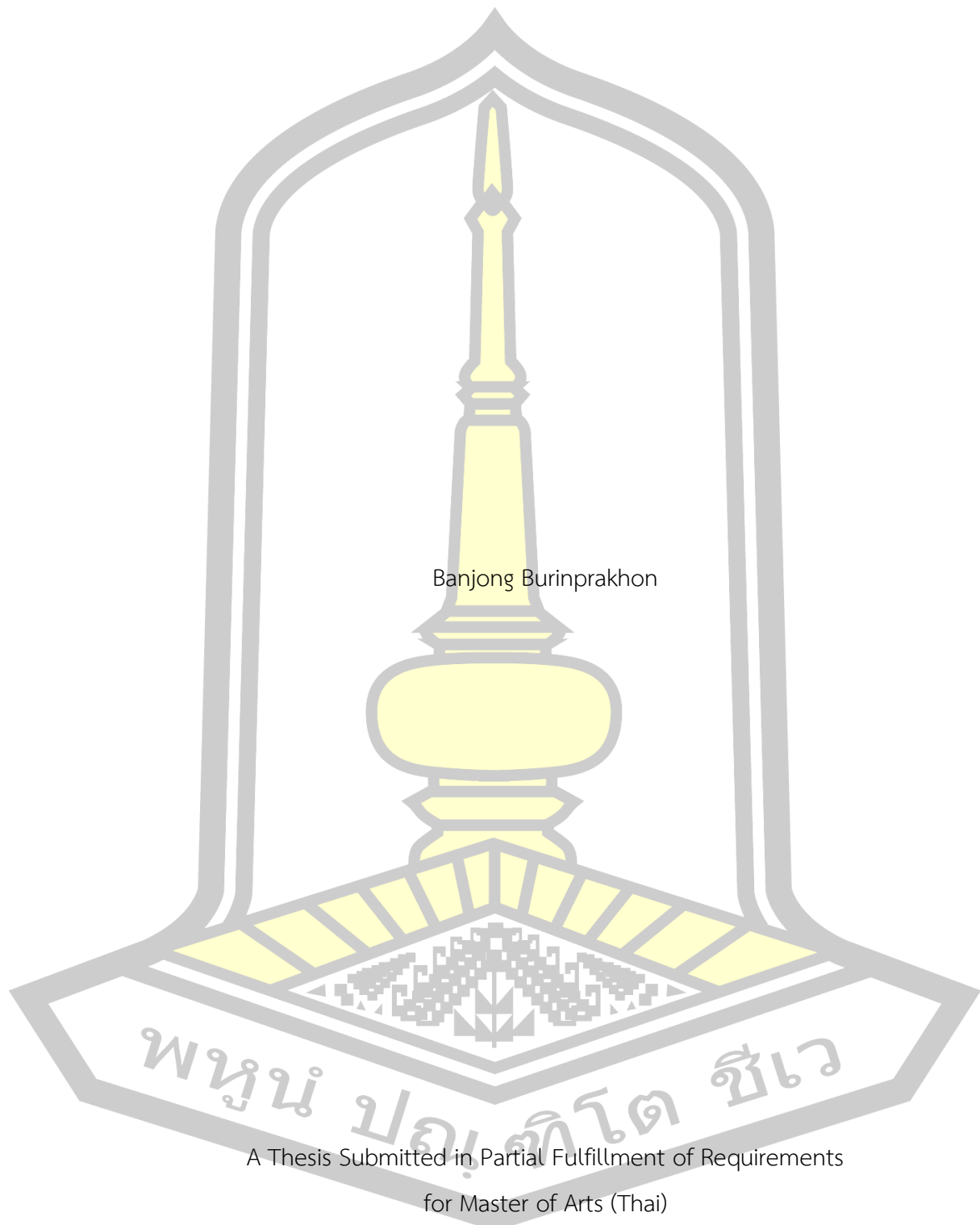
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

ตุลาคม 2561

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The Ecological Self in Rewat Panpipat' s Poetry

Banjong Burinprakhon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Arts (Thai)

October 2018

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายบรรจง บุรินประโคน
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รศ. ดร. ธัญญา สังขพันธานนท์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(อ. ดร. กীরติ ธนะไชย)

.....กรรมการ

(ผศ. ดร. นิตยา วรรณกิตร์)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(อ. ดร. อุมารินทร์ ตูลารักษ์)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(ผศ. ดร. กนกพร รัตนสุธีระกุล)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

.....
(ผศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วัน.....เดือน.....ปี.....

ชื่อเรื่อง ตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์
 ผู้วิจัย บรรจง บุรินประโคน
 อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร. กิรติ ธนะไชย
 ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา ภาษาไทย
 มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีการศึกษา 2561

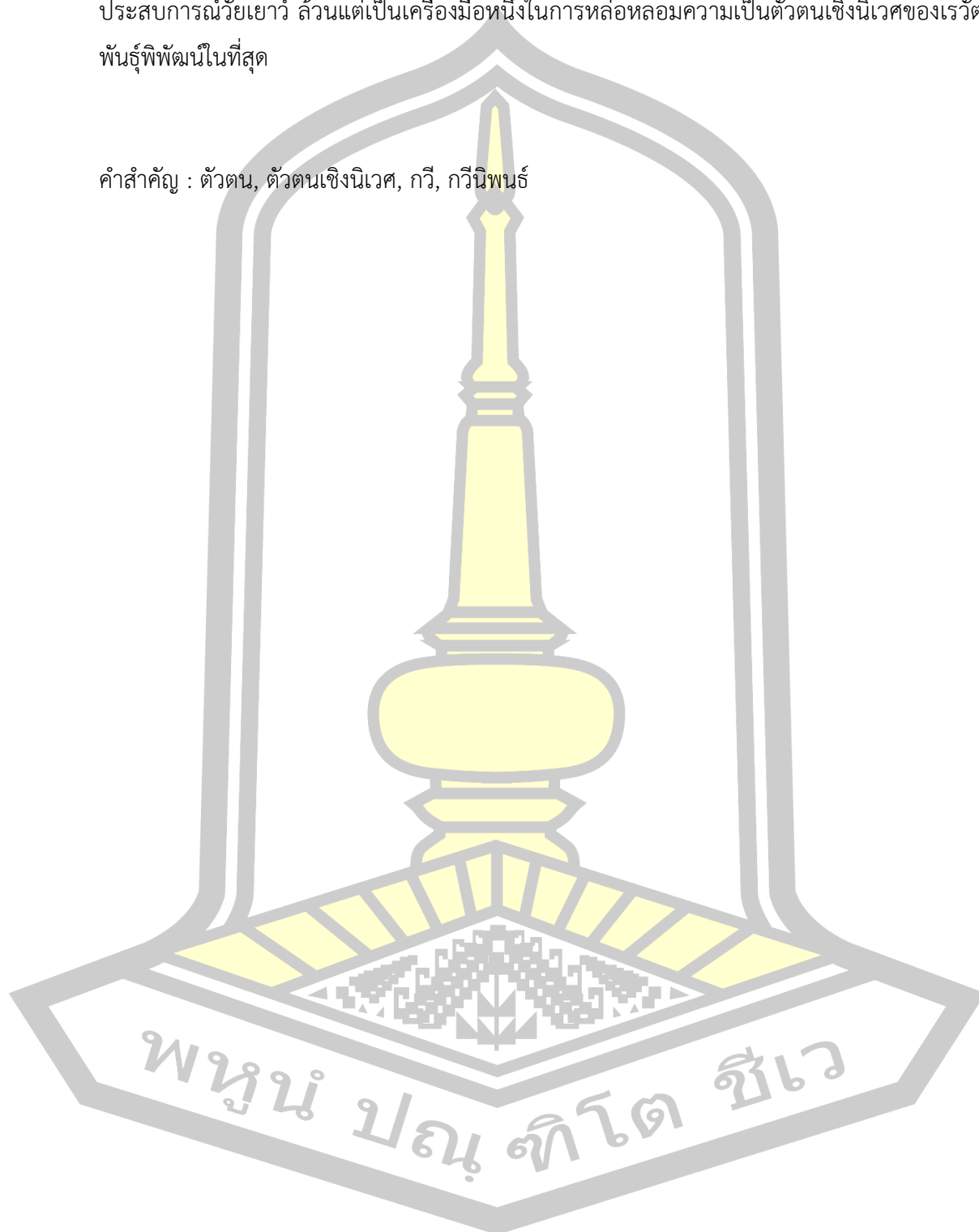
บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง ตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา ตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ และกลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศ ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผ่านงานกวีนิพนธ์ 7 เล่ม คือ 1) บ้านแม่น้ำ (2538) 2) พันฝน เพลงน้ำ (2544) 3) แม่น้ำรำลึก (2547) 4) นกชีวิต (2550) 5) แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน (2555) 6) แม่น้ำเดียวกัน (2558) 7) แม่น้ำที่สาบสูญ (2559) ผลการศึกษาพบว่า กวีนิพนธ์โดยรวมของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มีลักษณะร่วมที่สำคัญคือ การให้ความสำคัญกับธรรมชาติ อันเป็นเสมือนเป็นพื้นที่ก่อเกิดตัวตนเชิงนิเวศ ทั้งนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอตัวตนเชิงนิเวศผ่านกลวิธีการใช้ภาษา และกลวิธีการเล่าเรื่อง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้อ่านตระหนักในการให้ความสำคัญกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันเป็นส่วนสำคัญของการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศ และให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันอย่างฉันท์มิตร โดยให้ความเคารพ อ่อนน้อมถ่อมตนต่อธรรมชาติ การมองนิเวศวิทยาผ่านวรรณกรรมจึงเป็นแนวความคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของวรรณกรรมที่ต่างต้องพึ่งพิงอิงอาศัยกันอย่างเข้าใจ

ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ และกลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ นั้นได้แยกออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1. ตัวตนกับตนเอง 2. ตัวตนกับสังคม 3. ตัวตนกับการประจักษ์แจ้ง กล่าวคือ 1) ตัวตนกับตนเอง เป็นตัวตนขั้นแรกของมนุษย์ที่มีความเป็นตัวเอง ตัวกูของกู 2) ตัวตนกับสังคม เป็นตัวตนขั้นกลาง เป็นตัวตนที่เข้าไปสัมผัสสัมพันธ์กับคนอื่นกับสังคม 3) ตัวตนกับการประจักษ์แจ้ง เป็นตัวตนขั้นสุดท้ายหรือขั้นสูงสุด ตัวตนแห่งจิตวิญญาณ คือ “ตัวตนแห่งการประจักษ์แจ้ง” สำหรับการศึกษาด้านกลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ พบว่า เรวัตร์ได้คัดสรรคำที่นำมาใช้ในงานกวีนิพนธ์เพื่อสื่อความหมายในรูปแบบต่างๆ มากมาย คือ 1. คำที่มีความหมายเกี่ยวกับวิถีชีวิตคติความเชื่อและภูมิปัญญาดั้งเดิม 2. คำที่มีความหมายเกี่ยวกับฤดูกาลและห้วงเวลาอันเลลับ 3. คำที่มีความหมายเกี่ยวกับ ดิน น้ำ ป่า ฤดูกาล สถานที่ 4. คำที่มีความหมายเกี่ยวกับสังคมชนบทและสังคมเมือง และ

5. คำที่มีความหมายเกี่ยวกับพุทธศาสนาและปรัชญาชีวิต กล่าวได้ว่า ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และประสบการณ์วัยเยาว์ ล้วนแต่เป็นเครื่องมือหนึ่งในการหล่อหลอมความเป็นตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์พันธุ์พัฒน์ในที่สุด

คำสำคัญ : ตัวตน, ตัวตนเชิงนิเวศ, กวี, กวีนิพนธ์

TITLE	The Ecological Self in Rewat Panpipat' s Poetry		
AUTHOR	Banjong Burinprakhon		
ADVISORS	keerati Dhanachai , Ph.D.		
DEGREE	Master of Arts	MAJOR	Thai
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2018

ABSTRACT

The ecological self of Rewat Panpipat's thesis aims to study the ecological self of Rewat Panpipat's and his methods to present his ecological self. This thesis study 7 Rewat Panpipat's poetries, including: Ban Mae Nam (1995), 2) Pleng Nam (2001), 3) Mae Nam Ram Luek (2003), 4) Nok Cheewit (2007), 5) "the story of a cat seeing the wall as a bridge" the or in Thai "Maew Phu Mong Hen Kam Pang Pen Sa Pan" (2012), 6) Mae Nam Deaw Kan (2015), and 7) Mae Nam Tee Sap Soon (2016). The result of the study was Rewat Panpipat's poems have common characteristics. He emphasized on the nature which his ecological self have been originated. Moreover, Rewat's ecological self can be interpreted by his language usage methods and his narrative methods. His purpose is to make the readers to be conscious about the importance of the nature and environment which is the main idea of ecological self presentation. Another point is Rewat emphasized on living together with the nature as a friends, giving respect and to be humble with the nature. In the literature view interpretation of ecology from a literature is the concept to expose the relationship between human and environment. Human and nature need to understand each other and be rely on each other.

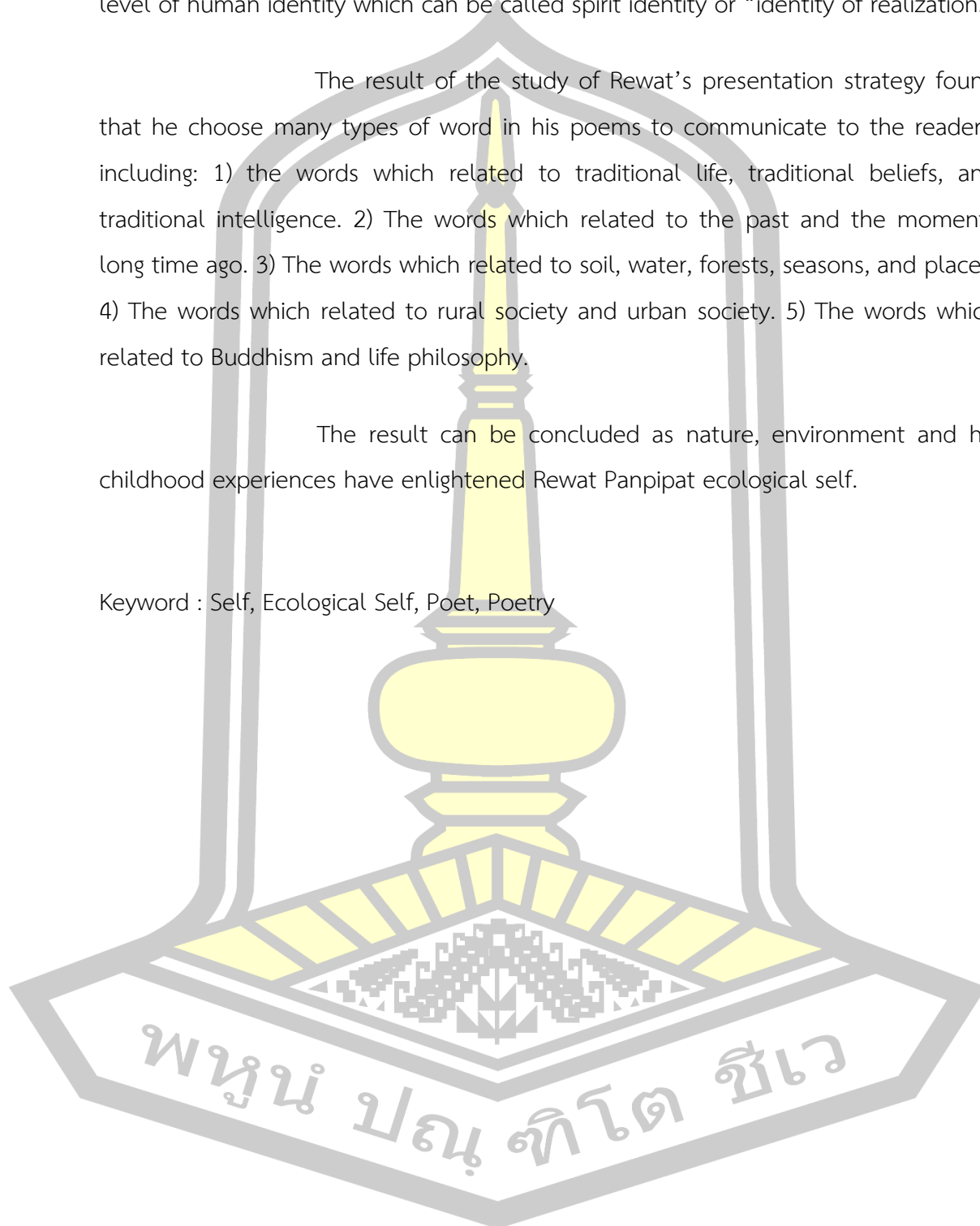
The result of the study on Rewat Panpipat's poems and the his presentation strategy showed Rewat's ecological self could be divided into 3 parts, including 1) self and identity, 2) self and society, 3) self and realization. The further explanation are as follows: 1) self and identity is the first identity of human which is belong to themselves "Myself is mine." 2) self and society is the middle identity of

human which have relationship with society. 3) self and realization is the highest level of human identity which can be called spirit identity or “identity of realization.”

The result of the study of Rewat’s presentation strategy found that he choose many types of word in his poems to communicate to the readers, including: 1) the words which related to traditional life, traditional beliefs, and traditional intelligence. 2) The words which related to the past and the moments long time ago. 3) The words which related to soil, water, forests, seasons, and places. 4) The words which related to rural society and urban society. 5) The words which related to Buddhism and life philosophy.

The result can be concluded as nature, environment and his childhood experiences have enlightened Rewat Panpipat ecological self.

Keyword : Self, Ecological Self, Poet, Poetry

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดีได้ ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือสูงยิ่งจาก อาจารย์ ดร.กิริติ ธนะไชย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ที่ได้ให้คำปรึกษา ให้แนวคิด แนะนำ ตลอดจนความเอาใจใส่ในการให้คำแนะนำเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งยังได้ให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์ ผู้ที่คอยให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในงาน วิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ขอขอบคุณ ผศ.ดร.นิศยา วรรณกิตร์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.อุมารินทร์ ตูลารักษ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ สำหรับข้อชี้แนะ เพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ขอขอบคุณ คุณเรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ ผู้ที่สร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมด้วยจิตวิญญาณ หัวใจ และความรัก จนผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาผ่านงานวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ขอขอบคุณ อาจารย์ กนกกุล มาเวียง ผู้ที่คอยให้กำลังใจ และให้คำปรึกษาตลอดมา ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ขอขอบคุณ รศ.ดร.ประยูร วงศ์จันทร์ ผู้ที่คอยช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และให้คำปรึกษาตลอดมา ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ขอขอบคุณ คุณตากล่อม-คุณยายพู่ ธรรมะประโคน ผู้ให้ความรัก เป้าอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่เด็ก พ่อ กับแม่ และพี่สาว ผู้ที่เป็นแรงใจและเป็นโลกทั้งใบของลูกคนนี้ ขอขอบคุณ คุณยายเลื่อง มั่นกิจ ครอบครัวยุติธรรม พ่อสุดใจ-แม่สุภาพร บ่อเรือ ผู้ที่เป็นแรงใจและกำลังใจสำคัญในการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณ คุณณภาลัย บ่อเรือ ที่คอยเคียงข้างให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณ เพื่อนนิสิตปริญญาโท เพื่อน พี่ น้อง ทุกคน สำหรับมิตรภาพ ที่คอยเฝ้าถาม ให้กำลังใจ [SEP] จนวิทยานิพนธ์ผ่านขั้นตอนต่างๆ จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอขอบคุณ ครอบครัวกษะเปี้ยสำนักพิมพ์ “เพราะความฝัน ไม่เคยที่จะแก่เกินแกง” ขอขอบคุณ ทูสนันสนุนโครงการวิจัยของนิสิตปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาสารคาม งบประมาณแผ่นดินปี 2560 และทุนอุดหนุนโครงการวิจัยสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา (ปริญญาโท) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีงบประมาณ 2561 ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง คุณค่าและความดีงามของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอโน้มอุทิศแต่สรรพสิ่งบนโลกใบนี้ และครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ด้วยสำนึกในพระคุณอันมีอาจ ประมาณได้

บรรจง บุรินประโคน

สารบัญ

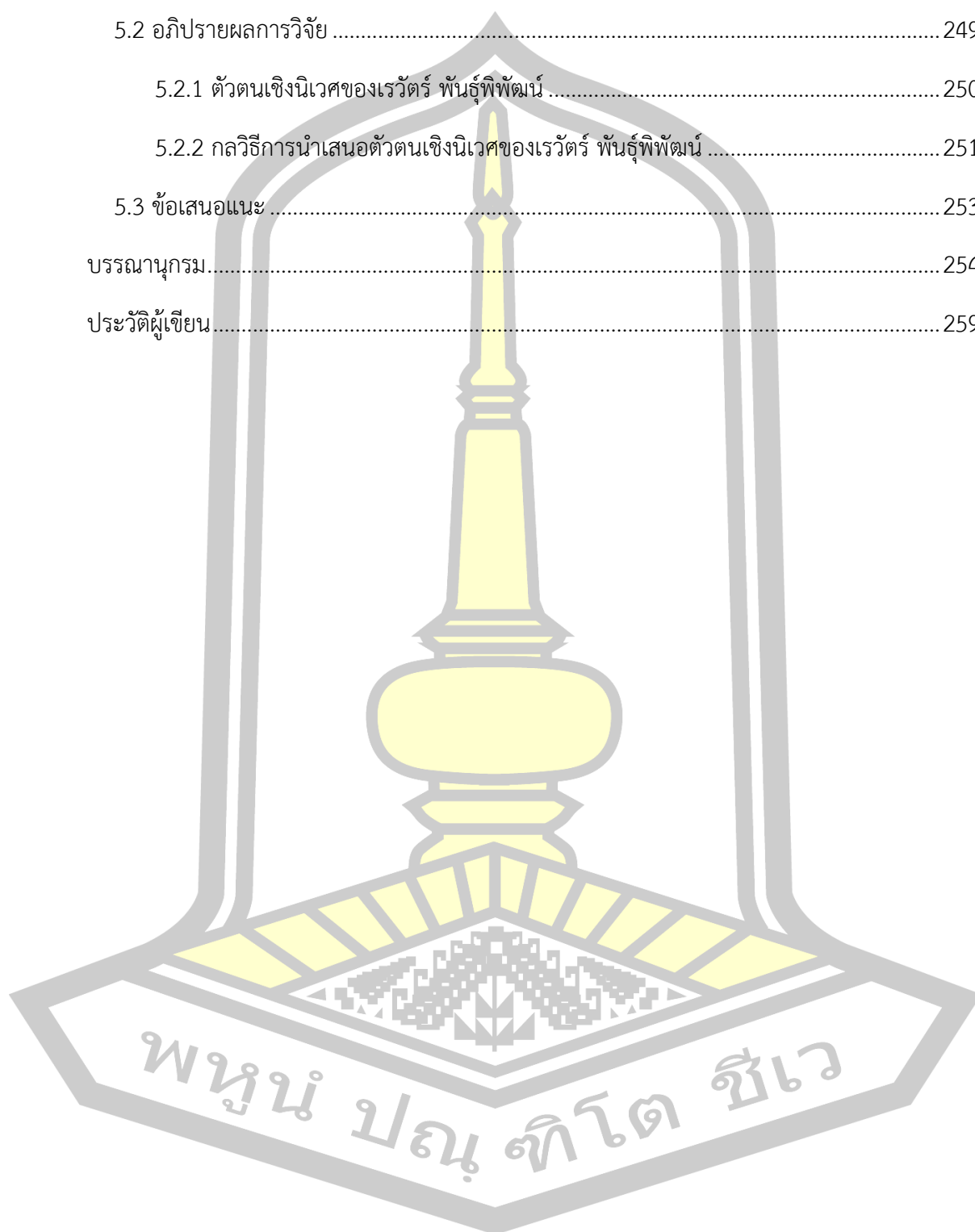
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญภาพประกอบ.....	ท
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
1.1 ภูมิหลัง.....	1
1.2 คำถามหลักในการวิจัย	10
1.3 ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	10
1.4 ความสำคัญของการวิจัย.....	10
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	11
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย.....	11
1.7 กรอบแนวคิดหลักของการวิจัย.....	11
1.7.1 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับนิเวศลุ่มลึก (Deep Ecology).....	12
1.7.2 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self)	13
1.7.3 แนวคิดวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ (Ecocriticism Theory)	17
1.7.4 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติ (Historical Biological Criticism).....	20
1.7.5 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม	23
1.8 กลวิธีทางภาษา	24

1.8.1 การใช้คำ.....	24
1.8.2 การสรรคำ.....	25
1.8.3 การใช้ภาพพจน์.....	25
1.8.4 การใช้สัญลักษณ์.....	26
1.8.5 สัญลักษณ์.....	27
1.9 กลวิธีการนำเสนอ.....	28
1.9.1 แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธบท.....	28
1.9.2 แนวคิดเกี่ยวกับภาพแทน.....	29
1.9.3 แนวคิดเกี่ยวกับการโหยหาอดีต.....	30
1.10 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	31
1.10.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิเวศลุ่มลึก.....	31
1.10.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวตนเชิงนิเวศ.....	33
1.10.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ.....	39
1.10.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติ43	
1.10.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์.....	45
1.10.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม.....	50
1.10.6.1 ความหมายของกวีนิพนธ์.....	50
1.10.6.2 รูปแบบฉันทลักษณ์.....	51
1.10.6.3 แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอ.....	51
1.11 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	58
บทที่ 2.....	59
ประวัติและผลงานของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์.....	59
2.1 ชาติกำเนิด.....	59
2.2 การศึกษา.....	60

2.3 การทำงาน	60
2.4 ครอบครัว.....	60
2.5 จุดเริ่มต้นในการเขียน.....	61
2.6 ผลงานการประพันธ์	63
2.6.1 ผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์	64
2.7 รางวัลและเกียรติคุณที่ได้รับ.....	72
2.8 แนวคิดต่อชีวิตและสังคม.....	73
2.9 แนวคิดต่อกวีนิพนธ์และการสร้างสรรค์วรรณกรรม	73
บทที่ 3	76
ตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์.....	76
3.1 ตัวตนกับตนเอง.....	77
3.1.1 ตัวตนกับวัยเยาว์.....	78
3.1.1.1 ครอบครัวกับการเลี้ยงดูในวัยเยาว์.....	79
3.1.1.2 ประสบการณ์ในวัยเยาว์.....	83
3.1.1.3 ภาพความทรงจำในวัยเยาว์.....	93
3.2 ตัวตนกับสังคม	97
3.2.1 การสังเกตความเป็นไปของสังคม.....	98
3.2.2 การพินิจชีวิตของผู้คนในสังคม.....	101
3.2.3 การตั้งคำถามต่อสังคมเมืองและสังคมชนบท	109
3.3 ตัวตนกับการประจักษ์แจ้ง.....	118
3.3.1 ตัวตนกับธรรมชาติ.....	118
3.3.1.1 ความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	119
3.3.1.2 การเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	124
3.3.2 ตัวตนกับพุทธศาสนา	139

3.3.2.1 ธรรมชาติคือการเปลี่ยนแปลง.....	140
3.3.2.2 ธรรมชาติคือศาสนา.....	145
บทที่ 4	157
กลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์	157
4.1 กลวิธีทางภาษา	157
4.1.1 การใช้คำ.....	157
4.1.1.1 คำที่มีความหมายเกี่ยวกับวิถีชีวิตคตินิยมเชื่อและภูมิปัญญาดั้งเดิม	158
4.1.1.2 คำที่มีความหมายเกี่ยวกับอดีตกาลและห้วงเวลาอันเลลับ	163
4.1.1.3 คำที่มีความหมายเกี่ยวกับ ดิน น้ำ ป่า ฤดูกาล สถานที่	169
4.1.1.4 คำที่มีความหมายเกี่ยวกับสังคมชนบทและสังคมเมือง.....	173
4.1.1.5 คำที่มีความหมายเกี่ยวกับพุทธศาสนาและปรัชญาชีวิต.....	179
4.1.2 การใช้ภาพพจน์ (Figure of speech)	182
4.1.2.1 การใช้สัญลักษณ์ (Sign).....	183
4.1.2.2 การใช้วิธีอุปมาอุปไมย (Metaphor).....	190
4.1.2.3 บุคลาธิษฐาน (Personification).....	199
4.2 กลวิธีการนำเสนอ	203
4.2.1 การนำเสนอผ่านกลวิธีการเล่าเรื่อง	204
4.2.2 การนำเสนอผ่านภาพแทน	213
4.2.3 การนำเสนอผ่านอารมณ์โศกเศร้า.....	219
4.2.4 การแสดงน้ำเสียง.....	228
4.2.4.1 การแสดงน้ำเสียงของนักเขียน.....	228
4.2.4.2 การแสดงน้ำเสียงของสี่ส้นบรรยากาศ.....	239
บทที่ 5	246
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	246

5.1 สรุปผลการวิจัย	246
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	249
5.2.1 ตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์	250
5.2.2 กลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์	251
5.3 ข้อเสนอแนะ	253
บรรณานุกรม.....	254
ประวัติผู้เขียน.....	259

สารบัญภาพประกอบ

หน้า

ภาพประกอบ 1 ภาพแสดงวิวัฒนาการจากยุคเกษตรกรรมสู่ยุคอุตสาหกรรมและในยุคปัจจุบัน.....	6
ภาพประกอบ 2 ภาพเปรียบเทียบระหว่างวิถีทรรศน์มนุษย์ศูนย์กลาง (Anthropocentric)	7
ภาพประกอบ 3 ภาพแผนภูมิและคำอธิบายเกี่ยวกับแนวคิดตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self).....	9
ภาพประกอบ 4 ภาพแผนภูมิและคำอธิบายเกี่ยวกับแนวความคิดหลัก TEK จากภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือความรู้ดั้งเดิม.....	40
ภาพประกอบ 5 เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์	59
ภาพประกอบ 6 ปกกวินิพนธ์ “บ้านแม่น้ำ”	64
ภาพประกอบ 7 ปกกวินิพนธ์ “พันธุ์เพลงน้ำ”	66
ภาพประกอบ 8 ปกกวินิพนธ์ “แม่น้ำรำลึก”	67
ภาพประกอบ 9 ปกกวินิพนธ์ “นกชีวิต”	68
ภาพประกอบ 10 ปกกวินิพนธ์ “แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน”	69
ภาพประกอบ 11 ปกกวินิพนธ์ “แม่น้ำเดียวกัน”	70
ภาพประกอบ 12 ปกกวินิพนธ์ “แม่น้ำที่สาบสูญ”	71
ภาพประกอบ 13 ภาพแผนภูมิและคำอธิบายเกี่ยวกับแนวความคิดตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self)	247
ภาพประกอบ 14 ภาพแผนภูมิและคำอธิบายเกี่ยวกับแนวความคิดตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self)	252

พูน ปณ ทิโต ชีเว

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง

สิทธิการียะ ท่านกล่าวไว้ให้ฟังฟาร์ฮ์

หนบูรพา เทพดาไชประตูละห์ ปีนันคนจะตายนักแล ปีนันว่าฝนจะมีแต่หัวปีข้าวดี

ถ้าฟาร์ฮ์หนอาคนย์ เทพดาไชประตูลม ปีนันฝนแลลมจะมี(มาก)นักข้าวถ่วงาดีมีเป็นไร

ถ้าฟาร์ฮ์หนทักษิณ เทพดาไชประตูลไฟ ปีนันข้าวจะแพงนักแล คนทั้งหลายจะได้ยากด้วย

ข้าวนักแล

ถ้าฟาร์ฮ์หนหรีดี เทพดาไชประตูลิน ปีนันฝนจะตกดินนักแล ข้าวเบาดีแต่ว่าคนจะใช้เจ็บมีดี

ถ้าฟาร์ฮ์หนประจิม เทพดาไชประตูลน้ำ น้ำจะมากนัก แลคนจะตายด้วยรบกันแล

ถ้าฟาร์ฮ์หนพายัพ เทพดาไชประตูลเงิน ปีนันจะสบายมีร้ายแล

ถ้าฟาร์ฮ์หนอุดร เทพดาไชประตูลทอง ปีนันคนทั้งหลายจะอยู่ดีกินดีแลฯ

ถ้าฟาร์ฮ์หนอีสาน เทพดาไชประตูลดิน ปีนันคนทั้งหลายจะอยู่ดีกินดี ข้าวหนักก็ดี ข้าวเบา
ก็ดี ถ่วงาก็ดีแลฯ

(ตำราพรหมชาติ : วัดศรีจันทร์ บ้านนาอ้อ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย, 2559 : 128-129)

เนื้อความตอนหนึ่งจาก ตำราพรหมชาติ วัดศรีจันทร์ บ้านนาอ้อ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย ว่าด้วยเรื่อง “ตำราทำนายฝน” สะท้อนให้เห็นถึง องค์ความรู้ ภูมิปัญญาด้านธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของคนสมัยก่อน ซึ่งเกิดจากการสังเกตสภาพความเป็นไปของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่ตนพันธุ์ ก่อนจะสรุปเป็นองค์ความรู้สืบทอดต่อกันมาผ่านงานวรรณกรรมมุขปาฐะ ก่อนจะกลายมาเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์อักษร ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้สืบทอดมา และนอกจากนี้วรรณกรรมดังกล่าว ยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของวรรณกรรม

อาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องที่ได้รับการนำเสนอในผลงานด้านศิลปวรรณกรรมมาโดยตลอด อันแสดงออกถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อโลกธรรมชาติ หรือกล่าวได้ว่า งานเขียนเกี่ยวกับธรรมชาติมีความหมายในฐานะสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมของมนุษย์มานานแล้ว (Branch, 2001 : 91 อ้างใน ธัญญา สังขพันธานนท์, 2550 : 29)

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติถือเป็นเรื่องที่สำคัญและยิ่งใหญ่ในอนาคต ดังจากปากคำของนักปรัชญาชาวเยอรมันว่า กุนนาร์ รุนด์แกรน กุนนาร์ รุนด์แกรน (2557 : 296) อาร์น แนส และทีมงานของเขาได้พัฒนาทัศนะการมองโลกที่เรียกว่า “นิเวศวิทยาเชิงลึก” (Deep Ecology) ซึ่งอธิบายสั้นๆ ว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและทุกส่วนของธรรมชาติก็มีสิทธิเท่าเทียมในการพัฒนาและเติบโต เป็นสังคมที่ไม่มีชนชั้นที่อยู่ภายในโลกของ

สิ่งมีชีวิตทั้งหมด ที่ซึ่งสิทธิต่างๆ ตามประชาธิปไตยนั้น ไม่ได้มีไว้สำหรับมนุษย์เท่านั้น แต่มีไว้เพื่อสัตว์ พืช และแร่ธาตุด้วย

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ นักวิชาการด้านวรรณคดีของไทย วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2531 : 42-43) กล่าวถึง ความสนใจระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติว่า มนุษย์แบ่งความสนใจในธรรมชาติออกเป็น สองสมัย สมัยแรกวรรณคดีและศิลปะอื่นๆ สนใจในธรรมชาติที่ถูกฝีมือมนุษย์ดัดแปลงประดับประดา ให้สวยงามตามความคิดของมนุษย์ สมัยที่สอง มนุษย์สนใจธรรมชาติที่งามเอง หรือไม่ถูกอิทธิพล มนุษย์มากล้ากรายเลย แต่ยังคงกล่าวอีกว่ามีมนุษย์บางชาติ เช่น ชาวฮินดูที่มีความคิดเอนเอียงไปในทาง ลัทธิ Pantheism คือถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกจนกระทั่งต้นไม้ใบหญ้าล้วนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของวิญญานอันใหญ่ วิญญานอันใหญ่นี้สถิตอยู่ในสิ่งทั้งปวง ลัทธิ Pantheism นี้ ช่วยให้เกิดความสนใจธรรมชาติเร็วขึ้น เพราะเหตุนี้จึงปรากฏว่าวรรณคดีฮินดูใส่ใจใน ธรรมชาติก่อนวรรณคดียุโรปเป็นอันมาก

กระนั้นก็ตาม วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2531 : 43) ได้กล่าวถึงวรรณคดีไทยกับธรรมชาติว่า จะ เห็นว่า วรรณคดีไทยเรา ความรู้สึกรักธรรมชาติ เพลิดเพลินไปในความงามของป่าเขาลำเนาไพร ในกวี นิพนธ์ไทยเกือบทุกเรื่องเราอาจกล่าวได้ว่าการพรรณนาความงามของป่าเขา ภูมิภาพไทยอุดม สมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้และสัตว์นานาชนิด และโดยมากต้นไม้และสัตว์ในประเทศไทยเรากำลังจะ หายหรือเติบโตเหี่ยวแห้งและตายหักโค่นไปเอง โดยไม่มีมนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องตกแต่งให้ผิดเพี้ยนไปจากที่ เป็นอยู่โดยธรรมชาติ ที่ถูกฝีมือมนุษย์ดัดแปลงนั้นมีเป็นส่วนน้อย เมื่อมีของจริงอยู่ใกล้ตัวเช่นนี้ จึงไม่ แปลกใจเลยที่จินตภาพของเราจะไม่มีความรู้สึกในความงามความหลากหลายของธรรมชาติ

ดวงมน จิตรจำนงค์ (2540 : 68-97) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อธรรมชาติว่า ความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติทำให้เกิดความรู้สึกสองด้านควบคู่กัน คือความสำนึกในอำนาจของ ธรรมชาติ และความหวาดระแวงต่อธรรมชาติ ปรากฏออกมาในรูปแบบของความสัมพันธ์ในสอง ลักษณะคือ กวีจะใช้ความผูกพันของมนุษย์ต่อธรรมชาติ แสดงความผูกพันระหว่างตัวละครด้วยกัน หรือกล่าวนัยหนึ่งก็คือ กวีใช้ธรรมชาติเป็นสิ่งประสานผูกพัน ระหว่างมนุษย์ ส่วนความสัมพันธ์ในอีก ลักษณะ เป็นเรื่องของรูปแบบ กลวิธีการนำเสนอ โดยเห็นได้จากลีลาในการพรรณนา กับการนำ ธรรมชาติมาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและการกระทำของตัวละคร ในฐานะที่เป็นฉาก อันเป็น องค์ประกอบหนึ่งของเรื่อง

จากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และบทบาทของการศึกษาธรรมชาติใน วรรณคดี จึงเป็นที่มาของการศึกษาการนำเสนอภาพธรรมชาติผ่านงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์ พิพัฒน์ ในด้านการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศ ทั้งนี้ เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์เกี่ยวกับ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในฐานะที่มีมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ไม่ใช่มนุษย์เป็นศูนย์กลาง ธรรมชาติอย่างในอดีตที่ผ่านมา ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเรียนรู้ที่จะศึกษาในการให้ความสำคัญต่อสรรพสิ่ง บนโลกในฐานะของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ชีวิตจึงอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของธรรมชาติ

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มักนิยามตัวเองว่าเป็น ‘นักรู้สึก’ ที่มีความสุขกับการสังเกตโลกและ เดินทาง ‘ข้างใน’

ด้วยความผูกพันกับชีวิตท้องทุ่งไร่นาป่าช้า จึงทำให้งานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มีกลิ่นอายบรรยากาศชนบท ท่ามกลางแวดล้อมของธรรมชาติ ดังในบทที่ให้สัมภาษณ์ในนิตยสาร Hi-class เกี่ยวกับความเป็นกวีที่ (Thai Writer : เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผู้มาจากความโดดเดี่ยว, 2559) ว่า

เมื่อผมมองกลับไปยังหนหลัง ผมมองเห็นเด็กชายผู้เงียบ
นิ่งและเด็กหนุ่มผู้โดดเดี่ยวคนหนึ่ง ในท่ามกลางถิ่นเกิดกายของ
บ้านไร่ปลายนา ในห้วงความรู้สึกนึกคิดที่ลึกซึ้งกว่าถ้อยคำใดๆ ที่
ใช้สื่อสารสนทนาในชีวิตประจำวัน เช่น เมื่อยามที่ผมได้นั่งมองดูฝน
ตก ผมจะมองเห็นแสงแดดได้มาซักชนมน้ำให้ขึ้นไปห้องที่เยวบน
ท้องฟ้าด้วยกัน โดยให้แม่น้ำแปลงร่างเป็นเมฆ และให้สายลมช่วย
นำพาไป ครั้นเมื่อความคิดถึงเข้าเกาะกุมดวงใจ เหล่าก้อนเมฆจึง
กลับคืนแม่น้ำ ผ่านสายฝนเหล่านั้น...ห้วงความรู้สึกนึกฝันเหล่านั้น
บันดาลใจให้ผมเสาะค้นคำต่างๆ และท่วงทำนองต่างๆ เพื่อจะ
ส่งผ่านภาวะขณะนั้นๆ ให้ตัวผมและใครสักคนได้ใคร่ครวญอย่าง
ละเอียดและละเอียดละไม สิ่งที่ทำให้ผมยังคงเขียนบทกวี เพราะว่า
ผมยังไม่รู้เกี่ยวกับชีวิตอีกมากมาย ยังหลบละเมออยู่ในบาปอุบาย
นานา และยังคงทุกข์เศร้าอยู่ในสิ่งที่เห็นและเป็นไป

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ยังนิยามคำว่า บทกวี อีกว่า “บทกวี” คือ ดอกไม้แห่งความสัมผัสที่
ค่อยๆ เติบโตอยู่ข้างในชีวิตจิตวิญญาณ ครั้นเมื่อต้นขึ้นในเช้าชีวิต-ทุกเช้าชีวิต ดอกไม้นั้นได้เบิกบาน
อยู่ในดวงตาพิเศษของเรา ดวงตาพิเศษที่จะซาบสูญหากเนื้อดินในเราหยาบด้านกระด้าง

จะเห็นว่าภาวะความเป็นกวีของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ นั้นสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองความเป็น
ตัวตนของเขา ที่มีปณิธานแน่วแน่ว่า ดังที่เขาเคยกล่าวไว้ว่า “ปณิธานกวีของผม คือ งานเขียนกับ
ตัวตนได้หลอมรวมเป็นน้ำเนื้อเดียวกัน ดั่งต้นไม้ที่ค่อยๆ เติบโตขึ้นโดยเรียนรู้ฤดูกาลทั้งสาม มีความ
รักอย่างลึกซึ้งต่อชีวิตและสามารถดำรงรักษาจิตวิญญาณไว้ได้ในท่ามกลางยุคสมัยอันเชี่ยวกรากของ
กระแสทุนนิยม ศาสนานิยม หรือสงครามนิยม

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ชื่นชอบการเขียนบทกวีเป็นชีวิตจิตใจ นับตั้งแต่รวมบทกวีเล่มแรก
‘บ้านแม่น้ำ’, ตามด้วยรวมบทกวีเล่มที่สอง ‘พันฝนเพลงน้ำ’ ก่อนที่ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จะลองเปลี่ยน
รูปแบบมาเขียนเรื่องสั้นและนวนิยายในลำดับต่อมา หากแต่ความเป็นกวีในตัวยังคงคุกรุ่นรอวัน
ก่อกำเนิดอีกครั้ง และครั้งนี้เอง กับรวมบทกวี ‘แม่น้ำรำลึก’ กวีนิพนธ์ลำดับที่สาม ได้รับรางวัล
วรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ประจำปี 2547 โดยคำประกาศของ
คณะกรรมการตัดสินรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์
(2547 : 1) มีว่า

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ นำเสนอภาพชีวิตในวัยเยาว์ ซึ่ง
เป็นวัยพิสุทธ์อันกระจำในความทรงจำ โดยรำลึกย้อนผ่าน

สถานที่ เหตุการณ์ ผู้คน และสรรพสิ่งรอบตัว ภาพแต่ละภาพมีเรื่องเล่าที่เรียงร้อยเป็นภาพชีวิตหลากหลายมิติ ซึ่งสื่อให้เห็นว่ามนุษย์ล้วนมีความฝันที่ต้องไขว่คว้า แต่ความหมายที่แท้จริงของมนุษย์กลับอยู่ที่สถานการณ์ในวัยเยาว์อันเป็นพลังหล่อเลี้ยงชีวิตในปัจจุบัน

ด้านศิลปะคำประพันธ์ กวีนิพนธ์แต่ละบทมีความสมบูรณ์ในตัวเอง และเรียงร้อยเป็นโครงเรื่องที่มีเอกภาพ มีภาพชีวิตในวัยเยาว์เป็นปฐมบท และลงท้ายด้วยปัจฉิมบทในวัยชรา กวีใช้กลวิธีหลากหลายในการนำเสนอ เช่น จินตภาพที่ประสานความฝันกับความจริงและสื่อความขัดแย้งที่กลมกลืนกัน ใช้คำง่าย ๆ ที่สื่อความหมายได้หลายนัยอย่างมีสุนทรียรส

สาทิศ กุมาร ได้กล่าวถึงนิเวศวิทยาเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Ecology) ซึ่งเป็นศาสตร์ของการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับระบบนิเวศ อันเป็นแนวคิดทฤษฎีภายใต้ต้นนิเวศวิทยาเชิงลึก (Deep Ecology) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) ว่า “นิเวศวิทยาเชิงจิตวิญญาณชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่ง และชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ไม่สามารถที่จะแยกความสัมพันธ์เหล่านี้ออกจากกันได้ เนื่องจากแต่ละสิ่งล้วนเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ มนุษย์ควรทำต่อธรรมชาติด้วยความเคารพมิใช่ควบคุม” อันสอดคล้องกับการมองธรรมชาติผ่านงานเขียนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ต่อมุมมองตัวตนและความสัมพันธ์กับระบบนิเวศว่า “ฉันถามตนมีชีวิตเพื่ออะไร สานสี่เชียวใบไม้เติมไฟฝัน จารอักษรกลอนกานท์ผ่านคืนวัน ในนาที่น้ำฝน-ฉันตอบตน” เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2538 : 73)

การศึกษาชีวประวัติและผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จึงเป็นเสมือนการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างกวีนิพนธ์และตัวตนของกวี ในฐานะผู้สร้างและผู้เสพ เพื่อศึกษาถึงลักษณะตัวตนของกวีผ่านงานกวีนิพนธ์ และที่สำคัญยังเป็นการศึกษาถึงตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) ในงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์อีกด้วย ทั้งนี้ จากการศึกษาค้นคว้าผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เป็นที่น่าสังเกตว่าการถ่ายทอดบทกวีนั้นมีลักษณะเกี่ยวโยงกับวิถีธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กันอย่างกลมกลืน จึงทำให้ผลงานกวีนิพนธ์มีลักษณะเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผู้เขียน ดังในรวมบทกวี “แม่น้ำที่สาบสูญ” คำนำกวี “ฉันจึงมองเห็นโลกเพราะการอ่าน ได้ยินเสียงซบซ่านจากการเขียน” ในบางตอนที่ว่า ... “ฉันคงอ่านและเขียนมิเปลี่ยนแปลง เพื่อขับไล่ไร้พลังทุกแหล่งหล้า ทุกถ้อยคำกรำเคี้ยวช่วยเยียวยา ต่อชีวิตชีวาราวตาน้ำ จากโรงงานพบตนเป็นคนสวน เผ่าชุดพรรณพลิกพินมองพื้นต่ำมองเห็นโลกปรากฏราวบทธรรม มองเห็นคำลึกซึ่งเป็นหนึ่งเดียว เห็นความงามความมั่งคั่งอยู่ข้างในยุคสมัยไกลห่างต่างร้อยเกี่ยว ชีวิตคือฝุ่นละอองเฝ้าท่องเทียว และกลมเกลียวไพศาลกาลฤดู...” เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 7-8) จะเห็นว่า เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ยังคงมองความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนกับสรรพสิ่งอย่างเป็นหนึ่งเดียว

ทั้งนี้ ด้วย เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เป็นกวีที่มีความละเอียดอ่อนในเรื่องของการใช้ชีวิตที่มีความผูกพันกับธรรมชาติ ความเป็นชนบทได้หล่อหลอมตัวตนของเขาขึ้นมา และประสบการณ์ชีวิตถือเป็นส่วนสำคัญในการประกอบสร้างความเป็นเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ หรือตัวตนของเขา โดยเฉพาะตัวตนเชิงนิเวศ อันถือเป็นลักษณะสำคัญในงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ดังในบทสัมภาษณ์ในนิตยสารไรเตอร์ ฉบับที่ 16 กนกวรรณ เปี่ยมสุวรรณศิริ (2556 : 89-90) ที่ว่า

“กลางปีหน้าจะได้เห็นนาแรก แม้กระทั่งบทบูชาแม่โพสพผมก็เขียนล่วงหน้าไว้เลย เขียนเตรียมไว้หมดทั้งบทรับขวัญข้าวขึ้นลาน ส่งข้าวขึ้นยุ้ง ผมเชื่อในสิ่งพวกนี้ เชื่อใน ดิน น้ำ ลม ไฟ บางคนดูถูกว่า เฮ้ย มึงยังไหวดินไหวน้ำอยู่เลย แต่ผมชอบไง คนอยู่ป่าอยู่ดงที่ขมาน้ำ ขมาผีห้วย ผีภูเขา ผมเชื่อว่าเขามีจิตใจที่ละเอียดกว่าเราเยอะ คนที่ว่าร่ายะ ไปไหนก็ปักธง ไม่ได้ปักรูป คนปักรูปนี้เขาอยู่เฉยๆ ขอเขากิน ไม่ใช่ว่ากูเป็นเจ้าของ

อย่างไรก็ตาม จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ จากยุคเกษตรกรรมสู่ยุคอุตสาหกรรมการพัฒนาแบบไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์และการเพิ่มจำนวนประชากร ทั้งนี้ อาทิตย์ ผ่านพลู (2558 : 28) กล่าวว่า ด้วยเทคโนโลยีการประดิษฐ์สร้าง ทำให้วิทยาการการแพทย์มีความก้าวหน้า จึงนำมาซึ่งผลพวงแห่งปัญหา เมื่อมนุษย์เริ่มรุกรานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ในเวลาต่อมาจึงมีวิชาหนึ่งเกิดขึ้นคือ วิชานิเวศวิทยา (Ecology) หรือวิชาที่ให้ความสำคัญทางวิกฤตการณ์ทางด้านนิเวศ เพื่อศึกษาและแก้วิกฤตการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังที่อาทิตย์ ผ่านพลู กล่าวว่า ก่อนหน้านี้นิเวศวิทยาตามแนวตะวันตกเป็นเพียงวิชาที่มองความสัมพันธ์ภายในธรรมชาติระหว่างสัตว์กับพืชไม่เกี่ยวกับมนุษย์เพราะในเวลานั้นมนุษย์ไม่ได้มองตนเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ แต่มองในแง่หาความรู้จากธรรมชาติเพื่อหาประโยชน์จากธรรมชาติ

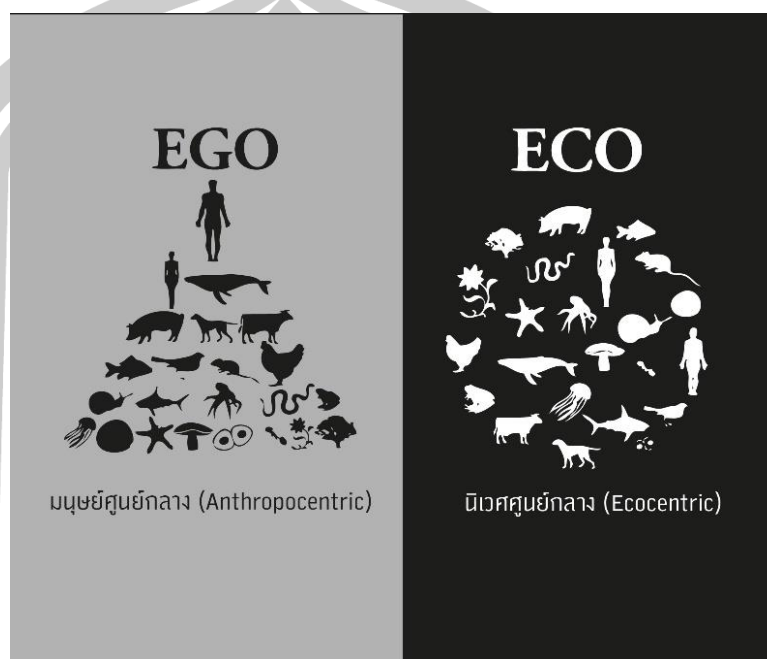

ภาพประกอบ 1 ภาพแสดงวิวัฒนาการจากยุคเกษตรกรรมสู่ยุคอุตสาหกรรมและในยุคปัจจุบัน

ภาพประกอบนี้แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการจากยุคเกษตรกรรมสู่ยุคอุตสาหกรรมและในยุคปัจจุบัน อันแสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เมื่อทรัพยากรธรรมชาติที่เคยมามากมาย ถูกทำลายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการตัดต้นไม้ การสร้างเขื่อน การใช้สารเคมี การทดลองทางวิทยาศาสตร์สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนนำมาซึ่งปัญหา จึงเกิดวิกฤติต่างๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นแผ่นดินไหว ซึอนามิ น้ำท่วม ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ถือเป็นปัญหาที่ทุกคนบนโลกใบนี้จะต้องร่วมมือกันกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ดังที่ กานมณี ภูภักดี (2547 : 2) กล่าวว่า จากการศึกษาความหมายและคุณค่าของชีวิตจะเห็นได้ว่าการเปรียบเทียบระหว่างวิถีทรรศน์มนุษย์ศูนย์กลาง (Anthropocentric) และนิเวศศูนย์กลาง (Ecocentric) และจากมโนทัศน์ที่ว่า มนุษย์ศูนย์กลาง (Anthropocentric) มนุษย์เท่านั้นที่เป็นผู้กำหนดศีลธรรม ผู้ถือกฎความถูกต้อง กำหนดความหมายและคุณค่าของสรรพสิ่ง เพราะถือว่ามนุษย์คือสัตว์ที่มีเหตุผล จากเกณฑ์ดังกล่าวจึงทำให้มนุษย์ปราศจากจิตวิญญาณ มีการตัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยทำให้มนุษย์อยู่ในฐานะของผู้ครอบครองและครอบงำธรรมชาติ โดยกำหนดให้ธรรมชาติมีบทบาทเป็นเพียงทรัพยากร หรือสิ่งที่ไม่มีความค่าในตัวเอง แต่ได้แปรคุณค่านั้นลงเหลือแค่เพียงประโยชน์ใช้สอยของมนุษย์ ทั้งนี้ เพราะมนุษย์ขาดการเชื่อมต่อกับโลก มีการให้ความหมายและคุณค่าที่วัดด้วยมนุษย์เป็นศูนย์กลาง จึงทำให้ความหมายของชีวิตในสังคมปัจจุบันพลักไปอยู่ที่ตัววัตถุ หรือวัตถุเป็นตัวสร้างความหมายให้กับอัตตาของมนุษย์ โดยให้มนุษย์เป็นตัวเป็นตนอยู่ในสังคมได้โดยไม่แตกต่าง แต่แปลกแยกจากธรรมชาติ และสิ่งที่สัมพันธ์ด้วย ดังนั้น

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติผ่านงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ในประเด็นธรรมชาติกับการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศ จึงเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของสังคมปัจจุบัน

ภาพประกอบ 2 ภาพเปรียบเทียบระหว่างวิถีทรรศน์มนุษย์ศูนย์กลาง (Anthropocentric) และนิเวศศูนย์กลาง (Ecocentric)

ภาพประกอบนี้ แสดงให้เห็นถึงกระบวนทัศน์ในการมอง และให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติในอดีต จากเมื่อก่อนมนุษย์ไม่ได้มองว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ แต่มองในแง่ของการหาความรู้จากธรรมชาติเพื่อแสวงหาประโยชน์ โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงผลเสียที่ตามมา

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ประจำปีพุทธศักราช 2536 กวีรางวัลซีไรต์ ประจำปี พ.ศ.2523 จากกวีนิพนธ์รวมเล่มเรื่อง ‘เพียงความเคลื่อนไหว’ หนึ่งในคณะกรรมการ ตัดสินกล่าวว่า กวีนิพนธ์นี้ มีความงามทั้งด้านวรรณศิลป์และเนื้อหา โครงเรื่องมีเอกภาพโดดเด่นด้านจินตภาพ เนื้อหาที่เป็นการนำเสนอวัยเยาว์อันกระจ่างในความทรงจำ อ่านแล้วกินใจ บางบทถึงกับน้ำตาซึม ความงามของหนังสือเล่มนี้ สรุปได้เป็น 4 ประการหลักคือ 1) เป็นกวีที่มีชั้นเชิงและวรรณศิลป์สูง 2) เป็นกวีที่สามารถสร้างจินตนาการให้ผู้อ่านอย่างกว้างไกลและลุ่มลึก 3) มีศิลปะในการนำเสนอแบบเดียวกันกับเรื่องสั้นที่โดดเด่นมาก อีกทั้งยังเป็นกวีที่ไม่จงใจกำหนดความรู้สึกให้แก่ผู้อ่าน 4) มีความเป็นเอกภาพสูง

จรรยาพร ปรปักษ์ประลัย กล่าวถึงงานของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ
จุดประกายวรรณกรรม คอลัมน์ระหว่างบรรทัด เรื่อง “แม่น้ำที่สาบสูญ หัวใจ นาไร่ และสายน้ำ”
จรรยาพร ปรปักษ์ประลัย,(2559 : 5) ว่า

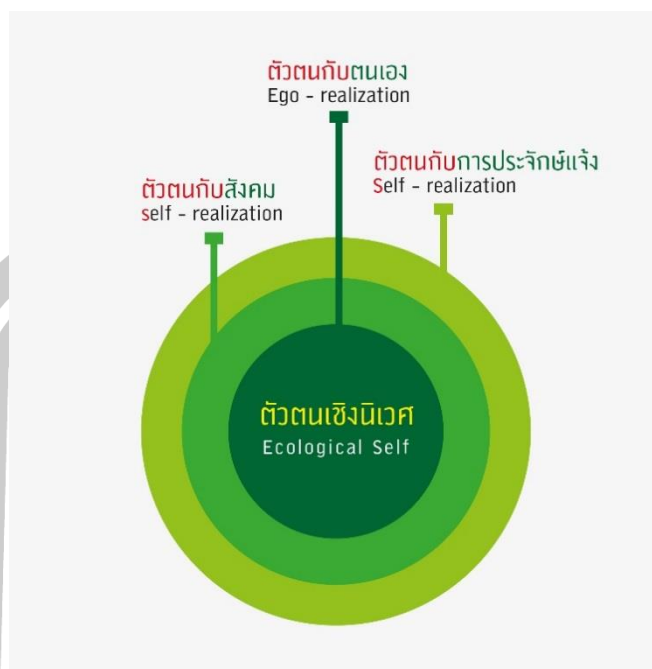
“ด้วยมุมมองเช่นนี้เอง โลกของ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์
จึงไม่แบ่งแยกออกเป็นส่วนๆ ไม่มีพวกเขาไม่มีพวกเรา ไม่มี
พวกอื่น ทุกคนล้วนเป็นหนึ่งเดียว ร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมดื่ม
ร่วมกินร่วมหายใจอยู่บนโลกใบเดียวกัน นับจากอดีตจวบจน
ปัจจุบัน

จึงไม่แปลกที่เขาจะรู้สึกทุกข์ร้อน หม่นเศร้าไปกับ
ชะตากรรมของผู้คน ที่ต้องพลัดพรากจากแผ่นดินถิ่นเกิด
ความขัดแย้งอันนำไปสู่สงคราม และการทำร้ายผู้บริสุทธิ์
ความเกลียดชังอันเกิดจากทัศนคติทางการเมืองอันเปลี่ยน
เปลารวมไปถึงวิถีชีวิตที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพ่อค้า
ส่งผลให้ผืนดินนาไร่แปรเปลี่ยน ไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป

หลังจากเรื่องราวร้ายๆ ในครอบครัว ซึ่งเคย
ถ่ายทอดไว้ใน “แม่น้ำรำลึก” บทกวีชุด “แม่น้ำเดียวกัน” และ
“แม่น้ำที่สาบสูญ” ทำให้ได้เห็นถึงการก้าวผ่านอดีตอันขมขื่น
นั้น ทิ้งมันไว้ข้างหลัง และพยายามไม่หันกลับไปมองอีก บท
กวีในช่วงหลังของเขาเต็มไปด้วยความรัก ที่มีต่อธรรมชาติ
ผู้คน และชีวิต ท่วงทำนองแห่งบทกวีช่างอ่อนหวานนุ่มนวล
แพรวพราว ด้วยเสียงดนตรีในคลังคำ ทั้งหมดทำให้เห็นถึง
การเติบโตและเปลี่ยนผ่านของกวีผู้หนึ่ง แม้ยังคงเป็น เรวัตร์
พันธุ์พิพัฒน์ คนเดิม ทว่าภาวะภายในของเขาขณะนี้อิ่มเต็ม
ขึ้นกว่าเมื่อครั้งอดีตมากเหลือเกิน

“ไม่เรียกร้องความรักจากผู้ใด
เมื่อชีวิตมอบให้อย่างไพศาล
ทุกขณะอนุฤตกุศล
ทุกงานงามหมดจดราวบทกวี”

(ไม่เรียกร้อง หน้า 34)

ภาพประกอบ 3 ภาพแผนภูมิและคำอธิบายเกี่ยวกับแนวคิดตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self)

จากแผนภูมินี้ สามารถอธิบายได้ว่า แนวความคิดตัวตนเชิงนิเวศ คือกระบวนการที่เกิดจากการหยั่งรู้ในตัวตน 3 ระดับคือ 1.ego-realization หมายถึง ระดับของการตระหนักในอัตตาของตนเอง 2.self-realization หมายถึงระดับของการหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น 3.Self-realization หมายถึง ระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง

การใช้กรอบแนวคิดตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) อันเป็นแนวคิดทฤษฎีภายใต้ชายคาของนิเวศวิทยาเชิงลึก (Deep Ecology) ซึ่งเป็นแนวคิดของ อาร์เน นาสส์ (Arne Naess) มาใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการศึกษางานวรรณกรรม อันเป็นวรรณกรรมในลักษณะที่เรียกว่า งานเขียนเกี่ยวกับธรรมชาติ (Nature Writing) ในที่นี้ผู้ศึกษาได้นำมาใช้ในการศึกษางานวรรณกรรมประเภทกวีนิพนธ์หรือ บทกวีสีเขียว (Green Poems) และจากการศึกษา พบว่า ในประเทศไทยการนำแนวความคิดดังกล่าวมาใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษางานกวีนิพนธ์ หรืองานวรรณกรรมนั้น ยังไม่มีใครนำมาใช้เป็นเครื่องมือพิจารณาในงานวรรณกรรม จะมีก็แต่การนำไปใช้ในงานปรัชญา แนวคิดตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) หรือตัวตนธรรมชาติ ถือเป็นแนวความคิดที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ดังที่นาสส์ได้ให้ความหมายว่า ‘ตัวตนแห่งธรรมชาติ’ หรือ ‘ตัวตนเชิงนิเวศ’ (Ecological Self) โดยการแสดงให้เห็นว่าสรรพสิ่งมีปฏิสัมพันธ์ถึงกัน ‘ทั้งหมดคือหนึ่งเดียว’ จุดมุ่งหมายของชีวิตจึงอยู่ที่ ‘การประจักษ์แจ้งในตัวตนที่แท้จริง’ (Self-realization)

การให้ความสำคัญกับธรรมชาติจากที่เคยมองกันว่า ‘มนุษย์เป็นศูนย์กลาง’ (Anthropocentric) มาสู่ แนวคิด ‘นิเวศศูนย์กลาง’ (Ecocentric) แนวความคิดนี้จึงเป็นการรับรู้ว่า ตัวตนของเราไม่ได้แยกออกมาจากธรรมชาติ อันเป็นการรับรู้ถึงความสัมพันธ์อันยิ่งใหญ่ ที่เกิดจาก พื้นฐานของความเคารพ ความรู้สึกอ่อนน้อมถ่อมตนต่อธรรมชาติ การมองนิเวศวิทยาผ่านวรรณกรรม ดังจะเห็นจากบทความของ ธัญญา สังขพัฒน์ (2558 : 4) เรื่อง ‘มาตุคามสำนึกและการโยกย้าย อุดมคติในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์’ ที่กล่าวว่า สำนึกในถิ่นที่และการโยกย้ายอุดมคติในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ เป็นวิธีการสำคัญที่กวีนำเสนอตัวตนและอัตลักษณ์ของตนเอง ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์และวิถีคิดของกวีที่มองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติว่า ธรรมชาติเปรียบเสมือนมารดาผู้ให้กำเนิด โอบอุ้มและกำจุนสรรพสิ่ง การดำเนินชีวิตภายใต้วิถีของธรรมชาติและวิถีวัฒนธรรมในชนบท เป็นวิถีที่งดงาม สงบ ปลอดภัยและพอเพียง ซึ่งเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ให้ความหมายว่า นี่คือนิเวศของธรรมชาติ วิถีไทย และวิถีไทที่นำไปสู่อิสรภาพแห่งชีวิต

อนึ่ง ยังเป็นที่สังเกตว่า ผลงานการประพันธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบ กวีนิพนธ์ นวนิยาย เรื่องสั้น ความเรียง ต่างล้วนหลอมรวมความเป็นตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ในแง่ที่ว่า เรวัตร์ได้บอกเล่าเรื่องราวโดยการมองธรรมชาติผ่านงานเขียนต่างของเขา อันเป็นลักษณะเด่น และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว การศึกษาตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ และท้าทายสำหรับผู้ศึกษา ดังจะเห็นจากการยืนยันตนตนที่แท้จริง (Self Realization) ผ่านกระบวนการที่ใหม่ ที่ว่าด้วยท่าทีของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยใช้ในการวิพากษ์ปัญหาทางปรัชญานิเวศวิทยาสองแนวคิดด้วยกัน คือ แนวคิดมนุษย์ศูนย์กลาง (Anthropocentric) และแนวคิดนิเวศศูนย์กลาง (Ecocentric) ในการหลอมรวมผลงานและตัวตนของกวี อันเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาตัวตนของกวีในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

ทั้งนี้ ยังพบว่า การศึกษาผ่านกรอบแนวคิดตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) ในงานวรรณกรรม ยังไม่มีใครนำมาใช้เป็นเครื่องมือพิจารณาในงานวรรณกรรมอย่างจริงจัง จึงถือเป็นการเพิ่มพูนแนวทางในการศึกษาวรรณกรรม โดยใช้แนวคิดดังกล่าว อันเป็นแนวคิดทฤษฎีใหม่ในการใช้พิจารณางานวรรณกรรม

1.2 คำถามหลักในการวิจัย

1. ตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เป็นอย่างไร
2. กลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เป็นอย่างไร

1.3 ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์
2. เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

1.4 ความสำคัญของการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์
2. เพื่อให้ทราบกลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษากรีนินท์ และเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่สนใจทั้งผู้สร้างงานกรีนินท์และผู้สืบทอดงานกรีนินท์ต่อไป

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาตัวตนเชิงนิเวศในกรีนินท์ของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากกรีนินท์ของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์ที่ได้รับการจัดพิมพ์รวมเล่มแล้วจำนวน 7 เล่ม คือ

1. กรีนินท์ ชุด บ้านแม่น้ำ. ปีที่พิมพ์ 2538. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คมบาง.
2. กรีนินท์ ชุด พันฝนเพลงน้ำ. ปีที่พิมพ์ 2544. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รุปรจันทร์.
3. กรีนินท์ ชุด แม่น้ำรำลึก. ปีที่พิมพ์ 2547. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รุปรจันทร์.
4. กรีนินท์ ชุด นกชีวิต. ปีที่พิมพ์ 2550. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ในดวงใจ.
5. กรีนินท์ ชุด แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน. ปีที่พิมพ์ 2555. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ในดวงใจ.
6. กรีนินท์ ชุด แม่น้ำเดียวกัน. ปีที่พิมพ์ 2555. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ในดวงใจ.
7. กรีนินท์ ชุด แม่น้ำที่สาบสูญ. ปีที่พิมพ์ 2559. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ในดวงใจ.

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาตัวตนเชิงนิเวศในกรีนินท์ของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (documentary research) และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (analytical description) ขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. รวบรวมงานกรีนินท์ของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์ ที่มีการรวมเล่มแล้ว จำนวน 7 เล่ม
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวคิดทฤษฎีตัวตนเชิงนิเวศและกลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศในวรรณกรรมเพื่อประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล
3. วิเคราะห์ข้อมูล โดยอ่านอย่างละเอียด ตีความ เชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อชี้ให้เห็นถึงตัวตนเชิงนิเวศในกรีนินท์ของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์
4. สรุปผลการศึกษาค้นคว้า อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1.7 กรอบแนวคิดหลักของการวิจัย

การศึกษาตัวตนเชิงนิเวศในกรีนินท์ของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย ดังนี้ คือ

- 1.7.1 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับนิเวศลุ่มลึก (Deep Ecology)

1.7.2 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self)

1.7.3 กรอบแนวคิดวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ (Ecocriticism Theory)

1.7.4 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติ (Historical Biological Criticism)

1.7.5 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม

1.7.1 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับนิเวศลุ่มลึก (Deep Ecology)

กานมณี ภูักดี (2547 : 55) ได้กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับนิเวศลุ่มลึก (Deep Ecology) เกิดจากนักปรัชญาชาวนอร์เวย์ นาม อาร์เน นาสส์ (Arne Naess) ผู้สนใจในเรื่องของนิเวศวิทยา และปรัชญานิเวศ โดยนาสส์กล่าวว่า นิเวศลุ่มลึกเป็นเพียงความเคลื่อนไหว (Movement) กระแสหนึ่งซึ่งเรียกว่า (Green) หรือกลุ่มความเคลื่อนไหวสีเขียว (Green Movement) ที่ไม่ได้ทำเพื่อโลกเพียงเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของมนุษย์ แต่ทำเพื่อโลกเพราะเพื่อโลก โดยเริ่มต้นจากระบบนิเวศ ร่วมกันรักษาความสมบูรณ์ของธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงการรักษาคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเองของสรรพสิ่ง

โดย อาร์เน นาสส์ (อ้างถึงใน กานมณี ภูักดี, 2547 : 56) กล่าวถึงนิเวศลุ่มลึกว่า นิเวศลุ่มลึกมองว่าสิ่งมีชีวิตต่างอยู่ในสนามแห่งความสัมพันธ์กันภายใน ซึ่งมีความกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกัน ถ้าปราศจากความสัมพันธ์นี้แล้ว มนุษย์และสิ่งแวดล้อมก็จะเป็นเหมือนที่เคยเป็น อันเป็นการปฏิเสธแนวความคิดที่แยกมนุษย์ออกจากสิ่งแวดล้อม (Man in Environment) และแยกสิ่งต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมออกจากกัน (Things in milieu) มาสู่การหยั่งรู้ในความสัมพันธ์แบบองค์รวมที่ไม่แบ่งแยก (Total Field Image)

จากการศึกษาพบว่านิเวศลุ่มลึก มีหลักการพื้นฐาน 8 ข้อ (The Deep Ecology Flatfrom) ดังนี้

1. ทุกชีวิตมีคุณค่าในตัวเอง และเป็นอิสระจากการใช้ประโยชน์จากมนุษย์
2. ความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของรูปแบบของชีวิตมีค่าในตัวเอง และทำให้ชีวิตทุกชีวิตดำรงอยู่อย่างเบิกบาน
3. มนุษย์ไม่มีสิทธิ์เข้าไปกระทำเพื่อลดความอุดมสมบูรณ์ และความหลากหลาย ยกเว้นเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานเท่านั้น
4. การแทรกแซงของมนุษย์ในโลกนั้นมากเกินไป และมันยังทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น
5. วิถีชีวิตของมนุษย์และจำนวนประชากร เป็นองค์ประกอบสำคัญของผลกระทบนี้
6. ความหลากหลายของชีวิตรวมทั้งวัฒนธรรม นั้นสามารถดำรงอยู่อย่างงดงามได้ ต่อไปถ้าลดผลกระทบต่างๆ ที่เกิดจากมนุษย์
7. อุดมการณ์พื้นฐาน การเมือง เศรษฐกิจ และโครงสร้างทางเทคโนโลยีต้องมีการเปลี่ยนแปลง

8. บุคคลที่ยอมรับในหลักการพื้นฐานข้างต้นนั้นมีพันธะหน้าที่ที่จะต้องมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็นไปสู่การปฏิบัติอย่างสันติอย่างเป็นประชาธิปไตย

จากกรอบแนวคิดเกี่ยวกับนิเวศลุ่มลึก สามารถสรุปได้ว่า นิเวศลุ่มลึก (Deep Ecology) มองว่าสิ่งมีชีวิตต่างอยู่ในสนามแห่งความสัมพันธ์กันภายใน ซึ่งมีความกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกัน ถ้า

ปราศจากความสัมพันธ์นี้แล้ว มนุษย์และสิ่งแวดล้อมก็จะเป็นเหมือนที่เคยเป็น อันเป็นการปฏิเสธแนวความคิดที่แยกมนุษย์ออกจากสิ่งแวดล้อม (Man in Environment) และแยกสิ่งต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมออกจากกัน (Things in milieu) มาสู่การหยั่งรู้ในความสัมพันธ์แบบองค์รวมที่ไม่แบ่งแยก (Total Field Image) จากแนวความคิดดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่าสามารถนำมาใช้เป็นหลักในการศึกษาวิเคราะห์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม อันเป็นตัวแปรสำคัญที่ผู้วิจัยสามารถประยุกต์ใช้ในการด้านการวิเคราะห์ตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

1.7.2 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self)

แนวคิดตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) เชื่อว่าตัวเรากำเนิดมาจากครรภ์แห่งธรรมชาติเช่นเดียวกับสรรพสิ่งที่ต่างมีความสัมพันธ์ต่อกัน และแนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม คือ กลวิธีการประพันธ์ ทั้งนี้ ถือเป็นรูปแบบหนึ่งที่ผู้ประพันธ์สามารถเลือกใช้ในการนำเสนอผลงานของตนเอง

มีนักวิชาการกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับตัวตนเชิงนิเวศ ไว้ดังนี้

สำหรับตัวตนเชิงนิเวศ จากการศึกษาของ กานมณี ภูภักดี (2547 : 55) กล่าวว่า การหยั่งรู้ถึงตัวตนที่แท้ โดยทั่วไปมักจะต้องผ่านการพัฒนา 3 ขั้นคือเริ่มจาก อัตตา (ego) ไปสู่ตัวตนทางสังคม (social self) และจากตัวตนทางสังคม ไปสู่ตัวตนที่แท้จริง (metaphysical self) แต่ในหลักการคิดเช่นนี้ได้ตัดธรรมชาติออกไป นาสส์จึงได้เสนอ ตัวตนแห่งธรรมชาติ (Ecological Self) หรือ ตัวตนเชิงนิเวศ ที่ตัวเรากำเนิดมาจากครรภ์แห่งธรรมชาติเช่นเดียวกับสรรพสิ่ง ซึ่งการพัฒนาในกระบวนการนี้เกิดจากการหยั่งรู้ในตัวตน 3 ระดับคือ

1. ego-realization หมายถึง ระดับของการตระหนักในอัตตาของตนเอง
2. self-realization หมายถึง ระดับของการหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น
3. Self-realization หมายถึง ระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง

1. **ego-realization** เป็นระดับเริ่มแรกของมนุษย์โดยทั่วไป ซึ่งรับรู้ถึงความเป็นตัวเป็นตนเฉพาะของตนเอง หรืออัตลักษณ์ (identity) ซึ่งแยกออกจากสิ่งอื่น ชีวิตอื่น หรือที่เรียกว่าอัตตา (ego) ความยึดมั่นถือมั่นในตัวเองของกู นี่คือตัวฉัน นี่คือสิ่งนั้น นั่นคือสิ่งนี้ ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงถึงปัจเจกภาวะ ระดับของอัตตามีอยู่ในหลายมิติ หลายระดับ ความหมาย หนึ่งในนั้นคือความหมายตามธรรมชาติของสรรพสิ่งที่ต้องการรักษาตัวตนเพื่อการดำรงชีวิตอยู่โดยที่สัมพันธ์เฉพาะกับความต้องการทางกายภาพ ซึ่งแต่ละคนก็ย่อมต้องมีอัตตาคันบ้างไม่มากก็น้อยเพื่อรักษาชีวิตนี้ต่อไป

นาสส์กล่าวว่า คำว่าการหยั่งรู้ในตัวเอง (self-realisation), การแสดงออกของตนเอง (self-expression) และผลประโยชน์แห่งตน (self-interest) ตามวิธีคิดเชิงปัจเจกนิยมและประโยชน์นิยมในรัฐอุตสาหกรรมตะวันตกไม่ได้แสดงถึงระดับที่ลึกซึ้งไปกว่าระดับนี้ เพราะความหมายของ Self ในคำเหล่านี้ยังเป็นเพียงความเห็นแก่ประโยชน์หรืออัตตาของตนเอง หรือผลประโยชน์เฉพาะมนุษย์

ด้วยกัน (มนุษย์ศูนย์กลาง) เป็นสำคัญ ซึ่งหลายคนต่อหลายคนยึดถือเป็นสิ่งสูงสุดของชีวิต และเป็นที่มาของความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่มีอยู่แตกต่างกัน

2. **self-realization** คือระดับที่เริ่มหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น ชีวิตอื่นที่มีใช้แค่ตัวเรา เท่านั้นเป็นระดับที่อัตราเริ่มขยายสู่ชีวิตอื่นที่กว้างขวางขึ้น เป็นความรู้สึกร่วมทุกข์ร่วมสุขกับชีวิตอื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือที่นาสส์เรียกว่า identification หรือการสำนึกในตนที่มีอยู่ร่วมกับผู้อื่นนาสส์ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเขาเมื่อ 40 ปีที่แล้วว่า ขณะที่เขากำลังทดลองสารเคมีอยู่นั้นบังเอิญมีตัวหมัดโชคร้ายตกลงไป แต่เขาไม่สามารถช่วยอะไรได้และต้องปล่อยให้มันค่อยๆตายไปเขารู้สึกสลดใจ เพราะเขาเห็นตัวเองเป็นเช่นตัวหมัดตัวนั้น (he sees himself as a flea) ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจนี้เองที่เป็นสาระสำคัญของการสำนึกในตัวตน ซึ่งสามารถขยายต่อไปถึงสรรพชีวิตที่กว้างขวางอย่างที่สุดในระดับต่อไป
3. **Self-realization** คือระดับที่ตัวตนนั้นได้ขยายไปยังสรรพสิ่งอย่างกว้างขวาง ละเอียดลุ่มลึกซับซ้อนหลากหลาย ยิ่งใหญ่ ในทุกมิติทุกกาลเทศะ คือการรับรู้ตัวตนก็คือผู้อื่น ทุกสรรพสิ่งสรรพชีวิตคือหนึ่งเดียวกัน ไม่ว่าจะระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เหล่าสรรพสัตว์ พืชพันธุ์ แม่น้ำ ภูเขา ทะเล ผืนดิน และโลกดังที่นาสส์เรียกว่าการประจักษ์แจ้งในตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) หรือการสำนึกในตัวตนที่กว้างขวาง (wide identification) ตัวตนที่เราคิดว่าเป็นเพียงตัวเรานี้ไม่ได้มีอยู่อย่างโดดๆ แต่มีอยู่ในความสัมพันธ์ร่วมกันของสรรพสิ่งสรรพปรากฏการณ์ที่เป็นเหตุเป็นผลโยงใยออกเกี่ยวกันนาสส์ใช้ตัว “S” ใหญ่เพื่อแสดงให้เห็นถึงมิติที่อยู่เหนือตัวตนในความหมายที่ยังคับแคบ (beyond narrow selves) ซึ่งคล้ายกับความหมายของแนวคิดทางปรัชญาที่เรารู้จักกันดีแต่มีชื่อเรียกต่างกันไป เช่นคำว่า ตัวตนแห่งจักรวาล หรืออาตมัน (ที่ยังรู้ภาวะที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพรหมมัน) เพราะการประจักษ์แจ้งในตนเกิดขึ้นในปัจเจกบุคคลได้ทุกผู้ทุกนามที่ยังเห็นความลึกล้ำและกว้างขวางของชีวิต ที่มีใช้ในความหมายของตัวตนในปฏิสัมพันธ์ที่แยกจาก หรือตัวตนที่ประกอบด้วยสิ่งต่างๆ

จากการศึกษาของ กานมณี ภูภักดี (2547 : 68-70) ทำให้ทราบว่า นาสส์ให้ความหมายว่า “ตัวตนที่ไม่แบ่งแยกออกจากสรรพชีวิต” โดยเขาใช้คำว่า ตัวตนแห่งธรรมชาติ หรือตัวตนเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นทัศนะที่ได้รับมาจากความหมายของตัวตนทางรหัสยนิยม เช่น ตัวตนแห่งจักรวาล อาตมัน ตัวตนทางจิตวิญญาณ หรือความหมายของตัวตนที่ก่อเกิดสรรพชีวิตเข้าไว้ร่วมกันทั้งหมด ทั้งโลกทั้งจักรวาล และธรรมชาติ ทั้งสิ่งที่เรานิยามว่ามีชีวิตและไม่มีชีวิตต่างไม่ได้มีอยู่อย่างแยกขาดจากกัน

ประเวศ อินทองปาน (2553 : 82) ได้กล่าวถึง ตัวตนเชิงนิเวศ หรืออัตตนิเวศ ไว้ในวารสารมนุษยศาสตร์ ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 พ.ศ.2553 ในบทความเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบนิเวศวิทยาในพุทธปรัชญากับนิเวศวิทยาแนวลัทธิตามทัศนะของอาร์เน แนนส์ ว่า หลักการประจักษ์แจ้งในตัวตน (Self-realization) ระดับต่างๆ ซึ่งมนุษย์ทุกคนล้วนมีศักยภาพที่จะพัฒนาไปถึงได้ มีลำดับขั้นของ

พัฒนาการ 3 ระดับ เรียกลักษณะของนิเวศญาณนี้ว่า Ecosophy และหลักการประจักษ์แจ้งในตัวตน ได้แก่

1. การประจักษ์แจ้งในอัตตา (ego-realization) เป็นสภาวะของการรับรู้โดยทั่วไปของมนุษย์ ซึ่งยังมีความเข้าใจว่า มีสภาวะความเป็นตัวของตนเองดำรงอยู่ แยกขาดจากสิ่งทั้งหลาย สิ่งนี้มักเรียกว่า อัตตา (ego) โดยมนุษย์เข้าใจว่าเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ถาวรซึ่งคงอยู่อย่างเดิม ไม่ว่าลักษณะอื่นๆ ของมันจะเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม อัตตานี้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรับรู้และแสดงปัจเจกภาพของแต่ละคน แต่มนุษย์มีศักยภาพสูงกว่านั้นจึงสามารถพัฒนาตัวตนจากระดับนี้ให้สูงขึ้นต่อไปได้อีก

2. การประจักษ์แจ้งในตัวตนชั้นกลาง (self-realization) คำว่า self ยังเป็นตัว “s” เล็ก เพราะการประจักษ์แจ้งแบบนี้เริ่มพัฒนามาเป็นการเอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือเป็นการมองว่าสิ่งอื่นๆ ก็เหมือนกันกับตัวเรา เรียกว่า identification เมื่อเกิดการประจักษ์แจ้งระดับนี้ ตัวตนหรืออัตตาจะค่อยๆ แปรสภาพมาสู่การมีส่วนร่วมในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสรรพสิ่ง ดังนั้นเมื่อรับรู้ว่ามีสิ่งอื่น เช่น พืช หรือสัตว์มีความทุกข์ ตนเองก็จะรู้สึกเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานไปด้วยเพราะสำนึกที่ว่า หากเป็นตัวเราเองก็ย่อมทุกข์ทรมานเช่นนั้นด้วยเหมือนกัน จากสำนึกเช่นนี้จึงก่อให้เกิดความเอาใจใส่ ดูแล ปกป้อง พิทักษ์รักษาชีวิตอื่นเสมือนกับการปฏิบัติต่อตนเอง

3. การประจักษ์แจ้งในตัวตนที่แท้จริง (Self-realization) ใช้ตัวอักษร “S” ใหญ่ เป็นการขยายการประจักษ์แจ้งในตัวตนจากระดับกลาง (ตัวอักษร “s” เล็ก) ออกไป ซึ่งต่างจากการขยายตัวตนหรืออัตตาในระดับครอบครัว ระดับสังคม ระดับชาติ ฯลฯ ที่ยังคงความมีตัวตนดำรงอยู่แต่การประจักษ์แจ้งนี้เป็นการหยั่งรู้ถึง ตัวตนที่แท้ (Self) นั้น ก็คือความเป็นสิ่งเดียวกันกับสรรพสิ่ง ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนมนุษย์ พรรณพืชสรรพสัตว์ ตลอดจนสิ่งแวดล้อม โลกและเอกภพทั้งหมด การประจักษ์แจ้งเช่นนี้เรียกอีกอย่างว่า อัตนิเวศ (Ecological self) ซึ่งเป็นการประจักษ์แจ้งในตัวตนเชิงสัมพัทธ์ กล่าวคือ สิ่งที่เราเรียกว่าตัวตนนั้น แท้จริงแล้วเป็นผลลัพธ์ของเหตุปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ซับซ้อนและละเอียดอ่อน ทั้งระหว่างตัวตนของเรา กับเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ รวมทั้งสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ สถานที่ ตลอดจนสรรพสิ่งอื่นในสากลจักรวาล การเข้าถึงตัวตนที่ยิ่งใหญ่นี้ได้ มนุษย์ต้องพัฒนาตนเองและสังคมทั้งหมดให้รับรู้ได้ ในฐานะปัจเจกชนมนุษย์ต้องปลดปล่อยความรู้สึกดกดทับต่างๆ ที่มีต่อโลกออกมา เช่น ความทุกข์ความกลัว ความเศร้า ความโกรธ ความรัก ความหวงแหน ฯลฯ อันเป็นสัญลักษณ์ของการเชื่อมต่อกับโลกอันยังผลให้สามารถปลดปล่อยพลังสร้างสรรค์ออกมา ทั้งยังต้องพิจารณาถึงปัญหาในเชิงโครงสร้างของสังคมและการปฏิบัติการ หรือการเคลื่อนไหวต่างๆ เพื่อเชื่อมโยงตนเองกับธรรมชาติและสร้างอัตนิเวศให้เกิดขึ้นอีกด้วย

ณัฐพส วังวิญญู (2550 : 2) กล่าวถึง ตัวตนเชิงนิเวศ ในบทความ ภูมินิเวศภาวนาแสวงหาปัญญาจากแผ่นดิน หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับประจำวันวันที่ 7 เมษายน 2550 ในแง่ที่ว่า คือ ตัวเราที่กว้างใหญ่ไพศาลออกไป Ecological Self โดยกล่าวว่า ตอนนี้ทางตะวันตกมีการศึกษาถึงพลังแห่ง

การบำบัด เยียวยาและเสริมสร้างพัฒนาการทางจิตใจด้วยการกลับไปพึ่งพาธรรมชาติ ที่เรียกว่า จิตวิทยาเชิงนิเวศ Ecopsychology เป็นการกลับไปเรียนรู้จักตัวเองในอ้อมแขนของแผ่นดินและ ธรรมชาติ ภูมินิเวศภาวนา เป็นการเดินทางเพื่อเรียนรู้ที่จะระลึกถึงสัมพันธ์ภาพอันเก่าแก่ของมนุษย์ กับจักรวาล ซึ่งก็คือตัวเราที่กว้างใหญ่ไพศาลออกไป Ecological Self มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรม ดั้งเดิมของชนเผ่าที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาในดินแดนต่างๆ และในรูปแบบวิธีการที่แตกต่างกันออกไป แต่ในที่นี้รูปแบบวิธีการที่ผู้เขียนใช้อยู่เป็นสิ่งที่เรียนรู้มาจากรากฐานของชนเผ่าพื้นเมืองอเมริกันหรือที่ บ้านเราเรียกว่าอินเดียนแดง โดยเรียกในภาษาอังกฤษว่า Vision Quest หรือการแสวงหานิมิตหรือ ปัญญาจากธรรมชาติ

โจนนา มาซี (Joanna Macy) ครูสอนวิชานิเวศวิทยาเชิงลึก ได้กล่าวถึง ตัวตนเชิงนิเวศ ว่า ตามธรรมเนียมดั้งเดิมของวิถีภาวะของการพัฒนาตัวตนผ่านสามขั้นตอน คือ จากอัตตา ไปสู่ตัวตน ทางสังคม และตัวตนทางสังคมไปสู่ตัวตนที่แท้จริง ตามกระบวนการของธรรมชาติ- บ้านเรา, สภาพแวดล้อมของเราทันทีที่เราเป็นเด็ก - ส่วนใหญ่จะถูกกลืนวุ่น ดังนั้น จึงขอแนะนำแนวคิดตัวตน เชิงนิเวศคร่าวๆ กล่าวคือ เราอาจจะอยู่ในธรรมชาติตั้งแต่เริ่มต้น สังคมและมวลมนุษยมีความสัมพันธ์ ที่มีความสำคัญต่อกัน แต่ตัวตนภายนอกเราเอาเปรียบองค์ประกอบของความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ เหล่านี้ไม่เพียงความสัมพันธ์ที่เรากับมนุษย์และชุมชนของมนุษย์ แต่หมายรวมถึงชุมชนขนาดใหญ่ ของสิ่งมีชีวิตทั้งหมดด้วย และเธอได้อ้างถึงมโนทัศน์เกี่ยวกับตัวตนเชิงนิเวศของอาร์เน นาส์ส ว่า “พวกเราสามารถเพิกเฉยไปกับตัวตนที่กว้างกว่าการกำหนดของสังคมอุตสาหกรรมใหญ่ มันเป็น ทั้งการกำเนิดและความจำเป็นเพื่อความอยู่รอดของเรา” จากถ้อยคำของ อาร์เน นาส์ส กับมโนทัศน์ ตัวตนเชิงนิเวศ

แอรรอน มอ Aaron Moe (Aaron Moe, : 2007) กล่าวถึง ตัวตนเชิงนิเวศ ในบทความเรื่อง บทกวีและการขยายขยาย : บริบทของนิเวศวิทยาสมัยใหม่ (Poetry & Expanding the Ecological Self : A Contextualization of Cummings' Typographies within the Modernist Ecological Vision) ว่า เมื่อ อาร์เน นาส์ส เริ่มแนะนำ ตัวตนเชิงนิเวศ ในบริบทรอบๆ ตัวเขา นาส์สได้สร้าง ปรัชญาส่วนตัว โดยใช้ชื่อว่า *Ecosophy T*. โดยคำว่า “T” แทน Tvergastein เป็นชื่อของสถานที่ และกระท่อม โดยนาส์สสร้างบนเขา Hallingskarvet ในนอร์เวย์ เขาได้ระบุสภาพภูมิศาสตร์ ดอกไม้ สัตว์ และภูมิอากาศ และเขาได้ตั้งคำถามหลายคำถามเพื่อสาธิตนิเวศวิทยาเชิงลึก อาทิ สถานที่ไหน ต้องการฉัน แบบแผนของชีวิต กิจกรรม และพิธีกรรมใด ที่เหมาะสมกับสถานที่แห่งนี้ ชีวิตอย่างไรใน Hallingskarvet ที่แสดงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และให้ความเคารพต่อชีวิตรูปแบบอื่น

จากกรอบแนวคิดเกี่ยวกับตัวตนเชิงนิเวศดังที่กล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) หมายถึง การสำนึกในตัวตนที่กว้างขวาง เป็นตัวตนที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับสรรพสิ่ง อันเกิดจากการหยั่งรู้ของตัวตน 3 ระดับ คือ 1. ego-realization หมายถึง ระดับของการตระหนักใน อัตตาของตนเอง 2. self-realization หมายถึงระดับของการหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่นกับสังคม และ 3. Self-realization หมายถึง ระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริงหญิง จากแนวความคิด ดังกล่าวผู้วิจัยพบว่าสามารถนำมาใช้เป็นหลักในการศึกษาวิเคราะห์ตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเร วัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

1.7.3 แนวคิดวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ (Ecocriticism Theory)

แนวคิดวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ (Ecocriticism Theory) ธัญญา สังขพันธานนท์ (2556 : 320-325) กล่าวว่า คือ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศสามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศเป็นแนวคิดใหม่ในการวิจารณ์วรรณกรรม เริ่มขึ้นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกาในปลายทศวรรษที่ 1980 โดยเออร์ริล กล๊อตเพลต์ ศาสตราจารย์ผู้สนใจศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรม ในเวลาต่อมาแนวคิดดังกล่าวก็ได้แพร่หลายในวงวรรณกรรมศึกษาทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกาและในต่างประเทศ

2. ทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศคือทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ยึดโลกเป็นศูนย์กลางที่จะนำไปสู่การศึกษาวรรณกรรมโดย วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศจึงอาศัยหลักฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมของมนุษย์ที่เชื่อมต่อกับโลกทางกายภาพ ว่ามีผลกระทบต่ออย่างไร และมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมมนุษย์อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งประดิษฐ์กรรมทางวัฒนธรรมของภาษาและวรรณคดี นักวิจารณ์วรรณกรรมเชิงนิเวศมีภารกิจที่แน่ชัด ในการเรียกร้องให้ศึกษาสิ่งแวดล้อมและประวัติศาสตร์ของการทำลายสิ่งแวดล้อม การวิจารณ์เชิงนิเวศได้พุ่งเล็งไปที่การยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลางว่าเป็นวิถีทางในการสร้างความแตกต่างระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์

3. ลักษณะสำคัญของทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ มีหลายประการ ได้แก่

(1) ทฤษฎี และภาคปฏิบัติของวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศมีความเป็นการเมือง ด้วยมีมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะเปลี่ยนจิตสำนึกของผู้อ่านและความสัมพันธ์กับสิ่งที่เขาอ่านมัน หรือเพื่อสร้างจิตสำนึกผ่านองค์ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ซึ่งพวกเขาอาศัยอยู่ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนและผู้อ่านทั่วไป

(2) เป็นทฤษฎีที่สามารถบูรณาการแนวคิดอื่นๆ เข้ามาใช้ในการศึกษาวรรณกรรม

(3) เป็นแนวคิดที่มีลักษณะสหวิทยาการ เนื่องจากในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสรรพสิ่งโดยเฉพาะชีวิตของจิตใจและชีวิตของโลกจำเป็นต้องพึ่งการเชื่อมโยงสาขาวิชาซึ่งถูกตัดขาดอันเนื่องมาจากการศึกษาในเชิงดั้งเดิมเฉพาะทาง เขาเห็นว่าวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศต้องพึ่งพาทฤษฎีหลายๆ ทฤษฎี เป็นต้นว่าทฤษฎีประวัติศาสตร์ จิตวิเคราะห์ วาทวิทยา ชาติพันธุ์วิทยา การเมือง การปกครอง เป็นต้น

(4) การฝึกวิจัยในภาคสนามเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ การศึกษานอกสถานที่ด้วยวิธีการของวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ เป็นการย้ำเตือนกฎเกณฑ์ที่ว่าโลกนี้ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อมนุษย์เพียงลำพัง นักวิจารณ์วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศต้องเป็นนักปฏิบัติและนักเคลื่อนไหวทางสังคมจึงต้องมีการลงสนามเพื่อศึกษาวิจัย ไม่ใช่ศึกษาจากตัวบทเพียงอย่างเดียว

4. วิธีการของทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศในการวิเคราะห์ตัวบท จะให้ความสำคัญกับการนำเสนอภาพแทนของธรรมชาติในวรรณกรรม การศึกษาโดยเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลกธรรมชาติ นอกจากนี้แล้วยังให้ความสำคัญต่อการศึกษารากเหง้าและบทบาทของภาษา เห็นว่าภาษาไม่สามารถแยกได้จากโลกธรรมชาติ สนใจภาษาในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญในการ

สร้าง “วาทกรรมเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” และในการวิเคราะห์นั้นจะต้องเชื่อมโยงและบูรณาการศาสตร์และทฤษฎีหลายๆ ทฤษฎีเข้ามาประกอบเพื่อให้เกิดความรอบด้านและลุ่มลึกมากขึ้น นักวิจารณ์วรรณกรรมเชิงนิเวศจะตั้งคำถามที่สำคัญ เช่น ธรรมชาติได้รับการนำเสนอในบทประพันธ์อย่างไร บทบาทของฉากธรรมชาติที่แสดงในโครงเรื่องของนวนิยายเป็นอย่างไร ค่านิยมที่แสดงในวรรณกรรมนั้นสอดคล้องกับภูมิปัญญาของการอนุรักษ์ธรรมชาติหรือไม่ งานเขียนเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติของนักเขียนชายกับนักเขียนหญิงเหมือนกันหรือไม่ ผลกระทบเกี่ยวกับวิกฤติสิ่งแวดล้อมได้แทรกซึมเข้าไปในเนื้อหาของวรรณกรรมร่วมสมัยและวัฒนธรรมประชานิยม ด้วยแนวทางใดและด้วยเหตุผลใด ทำอย่างไรจึงจะให้วิทยาศาสตร์เปิดตัวเองมาสู่การวิเคราะห์วรรณกรรม อะไรคือจุดร่วมที่พอจะเป็นไปได้ระหว่างวรรณคดีศึกษากับวาทกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่จะสัมพันธ์กันได้ในสาขาวิชา เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญา ประวัติศาสตร์ จริยศาสตร์ จิตวิทยา

วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ (Ecocriticism) เป็นทฤษฎีการวิจารณ์วรรณกรรมแนวใหม่ ที่ถือได้ว่าเป็นทั้งความเคลื่อนไหวและกระบวนทัศน์ในวงการศึกษาวรรณกรรมยุคหลังสมัยใหม่ ทฤษฎี “วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ” (Ecocriticism) เป็นแนวคิดและทฤษฎีที่ให้ ความสนใจศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรม โดยใช้ฐานความรู้ด้านนิเวศวิทยา (Ecology) และแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยม (Environmentalism) มาเป็นพื้นฐานในการศึกษา เนื่องจากการวิจารณ์เชิงนิเวศเป็นมโนทัศน์และแนวคิดใหม่ในการศึกษาวรรณกรรมทั้งยังเป็นแนวความคิดที่มีความเป็นสหวิทยาการ โดยเป็นการผสมผสานวิธีการของวิทยาศาสตร์กับวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ คือการนำความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงศาสตร์ด้านนิเวศวิทยา มาใช้เป็นฐานความรู้ในการอธิบายและตีความตัวบทวรรณกรรม จึงถือได้ว่าแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว ยังเปิดพื้นที่สำหรับการประกอบใช้แนวคิดทฤษฎีอื่นๆ ต่อการพิจารณาตัวบทวรรณกรรมได้อย่างหลากหลาย

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2531 : 42) กล่าวว่า ระยะเวลาที่มนุษย์มีความสนใจต่อธรรมชาติมีสองสมัย คือ สมัยแรกวรรณคดีและศิลปะอื่นๆ สะท้อนความสนใจธรรมชาติ ที่ถูกมนุษย์ดัดแปลงประดับประดาให้สวยงามตามความคิดของตน สมัยที่สอง มนุษย์มีความสนใจความงามอันเป็นธรรมชาติของธรรมชาติที่ไม่ถูกอิทธิพลมนุษย์มากถ้ากราย

ในยุคหลังสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Post-Renaissance) งานเขียนที่เกี่ยวกับธรรมชาติของตะวันตกในระยะแรกนั้นเรียกว่า “งานเขียนแนวท้องทุ่งชนบท” (Pastoral) ซึ่งหมายถึงงานเขียนที่มีแนวคิดที่จะกลับคืนไปสู่สถานที่ซึ่งปราศจากความเป็นเมือง หรือดินแดนที่อุดมไปด้วยธรรมชาติ หรือหมายถึงวรรณกรรมใดๆ ก็ตาม ที่พรรณนาถึงสภาพของชนบท ซึ่งแสดงนัยอย่างชัดเจนว่ามีความตรงข้ามกับเมือง

กล็อดเฟลต์ตี้ (อ้างใน ธัญญา สังขพันธานนท์, 2556 : 46) กล่าวว่า ทฤษฎีทางวรรณคดีให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างนักเขียน ตัวบท และโลก ในวรรณคดีส่วนใหญ่ คำว่า “โลก (World)” มีความหมายที่โยงใยถึงสังคม - แวดวงของสังคม แต่วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศอธิบายคำว่า โลกในความหมายของโลกที่เป็นระบบนิเวศเท่านั้น เราสามารถอนุมานได้เช่นกันว่า วรรณคดีไม่ได้เกี่ยวข้องากับโลกเฉพาะวัสดุทางสุนทรียศาสตร์เท่านั้น แต่มีความเกี่ยวข้องและอยู่ในระบบโลกพลังงาน วัตถุดิบ และปฏิสัมพันธ์ทางความคิด

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2556 : 46) กล่าวว่า การอ่านในทัศนะของนักวิจารณ์เชิงนิเวศก็เช่นเดียวกับการอ่านของนักคิดหลังโครงสร้างนิยม คือต่างก็ปฏิเสธทัศนะของนักมนุษยนิยม และแทนที่ด้วยความคิดที่แตกต่าง การอ่านในเชิงนิเวศและหลังโครงสร้างนิยมมองทุกสิ่งทุกอย่างว่าเป็นตัวบทในฐานะเครือข่ายของระบบความหมายทุกชนิด และยังแสดงทัศนะต่อเรื่องการอ่านแบบนักวิจารณ์เชิงนิเวศน์อีกว่าการอ่านอย่างนักวิจารณ์วรรณกรรมเชิงนิเวศ ไม่เพียงแต่เป็นการให้ความหมายต่อประเด็นเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังเป็นการตั้งคำถามเกี่ยวกับวรรณคดี ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เช่น ธรรมชาติได้รับการนำเสนอในตัวบทอย่างไร การประกอบสร้างคำหรือศัพท์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติเป็นอย่างไร ธรรมชาติของเมืองตรงกันข้ามกับธรรมชาติของชนบทและป่าอย่างไร

ชลธิรา สัตยาวัฒนา (อ้างใน ธัญญา สังขพันธานนท์, 2556 : 66) แสดงความเห็นว่ ทุกชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทยและเอเชียมี “จักรวาลทัศน์” (Tradition Knowledge) ที่นอบน้อมต่อธรรมชาติ จึงใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างเคารพ และรักษาไว้ให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ยังกล่าวอีกว่า จักรวาลทัศน์และภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ มีการสั่งสม สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นรากร่วมวัฒนธรรมเดียวกัน

ฮันติงตัน (Henry P. Huntington) และมิมีริน (Nikolai L. Mymrin) (อ้างใน ธัญญา สังขพันธานนท์, 2556 : 57) ได้อธิบายถึง ทฤษฎีความรู้เชิงนิเวศแบบดั้งเดิม (Traditional Ecological Knowledge) TEK ว่า คือความรู้และการหยั่งรู้ที่ได้มาจากการสังเกตอย่างกว้างขวาง เกี่ยวกับพื้นที่หรือตระกูลและสายพันธุ์อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม ที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจ หรือใช้ทำนายเหตุการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในช่วงชีวิตของบุคคลที่เหลือนอยู่ โดยความรู้ดังกล่าวได้รับการสั่งสมถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่ง มีความเป็นพลวัตและยืดหยุ่นได้ เป็นระบบการจัดการเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทุกชุมชนมาเป็นเวลานานแล้ว ทั้งยังมีความเกี่ยวข้องกับการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศอีกด้วย อย่างไรก็ตาม แม้การศึกษาวรรณกรรมโดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตาม “จิตวิญญาณของข้อผูกพันกับวิถีทางของสิ่งแวดล้อม” (spirit of commitment to environmental praxis) จะมีมาก่อนหน้านี้นี้บ้างแล้ว แต่ก็อยู่ในชื่อเรียกอื่นๆ คำว่า วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ หรือ “Ecocriticism” เริ่มปรากฏร่องรอยเป็นหลักฐานครั้งแรกในบทความเรื่อง Literature and Ecology. ของ วิลเลียม เรอเคิร์ต (William Rueckert) ซึ่งเขียนขึ้นในปี 1978 และต่อมาได้เป็นศัพท์ทดลองใช้ในการวิจารณ์วรรณกรรมในปี 1989 โดยการเริ่มต้นของ กล็อตเฟลต์ตี้ (Cheryll Glotfelty) นักวิชาการด้านวรรณกรรมที่ให้ความสนใจอย่างมากในเรื่องของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรม กล็อตเฟลต์ตี้ ให้ความสนใจงานวรรณกรรมตั้งแต่ของ Henry David Thoreau จนถึงงานของ Adward Abbey ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานเขียนเกี่ยวกับธรรมชาติในยุคแรกๆ แต่เธอไม่พบแนวทฤษฎีใดๆ ที่จะอธิบายและวิเคราะห์งานเขียนดังกล่าว ธัญญา สังขพันธานนท์ (2556 : 320-325) อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า “วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ” (Ecocriticism) นั้นมุ่งพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและโลกของธรรมชาติที่ปรากฏอยู่ในตัวบทวรรณกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวบทที่เรียกว่างานเขียนที่เกี่ยวกับธรรมชาติ (Nature Writing) หรือ “วรรณกรรมสีเขียว” (Green Literature)

แนวคิดเกี่ยวกับวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ (Ecocriticism) เป็นแนวคิดและทฤษฎีที่ทำให้ความสนใจศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรม โดยใช้ฐานความรู้ด้านนิเวศวิทยา (Ecology) และแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยม (Environmentalism) มาเป็นพื้นฐานในการศึกษา เนื่องจากการวิจารณ์เชิงนิเวศเป็นมโนทัศน์และแนวคิดใหม่ในการศึกษาวรรณกรรม และยังเป็นแนวความคิดที่มีความเป็นสหวิทยาการ โดยเป็นการผสมผสานวิธีการของวิทยาศาสตร์กับวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ คือการนำความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงศาสตร์ด้านนิเวศวิทยา มาใช้เป็นฐานความรู้ในการอธิบายและตีความตัวบทวรรณกรรม จึงถือได้ว่าแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว ได้เปิดพื้นที่สำหรับการประกอบใช้แนวคิดทฤษฎีอื่นๆ เพื่อพิจารณาตัวบทวรรณกรรมได้อย่างหลากหลาย จากแนวความคิดดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่าสามารถนำมาใช้เป็นหลักในการศึกษาวิเคราะห์เรื่องการศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์ได้เป็นอย่างดี

1.7.4 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติ (Historical Biological Criticism)

การวิจารณ์ในเชิงชีวประวัติ (Biological Approach) นักวิจารณ์ที่ยึดถือแนวทางดังกล่าวในการวิจารณ์วรรณคดีมีความเห็นว่า การที่จะทำความเข้าใจวรรณคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งนั้น ผู้อ่านมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจบุคลิกภาพและความคิดของผู้แต่งเสียก่อน ทั้งนี้ เพราะถือว่าวรรณคดีคือสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกภาพของผู้แต่ง ดังนั้น นักวิจารณ์จึงพยายามที่จะศึกษาเกี่ยวกับชีวิตและประสบการณ์ต่างๆ ของผู้แต่งให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้และนำความรู้ที่ได้ใช้ในการตีความผลงานของนักประพันธ์ผู้นั้น

เจตนา นาควิริยะ (2521 : 6) กล่าวว่า การวิจารณ์ตามแนวชีวประวัติเป็นแนวการวิจารณ์ที่เคยแพร่หลายมากในยุโรปในศตวรรษที่ 19 นักวิจารณ์ที่มีบทบาทในการวิจารณ์ตามแนวนี้นี้ได้แก่ แซงค์ เบอร์ฟ (Saint - Beuve) นักวิจารณ์ผู้ได้รับอิทธิพลมาจาก มาดาม เดอ สตาเอล (Madam de Stael) ซึ่งเป็นนักวิจารณ์ที่มีความสามารถในการชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างงานประพันธ์และบุคลิกภาพของนักประพันธ์อย่างชัดเจน

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2537 : 116) กล่าวว่า การวิจารณ์วรรณคดีตามแนวชีวประวัติจะช่วยให้ประโยชน์ในการศึกษาได้มากหากผู้วิจารณ์นำมาใช้อย่างเหมาะสม การเข้าใจชีวประวัติหรือประสบการณ์การในชีวิตของผู้เขียนจะช่วยให้เข้าใจความหมายในงานประพันธ์ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น นักเขียนบางคนได้ซ่อนเงื่อนงำบางประการเอาไว้ในงานเขียน ซึ่งอาจอยู่ในรูปของสัญลักษณ์บางอย่าง ถ้าผู้อ่านไม่เข้าใจประวัติของผู้เขียนมาก่อนอาจจะตีความบทประพันธ์ได้ไม่กระจ่าง อย่างไรก็ตาม นักวิจารณ์จะต้องคำนึงถึงข้อจำกัดบางประการในการวิจารณ์ตามแนวนี้นี้ กล่าวคือนักวิจารณ์จะต้องไม่ยึดถือเอาวรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการเขียนชีวประวัติ เพราะการเขียนชีวประวัติกับการวิจยคุณค่าวรรณคดีต่างกัน นอกจากนี้แล้ว ผู้วิจารณ์จะต้องระวังในการใช้ชีวประวัติให้มาก เพราะการศึกษาชีวประวัติช่วยอธิบายวรรณคดีได้ก็จริง แต่ก็ไม่สามารถประเมินค่าวรรณคดีได้ ดังนั้น ผู้วิจารณ์จึงไม่ควรมุ่งศึกษาเพื่ออธิบายผลงานของกวีเพียงด้านเดียว และไม่ควรศึกษาประวัติและ

บุคลิกภาพของกวีจากงานประพันธ์เพียงด้านเดียวโดยถือว่าเป็นสิ่งที่กวีแสดงออกในงานประพันธ์ทั้งหมดคือการแสดงออกของบุคลิกภาพทั้งหมดของผู้เขียน ทั้งนี้ เพราะกวีหรือผู้แต่งมิได้สร้างงานแต่ละชิ้นขึ้นมาจากจิตไร้สำนึกหรือชีวประวัติของตนเองเท่านั้น แต่บางส่วนอาจถูกเสริมแต่งหรือเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่พบเห็นมาก็ได้

พัฒนจิรา จันทรดำ (2547 : 79) กล่าวถึง การวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติ (Historical Biological Criticism) ว่า การวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติเป็นแนวทางการวิจารณ์ดั้งเดิม (The Traditional Approaches) มีอิทธิพลอย่างมากก่อนต้นศตวรรษที่ 20 ลักษณะเด่นของการวิจารณ์แบบดั้งเดิมคือ นักวิจารณ์ที่ศึกษาวรรณคดีในแนวนี้เชื่อว่า งานศิลปะเป็นเพียงผลผลิต หรือสิ่งที่ถ่ายทอดบุคลิกภาพและชีวประวัติ สภาพสังคมแนวคิดหรือปรัชญาของผู้แต่ง หรือแม้ก็เป็นสิ่งที่สืบทอดลักษณะวิชาการแขนงอื่นๆ เช่น ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและอารยธรรม เป็นต้น ในการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณคดี ผู้วิจารณ์จึงให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบภายนอกมากกว่าคุณค่าภายใน (Intrinsic Values) ของวรรณกรรม เป็นต้นว่า ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และสังคม การวิจารณ์ในแนวนี้นักวิจารณ์จะวิเคราะห์วิจารณ์มุ่งเน้นในสิ่งที่ผู้แต่งได้สร้างสรรค์ขึ้นมาในช่วงใดช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์ ตลอดจนเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความรู้สึกอารมณ์ จินตนาการ และโลกทรรศน์ของผู้แต่งที่ต้องการสื่อมายังผู้อ่าน

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2517 : 13) กล่าวถึง การวิจารณ์เชิงประวัติศาสตร์และตำนาน ว่า การวิจารณ์แนวนี้ได้รับความนิยมมาเป็นเวลานานทั้งในประเทศไทยและตะวันตก และยังกล่าวอีกว่าการวิจารณ์แบบนี้ถือว่ามีอายุยืนยาว แต่ก็เป็นวิจารณ์ที่มีประโยชน์ ทำให้คนที่ได้รับความรู้จากนักค้นคว้า เกิดสนใจในวรรณคดีมากขึ้นกว่าที่ไม่มีการวิจารณ์ในเชิงนี้ เช่น ความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติของนักประพันธ์ ย่อมทำให้ผู้อ่านสนใจกับงานเขียนของเขามากขึ้น เรื่องสถานที่อยู่ของเขาในวัยเด็ก ก็ทำให้คนบางคนที่มีความสัมพันธ์กับสถานที่นั้นตื่นตัวขึ้น เป็นต้น แต่ข้อเสียของการวิจารณ์แบบนี้ ถ้าไม่มีการวิจารณ์แบบอื่นสนับสนุน ก็คือถกเถียงกันได้อยู่แต่ในหมู่นักค้นคว้า แต่ผู้ที่ไม่มีเวลา หรืออุปกรณ์ที่จะค้นคว้า ย่อมได้แต่เป็นผู้ฟัง ไม่สามารถมีส่วนร่วมด้วยได้

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2538 : 22) กล่าวถึง การวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติ ว่า ในการวิจารณ์ตามแนวนี้ นักวิจารณ์จะต้องไม่ยึดถือว่าวรรณคดี คือ เอกสารทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ เพราะเราไม่อาจเชื่อถือในความถูกต้องแม่นยำในการเสนอข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ของผู้แต่งมากนัก ผู้แต่งบางคนอาจบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ก็เป็นได้ และเหตุผลอีกประการคือ วรรณคดีบางเรื่องอาจมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ แต่ไม่จำเป็นต้องมีความสำคัญทางด้านวรรณคดีเสมอ Rohberger (อ้างใน ธัญญา สังขพันธานนท์, 2538 : 23) ว่า การที่จะเข้าใจวรรณคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งนั้น ผู้อ่านมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจบุคลิกภาพและความคิดของผู้แต่งเสียก่อน ทั้งนี้ เพราะถือว่าวรรณคดีคือ สิ่งสะท้อนให้เห็นถึง

บุคลิกภาพของผู้แต่ง ดังนั้นนักวิจารณ์จึงพยายามที่จะศึกษาเกี่ยวกับชีวิตและประสบการณ์ต่างๆ ของผู้แต่งให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แล้วก็นำความรู้ที่ได้ใช้ในการตีความผลงานของนักประพันธ์ผู้นั้น

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2525 : 139) กล่าวถึง การวิจารณ์ตามแนวชีวประวัติว่า ในวงการวิจารณ์ของไทยเรา การวิจารณ์แนวนี้นับว่าได้รับความนิยมเช่นกันแต่ไม่มากเท่ากับในประเทศตะวันตก เพราะหลักฐานเกี่ยวกับชีวประวัติของกวีเอกของไทยตกทอดมาถึงยุคปัจจุบัน มีน้อยมาก แท้จริงการเขียนชีวประวัติกับการวินิจฉัยคุณค่าทางวรรณคดีนั้นเป็นคนละเรื่องกัน ดังนั้น การอธิบายชีวประวัติของกวีประกอบผลงานแต่ละเรื่องจึงยังไม่ใช่เป็นการวินิจฉัยคุณค่าทางกวีนิพนธ์และเราอาจให้ความสำคัญในการอธิบายชีวประวัติของกวีแต่ละคนอย่างเท่าเทียมกันได้ก็จริงแต่เราไม่สามารถประเมินคุณค่าผลงานของกวีเหล่านั้นได้ว่ามีความดีเด่นเท่ากัน

กุหลาบ มลลิกะมาส (อ้างใน สายทิพย์ นุกุลกิจ, (2525 : 139) อธิบายว่า การศึกษาประวัติผู้แต่งมีประโยชน์หลายประการ ดังเช่น

1. ประวัติผู้แต่งสนับสนุนให้เข้าใจเรื่องเด่นชัดขึ้น และทำให้วรรณคดีน่าสนใจยิ่งขึ้น เช่น เมื่อทราบประวัติสุนทรภู่ว่าเคยอยู่วังหลัง และกรมพระราชวังหลังทรงเป็นผู้อำนวยความสะดวกเรื่องโช้ยอัน ทำให้เรามีความเข้าใจเรื่องพระอภัยมณีว่ามีเค้าเงื่อนเกี่ยวข้องกับวรรณคดีจีนโช้ยอันได้อย่างไร
2. ผู้แต่งบางท่านกล่าวถึงตนเองในเรื่องที่แต่งไว้ การรู้ประวัติผู้แต่งก็ย่อมทำให้เข้าใจเรื่องได้ดียิ่งขึ้น

อนึ่ง ในกรณีที่นักวิจารณ์นำประวัติของกวีมาศึกษาโดยเฉพาะ โดยไม่นำมาสัมพันธ์กับงานประพันธ์ของกวีก็นับว่าเป็นข้อเสียอีกข้อหนึ่งของการวิจารณ์แนวนี เพราะการศึกษาด้วยวิธีนี้จะไม่ช่วยอธิบายเรื่องราวใดๆ และไม่ช่วยสนับสนุนให้เกิดความเข้าใจในวรรณคดีด้วย ในขณะที่เดียวกันนักวิจารณ์แนวนี้อาจต้องคำนึงด้วยว่า สิ่งที่กวีหรือนักประพันธ์เขียนเกี่ยวกับตัวเองไว้นั้น อาจจะไม่ตรงกับความจริงทั้งหมด ทั้งมิได้หมายความว่ากวีไร้สัจจะด้วย ทั้งนี้เพราะกวีอาจตกแต่งหรือเพิ่มเติมเรื่องราวในชีวิตให้ดูน่าอ่านยิ่งขึ้น หรืออาจเขียนบิดเบือนความเป็นจริงเพื่อป้องกันเกียรติยศของตนเองไว้ก็ได้ และประการสุดท้ายอาจเป็นเพราะกวีย่อมมองตามทัศนะของตนเองว่าได้ทำดีที่สุดแล้วก็ได้อีกเช่นกัน

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2525 : 140-141) อธิบายเป็นต้นว่า ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติของกวีแต่ละคนอย่างละเอียดย่อมจะเข้าใจงานทางวรรณกรรมของกวีเหล่านั้นได้ดีกว่าผู้ที่ขาดความรู้ทางด้านนี้ ทั้งนี้ เพราะกวีย่อมสอดแทรกความรู้ประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนเรื่องราวในชีวิตส่วนตัวลงไปในผลงานเหล่านั้นด้วย ดังนั้น การศึกษาชีวประวัติของกวีจึงมีส่วนช่วยให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจถึงแรงบันดาลใจ อารมณ์สะท้อนใจและจินตนาการที่กว้างไกลของกวีได้เป็นอย่างดี จึงนับเป็นวิธีการที่ดีวิธีหนึ่งที่ทำให้การศึกษาวรรณคดีเป็นไปอย่างตรงเป้าหมาย และสามารถเข้าถึงวรรณคดีได้

ในระดับที่ลึกกว่าเดิม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การศึกษาประวัติของกวีประกอบการพิจารณาวรรณคดีย่อมมีส่วนช่วยให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจและ “เข้าถึง” วรรณคดียิ่งขึ้น

จากกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติ (Historical Biological Criticism) ซึ่งเป็นแนวคิดและทฤษฎีที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับชีวประวัติหรือประสบการณ์ในชีวิตของผู้เขียน อันจะช่วยให้เข้าใจความหมายในงานประพันธ์ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพราะนักเขียนบางคนได้ซ่อนเงื่อนงำบางประการเอาไว้ในงานเขียน ซึ่งอาจอยู่ในรูปของสัญลักษณ์บางอย่าง ถ้าผู้อ่านไม่เข้าใจประวัติของผู้เขียนมาก่อนอาจจะตีความบทประพันธ์ได้ไม่กระจ่าง จึงถือได้ว่าแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวน่าสนใจ สามารถนำมาพิจารณาด้วยทฤษฎีวรรณกรรม เพื่อประกอบการศึกษาวิเคราะห์เรื่องตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวฤทธิ์ พันธุ์พิพัฒน์

1.7.5 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม

แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอในงานวรรณกรรมนั้น มีวิธีการต่างๆ ตามที่นักวิชาการได้อธิบาย ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษา การใช้คำ การสรรคำ การใช้ภาพพจน์ การใช้สัญลักษณ์ การใช้สัญลักษณ์ และผ่านกลวิธีการนำเสนอทางด้านการเล่าเรื่อง การแสดงน้ำเสียง นักวิชาการทางด้านวรรณกรรมได้เสนอกลวิธีการนำเสนอในงานวรรณกรรมไว้หลายคน ดังนี้

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2537 : 95) กล่าวถึงกลวิธีการนำเสนอว่ามีทั้ง การนำเสนอแบบตรงไปตรงมา การนำเสนอแบบให้ผู้อ่านตีความจากสัญลักษณ์หรือความเปรียบ และการนำเสนอด้วยวิธีการใช้ภาพพจน์เหนือจริง เพื่อสร้างความแปลกใหม่ ต่อการดึงดูดผู้อ่าน

ส่วนทางด้าน บุญยงค์ เกศเทศ (2536 : 100-101) ได้จำแนกวิธีการนำเสนอเรื่องไว้ ดังนี้

1. เสนอเรื่องโดยการบอกเล่า เป็นการเสนอเรื่องโดยผู้เขียนทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น คล้ายกับการเล่าถึงประสบการณ์ของตนเอง
2. เสนอเรื่องแบบบรรยายคลี่คลาย การเสนอเรื่องลักษณะนี้อาศัยการบรรยายความรู้สึกนึกคิดเป็นหลัก ซึ่งผู้แสดงคลี่คลายอาจเป็นผู้เสนอต่อผู้อ่านเองหรืออยู่ในฐานะบุรุษที่ 3 โดยมีผู้เขียนเป็นสื่อกลางก็ได้
3. เสนอเรื่องโดยสร้างตัวละคร การเสนอเรื่องแบบนี้ จะมีโครงสร้างคล้ายกับการเขียนนวนิยาย หรือเค้าโครงของบทละคร ผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวหรือสื่อสารความคิด ความรู้สึกต่อผู้อ่านจะประกอบด้วยตัวละครหลายตัว แต่ละตัวมีบทบาทมากขึ้นอยู่กับผู้เขียนจะต้องการเน้นบทบาทของตัวละครตัวใด
4. เสนอเรื่องโดยการใช้สัญลักษณ์ การใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งที่ต้องการกล่าวถึง เช่น ต้องการกล่าวถึงสันติภาพกลับพูดถึงนกพิราบแทน
5. เสนอเรื่องโดยการเน้นปรัชญาหรือแนวคิด การนำเสนอเรื่องแนวปรัชญาจะไม่สนใจโครงสร้างหรือเนื้อหาว่าเป็นสิ่งสำคัญ หากมุ่งจะสอดแทรกข้อความที่เน้นให้ผู้อ่านได้แนวความคิดหรือหลักปรัชญา โดยผู้เขียนจะต้องหาจังหวะสอดใส่ไว้อย่างเหมาะสม

สายทิพย์ นุกูลกิจ (2537 : 95) ได้อธิบายหลักการวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอไว้ว่า ได้แก่ การพิจารณาว่าผู้แต่งมีวิธีการนำเสนอที่ดีหรือไม่ ผู้แต่งใช้วิธีการใด วิธีนั้นชวนให้น่าสนใจ น่าติดตาม หรือน่าประทับใจอย่างไร เพราะเหตุใด วิธีการนำเสนอที่ผู้แต่งร้อยกรองนิยมใช้กันอยู่ทั่วไปเช่น

1. เสนออย่างตรงไปตรงมา ทำให้ผู้อ่านจับใจความได้ง่าย
2. เสนอแบบให้ผู้อ่านตีความจากสัญลักษณ์หรือความเปรียบ
3. เสนอด้วยวิธีซ้ำคำ หรือซ้ำความ เพื่อย้ำความคิดหรือเรื่องราวให้ดูโดดเด่น เป็นเอกภาพ และชวนให้น่าอ่านและน่าสนใจยิ่งขึ้น
4. เสนอด้วยวิธีการใช้ภาพพจน์เหนือจริง เพื่อสร้างความแปลกใหม่และดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน
5. เสนอด้วยวิธีการแสดงให้เห็นอาการเคลื่อนไหวของตัวละคร การเคลื่อนไหวนี้ หมายรวมทั้งการเคลื่อนไหวทางกายและทางอารมณ์ คือความรู้สึกที่เปลี่ยนไปเปลี่ยนมาของตัวละคร

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าว สามารถสรุปการนำเสนอได้ว่า การนำเสนอหมายถึงกลวิธีการประพันธ์ต่างๆ ที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการสร้างสรรค์งานประพันธ์ ทั้งนี้ เพื่อความประทับใจต่อผู้อ่านเป็นสำคัญ

1.8 กลวิธีทางภาษา

1.8.1 การใช้คำ

การใช้คำในกวีนิพนธ์มีหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายไว้ ดังต่อไปนี้ ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518 : 109-115) อธิบายเกณฑ์ในการพิจารณาการใช้ถ้อยคำในกวีนิพนธ์ ว่าสามารถพิจารณาไว้หลายประเด็น ดังนี้

1. การประยัดคำ ในกวีนิพนธ์ที่ดีใช้จำนวนคำน้อย แต่กินใจความมาก
2. คำที่ทำให้เกิดความรู้สึก เหมือนหนึ่งว่าผู้อ่านสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า
3. คำที่ทำให้เกิดภาพพจน์ หรือ เกิดมโนภาพ เป็นคำบรรยายอิริยาบถให้เกิดเป็นภาพขึ้นอย่างแจ่มชัด
4. คำที่ทำให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจและกินใจ กวีเลือกสรรคำที่กินใจเพื่อให้คล้องกับอารมณ์ของตัวละครและดึงดูดอารมณ์ผู้อ่านให้เกิดรสโอชา
5. คำที่มีอำนาจเร้าใจให้เกิดความซาบซึ้งประทับใจ หมายถึงใช้คำงามที่คนธรรมดาไม่ใช้กัน และคำเหล่านั้นเป็นคำละเอียดอ่อนซาบซึ้งตรึงใจ
6. การเลือกเฟ้นคำให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง ได้แก่การวางคำในที่ที่เหมาะสม คือเหมาะกับโอกาสและเหตุการณ์ในท้องเรื่อง
7. การใช้คำง่าย ๆ เพื่ออ่านได้สะดวก และเข้าใจได้ชัดเจน
8. การใช้คำพูดให้ถูกลำดับ ได้แก่ การพรรณนาจากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย หรือพรรณนาจากส่วนย่อยมาหาส่วนรวม เป็นต้น
9. การใช้คำซ้ำ อาจเป็นการซ้ำคำเพื่อความไพเราะ ซ้ำคำเพื่อให้ความหมายเด่นชัดขึ้น

10. การใช้คำเลียนเสียง เป็นการถ่ายทอดของจริงในรูปของภาษามนุษย์

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 237-246) อธิบายลักษณะการใช้ถ้อยคำและภาษาของกวีสรุปได้ดังนี้

1. การใช้คำที่มีความหมายตรงและความหมายแฝง คือ มีทั้งคำที่มีความหมายตามพจนานุกรม (Denotation) เป็นคำที่เข้าใจความหมายได้ทันที กับคำที่มีความหมายโดยนัย (Connotation) มีความหมายในระดับลึกซึ้งอยู่ การจะเข้าใจได้ต้องอาศัยบริบทหรือข้อความแวดล้อม

2. การใช้คำให้เกิดจินตภาพ คือ การแสดงภาพของกวีผ่านภาษาของความรู้สึกที่มีพื้นฐานมาจากประสบการณ์เดิม ซึ่งกวีทำให้ปรากฏขึ้นในความรู้สึกของผู้อ่าน

3. การใช้คำแบบโวหารภาพพจน์ เป็นการใช้ภาษาอีกลักษณะหนึ่งที่ทำให้เกิดจินตภาพแก่ผู้อ่าน ภาพพจน์ในวรรณคดีมีหลายรูปแบบ แต่ภาพพจน์ที่ใช้กันบ่อย ๆ คือ การอุปมา (Simile) การอุปลักษณ์ (Metaphor) บุคลาธิษฐาน (Personification) และการใช้สัญลักษณ์ (Symbol)

กุหลาบ มลลิกะมาส (2542 : 123-124) อธิบายการสรรคำใช้ (diction หรือ choice of words) สรุปได้ดังนี้

1. คำที่มีความหมายเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง และสถานภาพของบุคคล
2. การเลือกเสียงของคำ ตลอดจนการเล่นคำ เป็นเรื่องที่นิยมในการแต่งร้อยกรองของไทย โดยเฉพาะ
3. คำที่มีความหมายเจาะจงเฉพาะที่
4. คำภาษาถิ่น อาจนำมาใช้ในกรณีที่ต้องการความจริง และใกล้ชิดกับสภาพความเป็นจริงตามสถานการณ์ในเรื่องมากขึ้น

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าว สามารถสรุปการใช้คำ ได้ดังนี้ การใช้คำ หมายถึง กลวิธีการใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องของผู้ประพันธ์ เพื่อให้เกิดความไพเราะ และสื่ออารมณ์ในเนื้อเรื่องได้ดี

1.8.2 การสรรคำ

การสรรคำ คือ การเลือกใช้คำ ให้สื่อความคิด ความเข้าใจ ความรู้สึก และอารมณ์ได้อย่างงดงาม โดยคำนึงถึงความงามด้านเสียง โวหาร และรูปลักษณะคำประพันธ์ โดยการสรรคำนั้น ผู้สรรคำต้องเลือกให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องและบริบท

1.8.3 การใช้ภาพพจน์

การใช้ภาพพจน์ในกวีนิพนธ์มีหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ดังที่นักวิชาการได้อธิบายไว้ ดังต่อไปนี้ ปรีชา ช่างขวัญยืน อ้างใน กิตติมา จันทรลาว, 2555 : 8-11) อธิบายภาพพจน์ (Figure of speech) ว่า “เป็น

วิธีใช้ภาษาซึ่งคำหรือสำนวนที่ใช้มีความหมายไม่ตรงตามตัวหนังสือ การใช้ถ้อยคำในลักษณะดังกล่าว ทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ หรืออารมณ์บางอย่างซึ่งยากแก่การบรรยายด้วยภาษาอย่างตรงไปตรงมา” จากการศึกษาเอกสารดังกล่าว สามารถสรุปการใช้ภาพพจน์ ได้ดังนี้

การใช้ภาพพจน์ หมายถึงกลวิธีการใช้ภาษาซึ่งคำหรือสำนวนที่ใช้เรียบเรียงอย่างโวหาร ไม่กล่าวอย่างตรงไปตรงมา โดยมีเจตนาให้มีประสิทธิผลต่อความเข้าใจ และต่อความรู้สึก ทำให้ผู้อ่าน เกิดจินตภาพ มีหลายวิธี เช่น อุปมาอุปไมย บุคลาธิษฐาน สัญลักษณ์ ความขัดแย้งคู่ขนาน การกล่าวเกินจริง การกล่าวคำน้อยแต่กินใจความกว้าง การใช้คำถาม การกล่าวเย้ยกล่าวประชด การกล่าวทำความ การเรียบเรียงข้อความที่มีเสียงสัมผัส เป็นต้น

1.8.4 การใช้สัญลักษณ์

การใช้สัญลักษณ์ในกวีนิพนธ์มีหลักเกณฑ์ต่างๆ ดังที่นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายไว้ ดังนี้ คือ

วิภา กงกะนันทน์ (2523 : 55) อธิบายสัญลักษณ์ (symbol) ว่า “คือสรรพสิ่งใดๆ ที่มีความหมายถึงสิ่งอื่นที่มีคุณสมบัติร่วมกันหรือเกี่ยวข้องกัน ในเรื่องของวรรณคดี สัญลักษณ์คือ คำที่ใช้แทนสรรพสิ่งต่างๆ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม อันมีความหมายนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในพจนานุกรม”

สุจิตรา จงสถิตวัฒนา (2549 : 47) อธิบายการใช้สัญลักษณ์ ว่าสัญลักษณ์เป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่อาจจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับภาพพจน์ แต่มีใช้ประเภทหนึ่งของภาพพจน์ สัญลักษณ์หลายอย่างอาจจะพัฒนามาจากการใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบ เมื่อมีการเปรียบเทียบจนเกิดเป็นความเข้าใจร่วมกันใน “ชนบ” วรรณศิลป์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือของชาติใดชาติหนึ่งหรือวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง ภาพพจน์เหล่านั้นก็จะกลายเป็นสัญลักษณ์ คือเป็นสิ่งที่ใช้แทนอีกสิ่งหนึ่งโดยมิต้องใช้กลวิธีการเปรียบเทียบอีก สัญลักษณ์มีลักษณะที่เป็นทั้งลักษณะเฉพาะและลักษณะสากล

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าว สามารถสรุปการใช้สัญลักษณ์ได้ว่า การใช้สัญลักษณ์ หมายถึงกลวิธีการใช้ภาษาอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เข้าใจง่ายและมองเห็นเป็นรูปธรรม (ดวงมน จิตรจำนงค์, 2540 : 136) กล่าวถึงสัญลักษณ์ในกวีนิพนธ์ ไว้ว่า กวีนิพนธ์ซึ่งเป็นงานวรรณศิลป์ประเภทหนึ่งและมีภาษาเป็นวัสดุในการสื่อสาร ก็มีสัญลักษณ์เป็นอุปกรณ์สำคัญอย่างหนึ่งในการสื่อความหมายและสร้างพลังทางสุนทรียะ สัญลักษณ์คือรูปธรรมซึ่งเป็นตัวแทนของประสบการณ์ทางอารมณ์ความรู้สึก

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 123) กล่าวถึง การใช้สัญลักษณ์ (Symbol) สัญลักษณ์เป็นความเปรียบในอีกลักษณะหนึ่ง แต่มีความซับซ้อนมากกว่าความเปรียบประเภทอื่น

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2538 : 48-49) กล่าวถึงกลวิธีในการเล่าเรื่องผ่านมุมมองในการเล่าเรื่อง (Point of view) ว่า การเล่าเรื่องโดยใช้ลีลาแบบเรื่องสั้นนี้ ยังมีกลวิธีปลีกย่อยอีกหลายอย่าง ขึ้นอยู่กับการเลือกใช้ศิลปะของผู้เขียนแต่ละคน เช่น การกำหนดผู้เล่า หรือการใช้ “มุมมอง” (Point

of view) คำว่ามุมมองหรือการกำหนดกลวิธีในการเล่าเรื่องเป็นศัพท์และวิธีการในการเขียนวรรณกรรมแบบบันเทิงคดี (Fiction) อันได้แก่ นวนิยายและเรื่องสั้น ซึ่งถ้ากล่าวอย่างง่าย ๆ ก็หมายถึงการกำหนดว่า “ใครเป็นผู้เล่าเรื่องหรือถ่ายทอดเรื่องราวเหล่านั้น ในเรื่อง หรือการตั้งคำถามว่ากวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ นั้น ใครเป็นผู้เล่าเรื่อง? หรือเล่าเรื่องโดยใคร?

ธัญญา สังขพัฒน์ (2538 : 215) กล่าวถึง การวิเคราะห์น้ำเสียงหรือท่าทีของผู้แต่ง ว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอ่านเรื่องอย่างละเอียดและระมัดระวัง และต้องแยกให้ออกว่าผู้แต่งมีทัศนคติหรือความคิดเห็นอย่างไร ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า น้ำเสียงของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษาในเรื่อง การพิจารณาการใช้คำ ประโยค และความเปรียบจะช่วยให้มองเห็นท่าทีของผู้แต่งได้ นอกจากนี้แล้ว ผู้วิจารณ์อาจพิจารณาได้จากลักษณะการใช้ภาษาดังต่อไปนี้

1. ลักษณะของการเล่าเรื่อง การเล่าเรื่องในนวนิยายและเรื่องสั้นมีอยู่สองลักษณะ คือ การเล่าเรื่องแบบภววิสัย (Objective) และการเล่าเรื่องแบบอัตวิสัย (Subjective) การเล่าเรื่องแบบภววิสัย คือ การเล่าเรื่องที่ผู้แต่งบรรยายเหตุการณ์หรือพฤติกรรมตัวละครตามสภาพที่เป็นจริง โดยปราศจากการสอดแทรกความคิดเห็นหรือการแสดงทรรศนะเชิงวิจารณ์ต่อเรื่องนั้นๆ ลักษณะการเล่าเรื่องแบบนี้จึงไม่อาจมองเห็นหรือจับน้ำเสียงของผู้แต่งได้ นักเขียนที่นิยมเล่าเรื่องแบบนี้ เช่น ลาว คำหอม นิคม รายวา ส่วนการเล่าเรื่องแบบอัตวิสัยนั้น ผู้แต่งมักสอดแทรกความคิดเห็น หรือความรู้สึกของตนแทรกลงไปด้วย ซึ่งอาจมีน้ำเสียงประชด แดกดัน หดหู่ หรือเห็นใจ ลักษณะการเขียนแบบนี้อาจเห็นได้จากนวนิยายเรื่อง “ละครแห่งชีวิต” ของหม่อมเจ้าอากาศดำเกิงฯ หรือเรื่องสั้นชุด “สี่ของหมา” ของจำลอง ฝั่งชลจิตร เป็นต้น
2. ลักษณะของการสร้างบรรยากาศในเรื่อง หมายถึงการสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง และเหตุการณ์ ต่างๆ เช่น ในตอนที่ตัวละครตกอยู่ในสภาพโศกเศร้า ผู้เขียนก็ควรสร้างบรรยากาศของเรื่องให้ดูเศร้าไปด้วย การสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่องจะทำให้ผู้อ่านมีอารมณ์ผันแปรตามไปด้วย หรือที่เรียกกันว่า “มีอารมณ์ร่วม” และ จะช่วยให้มองเห็นท่าทีของผู้แต่งได้ชัดเจน

1.8.5 สัญศาสตร์

สัญศาสตร์หรือศาสตร์แห่งเครื่องหมาย (Sign) คือ เครื่องมือ เช่น บ้าย เครื่องหมาย ถ้อยคำ รูปภาพ ฯลฯ ที่ใช้แทนอีกสิ่งหนึ่ง ส่วน Semio มาจาก Seimein แปลความหมาย St. Augustine (อ้างใน ชีรยุทธ บุญมี, 2558 : 3) นักคิดศาสนาคริสต์พูดไว้ชัดว่า “สัญญะ” คือ บางสิ่งซึ่งนอกเหนือจากตัวเนื้อหากี่สัมผัสได้โดยผัสสะ (Senses) แล้วยังเกิดการระลึกถึงสิ่งอื่นขึ้นในจิตใจเราด้วย”

ชีรยุทธ บุญมี (2558 : 3-4) กล่าวว่า สัญญศาสตร์มีต้นกำเนิดมาจากผลงานของนักภาษาศาสตร์ Ferdinand de Saussure (1857-1912) ในหนังสือรวมบทบรรยายด้านภาษาศาสตร์ Cours de linguistique geneale ซึ่งบรรยายไว้ในปี 1907, 1908-9 และ 1910-11 แต่แม้สัญญศาสตร์จะมีกำเนิดมาจากภาษาศาสตร์ ในท้ายที่สุดมันกลับเป็นวิชาที่มีขอบเขตการศึกษา

กว้างกว่าตัวภาษาศาสตร์เอง เนื่องจากว่าสัญญาณหรือ Sign ไม่เพียงครอบคลุมถึงภาษาที่มนุษย์ใช้พูดจากันในชีวิตประจำวันเท่านั้นแต่ยังครอบคลุมถึงเครื่องหมายหรือเครื่องมือสื่อสารอื่นๆ ของมนุษย์อีกด้วย เช่น ป้ายจราจร ไฟเขียวไฟแดง เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องหมาย รหัสบาร์โค้ด ภาษาเบอร์ล เป็นส่วนหนึ่งของสัญญาณ รถ BMW นาฬิกา Rolex เสื้อ Versace

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2555 : 16-17) กล่าวถึง มโนทัศน์เรื่องสัญญาณ (Sign) ของโซซูร์ว่า โซซูร์มองภาษาคือ ระบบสัญญาณแบบหนึ่งซึ่งสื่อถึงความคิดต่างๆ ไม่แตกต่างกันไปจากระบบของงานเขียน ตัวหนังสือของคนพูด ฟัทธิกรรมเชิงสัญลักษณ์แบบต่างๆ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการถ่ายทอดในสังคม สัญญาณทางการทหารและอื่นๆ เพียงแต่ภาษาเป็นระบบสัญญาณที่มีความสำคัญสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับระบบสัญญาณแบบอื่นๆ

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2555 : 16-17) กล่าวถึงความหมายของสัญญาณว่า ความหมายของสัญญาณเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ (relations) และความแตกต่าง (Distinction) โซซูร์เรียกความสัมพันธ์แบบนี้ว่า diacritics ที่เป็นเช่นนั้นเพราะโซซูร์เห็นว่าภาษาเป็นระบบที่สร้างขึ้นจากความแตกต่าง/ความตรงข้ามของหน่วยย่อยต่างๆ ความหมายมิได้เกิดจากคุณสมบัติเฉพาะของแต่ละหน่วยย่อย แต่ความหมายของหน่วยย่อยเป็นผลมาจากความแตกต่างของหน่วยย่อยด้วยกันเอง (Distinction)

1.9 กลวิธีการนำเสนอ

1.9.1 แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธ์บท

Couldry กล่าวถึง สัมพันธ์บท (Couldry. 2000 : 136 อ้างถึงใน สุรสม กฤษณะจุฑะ (2549 : 210) สัมพันธ์บท หรือสหบท (Intertextuality) เกิดการประกอบสร้างระหว่างตัวบทเข้าด้วยกัน และผลของการประกอบสร้างตัวบทได้ก่อให้เกิดความหมายใหม่ แต่อย่างไรก็ดี ได้มีผู้พยายามประยุกต์ใช้แนวคิด “สัมพันธ์บท” โดยที่ไม่ยึดติดว่าเป็นเพียงการเชื่อมโยงระหว่างตัวบทหนึ่งกับตัวบทอื่นๆ หรือระหว่างวาทกรรมชุดต่างๆ เท่านั้น แต่ยังหมายถึงการเชื่อมโยงระหว่างตัวบทกับบริบททางสังคมอีกด้วย ดังที่ นิค คูลดี (Nick Couldry) เห็นว่า “เราควรที่จะข้ามพ้นแนวทางการศึกษาที่มุ่งดำดิ่งและตีความคำในการวิเคราะห์ตัวบท หากควรหันมาสนใจพิจารณาในสิ่งที่เรียกว่า สิ่งแวดล้อมรอบตัวบท (Textual Environment)”

ด้าน นพพร ประชากุล (2552 : 135-136) ได้ชี้ให้เห็นว่า มโนทัศน์ ‘สัมพันธ์บท’ ได้ก่อกำเนิดขึ้นในวงวรรณกรรมศึกษา ในช่วงทศวรรษ 1970 และแพร่หลายต่อมาในวงวิชาการสากล จนถึงปัจจุบัน โดยมีต้นเค้ามาจาก มิคาอิล บัคติน (Mikhail Bakhtin) ได้เสนอแนวคิดเรื่อง ‘พหุโณม’ (Polyphony) ว่าตัวบทของนวนิยายเรื่องหนึ่งๆ เป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ ‘ภาษา’ ของกลุ่มต่างๆ จากหลากหลายฐานะอาชีพและเพศวัยได้มาปะทะสังสรรค์กันอย่างมีพลวัต เกิดเป็นเสียงอันแข็งขัน แต่สอดประสานขึ้นในงานชิ้นเดียว

และแนวคิดเรื่อง ‘ความเป็นพื้นที่เปิด’ ของตัวบทวรรณกรรมนี้ได้กระตุ้นให้ จูเลีย คริสเตวา (Julia Kristeva) พิจารณาต่อไปถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทวรรณกรรมหนึ่งๆ กับตัวบท

วรรณกรรมด้วยตัวเอง คริสเตวา ถึงกับกล่าวไว้อย่างสุดโต่ง ใน S miotik, recherches pour unes manalyse (สัญศาสตร์การค้นคว้าเพื่อสัญวิเคราะห์) ว่า “ตัวบททุกบทล้วนประกอบสร้างขึ้นด้วยการยกข้อความจากแหล่งอื่นๆ มาปะติดปะต่อกันเข้า ตัวบททุกบทเป็นการดูดกลืน (Absorb) และแปรรูป (Tranfrom) ตัวบทอื่นๆ ทั้งสิ้น ดังนั้น แนวคิดเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบท” (Intertextuality) จึงเข้ามาแทนที่แนวคิดเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างเอกัตบุคคล (Intersubjectivity) และภาษาของกวี นิธิจึงสามารถอ่านได้อย่างน้อยในสองระดับเสมอ”

จูเลีย คริสเตวา (Julia Kristeva) (อ้างถึงใน สุรสม กฤษณะจุฑะ (2549 : 209) ได้ให้พรศนะอีกว่า ตัวบทมิได้มีต้นกำเนิดมาจากความนึกคิดของผู้เขียน แต่มาจากการอ้างอิงตัวบทที่เคยมีมาก่อนหน้านี้ อีกทั้งยังกล่าวว่า ตัวบทไม่ใช่ผลิตผลของปัจเจกบุคคล หากแต่เป็นผลิตผลของวัฒนธรรม สังคม และประวัติศาสตร์ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ จูเลีย คริสเตวา เห็นว่าตัวบทไม่ได้มีความโปร่งใสหรือบริสุทธิ์ แต่ถูกบรรจุไว้ด้วยอุดมการณ์ต่างๆ นานา การเขียนหรือพูดจึงมิได้เป็นเพียงการสื่อสารหรือถ่ายทอดข้อความจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง แต่เป็นการเขียน/พูดที่เป็นปฏิบัติการ (Practice) และมีผลิตผล (Productivity) กล่าวคือ ตัวบทมิได้หยุดนิ่ง แต่นำไปสู่การอกเงยความหมายให้แก่ตัวบทอื่นๆ ต่อไปไม่สิ้นสุด ในแง่นี้ตัวบทหนึ่งจึงไม่ได้มีเอกลักษณ์โดยตัวมันเอง หากแต่เป็นการหยิบยืมรูปแบบและเนื้อหาของตัวบทที่มีอยู่ก่อนแล้วมาประกอบสร้างขึ้นใหม่

1.9.2 แนวคิดเกี่ยวกับภาพแทน

สุรเดช โชติอุดมพันธุ์ (2548 : 5) กล่าวถึง ภาพแทนหรือภาพตัวแทนในบริบทของวรรณกรรมว่าเนื่องจากวรรณกรรมเป็นเหมือนภาคปฏิบัติทางวาทกรรมรูปแบบหนึ่งที่ส่งผลต่อกรอบความคิดของผู้อ่าน วรรณกรรมจึงไม่ได้เป็นสิ่งที่นำเสนอความจริงในอุดมคติเกี่ยวกับชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์อีกต่อไป แต่วรรณกรรมเป็นการนำเสนอ “ระบอบแห่งความจริง” หรือความจริงที่ผู้เขียนเชื่อ เนื่องจากอยู่ในกรอบของวาทกรรมหนึ่งๆ ภาพแทน (Representation) ในวรรณกรรมจึงไม่ใช่ภาพแทนของความจริงในอุดมคติอีกต่อไป หากแต่เป็นภาพแทนจากมุมมองของผู้เขียน โดยเฉพาะ ซึ่งเกี่ยวพันกับกรอบวาทกรรมอย่างเลี่ยงไม่ได้

ขณะที่ สจวร์ต ฮอลล์ (Stuart Hall) (Hall, 1997 : 15 อ้างใน สุรเดช โชติอุดมพันธุ์ (2548 : 5) นักวัฒนธรรมศึกษา ได้นิยาม Representation ว่าเป็น การผลิตสร้างความหมายโดยการใช้ระบบสัญลักษณ์ เป็นการพยายามเชื่อมโยงแนวความคิด (Concept) กับระบบสัญลักษณ์เข้าด้วยกัน หรือเป็นการนำเสนอแนวคิดผ่านระบบสัญลักษณ์นั่นเอง โดยการนำเสนอดังกล่าวเกิดขึ้นในสองระดับด้วยกัน คือ (1) ระดับการนำเสนอภาพแทนในใจ (Mental Representation) เป็นการพยายามตีความจริงรอบตัวมนุษย์ เป็นกระบวนการกลั่นกรองสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวให้เป็นความรู้หรือความคิดหนึ่งๆ ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ (2) ในระดับของการนำเสนอภาพแทนภายนอก เป็นการสื่อสารความคิดหรือความรู้ที่อยู่ในหัวสมองออกมาให้ผู้อื่นรับทราบโดยระบบสัญลักษณ์ต่างๆ เช่น ภาษา เป็นต้น ดังนั้นจะ

เห็นได้ว่า การนำเสนอภาพแทนนั้นมีขั้นตอนที่กลั่นกรอง “ความจริง” อย่างน้อยสองระดับ คือ กลั่นกรองและจัดเรียบเรียงความรู้ความคิดในหัวสมองมนุษย์ และกลั่นกรองและจัดการเรียบเรียงภายนอก โดยผ่านระบบสัญลักษณ์ เช่น ภาษา

ด้าน กาญจนา แก้วเทพ (2547 : 80) กล่าวว่า ภาพตัวแทนมิใช่สิ่งที่เคยเป็นอยู่หรือมีอยู่แต่เป็นผลผลิตของการประกอบสร้างขึ้นใหม่ตลอดเวลา ภาพตัวแทนจึงมีลักษณะเป็นอย่างไรจึงขึ้นอยู่กับว่าภาพนั้น จะถูกนำเสนอออกมาอย่างไร หรือกล่าวในแง่ของภาษาคือ ภาพตัวแทนนั้นถูกนิยามหรือถูกเล่าเรื่องในลักษณะใด

วันชนะ ทองคำเภา (2554 : 14) กล่าวถึงการนำเสนอภาพตัวแทน (Representation) เป็นการนำ “ความจริง” หรือภาพต้นแบบมานำเสนอซ้ำอีกครั้ง โดยที่การนำเสนอภาพตัวแทนนั้นไม่สามารถนำเสนอได้ตรงกับภาพต้นแบบ เพราะการนำเสนอภาพตัวแทนเป็นการนำภาพต้นแบบมานำเสนอครั้งใหม่ ภาพที่ถูกนำเสนอจึง “คล้ายคลึง” กับความจริงภาพต้นแบบเท่านั้น

อาจสรุปได้ว่า ภาพตัวแทนเป็นการประกอบสร้างความหมายผ่านภาษา โดยใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อสารอย่างมีความหมายกับผู้อื่น ภาพตัวแทนเป็นส่วนที่สำคัญในกระบวนการสร้างและแลกเปลี่ยนความหมายกับคนในสังคม ภาพตัวแทนจึงเกี่ยวข้องกับบริบทของการใช้ภาษา สัญลักษณ์ (sign) เพื่อสร้างความหมาย และภาพเพื่อเป็นตัวแทนของสิ่งหนึ่ง เป็นผลผลิตความหมายของสิ่งที่คิด (Concept) ในสมองของเราผ่านภาษา เป็นการเชื่อมโยงระหว่างความคิดและภาษา ซึ่งทำให้เราสามารถอ้างอิงถึงโลกวัตถุ ผู้คน เหตุการณ์

1.9.3 แนวคิดเกี่ยวกับการโหยหาอดีต

พัฒนา กิตติอาษา, 2546 : 3) กล่าวถึง การโหยหาอดีตหรือการถวิลหาอดีต (Nostalgia) เป็นวิธีการมองโลกหรือวิธีการให้ความหมายแก่ประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์อย่างหนึ่ง โดยเน้นความสำคัญของจินตนาการและอารมณ์ความรู้สึกของผู้คนในปัจจุบันขณะที่มีต่ออดีตที่ผ่านมาผ่านไปแล้ว

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2547 : 2-3) กล่าวถึง การโหยหาอดีตว่า เป็นการมองย้อนอดีตที่ยึดโยงระหว่างชีวิตในช่วงขณะปัจจุบันกับประสบการณ์แห่งอดีตที่เคยกลับ เป็นรูปแบบของการรับรู้ความจริงอย่างหนึ่งที่ช่วยให้เราได้คิดใคร่ครวญหรือทำความเข้าใจอดีตที่ผ่านมาผ่านไปแล้ว โดยการนำมาคิดใคร่ครวญใหม่ เป็นการจินตนาการถึงโลกที่เราได้สูญเสียไปแล้วของปัจเจกบุคคลที่เคยมีประสบการณ์ในอดีต

จากกรอบแนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม หมายถึง กลวิธีการประพันธ์ต่างๆ ที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการสร้างสรรค์งานประพันธ์ ถือเป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญในการศึกษาการประพันธ์ รวมถึงกลวิธีการนำเสนอในงานวรรณกรรม ซึ่งผู้วิจัยพบว่า สามารถนำมาใช้เป็น

เครื่องมือในการศึกษาด้านกลวิธีการนำเสนอในงานวรรณกรรม ทั้งยังนำไปใช้ในการวิเคราะห์ตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัวร์ พันธุ์พิพัฒน์

1.10 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาตัวตนเชิงนิเวศของกวีในกวีนิพนธ์ของเรวัวร์ ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า โดยจัดแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้ คือ

- 1.10.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิเวศลุ่มลึก
- 1.10.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวตนเชิงนิเวศ
- 1.10.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ
- 1.10.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติ
- 1.10.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรวัวร์ พันธุ์พิพัฒน์
- 1.10.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัวร์ พันธุ์พิพัฒน์ อาจจำแนกได้ 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิเวศลุ่มลึก 2) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวตนเชิงนิเวศ 3) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ 4) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจารณ์แนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติ 5) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรวัวร์ พันธุ์พิพัฒน์ 6) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม

1.10.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิเวศลุ่มลึก

ในด้านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิเวศลุ่มลึกนั้น มีผู้ศึกษาไว้มากมายและหลากหลาย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบในการศึกษาทบทวนงานวิจัยคือ เลือกสำรวจและศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เป็นการวิเคราะห์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ คือความสัมพันธ์ที่ว่ามนุษย์เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ และมองธรรมชาติมีค่าในตัวเอง เป็นความสัมพันธ์โยงใยกัน พบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

งานวิจัยของ กานมณี ภูภักดี (2547 : 46) จากการศึกษาความหมายและคุณค่าของชีวิตในนิเวศลุ่มลึก พบว่า แนวความคิดดังกล่าวเกิดจากนักปรัชญาชาวฮอลแลนด์ อาร์เน นาสส์ (Arne Naess) นาสส์มักจะกล่าวว่านิเวศลุ่มลึกเป็นเพียงความเคลื่อนไหว (Movement) กระแสหนึ่งซึ่งมักจะเรียกว่า “Green” หรือกลุ่มความเคลื่อนไหวสีเขียว (Green Movement) ที่มีได้ทำเพื่อโลกโดยเห็นแก่ประโยชน์ของมนุษย์ แต่เราทำเพื่อโลกก็เพราะเพื่อโลก โดยการเริ่มต้นจากทั้งหมดคือเริ่มจากระบบนิเวศ ซึ่งมีความหมายถึงการรักษาคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเองของสรรพสิ่ง โดยนาสส์ได้ให้ความสำคัญในประเด็นของความหมายของคำว่า “ตัวตน” “ความสัมพันธ์” “คุณค่า” และ “จุดมุ่งหมายของชีวิต” โดยให้ความสำคัญกับ “ความสัมพันธ์ภายใน” โดยแสดงให้เห็นว่าสรรพสิ่งมีปฏิสัมพันธ์ถึงกัน “ทั้งหมดคือหนึ่งเดียว” ในข่ายใหญ่แห่งความสัมพันธ์ที่แต่ละสิ่งไม่อาจแยกขาดจากกันได้ ซึ่งเชื่อมโยง

กับ “คุณค่าที่สรรพสิ่งต่างมีอยู่ในตัวเอง” จุดมุ่งหมายของชีวิตจึงอยู่ที่ “การประจักษ์แจ้งในตัวตนที่แท้” ซึ่งจะโยงกลับไปสู่การหยั่งรู้ถึงตัวตนแห่งธรรมชาติ

การศึกษาของ ปิยะมาศ ใจไผ่ (2552 : 55) ได้อธิบายถึงแนวคิดนิเวศวิทยาเชิงจิตวิญญาณของสาทิศ กุมาร หมายถึงความรู้ที่ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยไม่แบ่งแยกความรู้ทางโลกวัตถุและโลกแห่งจิตวิญญาณออกจากกัน สาทิศ กุมาร ได้สังเคราะห์ความรู้สามแหล่ง ได้แก่ ความรู้ทางศาสนาเซน ความรู้ทางวัฒนธรรมอินเดีย และความรู้จากการสังเคราะห์วัฒนธรรมตะวันตกและตะวันออก จนกลายเป็นนิเวศวิทยาเชิงจิตวิญญาณ โดยแนวความคิดนี้เอื้อต่อการศึกษาและนำไปปฏิบัติของมนุษย์ทุกคน โดยไม่มีศาสนาหรือวัฒนธรรมใดๆ มาเป็นกรอบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ แนวความคิดนิเวศวิทยาเชิงจิตวิญญาณ สาทิศ กุมาร มองว่าทุกการกระทำของมนุษย์ต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักอหิงสาเป็นสำคัญ และการพัฒนาจิตวิญญาณของมนุษย์ต้องมีความดีเป็นพื้นฐาน (Good Basic) เบื้องต้นเสียก่อนจึงจะทำให้มนุษย์ก้าวพ้นการยึดมั่นถือมั่นไปสู่มุมมองที่เปิดกว้าง มองสรรพสิ่งอย่างเป็นองค์รวม เข้าใจว่าทุกอย่างเชื่อมโยงกันและมีผลกระทบต่อกันอย่างไม่รู้จบ ทั้งยังได้อธิบายถึงหลักการแห่งความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติ สังคม และมนุษย์ โดยผ่านคำว่า “ผืนดิน สังคม วิญญาณ” ทั้งสามสิ่งนี้มีการพึ่งพาอาศัยกันอยู่ตลอดเวลา และไม่สามารถแยกสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกมาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์จะไม่สามารถอยู่รอดได้หากปราศจากธรรมชาติ ดังนั้น มนุษย์ควรเคารพและสำนึกถึงคุณค่าของธรรมชาติโดยผ่านการกระทำที่มีท่าทีแห่งความอ่อนน้อมความกรุณาและความรัก เนื่องจากธรรมชาติค้ำจุนชีวิตมนุษย์ ดังนั้น มนุษย์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องค้ำจุนการมีอยู่ของธรรมชาติด้วย เพื่อความยั่งยืนของระบบนิเวศ และความอยู่รอดของมนุษยชาติต่อไป

ในหนังสือนิเวศวิทยากับศาสนาของ เดวิด คินส์ ลีย์ (2551 : 385-386) กล่าวถึง นิเวศลุ่มลึก หรือ นิเวศวิทยาแนวลึกกว่า เป็นมุมมองทางปรัชญาหรือจริยธรรมที่อ้างว่า สร้างจุดยืนของตนอยู่บนรากฐานของความรู้หรือปัญญาทางนิเวศวิทยา นิเวศวิทยาแนวลึกมักจะเห็นความเป็นจริงในลักษณะองค์รวมเข้าใจความเป็นสิ่งหนึ่งๆ ว่าเป็นการอุบัติขึ้นมา และเป็นความสัมพันธ์โยงใยกัน กล่าวคือ สิ่งหนึ่งสิ่งใด ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือไม่ใช่มนุษย์เป็นสัตว์หรือพืช ล้วนเป็นผลสุดท้ายของประวัติความเป็นมาทั้งหมดของปฏิสัมพันธ์ระหว่างเผ่าพันธุ์นั้นกับระบบนิเวศโดยรวม ตามแนวคิดของนิเวศวิทยาแนวลึกสิ่งหนึ่งๆ ยังมีลักษณะสัมพันธ์โยงใย ไม่มีสิ่งใดที่จะดำรงอยู่อย่างแยกออกมาโดดเดี่ยว นิเวศวิทยาแนวลึก (Deep Ecology) หมายถึง แง่มุมสองประการของรูปแบบวิธีคิดแบบนี้ ประการแรก ทำให้มันแยกออกจากนิเวศวิทยา “แนวตื้น” ซึ่งนักนิเวศวิทยาแนวลึกมองว่า เป็นการมองประเด็นทางนิเวศวิทยาอย่างถือเอาผลประโยชน์และมองเพียงใกล้ตัวเท่านั้น ประการที่สอง ชื่อนี้หมายถึงความพยายามของนักนิเวศวิทยาแนวลึกที่จะมอง และกล่าวถึงสมมติฐานพื้นฐานที่รองรับทัศนะต่อความจริงเชิงนิเวศ โดยในแง่นี้ผู้ที่ปฏิบัติตามนิเวศวิทยาแนวลึกมองว่าแนวคิดนี้มีนัยทางอภิปรัชญาอยู่

ทางด้าน จอห์น ซีด John Seed (อ้างใน เดวิด คินส์ ลีย์, 2551 : 396) นักอนุรักษ์และผู้สนับสนุนนิเวศวิทยาแนวลึกชาวออสเตรเลีย กล่าวถึงทัศนะดังกล่าวว่า เมื่อนัยทางวิวัฒนาการและนิเวศวิทยาได้เข้ามาเป็นเนื้อเป็นตัวของเรา... จะมีการมองว่าตนเป็นหนึ่งเดียวกับสรรพชีวิต... ความแปลกแยกลดลง...ฉันกำลังปกป้องป่าฝน พัฒนามาสู่ ฉันเป็นส่วนหนึ่งของป่าฝนที่กำลังปกป้องตนเอง ฉันเป็นส่วนหนึ่งของป่าฝนที่เพิ่งอุบัติขึ้นมาสู่การคิด

การศึกษาทางด้านนิเวศวิทยาในพระพุทธศาสนาของประเวศ อินทองปาน (2553 : 72-73) กล่าวไว้ในบทความ การศึกษาเปรียบเทียบนิเวศวิทยาในพุทธปรัชญากับนิเวศวิทยาแนวลัทธิตามทัศนะของอาร์เน แนสส์ โดยมีทัศนะที่มุ่งเน้นกระบวนการเปลี่ยนแปลงการมองโลกและชีวิต โดยตระหนักว่ามนุษย์เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติในระบบนิเวศจึงต้องมีปทัสถานทางจริยธรรม มนุษย์ไม่ควรไปรุกรานและทำร้ายธรรมชาติ ควรอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืน เพราะสรรพสิ่งมีคุณค่าในตัวเอง และผูกพันเป็นสายใยหนึ่งเดียว นั่นคือ เน้นให้มีประสบการณ์ตรงต่อสัจจะและธรรมชาติของสรรพสิ่งที่เรียกว่า การประจักษ์แจ้งในตัวตนที่แท้จริงหรืออัตตนิเวศ ส่วนแนวคิดที่ต่างกันคือ พุทธปรัชญาอธิบาย ธรรมชาติจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ขณะนิเวศวิทยาแนวลัทธิมีหลักการปฏิบัติให้เกิดประสบการณ์ตรงต่อความจริงแท้ที่เรียกว่าอัมชัตติกญาณ อันเป็นการสัมผัสธรรมชาติด้วยประสบการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันทันที ซึ่งเป็นการรู้แจ้งต่อสัจธรรมความจริงแท้ของสรรพสิ่ง รวมทั้งการบูรณาการทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์และหลักนิเวศวิทยา แต่ทั้งสองวิถีทรรศน์ต่างตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ นิเวศวิทยาแนวลัทธิ มีเป้าหมายมุ่งเน้นกระบวนการเปลี่ยนแปลงการมองโลกและชีวิตโดยตระหนักว่ามนุษย์เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ และมองธรรมชาติมีค่าในตัวเอง เน้นการปฏิบัติหรือแก้ไขกระบวนการทัศน์ของมนุษย์ในฐานะปัจเจกชน

อาจกล่าวได้ว่าจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดพบว่า นิเวศลุ่มลึก (Deep Ecology) ได้ เน้นตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ และมองธรรมชาติมีค่าในตัวเอง เป็นความสัมพันธ์โยงโยกัน กล่าวคือสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ว่าเป็นมนุษย์หรือไม่ใช่มนุษย์เป็นสัตว์หรือพืช ไม่มีสิ่งใดที่จะดำรงอยู่อย่างแยกออกมาโดดเดี่ยว การวิเคราะห์ในประเด็นดังกล่าวจึงถือเป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญสำหรับผู้วิจัย ต่อการศึกษาผ่านแนวคิดนิเวศวิทยาแนวลัทธิอย่างหลากหลาย อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของผู้วิจัยต่อไป

1.10.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวตนเชิงนิเวศ

ในด้านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวตนเชิงนิเวศนั้น มีผู้ศึกษาไว้มากมายและหลากหลาย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบในการศึกษาทบทวนงานวิจัยคือ เลือกสำรวจและศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เป็นการวิเคราะห์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ที่มีความสัมพันธ์กัน จากการมองโดยใช้มนุษย์เป็นศูนย์กลาง สู่การมองแบบให้ธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง พบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

การศึกษาเรื่องตัวตนเชิงนิเวศของ ปิยะมาศ ใจไผ่ (2552 : 17) ได้กล่าวถึง ตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) ตามนิยามความหมายของ อาร์เน นาสส์ (Arne Naess) นักปรัชญาชาวนอร์เวย์ เจ้าของทฤษฎีนิเวศวิทยาเชิงลึก (Deep Ecology) หมายถึง การหยั่งรู้ถึงตัวตนที่แท้ Self-realization) โดยทั่วไปมักจะต้องผ่านการพัฒนาตัวตน 3 ขั้นคือเริ่มจาก อัตตา (ego) ไปสู่ตัวตนทางสังคม (social self) และจากตัวตนทางสังคม ไปสู่ตัวตนที่แท้จริง (metaphysical self) แต่ในหลักการคิดเช่นนี้ได้ตัดธรรมชาติออกไป นาสส์จึงได้เสนอ ตัวตนแห่งธรรมชาติ (Ecological Self) หรือ ตัวตนเชิงนิเวศ

ที่ตัวเรากำเนิดมาจากครรภ์แห่งธรรมชาติเช่นเดียวกับสรรพสิ่ง ซึ่งการพัฒนาในกระบวนการนี้เกิดจากการหยั่งรู้ในตัวตน 3 ระดับคือ 1. ego-realization หมายถึง ระดับของการตระหนักในอัตตาของตนเอง 2. self-realization หมายถึงระดับของการหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น และ 3. Self-realization หมายถึง ระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง กานมณี ภูภักดี (2547 : 68-70)

โดยถือเป็นถือเป็นงานนิเวศปรัชญา (Eccosophy) อันเป็นการหยิบยกเอาแนวความคิดของนักนิเวศวิทยา ในประเด็นเกี่ยวกับความซับซ้อน (Complexity) ความหลากหลาย (Diversity) และหลักแห่งความสัมพันธ์ที่กล่าวว่า ทุกสิ่งล้วนโยงใยถึงกัน (All think hang together) มาสร้างเป็นสหทัศน์ (Total view)

สำหรับแนวความคิดเรื่องตัวตนเชิงนิเวศเกิดจากการเปลี่ยนมุมมองในการมองธรรมชาติในแบบใหม่ จากที่เคยมองธรรมชาติแบบใช้มนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Anthropocentric) เปลี่ยนมาเป็นการมองธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง (ecopocentric) แทน กล่าวคือเป็นการสร้างความสัมพันธ์ภายในภายใต้แนวความคิดที่ว่า สรรพสิ่งมีปฏิสัมพันธ์ถึงกัน “ทั้งหมดคือหนึ่งเดียวกัน” โดยในข่ายแห่งความสัมพันธ์ที่แต่ละสิ่งมีอาจแยกออกจากกันได้ ซึ่งเชื่อมโยงกับ “คุณค่าของสรรพสิ่งที่ต่างมีอยู่ในตัวเอง” จุดมุ่งหมายของชีวิตจึงอยู่ที่ “การประจักษ์แจ้งในตัวตนที่แท้” ซึ่งโยงกลับไปสู่การหยั่งรู้ตัวตนแห่งธรรมชาติ หรือตัวตนเชิงนิเวศนั่นเอง

1.ego-realization เป็นระดับเริ่มแรกของมนุษย์โดยทั่วไป ซึ่งรับรู้ถึงความเป็นตัวเป็นตนเฉพาะของตนเอง หรืออัตลักษณ์ (identity) ซึ่งแยกออกจากสิ่งอื่น ชีวิตอื่น หรือที่เรียกว่าอัตตา (ego) ความยึดมั่นถือมั่นในตัวเองของกู นี่คือนั่น นี่คือนั่น นั่นคือนั่น ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงถึงปัจเจกภาวะ ระดับของอัตตามีอยู่ในหลายมิติ หลายระดับความหมาย หนึ่งในนั้นคือความหมายตามธรรมชาติของสรรพสิ่งที่ย่อมต้องการรักษาตัวตนเพื่อการดำรงชีวิตอยู่โดยที่สัมพันธ์เฉพาะกับความต้องการทางกายภาพ ซึ่งแต่ละคนก็ย่อมต้องมีอัตตากับบ้างไม่มากก็น้อยเพื่อรักษาชีวิตนี้ต่อไป

นาสส์กล่าวว่า คำว่าการหยั่งรู้ในตัวเอง (self-realisation), การแสดงออกของตนเอง (selfexpression) และผลประโยชน์แห่งตน (self-interest) ตามวิธีคิดเชิงปัจเจกนิยมและประโยชน์นิยมในรัฐอุตสาหกรรมตะวันตกไม่ได้แสดงถึงระดับที่ลึกซึ้งไปกว่าระดับนี้ เพราะความหมายของ Self ในคำเหล่านี้ยังเป็นเพียงความเห็นแก่ประโยชน์หรืออัตตาของตนเอง หรือผลประโยชน์เฉพาะมนุษย์ด้วยกัน (มนุษย์ศูนย์กลาง) เป็นสำคัญ ซึ่งหลายคนต่อหลายคนยึดถือเป็นสิ่งสูงสุดของชีวิต และเป็นที่มาของความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่มีอยู่แตกต่างกัน

2. self-realization คือระดับที่เริ่มหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น ชีวิตอื่นที่มีใช้แค่ตัวเราเท่านั้น เป็นระดับที่อัตตาเริ่มขยายสู่ชีวิตอื่นที่กว้างขวางขึ้น เป็นความรู้สึกร่วมทุกข์ร่วมสุขกับชีวิตอื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือที่นาสส์เรียกว่า identification หรือการสำนึกในตนที่มีอยู่ร่วมกับผู้อื่น นาสส์ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเขาเมื่อ 40 ปีที่แล้วว่า ขณะที่เขากำลังทดลองสารเคมีอยู่นั้น บังเอิญมีตัวหมัดโชคร้ายตกลงไป แต่เขาไม่สามารถช่วยอะไรได้และต้องปล่อยให้มันค่อยๆตายไปเขารู้สึกสลดใจ เพราะเขาเห็นตัวเองเป็นเช่นตัวหมัดตัวนั้น (he sees himself as a flea) ความรู้สึกเห็น

อกเห็นใจนี้เองที่เป็นสาระสำคัญของการสำนึกในตัวตน ซึ่งสามารถขยายต่อไปถึงสรรพชีวิตที่กว้างขวางอย่างที่สุดในระดับต่อไป

3. Self-realization คือระดับที่ตัวตนนั้นได้ขยายไปยังสรรพสิ่งอย่างกว้างขวาง ละเอียดลุ่มลึกซับซ้อนหลากหลาย ยิ่งใหญ่ ในทุกมิติทุกกาลเทศะ คือการรับรู้ที่ตัวเราก็คือผู้อื่น ทุกสรรพสิ่งสรรพชีวิตคือหนึ่งเดียวกัน ไม่ว่าจะระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เหล่าสรรพสัตว์ พืชพันธุ์ แม่น้ำ ภูเขา ทะเลผืนดิน และโลกดั่งที่ นาสส์เรียกว่าการประจักษ์แจ้งในตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) หรือการสำนึกในตัวตนที่กว้างขวาง (wide identification) ตัวตนที่เราคิดว่าเป็นเพียงตัวเรานี้มีได้มีอยู่อย่างโดดๆ แต่มีอยู่ในความสัมพันธ์ร่วมกันของสรรพสิ่งสรรพปรากฏการณ์ที่เป็นเหตุเป็นผลโยงใยทอดเกี่ยวกัน นาสส์ใช้ตัว “S” ใหญ่เพื่อแสดงให้เห็นถึงมิติที่อยู่เหนือตัวตนในความหมายที่ยังคับแคบ (beyond narrow selves) ซึ่งคล้ายกับความหมายของแนวคิดทางปรัชญาที่เรารู้จักกันดีแต่มีชื่อเรียกต่างกันไป เช่นคำว่า ตัวตนแห่งจักรวาล หรืออาตมัน (ที่ยังรู้ภาวะที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพรหมมัน) เพราะการประจักษ์แจ้งในตนเกิดขึ้นในปัจเจกบุคคลได้ทุกผู้ทุกนามที่ยังเห็นความลึกลับและกว้างขวางของชีวิตที่มีอยู่ในความหมายของตัวตนในปฏิสัมพันธ์ที่แยกจาก หรือตัวตนที่ประกอบด้วยสิ่งต่างๆ มากมา

จากการศึกษาของ กานมณี ภูภักดี (2547 : 68-70) ทำให้ทราบว่า นาสส์ให้ความหมายว่า “ตัวตนที่ไม่แบ่งแยกออกจากสรรพชีวิต” โดยเขาใช้คำว่า ตัวตนแห่งธรรมชาติ หรือตัวตนเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นทัศนะที่ได้รับมาจากความหมายของตัวตนทางรหัสยนิยม เช่น ตัวตนแห่งจักรวาล อาตมัน ตัวตนทางจิตวิญญาณ หรือความหมายของตัวตนที่ทอดเกี่ยวสรรพชีวิตเข้าไว้ร่วมกันทั้งหมด ทั้งโลกทั้งจักรวาล และธรรมชาติ ทั้งสิ่งที่เรานิยามว่ามีชีวิตและไม่มีชีวิตต่างไม่ได้มีอยู่อย่างแยกขาดจาก

การศึกษาของ ประเวศ อินทองปาน (2553). การศึกษาเปรียบเทียบนิเวศวิทยาในพุทธปรัชญากับนิเวศวิทยาแนวลัทธิตามทัศนะของอาร์เน แนนส์.วารสารมนุษยศาสตร์.17(2).82. ได้กล่าวถึงตัวตนเชิงนิเวศ หรืออัตนิเวศ ในบทความเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบนิเวศวิทยาในพุทธปรัชญากับนิเวศวิทยาแนวลัทธิตามทัศนะของอาร์เน แนนส์ ว่า หลักการประจักษ์แจ้งในตัวตน (Self-realization) ระดับต่างๆ ซึ่งมนุษย์ทุกคนล้วนมีศักยภาพที่จะพัฒนาไปถึงได้ มีลำดับขั้นของการพัฒนาการ 3 ระดับ เรียกลักษณะของนิเวศญาณนี้ว่า Ecosophy และหลักการประจักษ์แจ้งในตัวตน ได้แก่

1. การประจักษ์แจ้งในอัตตา (ego-realization) เป็นสภาวะของการรับรู้โดยทั่วไปของมนุษย์ ซึ่งยังมีความเข้าใจว่า มีสภาวะความเป็นตัวของตนดำรงอยู่ แยกขาดจากสิ่งทั้งหลาย สิ่งนี้มักเรียกว่าอัตตา (ego) โดยมนุษย์เข้าใจว่าเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ถาวรซึ่งคงอยู่อย่างเดิม ไม่ว่าลักษณะอื่นๆ ของมันจะเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม อัตตานี้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรับรู้และแสดงปัจเจกภาพของแต่ละคน แต่มนุษย์มีศักยภาพสูงกว่ันจึงสามารถพัฒนาตัวตนจากระดับนี้ให้สูงขึ้นต่อไปได้อีก

2. การประจักษ์แจ้งในตัวตนชั้นกลาง (self-realization) คำว่า self ยังเป็นตัว “s” เล็ก เพราะการประจักษ์แจ้งแบบนี้เริ่มพัฒนามาเป็นการเอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือเป็นการมองว่าสิ่งอื่นๆ ก็

เหมือนกันกับตัวเรา เรียกว่า identification เมื่อเกิดการประจักษ์แจ้งระดับนี้ ตัวตนหรืออัตตาจะค่อยๆ แปรสภาพมาสู่การมีสำนึกร่วมในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสรรพสิ่ง ดังนั้นเมื่อรับรู้ว่ามีสิ่งอื่น เช่น พืช หรือสัตว์มีความทุกข์ ตนเองก็จะรู้สึกเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานไปด้วยเพราะสำนึกที่ว่า หากเป็นตัวเราเองก็ย่อมทุกข์ทรมานเช่นนั้นด้วยเหมือนกัน จากสำนึกเช่นนี้จึงก่อให้เกิดความเอาใจใส่ดูแล ปกป้อง พิทักษ์รักษาชีวิตอื่นเสมือนกับการปฏิบัติต่อตนเอง

3. การประจักษ์แจ้งในตัวตนที่แท้จริง (Self-realization) ใช้ตัวอักษร “S” ใหญ่ เป็นการขยายการประจักษ์แจ้งในตัวตนจากระดับกลาง (ตัวอักษร “s” เล็ก) ออกไป ซึ่งต่างจากการขยายตัวตนหรืออัตตาในระดับครอบครัว ระดับสังคม ระดับชาติ ฯลฯ ที่ยังคงความมีตัวตนดำรงอยู่แต่การประจักษ์แจ้งนี้เป็นการหยั่งรู้ถึง ตัวตนที่แท้ (Self) นั้น ก็คือความเป็นสิ่งเดียวกันกับสรรพสิ่ง ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนมนุษย์ พรรณพืชสรรพสัตว์ ตลอดจนสิ่งแวดล้อม โลกและเอกภพทั้งหมด การประจักษ์แจ้งเช่นนี้เรียกอีกอย่างว่า อัตนิเวศ (Ecological self) ซึ่งเป็นการประจักษ์แจ้งในตัวตนเชิงสัมพัทธ์ กล่าวคือ สิ่งที่เราเรียกว่าตัวตนนั้น แท้จริงแล้วเป็นผลลัพธ์ของเหตุปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ซับซ้อนและละเอียดอ่อน ทั้งระหว่างตัวตนของเรากับเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ รวมทั้งสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ สถานที่ ตลอดจนสรรพสิ่งอื่นในสากลจักรวาล การเข้าถึงตัวตนที่ยิ่งใหญ่นี้ได้ มนุษย์ต้องพัฒนาตนเองและสังคมทั้งหมดให้รับรู้ได้ ในฐานะปัจเจกชนมนุษย์ต้องปลดปล่อยความรู้สึกกีดกันต่างๆ ที่มีต่อโลกออกมา เช่น ความทุกข์ความกลัว ความเศร้า ความโกรธ ความรัก ความหวงแหน ฯลฯ อันเป็นสัญลักษณ์ของการเชื่อมต่อกับโลกอันยังผลให้สามารถปลดปล่อยพลังสร้างสรรค์ออกมา ทั้งยังต้องพิจารณาถึงปัญหาในเชิงโครงสร้างของสังคมและการปฏิบัติการ หรือการเคลื่อนไหวต่างๆ เพื่อเชื่อมโยงตนเองกับธรรมชาติและสร้างอัตนิเวศให้เกิดขึ้นอีกด้วย

การศึกษาของณัฐพล วังวิญญู (2550) ภูมินิเวศภาวนาแสวงหาปัญญาจากแผ่นดิน.มดิชน. (7). กล่าวถึง ตัวตนเชิงนิเวศ ในบทความ ภูมินิเวศภาวนาแสวงหาปัญญาจากแผ่นดิน หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับประจำวัน ที่ 7 เมษายน 2550 ในแง่ที่ว่า คือ ตัวเราที่กว้างใหญ่ไพศาลออกไป (Ecological Self) โดยกล่าวว่า ตอนนี้อยู่ทางตะวันตกมีการศึกษาถึงพลังแห่งการบำบัด เยียวยาและเสริมสร้างพัฒนาการทางจิตใจด้วยการกลับไปฟังพาธรรมชาติ ที่เรียกว่า จิตวิทยาเชิงนิเวศ (Ecopsychology) เป็นการกลับไปเรียนรู้จักตัวเองในอ้อมแขนของแผ่นดินและธรรมชาติ ภูมินิเวศภาวนา เป็นการเดินทางเพื่อเรียนรู้ที่จะระลึกถึงสัมพันธภาพอันเก่าแก่ของมนุษย์กับจักรวาล ซึ่งก็คือตัวเราที่กว้างใหญ่ไพศาลออกไป (Ecological Self) มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนเผ่าที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาในดินแดนต่างๆ และในรูปแบบวิธีการที่แตกต่างกันออกไป แต่ในที่นี้รูปแบบวิธีการที่ผู้เขียนใช้อยู่เป็นสิ่งที่เรียนรู้มาจากรากฐานของชนเผ่าพื้นเมืองอเมริกันหรือที่บ้านเราเรียกว่าอินเดียนแดง โดยเรียกในภาษาอังกฤษว่า Vision Quest หรือการแสวงหานิมิตหรือปัญญาจาก

โจนนา มาซี (Joanna Macy, : 1988) ครูสอนวิชานิเวศวิทยาเชิงลึก ได้กล่าวถึง ตัวตนเชิงนิเวศ ว่า ตามธรรมเนียมดั้งเดิมของภูมิภาวะของการพัฒนาตัวตนผ่านสามขั้นตอน คือ จากอัตตา ไปสู่

ตัวตนทางสังคม และตัวตนทางสังคมไปสู่ตัวตนที่แท้จริง ตามกระบวนการของธรรมชาติ- บ้านเรา, สภาพแวดล้อมของเราทันทีที่เราเป็นเด็ก – ส่วนใหญ่จะถูกกลืน ดังนั้น ผมขอแนะนำแนวคิดตัวตนเชิงนิเวศคร่าวๆ เราอาจจะอยู่ในธรรมชาติตั้งแต่เริ่มต้น สังคมและมนุษย์มีความสัมพันธ์ที่มีความสำคัญต่อกัน แต่ตัวตนภายนอกเราเอาเปรียบองค์ประกอบของความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์เหล่านี้ไม่เพียงความสัมพันธ์ที่เรากับมนุษย์และชุมชนของมนุษย์ แต่หมายรวมถึงชุมชนขนาดใหญ่ของสิ่งมีชีวิตทั้งหมดด้วย

และเธอได้อ้างถึงมโนทัศน์เกี่ยวกับตัวตนเชิงนิเวศของอาร์เน นาส์ส ว่า “พวกเราสามารถเพิกเฉยไปกับตัวตนที่กว้างกว่าการกำหนดของสังคมอุตสาหกรรมใหญ่ มันเป็นทั้งการกำเนิดและความจำเป็นเพื่อความอยู่รอดของเรา” จากถ้อยคำของ อาร์เน นาส์ส กับมโนทัศน์ตัวตนเชิงนิเวศ

แอร์รอน มอ Aaron Moe (2007 : 134-155) กล่าวถึง ตัวตนเชิงนิเวศ ในบทความเรื่อง บทกวีและการขยายขยาย : บริบทของนิเวศวิทยาสมัยใหม่ (Poetry & Expanding the Ecological Self : A Contextualization of Cummings' Typographies within the Modernist Ecological Vision) ว่า เมื่อ อาร์เน นาส์ส เริ่มแนะนำ ตัวตนเชิงนิเวศ ในบริบทรอบๆ ตัวเขา นาส์สได้สร้างปรัชญาส่วนตัว โดยใช้ชื่อว่า *Ecosophy T*. โดยคำว่า “T” แทน Tvergastein เป็นชื่อของสถานที่และกระท่อม โดยนาส์สสร้างบนเขา Hallingskarvet ในนอร์เวย์ เขาได้ระบุสภาพภูมิศาสตร์ ดอกไม้ สัตว์ และภูมิอากาศ และเขาได้ตั้งคำถามหลายคำถามเพื่อสาธิตนิเวศวิทยาเชิงลึก อาทิ สถานที่ไหนต้องการฉัน แบบแผนของชีวิต กิจกรรม และพิธีกรรมใด ที่เหมาะสมกับสถานที่แห่งนี้ ชีวิตอย่างไรใน Hallingskarvet ที่แสดงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และให้ความเคารพต่อชีวิตรูปแบบอื่น

จากกรอบแนวคิดเกี่ยวกับตัวตนเชิงนิเวศดังที่กล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) หมายถึง การสำนึกในตัวตนที่กว้างขวาง เป็นตัวตนที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับสรรพสิ่งอันเกิดจากการหยั่งรู้ของตัวตน 3 ระดับ คือ 1. Ego-realization หมายถึง ระดับของการตระหนักในอัตตาของตนเอง 2. Self-realization หมายถึงระดับของการหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่นกับสังคม และ 3. Self-realization หมายถึง ระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริงหญิง จากแนวความคิดดังกล่าวผู้วิจัยพบว่าสามารถนำมาใช้เป็นหลักในการศึกษาวิเคราะห์ตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

การศึกษาของ กอบกาญจน์ ภิณฑุมารค (2554 : 28) กล่าวใน วิทยานิพนธ์เรื่อง ธรรมชาติในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย (พ.ศ.2520-2547) ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า จากการศึกษากวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย พบว่ามีจุดเด่นร่วมกันในด้านโลกทัศน์ต่อธรรมชาติ ทั้งนี้ได้ศึกษาจากผลงานของกวี 8 ท่าน คือ อังคาร กัลยาณพงศ์ จางแช่ตั้ง เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ พงษ์นา จันทรสันติ ไพโรจน์ทร์ ขาวงาม ศักดิ์สิริ มีสมสืบ แรคำ ประโดยคำ และ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ พบว่า กวีได้พัฒนาตนจากการศึกษาทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีทัศนคติที่เห็นว่าหากเข้าถึงคุณค่าของธรรมชาติที่ค่าจุนชีวิตและดำรงคุณธรรม ตลอดจนตระหนักถึงความเป็นหนึ่งเดียวระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ย่อมไม่เกิดความบั่นทอนความดีงามในจิตวิญญาณ โดยกวีมีความเชื่อมั่นว่า ศักยภาพของบุคคลอาจสร้างสรรค์คุณค่าและความหมายแก่ชีวิตในเวลาอันจำกัดด้วยตนเอง

การศึกษาของ กิตติมา จันท์ลาว (2555 : 3) กล่าวใน วิทยานิพนธ์เรื่อง วิเคราะห์กวีนิพนธ์ของสถาพร ศรีสัจจัง ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า จากการศึกษา กวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย พบว่า วิทยานิพนธ์ดังกล่าวมุ่งนำเสนอการวิเคราะห์ในด้านรูปแบบฉันทลักษณ์และกลวิธีการประพันธ์กวีนิพนธ์ของสถาพร ศรีสัจจัง สรุปได้ว่าในรูปแบบของการประพันธ์นั้นมีสองชนิดคือ เป็นรูปแบบฉันทลักษณ์เดิมแบบโบราณ และรูปแบบกวีนิพนธ์อิสระ โดยมีลักษณะเด่นด้านการเล่นคำ การใช้ภาพพจน์ การสรรคำที่มีความเหมาะสมด้วยเสียงและความหมาย ทางด้านแนวคิดในการประพันธ์พบว่า สถาพร ศรีสัจจัง มีแนวคิด 5 ประการ คือ ด้านการเมือง การปกครอง สังคม ด้านธรรมชาติ ด้านความรัก และด้านมนุษย์และจักรวาล

การศึกษาของ นันดา การแข็ง (2552 : 2) กล่าวใน วิทยานิพนธ์เรื่อง ชีวิตและกวีนิพนธ์ของเทือก บรรทัด ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า วิทยานิพนธ์เล่มนี้ มุ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกวีนิพนธ์กับตัวตนของกวี จากการศึกษาพบว่า กวีนิพนธ์ของ เทือก บรรทัด ได้สะท้อนตัวตนออกมาในสามมิติ คือ ความเป็นนักอนุรักษ์ธรรมชาติ ความเป็นนักต่อสู้เพื่อสังคม และความเป็นผู้ศรัทธาในพระพุทธธรรมตามแนวพุทธทาสภิกขุ สำหรับกวีนิพนธ์ที่สะท้อนตัวตนของ เทือก บรรทัด ในฐานะนักอนุรักษ์ธรรมชาติ พบว่ากวีมุ่งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับธรรมชาติในสองลักษณะคือ ลักษณะของความงามและลักษณะของความเสื่อม บทกวีของเทือก บรรทัด จึงสะท้อนให้เห็นว่ากวีมีความเข้าใจอันลึกซึ้งต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ และอีกประเด็นหนึ่งคือ บทกวีของเทือก บรรทัด ยังสะท้อนให้เห็นตัวตนของกวีในฐานะนักต่อสู้เพื่อสังคม นอกจากนี้ บทกวีของเทือก บรรทัด ยังสะท้อนให้เห็นตัวตนของกวีในแง่ของผู้ศรัทธาในพุทธธรรมตามแนวพุทธทาสภิกขุอีกด้วย

สิบลอก เต๋นชัย ประทุมแผ้ว (2555 : 3) กล่าวใน วิทยานิพนธ์เรื่อง การวิเคราะห์เรื่องตัวตนในงานวรรณกรรมของนายเสกสรร ประเสริฐกุล ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า วิทยานิพนธ์เล่มนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพในสาขาปรัชญา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องตัวตนในงานวรรณกรรมของเสกสรร ประเสริฐกุล ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการวิจัยเอกสาร โดยการอ่านและวิเคราะห์เนื้อหาในงานเขียนของเสกสรรฯ จำนวน 33 เล่ม เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องตัวตนในพุทธปรัชญาเถรวาทโดยศึกษาข้อมูลในพระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องตัวตนในพุทธปรัชญาโดยอาศัย ทฤษฎีสังขะ 2 เป็นหลัก ซึ่งจะเห็นได้ว่าความจริงสูงสุด คือ ปรมัตถสังขะนั้นพุทธปรัชญาเถรวาทปฏิเสธแนวคิดเรื่องตัวตนที่ถาวร ซึ่งสุดท้ายแล้วเป็นเพียงสภาวะที่ว่างเปล่าคือสัจจญาณไม่มีตัวตนที่ถาวรตัวตน และจากการศึกษาแนวคิดเรื่องตัวตนที่ปรากฏในงานวรรณกรรมของ เสกสรร ประเสริฐกุล พบว่าตัวตนแบ่งออกได้ 3 แบบคือ 1. ตัวตนที่เป็นวัตถุคือร่างกาย 2. ตัวตนที่เป็นจิตคือความคิด และ 3. ตัวตนที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว ตัวตนทั้งหมดที่นำเสนอผ่านงานวิจัยนี้ล้วนมาปัจจัยหลัก 2 ประการคือ 1. จากประสบการณ์ในชีวิต 2. จากการศึกษาเรียนรู้ผ่านทฤษฎีต่างๆ จนเกิดบูรณาการขึ้นมาเป็นชุดความคิดต่างๆ ของตัวเอง

อาจกล่าวได้ว่าจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดพบว่า ตัวตนเชิงนิเวศ นั้นคือตัวตนที่ไม่แบ่งแยกออกจากสรรพชีวิต ทั้งหมดคือสิ่งเดียวกัน โดยตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ จากเมื่อก่อนมองมนุษย์เป็นศูนย์กลางสู่การมองโดยให้ธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง การ

วิเคราะห์ในประเด็นดังกล่าวจึงถือเป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญสำหรับผู้วิจัย ต่อการศึกษาผ่านแนวคิด ตัวตนเชิงนิเวศ อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษของผู้วิจัยต่อไป

1.10.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ

ในด้านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศนั้น มีผู้ศึกษาไว้ค่อนข้างน้อย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบในการศึกษาทบทวนงานวิจัยคือ เลือกสำรวจและศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในวรรณกรรม เป็นการมองภาษาในวรรณกรรมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

การศึกษาของ ธัญญา สังขพันธานนท์ (2556 : 40) กล่าวถึง วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ (Ecocriticism Theory) คือ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในวรรณกรรม โดยแนวคิดทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ (Ecocriticism) ถือเป็นทฤษฎีการวิจารณ์วรรณกรรมแนวใหม่ ที่ถือได้ว่าเป็นทั้งความเคลื่อนไหวและกระบวนทัศน์ในวงการศึกษาวรรณกรรมยุคหลังสมัยใหม่ ทฤษฎี “วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ” (Ecocriticism) เป็นแนวคิดและทฤษฎีที่ให้ความสนใจศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรม โดยใช้ฐานความรู้ด้านนิเวศวิทยา (Ecology) และแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยม (Environmentalism) มาเป็นพื้นฐานในการศึกษา เนื่องจากการวิจารณ์เชิงนิเวศเป็นมโนทัศน์และแนวคิดใหม่ในการศึกษาวรรณกรรมทั้งยังเป็นแนวความคิดที่มีความเป็นสหวิทยาการ โดยเป็นการผสมผสานวิธีการของวิทยาศาสตร์กับวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ คือการนำความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงศาสตร์ด้านนิเวศวิทยา มาใช้เป็นฐานความรู้ในการอธิบายและตีความตัวบทวรรณกรรม จึงถือได้ว่าแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว ยังเปิดพื้นที่สำหรับการประกอบใช้แนวคิดทฤษฎีอื่นๆ ต่อการพิจารณาตัวบทวรรณกรรมได้อย่างหลากหลาย

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2531 : 42) กล่าวว่า ระยะเวลาที่มนุษย์มีความสนใจต่อธรรมชาติมีสองสมัย คือ สมัยแรกวรรณคดีและศิลปะอื่นๆ สะท้อนความสนใจธรรมชาติ ที่ถูกมนุษย์ดัดแปลงประดับประดาให้สวยงามตามความคิดของตน สมัยที่สอง มนุษย์มีความสนใจความงามอันเป็นธรรมชาติของธรรมชาติที่ไม่ถูกอิทธิพลมนุษย์มากล้ำกราย

ในยุคหลังสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Post-Renaissance) งานเขียนที่เกี่ยวกับธรรมชาติของตะวันตกในระยะแรกนั้นเรียกว่า “งานเขียนแนวท้องทุ่งชนบท” (Pastoral) ซึ่งหมายถึงงานเขียนที่มีแนวคิดที่จะกลับคืนไปสู่สถานที่ ซึ่งปราศจากความเป็นเมือง หรือดินแดนที่อุดมไปด้วยธรรมชาติ หรือหมายถึงวรรณกรรมใดๆ ก็ตาม ที่พรรณนาถึงสภาพของชนบท ซึ่งแสดงนัยอย่างชัดเจนว่ามีความตรงข้ามกับเมือง

กล็อด เฟลต์ (อ้างใน ธัญญา สังขพันธานนท์, 2556 : 46) กล่าวว่า ทฤษฎีทางวรรณคดีให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างนักเขียน ตัวบท และโลก ในวรรณคดีส่วนใหญ่ คำว่า “โลก (World)” มีความหมายที่โยงใยถึงสังคม - แวดวงของสังคม แต่วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศอธิบายคำว่า โลกในความหมายของโลกที่เป็นระบบนิเวศเท่านั้น เราสามารถอนุมานได้เช่นกันว่า วรรณคดีไม่ได้เกี่ยวข้องกับโลกเฉพาะวัสดุทางสุนทรียศาสตร์เท่านั้น แต่มีความเกี่ยวข้องและอยู่ในระบบโลกพลังงาน วัตถุดิบ และปฏิสัมพันธ์ทางความคิด

จิตวิญญาณหลัก

จรรยาบรรณ

บรรทัดฐาน

จารีตประเพณี/สังคม

สัตว์

พืชพันธุ์

ความรู้เรื่องสมุนไพร

วิทยาการสิ่งแวดล้อม

ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

เรื่องราว

ความเชื่อพิธีกรรม

ความฝัน

ความสามัคคี

ที่มาจาก : Johnson, M. (Ed.) 1992b. : 10)

ฮันติงตัน (Henry P.Huntington) และ มิมีริน (Nikolai I.Mymrin) (อ้างใน ธีัญญา สังข
พานานนท์, 2556 : 57) ได้อธิบายถึง องค์ความรู้เชิงนิเวศแบบดั้งเดิม (Traditional Ecological
Knowledge) หรือ TEK ว่าคือความรู้และการหยั่งรู้ที่ได้มาจากการสังเกตอย่างกว้างขวาง เกี่ยวกับ

พื้นที่หรือตระกูลและสายพันธุ์อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจ หรือใช้ทำนาย เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในช่วงชีวิตของบุคคลที่เหลือนอยู่ ความรู้ดังกล่าวได้รับการสั่งสม ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่ง มีความเป็นพลวัตและยืดหยุ่นได้ เป็นระบบการจัดการเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทุกชุมชนมาเป็นเวลานานแล้ว ทั้งยังมีความเกี่ยวข้องกับการรักษาสมดุลของระบบนิเวศอีกด้วย

ชลธิรา สัตยาวัฒนา (อ้างใน ธัญญา สังขพันธานนท์, 2556 : 66) แสดงความเห็น ว่าทุกชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทยและเอเชียมี “จักรวาลทัศน์” (Tradition Knowledge) ที่มอบน้อมต่อธรรมชาติ จึงใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างเคารพ และรักษาไว้ให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ยิ่งกล่าวอีกว่า จักรวาลทัศน์และภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ มีการสั่งสม สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นรากร่วมวัฒนธรรมเดียวกัน

ฮันติงตัน (Henry P. Huntington) และมิมีริน (Nikolai L. Mymrin) (อ้างใน ธัญญา สังขพันธานนท์, 2556 : 57) ได้อธิบายถึง ทฤษฎีความรู้เชิงนิเวศแบบดั้งเดิม (Traditional Ecological Knowledge) TEK ว่า คือความรู้และการหยั่งรู้ที่ได้มาจากการสังเกตอย่างกว้างขวาง เกี่ยวกับพื้นที่หรือตระกูลและสายพันธุ์อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม ที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจ หรือใช้ทำนาย เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในช่วงชีวิตของบุคคลที่เหลือนอยู่ โดยความรู้ดังกล่าวได้รับการสั่งสม ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่ง มีความเป็นพลวัตและยืดหยุ่นได้ เป็นระบบการจัดการเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทุกชุมชนมาเป็นเวลานานแล้ว ทั้งยังมีความเกี่ยวข้องกับการรักษาสมดุลของระบบนิเวศอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ธัญญา สังขพันธานนท์ (2556 : 320-325) ได้แสดงทัศนะว่า แม้การศึกษาวรรณกรรมโดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตาม “จิตวิญญาณของข้อผูกพันกับวิถีทางของสิ่งแวดล้อม” (spirit of commitment to environmental praxis) จะมีมาก่อนหน้านี้อย่างแล้ว แต่ก็อยู่ในชื่อเรียกอื่นๆ คำว่า วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ หรือ “Ecocriticism” เริ่มปรากฏร่องรอยเป็นหลักฐานครั้งแรกในบทความเรื่อง Literature and Ecology. ของ วิลเลียม เรอเคิร์ต (William Rueckert) ซึ่งเขียนขึ้นในปี 1978 และต่อมาได้เป็นศัพท์ทดลองใช้ในการวิจารณ์วรรณกรรมในปี 1989 โดยการเริ่มต้นของ กล็อตเฟลต์ตี้ (Cheryll Glotfelty) นักวิชาการด้านวรรณกรรมที่ให้ความสนใจอย่างมากในเรื่องของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรม กล็อตเฟลต์ตี้ให้ความสนใจงานวรรณกรรมตั้งแต่ของ Henry David Thoreau จนถึงงานของ Edward Abbey ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานเขียนเกี่ยวกับธรรมชาติในยุคแรกๆ แต่เธอไม่พบแนวทฤษฎีใดๆ ที่จะอธิบายและวิเคราะห์งานเขียนดังกล่าว อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า “วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ” หรือ (Ecocriticism) นั้นมุ่งพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและโลกของธรรมชาติที่ปรากฏอยู่ในตัวบทวรรณกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวบทที่เรียกว่างานเขียนที่เกี่ยวกับธรรมชาติ (Nature Writing) หรือ “วรรณกรรมสีเขียว” (Green Literature)

กอบกาญจน์ ภิณฑุมารค (2554 : 28) กล่าวใน วิทยานิพนธ์เรื่อง ธรรมชาติในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย (พ.ศ.2520-2547) ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า จากการศึกษา กวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย พบว่ามีจุดเด่นร่วมกันในด้านโลกทัศน์ต่อธรรมชาติ ทั้งนี้ได้ศึกษาจากผลงานของกวี 8 ท่าน คือ อังคาร กัลป์ยาณพงศ์ จำเริญ ช่างแว่นตา พงษ์ไพฑูริย์ พงษ์นา จันทรสันติ ไพโรจน์ทร์ ขาวงาม ศักดิ์ศิริ มีสมสืบ แร

คำ ประโยค และ เรวัตร์ พันธุ์พัฒน์ พบว่ากวีได้พัฒนาตนจากการศึกษาทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีทัศนะป้องกันว่าหากเข้าถึงคุณค่าของธรรมชาติที่ค่าจุนชีวิตและธำรงคุณธรรมตลอดจนตระหนักถึงความเป็นหนึ่งเดียวระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ย่อมไม่เกิดความบั่นทอนความดีงามในจิตวิญญาณ โดยกวีมีความเชื่อมั่นว่า ศักยภาพของบุคคลอาจรังสรรค์คุณค่าและความหมายแก่ชีวิตในเวลาอันจำกัดด้วยตนเอง

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (อ้างใน กอบกาญจน์ ภิณฑุมารค, 2554 : 89) กล่าวถึงชนบทการประพันธ์ในสมัยก่อนว่า ถึงแม้ว่าในงานสมัยก่อนมีชนบทการประพันธ์ที่มุ่งความไพเราะจากการเล่นเสียง เล่นคำ โดยไม่เน้นความสมจริงในธรรมชาติ แต่ก็กล่าวได้ว่า “จินตวิของเร” รู้สึกในความงามหลากหลายของธรรมชาติ อันเป็นข้อบ่งชี้ว่าความรู้สึกซึ่งถึงความงามและบทบาทของธรรมชาติในบทประพันธ์ไทยมีมาจนเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาทางอารมณ์ และสิ่งที่สำคัญกว่านี้ก็คือ ธรรมชาติจะมีบทบาทในฐานะเป็นเนื้อหาหลัก หรือเป็นส่วนประกอบเสริมสร้างคุณค่าของมนุษย์ในตัวบทนั้น มิได้ต่างกันที่โลกทัศน์ต่อธรรมชาติ หรือการให้คุณค่าต่อธรรมชาติ

ธเนศ เวศน์ภาดา (อ้างใน กอบกาญจน์ ภิณฑุมารค, 2554 : 89) กล่าวถึงการศึกษาบทบาทของธรรมชาติจากวรรณคดีไทยสมัยก่อน เห็นได้ว่าธรรมชาติมิได้เป็นเพียงเครื่องตกแต่ง แต่เป็นส่วนสำคัญของเนื้อหา ที่แสดงความกลมกลืนและแปลกแยกของมนุษย์กับธรรมชาติได้อย่างซับซ้อน ถึงแม้มีข้อสังเกตว่าความแตกต่างของกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัยกับงานสมัยก่อนอยู่ที่งานร่วมสมัยเน้นธรรมชาติเป็นเนื้อหาหลักของบทกวีทั้งบทก็อาจไม่ใช่ว่าความแตกต่างที่สำคัญนัก การเน้นธรรมชาติเป็นเนื้อหาหลักก็คือ การเน้นทัศนะของกวีต่อธรรมชาติ ทั้งที่แสดงโดยตรงและแฝงไว้ นอกจากนี้การที่กวีนิพนธ์สมัยใหม่มุ่งแสดงทัศนะของกวีโดยไม่ต้องแสดงพฤติกรรมของตัวละครก็เป็นปัจจัยให้เนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติกลายเป็นเนื้อหาหลักของตัวบทได้

ธัญญา สังขพัฒน์ (2556 : 14) กล่าวใน วิทยานิพนธ์เรื่อง วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ : วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมไทย โดยได้นำเสนอกระบวนการทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทัศน์กับวาทกรรมที่เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการนำเสนอธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณคดีไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยมองผ่าน 3 ทฤษฎีหลักๆ คือ ทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ ทฤษฎีสตรีนิยมเชิงนิเวศ และทฤษฎีวาทกรรม ซึ่งผลจากการศึกษาทำให้ทราบว่าการนำเสนอธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณคดีแบบจารีตนิยม มีกระบวนการทัศน์หลัก คือ กระบวนการทัศน์จิตสำนึกเชิงนิเวศแนวดั้งเดิม กระบวนการทัศน์จิตสำนึกเชิงนิเวศแนวพุทธปรัชญา และกระบวนการทัศน์จิตสำนึกเชิงนิเวศแนวชนชั้น ซึ่งกระบวนการทัศน์ดังกล่าวมีลักษณะสอดคล้องกับกระบวนการทัศน์ที่มีคตินิยมเชิงนิเวศเป็นศูนย์กลาง (Ecocentric) ทั้งนี้ การนำเสนอโดยการมองธรรมชาตินี้จึงถือเป็นอีกกลวิธีหนึ่งของการนำเสนอผลงานที่เรียกกันว่า “วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ”

อาจกล่าวได้ว่าจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดพบว่า วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ นั้น คือการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในวรรณกรรม การวิเคราะห์ในประเด็นดังกล่าวจึงถือเป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญสำหรับผู้วิจัย ต่อการศึกษาภาษาผ่านแนวคิดวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษของผู้วิจัยต่อไป

1.10.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติ

ในด้านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัตินั้น มีผู้ศึกษาไว้ค่อนข้างหลากหลาย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบในการศึกษาทบทวนงานวิจัย คือ เลือกลำรวจและศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เป็นการศึกษา และทำความเข้าใจวรรณคดีผ่านสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกภาพของผู้แต่งคือชีวประวัติของผู้แต่ง เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

เจตนา นาควัชระ (2521 : 6) กล่าวว่า การวิจารณ์ตามแนวชีวประวัติเป็นแนวการวิจารณ์ที่เคยแพร่หลายมากในยุโรปในศตวรรษที่ 19 นักวิจารณ์ที่มีบทบาทในการวิจารณ์ตามแนวนี้ได้แก่ แฮงก์ เบอร์ฟ (Staint - Beuve) นักวิจารณ์ผู้ได้รับอิทธิพลมาจาก มาตาม เดอ สตาเอล (Madam de Stael) ซึ่งเป็นนักวิจารณ์ที่มีความสามารถในการชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างงานประพันธ์และบุคลิกภาพของนักประพันธ์อย่างชัดเจน

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2525 : 116) กล่าวว่า การวิจารณ์วรรณคดีตามแนวชีวประวัติจะช่วยให้ประโยชน์ในการศึกษาได้มากหากผู้วิจารณ์นำมาใช้อย่างเหมาะสม การเข้าใจชีวประวัติหรือประสบการณ์การในชีวิตของผู้เขียนจะช่วยให้เข้าใจความหมายในงานประพันธ์ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น นักเขียนบางคนได้ซ่อนเงื่อนงำบางประการเอาไว้ในงานเขียน ซึ่งอาจอยู่ในรูปของสัญลักษณ์บางอย่าง ถ้าผู้อ่านไม่เข้าใจประวัติของผู้เขียนมาก่อนอาจจะตีความบทประพันธ์ได้ไม่กระจ่าง อย่างไรก็ตามการวิจารณ์จะลงคำนึงถึงข้อจำกัดบางประการในการวิจารณ์ตามแนวนี้ กล่าวคือนักวิจารณ์จะต้องไม่ยึดถือเอาวรรณกรรมเป็นเครื่องในการเขียนชีวประวัติ เพราะการเขียนชีวประวัติกับการวินิจฉัยคุณค่าวรรณคดีต่างกัน นอกจากนี้แล้ว ผู้วิจารณ์จะต้องระวังในการใช้ชีวประวัติให้มาก เพราะการศึกษาชีวประวัติช่วยอธิบายวรรณคดีได้ก็จริง แต่ก็ไม่สามารถประเมินค่ากวีนิพนธ์ได้ ดังนั้น ผู้วิจารณ์จึงไม่ควรมุ่งศึกษาเพื่ออธิบายผลงานของกวีเพียงด้านเดียว และไม่ควรศึกษาประวัติและบุคลิกภาพของกวีจากงานประพันธ์เพียงด้านเดียวโดยถือว่าเป็นสิ่งที่กวีแสดงออกในงานประพันธ์ทั้งหมดคือการแสดงออกของบุคลิกภาพทั้งหมดของผู้เขียน ทั้งนี้ เพราะกวีหรือผู้แต่งมิได้สร้างงานแต่ละชิ้นขึ้นมาจากจิตไร้สำนึกหรือชีวประวัติของตนเองเท่านั้น แต่บางส่วนอาจถูกเสริมแต่งหรือเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่พบเห็นมาก็ได้

พัฒนจิรา จันทรดำ (2547 : 79) กล่าวถึง การวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติ (Historical Biographical Criticism) ว่า การวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติเป็นแนวทางการวิจารณ์ดั้งเดิม (The Traditional Approaches) มีอิทธิพลอย่างมากก่อนต้นศตวรรษที่ 20 ลักษณะเด่นของการวิจารณ์แบบดั้งเดิมคือนักวิจารณ์ที่ศึกษาวรรณคดีในแนวนี้นี้เชื่อว่า งานศิลปะเป็นเพียงผลผลิต หรือสิ่งที่ถ่ายทอดบุคลิกภาพและชีวประวัติ สภาพสังคมแนวคิดหรือปรัชญาของผู้แต่งหรือไม่ก็เป็นสิ่งที่สืบทอดลักษณะวิชาการแขนงอื่นๆ เช่น ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและอารยธรรม เป็นต้น ในการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณคดี ผู้วิจารณ์จึงให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบภายนอกมากกว่าคุณค่าภายใน (Intrinsic Values) ของวรรณกรรม เป็นต้นว่า ข้อมูลทางด้าน

ประวัติศาสตร์และสังคม การวิจารณ์ในแนวนี้นักวิจารณ์จะวิเคราะห์วิจารณ์มุ่งเน้นในสิ่งที่ผู้แต่งได้สร้างสรรค์ขึ้นมาในช่วงใดช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์ ตลอดจนเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความรู้สึก อารมณ์ จินตนาการ และโลกทัศน์ของผู้แต่งที่ต้องการสื่อมายังผู้อ่าน

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2517 : 13) กล่าวถึง การวิจารณ์เชิงประวัติศาสตร์และตำนาน ว่า การวิจารณ์แนวนี้ได้รับความนิยมมาเป็นเวลานานทั้งในประเทศไทยและตะวันตก และยังกล่าวอีกว่า การวิจารณ์แบบนี้ถือว่ามีอายุยืนยาว แต่ก็เป็นวิจารณ์ที่มีประโยชน์ ทำให้คนที่ได้รับความรู้จากนักค้นคว้า เกิดสนใจในวรรณคดีมากขึ้นกว่าที่ไม่มีการวิจารณ์ในเชิงนี้ เช่นความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติของนักประพันธ์ ย่อมทำให้ผู้อ่านสนใจกับงานเขียนของเขามากขึ้น เรื่องสถานที่อยู่ของเขาในวัยเด็ก ก็ทำให้คนบางคนที่มีความสัมพันธ์กับสถานที่นั้นตื่นตื้นขึ้น เป็นต้น แต่ข้อเสียของการวิจารณ์แบบนี้ ถ้าไม่มีการวิจารณ์แบบอื่นสนับสนุน ก็คือถกเถียงกันได้อยู่แต่ในหมู่นักค้นคว้า แต่ผู้ที่ไม่มีเวลา หรืออุปกรณ์ที่จะค้นคว้า ย่อมได้แต่เป็นผู้ฟัง ไม่สามารถมีส่วนร่วมด้วยได้

ัญญา สังขพันธานนท์ (2538 : 22) กล่าวถึง การวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติ ว่า ในการวิจารณ์ตามแนวนี้นักวิจารณ์จะต้องไม่ยึดถือว่าวรรณคดีคือเอกสารทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ เพราะเราไม่อาจเชื่อถือในความถูกต้องแม่นยำในการเสนอข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ของผู้แต่งมากนัก ผู้แต่งบางคนอาจบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ก็ได้ และเหตุผลอีกประการคือ วรรณคดีบางเรื่องอาจมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ แต่ไม่จำเป็นต้องมีความสำคัญทางด้านวรรณคดีเสมอ Rohberger (อ้างใน ัญญา สังขพันธานนท์ (2538 : 23) ว่า การที่จะเข้าใจวรรณคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งนั้น ผู้อ่านมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจบุคลิกภาพและความคิดของผู้แต่งเสียก่อน ทั้งนี้ เพราะถือว่าวรรณคดีคือ สิ่งสะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกภาพของผู้แต่ง ดังนั้นนักวิจารณ์จึงพยายามที่จะศึกษาเกี่ยวกับชีวิตและประสบการณ์ต่างๆ ของผู้แต่งให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แล้วนำความรู้ที่ได้ใช้ในการตีความผลงานของนักประพันธ์ผู้นั้น

กุลลาบ มัลลิกะมาส (อ้างใน สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2525 : 139) กล่าวถึงการศึกษาประวัติผู้แต่งมีประโยชน์หลายประการ ดังเช่น การศึกษาประวัติผู้แต่งสนับสนุนให้เข้าใจเรื่องเด่นชัดขึ้นและทำให้วรรณคดีน่าสนใจยิ่งขึ้น เช่น เมื่อทราบประวัติสุนทรภู่ว่าเคยอยู่วังหลัง และกรมพระราชวังหลังทรงเป็นผู้อำนวยความสะดวกเรื่องโซ่ยัน ทำให้เรามีความเข้าใจเรื่องพระอภัยมณีว่ามีเค้าเงื่อนเกี่ยวข้องกับวรรณคดีจีนโซ่ยันได้อย่างไร และผู้แต่งบางท่านกล่าวถึงตนเองในเรื่องที่แต่งไว้ การรู้ประวัติผู้แต่งก็ย่อมทำให้เข้าใจเรื่องได้ดียิ่งขึ้น

อนึ่ง ในกรณีที่นักวิจารณ์นำประวัติของกวีมาศึกษาโดยเฉพาะ โดยไม่นำมาสัมพันธ์กับงานประพันธ์ของกวีก็นับว่าเป็นข้อเสียอีกข้อหนึ่งของการวิจารณ์แนวนี้นี้ เพราะการศึกษาด้วยวิธีนี้จะไม่ช่วยอธิบายเรื่องราวใดๆ และไม่ช่วยสนับสนุนให้เกิดความเข้าใจในวรรณคดีด้วย ในขณะที่เดียวกัน นักวิจารณ์แนวนี้นี้จะต้องคำนึงด้วยว่า สิ่งทีกวีหรือนักประพันธ์เขียนเกี่ยวกับตัวเองไว้นั้น อาจจะไม่ตรงกับความเป็นจริงทั้งหมด ทั้งนี้ได้หมายความว่ากวีไร้สาระด้วย ทั้งนี้เพราะกวีอาจตกแต่งหรือเพิ่มเติม

เรื่องราวในชีวิตให้ดูน่าอ่านยิ่งขึ้น หรืออาจเขียนบิดเบือนความเป็นจริงเพื่อป้องกันเกียรติยศของตนเองไว้ก็ได้ และประการสุดท้ายอาจเป็นเพราะกวียอมมองตามทัศนะของตนเองว่าได้ทำดีที่สุดแล้วก็ได้อีกเช่นกัน

จากการศึกษาในด้านชีวประวัติของกวีของ สายทิพย์ นุกูลกิจ (2525 : 140-141) ยังสรุปความได้อีกว่า ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติของกวีแต่ละคนอย่างละเอียด ย่อมจะเข้าใจงานทางวรรณกรรมของกวีเหล่านั้นได้ดีกว่าผู้ที่ขาดความรู้ทางด้านนี้ ทั้งนี้ เพราะกวีย่อมสอดแทรกความรู้ ประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนเรื่องราวในชีวิตส่วนตัวลงไปในผลงานเหล่านั้นด้วย ดังนั้น การศึกษาชีวประวัติของกวีจึงมีส่วนช่วยให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจถึงแรงบันดาลใจ อารมณ์สะท้อนใจและจินตนาการที่กว้างไกลของกวีได้เป็นอย่างดี จึงนับเป็นวิธีการที่ดีวิธีหนึ่งที่ทำให้การศึกษาวรรณคดีเป็นไปอย่างตรงเป้าหมาย และสามารถเข้าถึงวรรณคดีได้ในระดับที่ลึกกว่าเดิม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การศึกษาประวัติของกวีประกอบการพิจารณาวรรณคดีย่อมมีส่วนช่วยให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจและ “เข้าถึง” วรรณคดียิ่งขึ้น

อาจกล่าวได้ว่าจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดพบว่า การวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติ นั้น ถือเป็นแนวคิดและทฤษฎีที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับชีวประวัติหรือประสบการณ์ในชีวิตของผู้เขียน อันจะช่วยให้เข้าใจความหมายในงานประพันธ์ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อันเป็นประโยชน์ต่อการนำมาประยุกต์ใช้พิจารณาตัวบทวรรณกรรม และนำมาใช้ประกอบการศึกษาวิเคราะห์เรื่องตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของผู้วิจัยต่อไป

1.10.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

ในด้านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติและผลงานของ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ นั้น มีผู้ศึกษาไว้ค่อนข้างหลากหลาย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบในการศึกษาบททวนงานวิจัย คือ เลือกสำรวจและศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เป็นการศึกษา ผ่านผลงานตัวบทวรรณกรรมของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ พบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เป็นกวีและนักเขียนหนุ่มชาวสุพรรณบุรี ผู้ผ่านประสบการณ์ชีวิตมาอย่างเข้มข้นโชกโชน ทั้งการเป็นทหารเกณฑ์ คนงานในโรงงานผลิตรองเท้า เรวัตร์เริ่มต้นการเป็นนักเขียนเรื่องสั้นเมื่อปี พ.ศ. 2528 พร้อมๆ กับผันตัวเองไปเป็นชาไร่ ก่อนที่ในปี พ.ศ.2532 จะหันมาทำงานด้านกวีอย่างจริงจัง มีผลงานปรากฏแก่สาธารณชนดังเช่น บ้านแม่น้ำ (กวีนิพนธ์ พ.ศ. 2538), ชีวิตสำมะหาอันใด (รวมเรื่องสั้น พ.ศ. 2545 เข้าวัด 7 เล่มสุดท้ายรางวัลซีไรต์ ปี พ.ศ. 2545), นักปั้นน้ำ (กวีนิพนธ์ พ.ศ. 2546), พันฝนเพลงน้ำ (กวีนิพนธ์ พ.ศ. 2546) และ แม่น้ำรำลึก (กวีนิพนธ์) ซึ่งได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน หรือ ซีไรต์ ประจำปี พ.ศ. 2547

สำหรับ ‘ทรงสนะความเป็นกวี’ ของ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ดังที่เคยให้สัมภาษณ์กับนิตยสาร HI-CLASS ว่า ‘บทกวี’ คือ ดอกไม้แห่งความสัมผัสที่ค่อยๆ เติบโตอยู่ข้างในจิตวิญญาณ ครั้น

เมื่อตื่นขึ้นในเช้าชีวิต – ทุกเช้าชีวิต ดอกไม้นั้นได้เบิกบานอยู่ในดวงตาพิเศษของเรา ดวงตาพิเศษที่จะสาบสูญหากเนื้อดินในเราหยาบด้านกระด้าง

สำหรับ ‘ภาวะกวี’ ของ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ก็ดูเหมือนจะเป็นชุดความคิดเดียวกัน โดยได้แสดงทัศนะว่า เมื่อยามที่ผมได้นั่งมองดูฝนตก ผมจะมองเห็นแสงแดดได้มาซักชนวนแม่น้ำให้ขึ้นไปท่องเที่ยวบนท้องฟ้าด้วยกัน โดยให้แม่น้ำแปลงร่างเป็นเมฆ และให้สายลมช่วยนำพาไป ครั้นเมื่อความคิดถึงเข้าเกาะกุมดวงใจ เหล่าก้อนเมฆจึงกลับคืนแม่น้ำ ผ่านสายฝนเหล่านั้น...ห้วงความรู้สึกนึกฝันเหล่านั้นบันดาลใจให้ผมเสาะค้นคำต่างๆ และท่วงทำนองต่างๆ เพื่อจะส่งผ่านภาวะขณะนั้นๆ ให้ตัวผมและใครสักคนได้ใคร่ครวญอย่างละเอียดและละเอียดละไม สิ่งที่ทำให้ผมยังคงเขียนบทกวี เพราะผมยังไม่รู้เกี่ยวกับชีวิตอีกมากมาย ยังหลับละเมออยู่ในบาปอุบายนานา และยังคงทุกข์เศร้าอยู่ในสิ่งที่เห็นและเป็นไป

สำหรับด้าน ‘ปณิธานกวี’ ของ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ถือเป็นอีกหนึ่งความหมายต่อการประกอบสร้างตัวตนของเขา โดยได้แสดงทัศนะต่องานเขียนของตนเอง ว่าปณิธานกวีของผม คือ งานเขียนกับตัวตนได้หลอมรวมเป็นน้ำเนื้อเดียวกัน ตั้งแต่ต้นไม้นี้ที่ค่อยๆ เติบโตขึ้นโดยเรียนรู้ฤดูกาลทั้งสาม มีความรักอย่างลึกซึ้งต่อชีวิต และสามารถดำรงรักษาจิตวิญญาณไว้ได้ในท่ามกลางยุคสมัยอันเชี่ยวกรากของกระแสทุนนิยมศาสนานิยม หรือสงครามนิยม

‘การเขียนหนังสือสำหรับผม’ เปรียบได้กับการได้ปลูกไม้ต้นหนึ่ง ไม้ต้นหนึ่งที่ค่อยๆ หยั่งรากลงไปในโลก เพื่อเสาะค้นสัจจะบางประการของชีวิต เพื่อจะได้ไม่รู้สึกเสียดายวันเวลาที่ล่วงผ่าน และเพื่อจะได้ดื่มด่ำกับดอกผลอันหอมหวานเหล่านั้น และหากเลิกเขียนหนังสือ ก็คงเป็นเหมือนกับต้นไม้ที่ยืนต้น-ตายซาก

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ กล่าวถึงตัวตนของตัวเองในบทสัมภาษณ์ของหนังสือพิมพ์มติชนรายวันว่า “เพราะงานของเราเขียนจากความรู้สึก ไม่ได้เขียนจากความคิดโดยตรง นักคิดอาจวิเคราะห์ค้นคว้ามาก แต่นักรู้สึกต้องมีอะไรกระทบใจ ไม่งั้นก็ไม่รู้ว่าจะเขียนไปเพื่ออะไร แต่จะว่าไปก็คงเขียนเพื่อตัวเอง เหมือนพอมีอะไรมากระทบความรู้สึกเศร้า ทุกข์ อ่อนไหว เพราะบางก็ต้องปล่อยออกไป”

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ อดีตกวีซีไรต์ หนึ่งในคณะกรรมการตัดสินกล่าวว่า กวีพจน์นี้มีความงามทั้งด้านวรรณศิลป์และเนื้อหา โครงเรื่องมีเอกภาพ โดดเด่นด้านจินตภาพ เนื้อหาที่เป็นการนำเสนอวัยเยาว์อันกระจ่างในความทรงจำ อ่านแล้วกินใจ บางบทถึงกับน้ำตาซึม ความงามของหนังสือ เล่มนี้ สรุปได้เป็น 4 ประการหลัก คือ 1. เป็นกวีที่มีชั้นเชิงและวรรณศิลป์สูง 2. เป็นกวีที่สามารถสร้างจินตนาการให้อ่านอย่างกว้างไกลและลุ่มลึก 3. มีศิลปะในการนำเสนอแบบเดียวกันกับเรื่องสั้นที่โดดเด่นมาก อีกทั้งยังเป็นกวีที่ไม่จงใจกำหนดความรู้สึกให้แก่ผู้อ่าน 4. มีความเป็นเอกภาพสูง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้แสดงทัศนะต่องานกวีนิพนธ์ เรื่อง “แม่น้ำรำลึก” ของ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ว่า 1. โดดเด่นด้านภาษาและวรรณศิลป์ 2. เนื้อหาลุ่มลึก 3. ไม่หลุดจากวิถีไทย

ธเนศ เวศร์ภาดา กล่าวว่า “มองไล่ตั้งแต่ชื่อเรื่องว่า เห็นด้วยกับชื่อเล่มว่า “แม่น้ำรำลึก” เพราะมีความเคลื่อนไหวในความนิ่ง มีความนิ่งในความเคลื่อนไหว มีความลุ่มลึกในความเรียบง่าย มีความแปลกใหม่ในขนบ พร้อมตั้งข้อสังเกตว่า วรรณกรรมมักตรงคำที่ห้า แทนที่จะเป็นคำที่สาม

เหมือนกลอนสุนทรภู่ ประเด็นนี้ทำให้รู้สึกว่าแหวกขนบอยู่เล็กๆ กวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มีความโดดเด่นเรื่องศิลปะ การนำเสนอคล้ายเรื่องสั้น เนื้อหาลุ่มลึก แนวคิดมีลักษณะเป็นสากล และการสร้างสรรค์ด้วยชั้นเชิงวรรณศิลป์ นับว่าเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่มีคุณค่ายิ่ง จึงมีประเด็นสำคัญหลากหลายควรแก่การศึกษา ให้ละเอียดลึกซึ้งเพื่อให้เกิดความเข้าใจซาบซึ้งในบทกวีนิพนธ์ได้อย่างประณีตยิ่งขึ้น”

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2558 : 7) กล่าวว่า “การโหยหาถิ่นที่ในอดีต เป็นวิธีการเดียวที่ช่วยเยียวยาความโศกเศร้าสิ้นหวัง นี่เองจึงเป็นแนวคิดสำคัญในบทกวีของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ โดยปรากฏชัดเจนในรวมกวีนิพนธ์ “แม่น้ำรำลึก” รวมกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ในปี 2547

จรรยาพร ปรปักษ์ประลัย กล่าวถึงงานของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ จุดประกายวรรณกรรม คอลัมน์ระหว่างบรรทัด เรื่อง “แม่น้ำที่สาบสูญ หัวใจ นาไร่ และสายน้ำ” ฉบับวันที่ 20 มีนาคม 2559 ว่า ตอนที่เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์มีผลงานตอนรวมกวีนิพนธ์ชุดแรก “บ้านแม่น้ำ” เมื่อปี 2538 เขายังเป็นคนหนุ่มที่เพิ่งจากบ้านมาไม่นานนัก กลืนอายุแห่งบ้านเกิดยังอบอวลในทุกอณูหายใจ ภาพแห่งอดีตปรากฏในบทกวีด้วยสีสนและสัมผัสเสียงที่ยังคมเข้ม จนรู้สึกได้ถึงกลิ่นและรสชาติอาหารจากมือแม่ ระลอกคลื่นที่สั่นไหวในสายน้ำและจิตใจ

ตลอดยี่สิบปีต่อมา เขามีกวีนิพนธ์ฉันทลักษณ์ออกมาอย่างต่อเนื่อง เว้นวรรคสั้นบ้างยาวบ้าง ตามวาระแห่งการสร้างสรรค์ แต่ไม่ว่าจะกี่ครั้งกี่คราที่ผลงานของเขาปรากฏ บทกวีเหล่านั้นยังคงพาเรากลับไปเยี่ยมเยือนแม่น้ำสายเดิมเสมอ

“พันฝนเพลงน้ำ” ในปี 2544 บอกเล่าชีวิตของผู้คนมากมายริมสายน้ำนั้น มันคือนาฏกรรมแห่งชีวิตหลากหลายอารมณ์ เป็นงานที่เขาเขียนในลักษณะชุดความคิด (Concept) เป็นครั้งแรก

สามปีต่อมาเขาพา “แม่น้ำรำลึก” ไปจนถึงสถานีซีไรต์ ด้วยเนื้อหาที่บอกเล่าเรื่องราวชีวิตอย่างเข้มข้น กลั่นออกมาจากรอยแผลในอดีต วัยเยาว์ ครอบครัวและบ้านริมน้ำ ต่อจากนั้นเขาเขียนงานหลากหลายประเภท ทั้งกวีนิพนธ์ฉันทลักษณ์ เรื่องสั้น นวนิยาย และความเรียง จนในปี 2555 เขาก็มีกวีนิพนธ์ฉันทลักษณ์เล่มใหม่ออกมาชื่อว่า “แม่น้ำเดียวกัน” ด้วยเนื้อหาที่กว้างออกไปมากขึ้น เขาไม่ได้เขียนถึงแม่น้ำสายเดิมเท่านั้น แต่ยังเขียนถึงแม่น้ำสายอื่น ท้องทุ่งอื่น วิถีชีวิตอื่นๆ ที่ห่างไกลไปจากบ้านเกิด

จนมาในปีนี้ เขามีผลงานเล่มล่าสุด “แม่น้ำที่สาบสูญ” ซึ่งยังเป็นการมองโลกด้วยตาที่น่าสนใจว่า แม้ผ่านเวลาเนิ่นนานเพียงใด บทกวีของเขายังคงพูดถึงลำน้ำและท้องทุ่ง ผู้คนที่ใช้ชีวิตอยู่กลางแดดจ้าในนาไร่ ขณะจดจារบทกวีลงบนกระดาษแห่งเมืองหลวง ดวงตาเขายังคงเห็นรวงข้าว สายน้ำและหญิงสาวนา - ผู้หญิงคนเดิมคนนั้น คนที่เขาเรียกว่าแม่

แต่ก็เช่นเดียวกับ “แม่น้ำเดียวกัน” บทกวีของเขาไม่เพียงพาเรานั่งลงริมแม่น้ำสายเดิมเท่านั้น แต่ยังเชิญเราเดินเลียบบแม่น้ำสายอื่น ฟินิจและสดับเสียงแห่งชีวิต ในดินแดนต่างๆ ที่เขามีโอกาสไปสัมผัส ทั้งเวียงดาม อินเดีย บาห์ลี และหลายถิ่นที่ในเมืองไทย

ทว่าถึงดวงตาเขาจะเห็นโลกกว้างขึ้น แต่สิ่งที่เขาเห็นยังคงเป็นเช่นเดิม สัจธรรมแห่งชีวิตไม่ว่าที่ไหนๆ ก็ล้วนเป็นหนึ่งเดียวกัน มีแก่นแกนที่ไม่แปลกแปร่งไปกว่ากัน แม้ภายนอกอาจดูเหมือนแตกต่างกันเพียงใดก็ตาม

ด้วยความพันผูกกับบ้านเกิด ทุกขณะแห่งชีวิต เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ยังเปรียบเปรยสิ่งต่างๆ กับนาไร่และสายน้ำที่เขาจากมาเสมอ ไม่เว้นแม้กระทั่งการก่อกำเนิดแห่งกวีนิพนธ์ ว่าไม่แตกต่างจากการหยั่งรากเติบโต และแตกรวงของต้นข้าวในแปลงนา ผิดกันก็แต่นาผืนนี้คือตัวเขาเอง ที่หมั่นหว่านเพาะต้นกล้าแห่งกวีนิพนธ์ ในทุกที่ทุกโอกาส

"ชีวิตสร้างด้วยกวีนิพนธ์

ท่ามร้อนฝนหนาวเหน็บเฝ้าเก็บเกี่ยว

หลากถิ่นย่านครรลองเฝ้าท่องเทียว

สิ่งยึดเหนี่ยวคือแม่และความรัก"

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 28)

ขณะไถกลิ่นซอมะม่วง ยินเสียงโกลกตำน้ำพริก แว่วเสียงกระดังงัว หรือแม้กระทั่งอยู่บ้านสายน้ำในต่างแดน โรงภาพยนตร์ส่วนตัวของเขาจะฉายภาพอดีตเสมอ รวากับว่าไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนสายน้ำนั้นก็ตามเขาไปทุกที่ มันไม่เคยหยุดล่องไหล ไม่เคยสาบสูญไปจากความทรงจำ

ความรักที่เขามีต่อแม่น้ำและบ้านเกิดทำให้เขารักแม่น้ำและผืนดินอื่นๆ ไปด้วย เป็นความรักที่ไม่มีข้อแม้ใดๆ รักที่ไม่มีการตั้งคำถาม รักอย่างแท้จริง

"ฉันเฝ้ามองภาพชีวิตคิดถึงแม่

ทุ่งภายในผายแผ่แลรารผืน

ผู้ปักดำที่แท้แม่เดียวกัน

ผู้เคียงข้างสร้างสรรค์บันดาลดิน"

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 41)

ฐานิตา สวัสดิ์ และคณะ (2549 : 2) กล่าวใน การวิเคราะห์กวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผลของศึกษาสรุปได้ว่า การวิเคราะห์กวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จากการศึกษาผ่านกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จำนวน 3 เล่ม คือ บ้านแม่น้ำ พันฝนเพลงน้ำ และแม่น้ำรำลึก พบว่าในด้านรูปแบบการเขียน และกลวิธีการนำเสนอ กวีได้ใช้รูปแบบร้อยกรอง 2 ประเภทคือ รูปแบบฉันทลักษณ์มาตรฐาน กับรูปแบบฉันทลักษณ์ประยุกต์ โดยรูปแบบประยุกต์มีการนำเครื่องหมายวรรคตอนมาใช้ ซึ่งเป็นความแปลกใหม่ และเป็นการเปิดกว้างความคิดให้กับผู้อ่าน สำหรับด้านการเลือกใช้คำและ

โวหาร กวีได้ใช้คำและโวหารเหมาะสมกับเนื้อหาทั้งด้านความหมายและเสียง ใช้คำที่เรียบง่ายไพเราะ ด้านกลวิธีการนำเสนอมีความโดดเด่น สามารถนำเสนอบทกวีโดยการผูกเรื่องเล่าเรื่อง ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนกำลังอ่านเรื่องสั้น อันเป็นเสน่ห์เฉพาะตัว และแนวคิดหลักที่เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ พยายามนำเสนอคือ เรื่องทัศนคติเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่สวนกระแสสังคมด้วยการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

อุบลนภา อินพลอย (2551 : 2) กล่าวใน วิทยานิพนธ์ เรื่อง การถวิลหาอดีตในวรรณกรรมของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ พบว่า ผู้วิจัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาภาพสะท้อน วิธีการนำเสนอ และจุดมุ่งหมายของการถวิลหาอดีต ผ่านวรรณกรรมของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ โดยแบ่งศึกษาตามรูปแบบการประพันธ์ ดังนี้ คือในบทกวีชุด “บ้านแม่น้ำ”, “พันธุ์เพลงน้ำ” และ “แม่น้ำรำลึก” เรื่องสั้นชุด “ชีวิตลุ่มหาอันใด” และนวนิยายเรื่อง “นักปั้นน้ำ” ผลการศึกษาพบว่า ภาพสะท้อนการถวิลหาอดีตทั้งของผู้เขียนและของตัวละคร เป็นการย้อนรำลึกถึงสภาพภูมิประเทศและวิถีชีวิตของคนชนบทแบบดั้งเดิม โดยผู้เขียนได้นำเสนอภาพสะท้อนดังกล่าวด้วยมุมมองในการเล่าเรื่องและการใช้ภาษา ทั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายสำคัญ 3 ประการ คือ ชี้นำผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าของวิถีชีวิตในอดีต การนำปรัชญาชีวิตของคนในอดีตมาประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตสมัยใหม่ และการนำภาพชีวิตที่มีความสุขและประทับใจในอดีตมาปอปลประโลมให้กำลังใจยืนหยัดต่อสู้กับอุปสรรคของการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน

กอบกาญจน์ ภิญโญมารค (2554 : 28) กล่าวใน วิทยานิพนธ์ เรื่อง ธรรมชาติในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย (พ.ศ.2520-2547) จากการวิจัยสรุปได้ว่า จากการศึกษา กวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย พบว่ามีจุดเด่นร่วมกันในด้านโลกทัศน์ต่อธรรมชาติ ทั้งนี้ได้ศึกษาจากผลงานของกวี 8 ท่าน คือ อังคาร กัลยาณพงศ์ จางค์เต็ง เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ พจนา จันทรสันติ ไพรรินทร์ ขาวงาม ศักดิ์สิริ มีสมสืบ แรคำ ประโยคำ และ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ พบว่ากวีได้พัฒนาตนจากการศึกษาทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีทัศนะพ้องกันว่าหากเข้าถึงคุณค่าของธรรมชาติที่ค้ำจุนชีวิตและดำรงคุณธรรมตลอดจนตระหนักถึงความเป็นหนึ่งเดียวระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ย่อมไม่เกิดความบั่นทอนความดีงามในจิตวิญญาณ โดยกวีมีความเชื่อมั่นว่า ศักยภาพของบุคคลอาจรังสรรค์คุณค่าและความหมายแก่ชีวิตในเวลาอันจำกัดด้วยตนเอง

อาจกล่าวได้ว่าจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดพบว่า การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ด้านงานเขียนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มีพัฒนาการเกี่ยวโยงกับความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ อันเป็นการเขียนวรรณกรรมเชิงนิเวศ ซึ่งมีผู้ศึกษาวิจัยในหลากหลายประเด็นด้วยกัน หากแต่สิ่งหนึ่งที่ถือเป็นจุดรวมในงานเขียนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ก็คือ การมองธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยรอบตัวอย่างละเอียด อันหมายถึงความสัมพันธ์ภายใน ตลอดจนภาพประสบการณ์ในอดีตที่เรวัตร์สามารถนำมาใช้เป็นวัตถุดิบสำคัญต่อการผลิตงานเขียน ถือเป็นแนวความคิดสำคัญต่อการวิเคราะห์ตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาศึกษาของผู้วิจัยต่อไป

1.10.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม

ในด้านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม มีผู้ศึกษาไว้ค่อนข้างหลากหลาย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบในการศึกษาทบทวนงานวิจัย คือ เลือกสำรวจและศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เป็นการศึกษา กลวิธีทางภาษา การใช้คำ อันได้แก่ การสรรคำ และการใช้ภาพพจน์ อันได้แก่ การใช้สัญลักษณ์ และกลวิธีการนำเสนอ คือ การนำเสนอโดยการเล่าเรื่อง พบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1.10.6.1 ความหมายของกวีนิพนธ์

สำหรับกวีนิพนธ์และการนิยามความหมาย กวีนิพนธ์ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 84-85) หมายถึง คำประพันธ์ที่กวีแต่ง บทประพันธ์ซึ่งมีลักษณะเด่นในเชิงการประพันธ์ ทั้งศิลปะและสาระ ก่อให้เกิดความจับใจทั้งด้านอารมณ์และความหมาย

เปลื้อง ณ นคร (2535 : 88) กล่าวถึงวรรณคดีสามารถแบ่งออกเป็นสาขาใหญ่ได้ 2 สาขา คือ สาขาร้อยแก้ว และสาขากาพย์กลอน

สาขาร้อยแก้ว คือ พกวรรณคดีที่มีแบบเรียบเรียงคำอย่างที่เราพูดจากันโดยปกติ ได้แก่ หนังสือ เช่น สามก๊ก ราชอิริยา

สาขากาพย์กลอน (บางที่เรียก กวีนิพนธ์บ้าง ร้อยกรองบ้าง) คือพกวรรณคดีที่เรียบเรียงตามแบบกำหนดเสียงหนักเบา กำหนดเสียงสูงต่ำ ที่สำคัญก็จะต้องมีสัมผัส

สำหรับกวีนิพนธ์ยังตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Poetry” ซึ่งนักวิชาการได้นิยามความหมายเกี่ยวกับกวีนิพนธ์ ไว้ในลักษณะต่างๆ ดังนี้คือ

ชลธิรา สัตยาวัฒนา (2530 : 12) กล่าวถึงกวีนิพนธ์ว่า คือถ้อยกวีที่ร้อยรินออกมาอย่างมีอรรถรส โดยศัพท์นี้มีความหมายเฉพาะใช้กับผลงานกวีที่มีมาตรฐานที่แน่นอน กวีคนหนึ่งอาจจะสร้างผลงานกวีออกมาเป็นกวี (Poem) หลายบทหลายชิ้นหลายชุด แต่มีเพียงบางบทเท่านั้นที่เข้าขั้นมาตรฐานเป็น “กวีนิพนธ์” งานที่จัดเป็นกวีนิพนธ์ เป็นได้ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ขอแต่ให้เข้าขั้นกลอนเปล่า (Blank Verse) บางบทอาจนับเนื่องเป็นกวีนิพนธ์ได้

สุภาพร มากแจ้ง (2535 : 1) ได้นิยามความหมายสองลักษณะคือ กวีนิพนธ์เป็นงานของกวี และกวีนิพนธ์เป็นร้อยกรอง หรืองานเขียนที่มีวรรณศิลป์เร้าให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจได้เช่นเดียวกับร้อยกรอง

พระยาอนุমানราชธน (2531 : 11) กล่าวถึงกวีนิพนธ์ว่า “เมื่อได้ยินคำว่า กวีนิพนธ์ หรือคำว่าประพันธ์หรือคำว่าร้อยกรอง ใครๆ ก็ต้องนึกถึง หนังสือ โคลง ฉันท์ กาพย์กลอน แต่หนังสือกวีนิพนธ์ที่กล่าวมานี้ ที่แต่งเป็นร้อยแก้วก็มี เช่น สามก๊ก ราชอิริยา เพราะฉะนั้นหนังสือที่เป็นกวีนิพนธ์จะต้องเป็นหนังสือที่แต่งดีมีความไพเราะ ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง

(ยุพาส ชัยศิลป์วัฒนา, 2542) กล่าวถึงกวีนิพนธ์ว่า คือบทประพันธ์ที่แต่งเป็นร้อยกรองที่มีความไพเราะในเรื่องของการใช้ภาษา มีลักษณะแบบแผนรูปแบบ และกฎเกณฑ์บังคับในการแต่งเฉพาะเจาะจงลงไปอีก โดยรวมแล้วกวีนิพนธ์จะต้องมีความงาม อันเกิดจากการเลือกสรรการใช้ภาษาของกวี และการนำเสนอเนื้อหาสาระนั้น ต้องก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึก และจินตนาการควบคู่กันไป

1.10.6.2 รูปแบบฉันทลักษณ์

นักวิชาการได้ให้คำนิยามความหมายไว้ดังนี้

กำชัย ทองหล่อ (2543 : 433-523) กล่าวว่า ฉันทลักษณ์ คือตำราที่ว่าด้วยวิธีร้อยกรอง ถ้อยคำหรือเรียบเรียงถ้อยคำให้เป็นระเบียบตามลักษณะบังคับและบัญญัติที่นักปราชญ์ได้วางเป็นแบบไว้ ถ้อยคำที่ร้อยกรองขึ้นตามลักษณะบัญญัติแห่งฉันทลักษณ์ เรียกว่า “คำประพันธ์” และได้ให้ความหมายของ คำประพันธ์ คือถ้อยคำที่ได้ร้อยกรองหรือเรียบเรียงขึ้น โดยมีข้อบังคับ จำกัดคำและวรรคตอนให้รับสัมผัสกัน ไพเราะ ตามกฎเกณฑ์ที่ได้วางไว้ในฉันทลักษณ์ โดยแบ่งเป็น 7 ชนิด คือ โคลง ร่าย ลิลิต กลอน กาพย์ ฉันท์ กล ซึ่งก็คือ ร้อยกรองไทย นั่นเอง

รพินทรนาถ ฐากูร (อ้างใน สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525 : 45) เกี่ยวกับรูปแบบฉันทลักษณ์กับความยืดหยุ่นที่พึงมีว่า ไวยากรณ์ไม่ใช่วรรณกรรม และฉันทลักษณ์ไม่ใช่กาพย์กลอน แม้ว่าวรรณคดีจะขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ แต่ทว่ามันก็เป็นสิ่งก่อความชื่นชม มันเป็นตัววิเศษภาพ ความไพเราะของกาพย์กลอนอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์จำกัด แต่ทว่าก็ข้ามเหนือกฎเกณฑ์นั้นเสียสิ้น

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2537 : 61-64) กล่าวถึงร้อยกรองปัจจุบันที่ต่างไปจากเดิมดังนี้ คือ

1. นิยมใช้รูปแบบฉันทลักษณ์ที่กวีโบราณบัญญัติไว้น้อยกว่าร้อยกรองในอดีต
2. ไม่เคร่งครัดฉันทลักษณ์ตามแบบแผนนัก คือจำนวนคำในแต่ละวรรคอาจน้อยกว่า หรือมากกว่าที่กำหนดไว้ มีการส่งสัมผัสคลาดเคลื่อน
3. นิยมสร้างฉันทลักษณ์ขึ้นมาใหม่ โดยยึดหลักความเรียบง่าย ชัดเจน มีกรอบเล็กน้อย
4. นิยมแต่งเป็นกลอนเปล่ากันมากขึ้น ทั้งนี้เพราะผู้แต่งสามารถแสดงความคิดเห็น แสดงอารมณ์ได้อย่างลึกซึ้ง

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2538 : 247-249) กล่าวถึงการแบ่งรูปแบบของบทร้อยกรองเป็นสองลักษณะคือ

1. รูปแบบตายตัว (Closed Form) คือรูปแบบที่มีลักษณะบังคับเฉพาะตัว ตามกำหนดแบบแผนของฉันทลักษณ์นั้นๆ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย
2. รูปแบบอิสระ (Open Form) คือรูปแบบที่ไม่ยึดถือฉันทลักษณ์ แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ กลอนเปล่า (Free Verse) และกวีนิพนธ์รูปธรรม (Concrete Poetry)

1.10.6.3 แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอ

แนวคิดและกลวิธีการนำเสนองานวรรณกรรมนั้น มีวิธีการต่างๆ ตามที่นักวิชาการได้อธิบาย ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษา การใช้คำ การสรรคำ การใช้ภาพพจน์ การใช้สัญลักษณ์ การใช้สัญลักษณ์ และผ่านกลวิธีการนำเสนอทางด้านการเล่าเรื่อง การแสดงน้ำเสียง ซึ่งกลวิธีการนำเสนอในงานวรรณกรรมนั้น นักวิชาการได้อธิบายและแสดงทัศนะดังนี้ คือ

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2537 : 95) กล่าวถึงกลวิธีการนำเสนอ คือ

1. การนำเสนอแบบตรงไปตรงมา
2. เสนอแบบให้ผู้อ่านตีความจากสัญลักษณ์หรือความเปรียบ
3. เสนอด้วยวิธีการใช้ภาพพจน์เหนือจริง เพื่อสร้างความแปลกใหม่ ต่อการดึงดูดผู้อ่าน

ล้อม เพ็งแก้ว (2549 : 95) ได้กล่าวถึงลักษณะของคำอุปมาอุปไมยไว้ดังนี้คือ อุปมาแปลว่าการเปรียบหรือสิ่งที่ยกขึ้นเปรียบ โวหารอุปมาจึงเป็นถ้อยคำแหลมคมที่เกี่ยวกับการเปรียบเทียบ กล่าวโดยสรุปคือ สิ่งที่น่ามาเปรียบเรียกว่าอุปมา ส่วนสิ่งที่รับเปรียบเรียกว่า อุปไมย เช่นว่า เธอ นั้นมีหน้าตาเปล่งปลั่งดั่งเดือนแจ่ม เดือนเป็นอุปมา หน้าเป็นอุปไมย จึงกล่าวกันติดปากอยู่ว่า อุปมาฉันใดอุปไมยฉันนั้น และยังกล่าวถึงการใช้สัญลักษณ์ว่า สัญลักษณ์ คือสิ่งที่กวียกขึ้นกล่าวแทนอีกสิ่งหนึ่ง เป็นการชี้แนะให้คิด ให้พิจารณาว่าสิ่งที่กวีต้องการให้หมายถึงนั้นคืออะไร เช่น แก้ว หมายถึง สิ่งดี สิ่งงาม สิ่งมีค่า สิ่งวิเศษ แผลงภู แผลงผิ้ง หมายถึงผู้ชาย ดอกไม้หมายถึงผู้หญิง โดยกล่าวอีกว่า สัญลักษณ์มีลักษณะคล้ายอุปมา แต่ไม่เหมือนกัน อุปมาเพ่งตรงความเปรียบ ตัวที่ยกเป็นอุปมาคือสัญลักษณ์ เช่น กา คือสัญลักษณ์แทนความต่ำศักดิ์ต่ำตระกูล

สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525 : 49-53) กล่าวถึงกลวิธีการใช้ภาษา ดังนี้คือ 1. การใช้ภาษาให้เกิดความมีชีวิตชีวา เช่น การนำเอากริยาของสิ่งมีชีวิตมาเปรียบกับสิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่น

เรือมาฟองฟองฟ้อน	กลหงส์
จังกูดต่างตื่นกวด	แกว่งน้ำ
กางโขดงยรรยงกล	กางปีก
เสียงสมุทรล้าฟ้อน	ย่านยาว
	(กำสรวลโคลงด้น)

2. การใช้ภาษาให้เกิดภาพพจน์ กล่าวคือ ภาพพจน์ (Figure of speech) คือกลวิธีการใช้ภาษาโดยเลือกสรรถ้อยคำหรือใช้กลวิธีการกล่าวอย่างแยบยล เพื่อให้คำน้อยคำสรุปสาระ หรือให้อรรถที่กว้างลึกเป็นรูปคำที่ใช้ หรือทำสิ่งที่เข้าใจยากให้เข้าใจง่าย เช่น 2.1 การใช้วิธีอุปมาอุปไมย (Simile) คือการยกเอาสิ่งที่จะกล่าวโดยตรงมาตั้ง (อุปไมย) แล้วนำอีกสิ่งหนึ่งมาเปรียบเทียบ (อุปมา) โดยใช้คำที่บ่ง บอกว่าเปรียบเทียบอย่างชัดเจน คำที่บ่งการเปรียบได้แก่ อุปมา ดุจ เปรียบ เช่น คือ ราว ตัวอย่าง

พระองค์โอภาสเพี้ยง	ศศิธร
เสด็จดุจเดือนเขจร	แจ่มฟ้า
ดวงดาวดาษอัมพร	เรียงเรียบ
ดุจดุจดเจ้าหล้า	รอบล้อมเสด็จโดย
	(ลิลิตพระลอ)

2.2 ใช้วิธีอุปลักษณ์ (Metaphor) คือการใช้อรรถมาเปรียบเทียบ เป็นการเปรียบโดยมีนัย ไม่มีคำที่บ่งการเปรียบให้เห็น เช่น

เต่าเตี้ยดอกอย่าต่อให้ตีนสูง	มิใช่ยุ่งอย่าม้าย่อมให้เห็นขำ
หิ้งห้อยฤาจะแข่งแสงพระจันทร์	อย่าปั่นน้ำให้หลงตะลึงเงา
	(ขุนช้างขุนแผน)

2.3 การใช้สัญลักษณ์ (Symbol) การใช้สัญลักษณ์ ต่างกันตรงที่การใช้อุปลักษณ์มีตัวอุปไมยที่ตั้งไว้สำหรับเปรียบเป็นตัวที่บ่งจำเพาะ ส่วนการใช้สัญลักษณ์นั้นจะกล่าวอย่างกว้างๆ ทั่วไป เช่น

ทรงจับซึ่งใบ**รุกษชาติ**ทั้งหลาย และใบไม้นั้นก็กลับกลายเป็น**ทอง**ไปทั้งสิ้น
(พระปฐมสมโพธิกถา)

ัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 212) กล่าวถึง การอุปลักษณ์ (Metaphor) หรือความเปรียบอิงแนวเทียบหมายถึงความเปรียบแสดงลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยกล่าวถึงอีกสิ่งหนึ่งแทน เพื่ออิงความหมายของสิ่งนั้นโยงไปถึงเรื่องที่ต้องการจะอธิบาย เช่น คำว่า “ตีนแมว” เป็นความเปรียบเชิงอุปลักษณ์เพื่อชี้ลักษณะของการย่องเบาของขโมยที่มีความเงียบเชียบเหมือนอาการเดินของแมว

ัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 213) กล่าวถึง การใช้สัญลักษณ์ (Symbol) สัญลักษณ์เป็นความเปรียบในอีกลักษณะหนึ่ง แต่มีความซับซ้อนมากกว่าความเปรียบประเภทอื่น

ัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 213) กล่าวถึง ประโยค (Syntax) ว่า คือการเรียบเรียงถ้อยคำที่ได้ใจความสมบูรณ์และมีผลต่อการสื่อความหมาย นับเป็นการใช้ภาษาในอีกลักษณะหนึ่งที่แสดงให้เห็นลีลาการเขียนได้เป็นอย่างดี

ัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) กล่าวถึง การวิเคราะห์น้ำเสียงหรือท่าทีของผู้แต่ง ว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอ่านเรื่องอย่างละเอียดและระมัดระวัง และต้องแยกให้ออกว่าผู้แต่งมีทัศนคติหรือความคิดเห็นอย่างไร ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า น้ำเสียงของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษาในเรื่อง การพิจารณาการใช้คำ ประโยค และความเปรียบจะช่วยให้มองเห็นท่าทีของผู้แต่งได้ นอกจากนี้แล้ว ผู้วิจารณ์อาจพิจารณาได้จากลักษณะการใช้ภาษาดังต่อไปนี้

3. ลักษณะของการเล่าเรื่อง การเล่าเรื่องในนวนิยายและเรื่องสั้นมีอยู่สองลักษณะ คือ การเล่าเรื่องแบบภววิสัย (Objective) และการเล่าเรื่องแบบอัตวิสัย (Subjective) การเล่าเรื่องแบบภววิสัย คือ การเล่าเรื่องที่คุณแต่งบรรยายเหตุการณ์หรือพฤติกรรมตัวละครตามสภาพที่เป็นจริง โดยปราศจากการสอดแทรกความคิดเห็นหรือการแสดงทรรศนะเชิงวิจารณ์ต่อเรื่องนั้นๆ ลักษณะการเล่าเรื่องแบบนี้จึงไม่อาจมองเห็นหรือจับน้ำเสียงของผู้แต่งได้ นักเขียนที่นิยมเล่าเรื่องแบบนี้ เช่น ลาว คำหอม นิคม รายวา ส่วนการเล่าเรื่องแบบอัตวิสัยนั้น ผู้แต่งมักสอดแทรกความคิดเห็น หรือความรู้สึกของตนแทรกลงไปด้วย ซึ่งอาจมีน้ำเสียงประชด แดกดัน หดหู่ หรือเห็นใจ ลักษณะการเขียนแบบนี้อาจเห็นได้จากนวนิยายเรื่อง “ละครแห่งชีวิต” ของหม่อมเจ้าอากาศดำเกิงฯ หรือเรื่องสั้นชุด “สี่ของหมา” ของจำลอง ฝั่งชลจิตร เป็นต้น

4. ลักษณะของการสร้างบรรยากาศในเรื่อง หมายถึงการสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง และเหตุการณ์ ต่างๆ เช่น ในตอนที่ตัวละครตกอยู่ในสภาพโศกเศร้า ผู้เขียนก็ควรสร้างบรรยากาศของเรื่องให้ดูเศร้าไปด้วย การสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อ

เรื่องจะทำให้ผู้อ่านมีอารมณ์ผันแปรตามไปด้วย หรือที่เรียกกันว่า “มีอารมณ์ร่วม” และ จะช่วยให้มองเห็นท่าทีของผู้แต่งได้ชัดขึ้น

วิภา กงกะนันทน์, 2523 : 60) กล่าวถึง สัญลักษณ์ (Symbol) ว่า สัญลักษณ์ คือสรรพ สิ่งใดๆ ที่มีความหมายถึงสิ่งอื่นที่มีคุณสมบัติร่วมกัน หรือเกี่ยวข้องกัน เช่น พระพุทธรูป เป็นสัญลักษณ์ของพุทธศาสนา ไมกางเขนเป็นสัญลักษณ์ของคริสต์ศาสนา เป็นต้น และยังกล่าวอีกว่า ในเรื่องของวรรณคดี สัญลักษณ์ คือ คำที่ใช้แทนสรรพสิ่งต่างๆ ทั้ง รูปธรรมและนามธรรม อันมีความหมายนอกเหนือจากความหมายตามตัวอักษร สัญลักษณ์ที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปมีมากทั้งของไทยและของสากล เช่น แสงสว่างเป็น สัญลักษณ์ของปัญญา ความมืดเป็นสัญลักษณ์ของกิเลสและอวิชชา แก้วเป็นสัญลักษณ์ ของความดีงาม เพชร เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นเลิศหรือความแข็งแกร่ง กาเป็น สัญลักษณ์ของคนชั้นต่ำ

เปลื้อง ณ นคร (2535 : 16) กล่าวถึงหลักการเลือกใช้คำ ดังนี้ คือ

1. จงพยายามหาคำที่ตรงกับความหมายที่ต้องการ
2. จงใช้คำที่คนส่วนมากควรจะเข้าใจ คือ คำที่เรานิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ไม่ใช่คำที่เก่า เกินไป หรือใหม่เกินไป
3. พึงหลีกเลี่ยงคำต่างประเทศ
4. พึงใช้คำสามัญ เว้นคำศัพท์
5. พึงใช้คำสั้นๆ เว้นคำที่ยืดยาว
6. อย่าใช้คำฟุ่มเฟือยโดยไม่จำเป็น หรือไม่ให้ความหมายอันใดเพิ่มขึ้น
7. เมื่อใช้คำศัพท์บาลี สันสกฤต ควรรู้ความหมายของคำนั้นให้แน่นอนเสียก่อน

สุทิวีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525 : 35-36) กล่าวถึงการใช้คำว่า ผู้ประพันธ์มีเสรีภาพอย่างมากใน การเลือกสรรถ้อยคำภาษา แต่ถ้าพิจารณาอย่างรอบคอบจะพบว่ามีเกณฑ์จำเพาะอยู่มากมาย เช่น ต้องให้สอดคล้องกับรูปแบบของงานประพันธ์ “ต้องใช้สำนวนภาษาด้วยความบรรจง ด้วยความ พึงเล็ง แม้จะใช้คำหายาก็ต้องใช้ด้วยความประณีตของศิลปะ โดยเฉพาะภาษาที่ใช้ในกวีนิพนธ์ (Poetry) จะต้องเป็นภาษากวี ซึ่งมีพลังพิเศษอย่างหนึ่งให้เป็นพลังอำนาจทางจินตนาการ (Imagination) ทางความรู้สึกหรืออารมณ์ (Emotion) และทางญาณพิเศษ คือ ความรู้ซึ่งเกิดขึ้นแต่ ตนเองโยไม่มีใครสอน (Intuition)

เปลื้อง ณ นคร (2535 : 80) กล่าวถึงหลักการใช้ประดิษฐการ (Invention) ดังนี้ คือ การ คิดค้นอะไรขึ้นได้ใหม่ โดยกล่าวถึงการคิดอะไรใหม่ว่า บางทีก็เป็นการดัดแปลงจากของเก่าในเชิง ศิลปะวรรณกรรมก็มีความหมายเช่นเดียวกัน นักเขียนต้องรู้จักนิมิตงานของเขาขึ้น โดยกล่าวว่า นักเขียนที่สละความสนใจของผู้อ่านนั้น จะต้องสร้างอะไรมากขึ้นเป็นพิเศษ อาจเป็นตัวละครอย่าง บุชบา นางสุวรรณมาลี จะเด็ด ฯลฯ

ล้อม เพ็งแก้ว (2549 : 40-41) ได้กล่าวถึง ศิลปะของการประพันธ์ว่า เป็นตัวพลังที่ทำให้วรรณคดีเด่นเป็นอมตะ และทำให้รูปแบบมีชีวิต โดยได้อ้างถึงกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ที่ได้ประทานคำอธิบายรสแห่งโคลงไว้ในภาคผนวก “สามกรุง” โดยชี้ให้เห็นว่าโคลงจะเด่นหรือไม่เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับรศคำและรสความ ดังข้อความ ต่อไปนี้ “โคลงที่เรียกว่าไพเราะโดยรศคำ คือโคลงที่ผจจร่อยกรองถ้อยคำอย่างเสนาะเพราะพริ้ง เป็นเครื่องเพลิตเพลนใจแก่ผู้อ่านผู้ยีน ทำให้เกิดปริดาปราโมทย์ มีโอชะเปรียบเช่นอาหาร ซึ่งช่างวิเศษปรุงขึ้นอย่างประณีต อาหารชนิดเดียวกันถ้าผู้ปรุงปรุงไม่เป็นก็ไม่วร่อย โคลงใดไม่มีรศชนิดนี้ (รศคำ) ก็มักทำให้เกิดเบื่อหน่าย เพราะความจืด ความเผื่อน และความน่ารำคาญอื่นๆ” และยังกล่าวถึง “โคลงที่เรียกว่าดีโดยรศความ คือ โคลงที่ยกเอาใจความน่าฟังมาแต่ง อาจเป็นใจความที่ดี ทั้งเรื่อง ทั้งตอน ทั้งบท หรือเพียงบาทเดียวก็ได้ รศความดีอาจสะกิดใจผู้อ่านให้คิด ให้นึกชม ให้เห็นจริงตามที่แสดง ให้นับถึอวาจาที่กล่าว โคลงใดไม่มีรศชนิดนี้ (รศความ) ก็มักไม่ขึ้นพ้นยอดหญ้า มีใจความดาดๆ หรือดังที่ฝรั่งเรียกว่าแบนๆ (platitude) ถ้าจะเปรียบก็ดุจดูไป ในตากาด ไม่มีอันใดเป็นเครื่องเจริญตาเจริญใจเลย” ซึ่ง ล้อม เพ็งแก้ว ก็ได้กล่าวข้อสังเกตถึงศิลปะการประพันธ์ 3 ข้อ ดังนี้

1. ศิลปะการเลือกเฟ้นถ้อยคำ
2. ศิลปะการเรียบเรียงถ้อยคำ
3. ศิลปะการปลูกอารมณ์

ทั้งยังกล่าวสรุปถึงการเล่นอักษรและการเล่นคำว่า การเล่นอักษรคือการเรียบเรียงถ้อยคำที่มีเสียงพยัญชนะต้นเดียวกัน ส่วนการเล่นคำ คือ การใช้คำในความหมายต่างๆ เท้าที่จะเป็นไปได้ โดยกวีไทยนิยมการเล่นแบบนี้อยู่มาก ถือเป็นการแสดงฝีมือของผู้ประพันธ์

วรศรา อนันตโท (2547 : 2) กล่าวใน วิทยานิพนธ์เรื่อง กวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 ผู้วิจัยได้ศึกษากวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 ทั้งในด้านของรูปแบบ เนื้อหา กลวิธีทางวรรณศิลป์ และบทบาททางวรรณกรรม สังคม ผลของการศึกษาพบว่า กวีส่วนใหญ่มีรูปแบบคำประพันธ์ที่สืบทอดขนบโบราณ ได้แก่ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และยังมีการสร้างสรรค์ใหม่ โดยมีการนำคำประพันธ์ต่างชนิดมาผสมผสานกัน รวมถึงการนำคำประพันธ์เพลงพื้นบ้านและกลอนเปล่ามานำเสนอเนื้อหาทางการเมือง ถือเป็นลักษณะเด่นของกวีนิพนธ์กับเหตุการณ์เดือนตุลาคม และยังพบว่าการสืบทอดขนบวรรณศิลป์ ของกวียุค 2490 โดยกวีที่มีอิทธิพลได้แก่ จิตร ภูมิศักดิ์, อัศนี พลจันทร, อุชเชนี, ทวีปวร, และเปลื้อง วรรณศรี ทั้งนี้ถือได้ว่า กวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 มีบทบาทหน้าที่ต่อวงวรรณกรรม คือเป็นเครื่องยืนยันถึงความเป็นกวีนิพนธ์เพื่อชีวิต

กิริติ ณะไชย (2547 : 2) กล่าวใน วิทยานิพนธ์เรื่อง บุหงาหอมร่วงฟ้าในป่าแก้ว : ฉันทลักษณ์จาก “วรรณคดี” ถึง “กวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่” ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า ฉันทลักษณ์ในกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่มีการสืบทอดมาจากวรรณคดีลายลักษณ์ทั้ง ร่าย โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และกลบท อันแสดงให้เห็นถึงการสืบทอดขนบ การสร้างสรรค์ และความสัมพันธ์ของฉันทลักษณ์กับการสร้างความงามทางวรรณศิลป์ และยังแสดงให้เห็นว่ากวีร่วมสมัยได้ศึกษาฉันทลักษณ์ ทั้งจากตำราประพันธ์ศาสตร์และวรรณคดี โดยเฉพาะวรรณคดีแบบฉบับมาเป็นอย่างดี และกวียังเลือกใช้ฉันทลักษณ์ที่มา

จากเพลงพื้นบ้านและวรรณคดีท้องถิ่นด้วย จึงทำให้ฉันทลักษณ์ในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัยมีความหลากหลายและต่อเนื่องกับวรรณคดีในอดีตอย่างชัดเจน

ปราโมทย์ ะวิน (2553 : 2) กล่าวใน วิทยานิพนธ์เรื่อง กวีนิพนธ์ว่าด้วยกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย ของ ปราโมทย์ ะวิน ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า เป็นการศึกษาลักษณะและแนวคิดของกวีนิพนธ์ว่าด้วยกวีนิพนธ์ เพื่อวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของกวีนิพนธ์ว่าด้วยกวีนิพนธ์ในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย จากการศึกษาพบว่ากวีนิพนธ์ว่าด้วยกวีนิพนธ์ เป็นประเภทกวีนิพนธ์ที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงออกถึงแนวคิดกวีศาสตร์สำนึก อันเป็นแนวคิดในการพิจารณาคุณลักษณะ บทบาท หน้าที่ ปรัชญา และหลักอื่นๆ ทั้งทางด้านวรรณศิลป์ โดยในกวีนิพนธ์ไทย กวีนิพนธ์ว่าด้วยกวีนิพนธ์เริ่มปรากฏชัดในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย ตั้งแต่ พ.ศ.2500 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงที่กวีนิพนธ์ไทยมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านกลวิธีการนำเสนอและทางด้านเนื้อหา

ภิญญาพัชญ์ ไพเรืองโสม (2557 : 3) กล่าวใน วิทยานิพนธ์เรื่อง การสร้างอารมณ์สะท้อนใจ และแนวคิดในกวีนิพนธ์ของ ไพโรจน์ทร์ ขาวงาม ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า การสร้างอารมณ์สะท้อนใจ และแนวคิดในกวีนิพนธ์ของไพโรจน์ทร์ ขาวงาม โดยศึกษากวีนิพนธ์ จำนวน 12 เล่ม คือ ลำนำวเนจร คำใดจะเอ่ยได้ตั้งใจ ถูติกล คือแรงใจและไฟผืนถนนนักฝัน ม้าก้านกล้วย ที่ใดมีรัก ที่นั่นมีรักกลอน กล่อมโลกดวงใจจึงจรรจเราจะพบกันอีกไหมโฉมชีวาอุษาละออง และ ณ ที่ซึ่งแม่มโศกเศสธิต ผลการศึกษาพบว่าการสร้างอารมณ์สะท้อนใจในกวีนิพนธ์ของไพโรจน์ทร์ ขาวงาม มี 2 ประการ คือ 1) การเล่าเรื่อง ได้แก่ 1.1) การสร้างเหตุการณ์พลัดพราก เพื่อพรรณนาการพรากจาก วิถีชีวิตในสังคมเกษตรกรรมและความดั่งมของจิตใจมนุษย์ในลักษณะแบบนิราศ ด้วยการมุ่งเน้นอารมณ์ความรู้สึกที่หดหู่เศร้าสร้อยของการจากลา 1.2) การสร้างฉากสถานที่นั้นยังเชื่อมโยงบริบทสำคัญทั้งด้านสภาพแวดล้อมและด้านอารมณ์ของคนที่อยู่ในสถานที่นั้นๆ ให้เข้าไปในใจผู้อ่านได้ ความหมายที่ผู้อ่านได้รับจึงมีความหมายกว้างกว่าชื่อสถานที่เพียงอย่างเดียว 1.3) การสร้างบทสนทนาเป็นลักษณะเด่นที่ต่างจากกวีท่านอื่นโดยกวีอยู่ในสถานะผู้เล่าเรื่องที่มีส่วนรู้เห็นในเนื้อเรื่องด้วย และได้สอดแทรกความคิดเห็นของตนลงไประหว่างการเล่าได้ จึงทำให้ผู้อ่านนั้นได้รับรู้เรื่องราวเหมือนกับได้อยู่ในเหตุการณ์ลักษณะเช่นนี้จึงทำให้กวีนิพนธ์ของไพโรจน์ทร์ ขาวงามมีความโดดเด่น ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะท้อนใจไปกับเรื่องราวเหตุการณ์ที่ปรากฏได้มากขึ้น

กวีนิพนธ์ของไพโรจน์ทร์ ขาวงาม จึงเป็นวรรณกรรมที่เปี่ยมด้วยคุณค่า เป็นศิลปะทางวรรณศิลป์เพราะมุ่งเน้นการสร้างอารมณ์สะท้อนใจต่อผู้อ่าน เป็นอารมณ์ที่ก่อให้เกิดความสุข ความสดชื่น หรือความงอกงามทางความคิดจนเกิดการตระหนักรู้และยกระดับจิตใจของตนไปสู่ความเข้าใจในสัจธรรมสำหรับการดำรงชีวิตได้ ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับแนวคิดในการมองโลกและชีวิตของกวีที่มีต่อสังคม รวมถึงบทบาทหน้าที่ที่กวีพึงขึ้นทางความคิดต่อสังคมให้เพื่อนมนุษย์เกิดความตระหนักถึงคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งล้วนจำเป็นต่อการดำรงอยู่ในสังคม

ภาชีนิ เต็มรัตน์ (2557 : 2) กล่าวใน วิทยานิพนธ์เรื่อง แนวคิดสำคัญในรวมบทกวีนิพนธ์โลก ในดวงตาข้าพเจ้า ของ มนตรี ศรีรงค์ แนวคิดสำคัญในรวมบทกวีนิพนธ์โลกในดวงตาข้าพเจ้า ของ มนตรี ศรีรงค์ อยู่ที่ว่าวิพากษ์วิจารณ์สภาวะวิกฤตในการดำรงชีวิตของคนในสังคมสมัยใหม่ ที่มีความเจริญก้าวหน้า แต่ไร้ความสุข และปราศจากความสามารถในการต่อสู้เพื่อดำรงความเป็นมนุษย์ ปัญหาของผู้คนในปัจจุบัน คือความทุกข์ทนอยู่กับสภาพเหงาเศร้า เดียวดาย เนื่องจากไม่เข้าใจต่อความจริง

ตัดขาดจากโลกภายนอก หรือการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และสำหรับด้านการประพันธ์นั้น ในเรื่องรูปแบบและเนื้อหา กวีเลือกใช้คำธรรมดาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน อันสอดคล้องกับฉันทลักษณ์กลอนในเนื้อความเชิงสนทนากับตนเองและผู้อ่าน

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2552 : 14) กล่าวใน วิทยานิพนธ์เรื่อง วรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ : วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมไทย โดยได้นำเสนอกระบวนการทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทัศน์กับวาทกรรมที่เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการนำเสนอธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณคดีไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยมองผ่าน 3 ทฤษฎีหลักๆ คือ ทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ ทฤษฎีสตรีนิยมเชิงนิเวศ และทฤษฎีวาทกรรม ซึ่งผลจากการศึกษาทำให้ทราบว่าการนำเสนอธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณคดีแบบจารัตินิยม มีกระบวนการทัศน์หลักคือ กระบวนการทัศน์จิตสำนึกเชิงนิเวศแนวดั้งเดิม กระบวนการทัศน์จิตสำนึกเชิงนิเวศแนวพุทธปรัชญา และกระบวนการทัศน์จิตสำนึกเชิงนิเวศแนวชนชั้น ซึ่งกระบวนการทัศน์ดังกล่าวมีลักษณะสอดคล้องกับกระบวนการทัศน์ที่มีคตินิยมเชิงนิเวศเป็นศูนย์กลาง (Ecocentric) ทั้งนี้ การนำเสนอโดยการมองธรรมชาตินี้จึงถือเป็นอีกกลวิธีหนึ่งของการนำเสนอผลงานที่เรียกกันว่า “วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ”

อาจกล่าวได้ว่าจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดพบว่า การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม พบว่า มีการศึกษาไว้อย่างหลากหลาย อาทิ การศึกษาในด้านของการนำเสนอโดยใช้คำ อันได้แก่ การสรรคำ การใช้ภาพพจน์ เช่น การใช้สัญลักษณ์ การใช้สัญลักษณ์ และกลวิธีการนำเสนอโดยการเล่าเรื่อง การแสดงน้ำเสียง อันเป็นแนวความคิดที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการใช้วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของผู้วิจัยต่อไป

สรุป

จากเอกสารและงานวิจัยที่ได้ไปทบทวนแสดงให้เห็นว่า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ สามารถจำแนกได้ 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิเวศลุ่มลึก 2) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวตนเชิงนิเวศ 3) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ 4) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติ 5) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ และ 6) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม จากการศึกษาพบว่า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ยังมีการศึกษาน้อยอยู่ ไม่ว่าจะเป็น เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวตนเชิงนิเวศ หรือเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ก็ยังพบว่า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวยังมีปริมาณที่น้อยอยู่ จะมีก็แต่ในเรื่องของการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม ซึ่งพบว่ามีผู้ศึกษาไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งล้วนเป็นประโยชน์สำหรับผู้วิจัย ในแง่ที่ว่าด้วยการใช้เป็นข้อมูลในการอ้างอิง อนึ่ง จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องของตัวตนเชิงนิเวศ ผู้วิจัยพบว่าประเด็นที่น่าสนใจสำหรับ

การนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพิจารณางานวรรณกรรม อันเป็นเครื่องมือหนึ่งในการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ผ่านตัวบทวรรณกรรม เพราะจากการสำรวจงานวรรณกรรมในรูปแบบต่างๆ พบว่า งานวรรณกรรมยุคหลังๆ มานี้ได้มีประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยเองมองว่าเป็นประเด็นที่สังคมกำลังให้ความสนใจ จนมีการให้นิยามกันว่า “งานเขียนสีเขียว” หรือ “วรรณกรรมสีเขียว” (Green Literature) และจากการศึกษาผ่านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นเหลือเกินว่า การศึกษาผ่านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จะทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์มากขึ้น

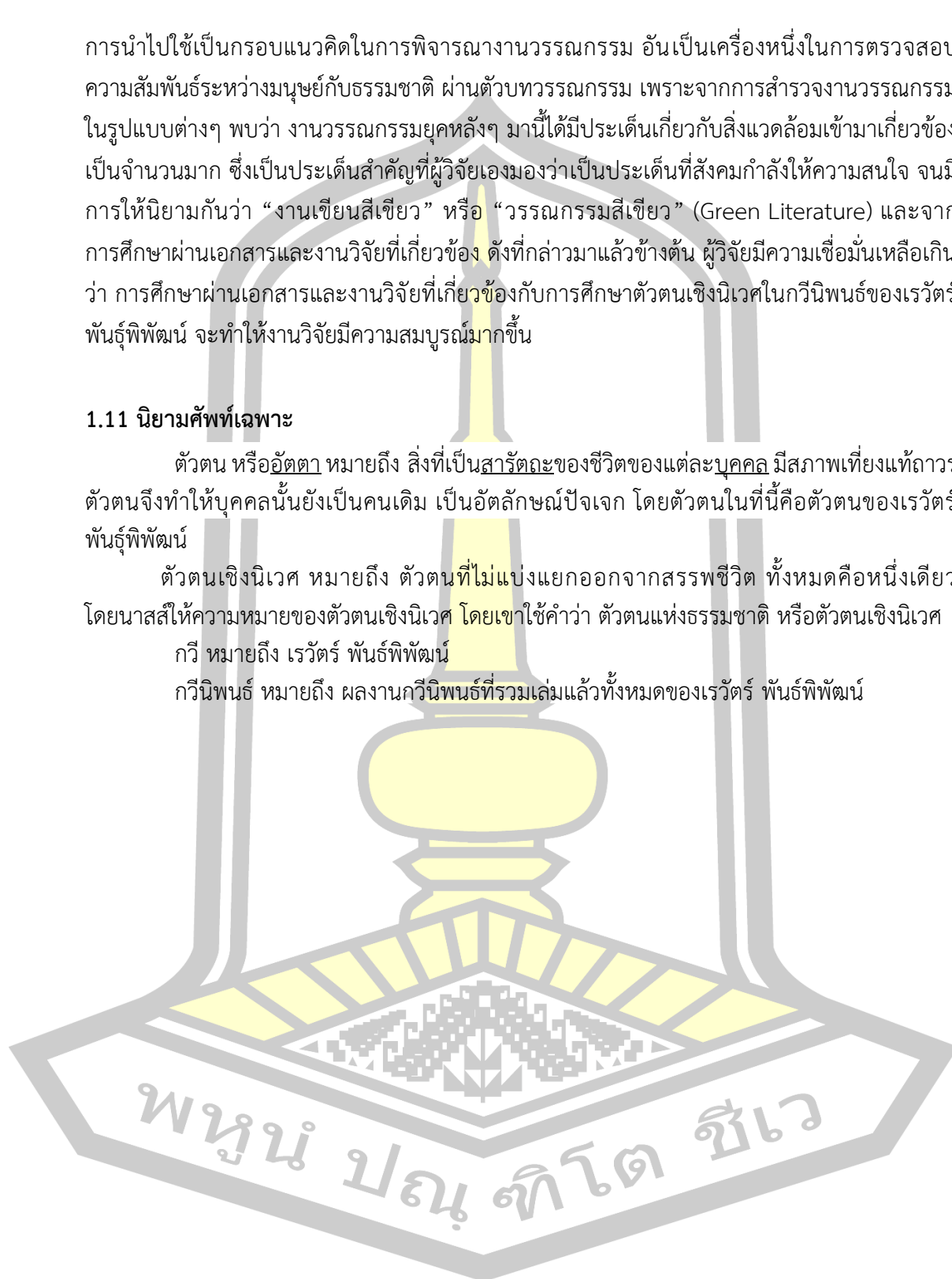
1.11 นิยามศัพท์เฉพาะ

ตัวตน หรืออัตตา หมายถึง สิ่งที่เป็นสาระสำคัญของชีวิตของแต่ละบุคคล มีสภาพเที่ยงแท้ถาวร ตัวตนจึงทำให้บุคคลนั้นยังเป็นคนเดิม เป็นอัตลักษณ์ปัจเจก โดยตัวตนในที่นี้คือตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

ตัวตนเชิงนิเวศ หมายถึง ตัวตนที่ไม่แบ่งแยกออกจากสรรพชีวิต ทั้งหมดคือหนึ่งเดียว โดยนาสส์ให้ความหมายของตัวตนเชิงนิเวศ โดยเขาใช้คำว่า ตัวตนแห่งธรรมชาติ หรือตัวตนเชิงนิเวศ

กวี หมายถึง เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

กวีนิพนธ์ หมายถึง ผลงานกวีนิพนธ์ที่รวมเล่มแล้วทั้งหมดของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

บทที่ 2

ประวัติและผลงานของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

ภาพประกอบ 5 เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

2.1 ชาติกำเนิด

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เกิดเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ.2509 ตำบลวังลึก อ.สามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เคยให้สัมภาษณ์ถึงตัวเองในสมัยเด็กว่า ตอนเด็กเกิดมาในหมู่บ้านที่อยู่ห่างชุมชน เป็นชุมชนบ้านดงไม้ เป็นเด็กซึกแล้ว กลัวในความเป็นชุมชน กลัวเสียงกรรโชก เรวัตร์ยังเล่าถึงปมในวัยเด็กเกี่ยวกับพ่อว่า เขาเป็นคนกลัวเสียงดัง คล้ายๆ ว่าพ่อเมาแล้วอาละวาด ทุบนั่นทุบนี้ จนตัวเองจะใจสั้นมากๆ ยิ่งเวลาได้ยินพ่อเบิ้ลรถมอเตอร์ไซด์จะกลัว อ่านหนังสือไม่ได้เลย เรวัตร์บอกว่าพ่อเป็นคนประเภทบ้าๆ เวลาเมาก็จะเก็บกด ทุบกระຈก กระຈกตูในบ้านแทบไม่เหลือ ลากปิ่นยาว ปิ่นลูกของ พานท้ายกระแทกข้าวของแตกเสียหาย เขายังเคยบอกพ่อตอนโตว่า ถ้าพ่อไม่เมาผมคงไม่จากบ้านไป ตอนนีพ่อก็เลิกได้แล้ว

เรวัตร์เล่าถึงแม่ว่า ภาพดีๆ ก็จะเป็นแม่ทุกอย่าง แม่เป็นคนที่ระมัดระวังทุกอย่าง เพราะแม่เป็นผู้แบกรับภาระคนเดียว เวลาอยากกินอะไรก็ไม่ได้กิน เสื้อผ้ามีชุดสองชุดก็ใส่อยู่อย่างนั้น เห็นเสื้อผ้าตลาดนัดอยากได้ก็ไม่ได้ มีเสื้อกล้ามตัวหนึ่ง ก็ร้องอยากได้ จำได้ว่า ประมาณ ป.1 แล้วจึงมาเข้าใจในตอนโตแล้ว เพราะแม่แบกภาระเยอะ แม่มาซื้อที่ด้วย ต้องจ่าย ธกส. กระหมัดกระหม่อมมาก ไม่เคยใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเลย ไม่ซื้อกับข้าว เป็นคนที่ไม่เคยซื้อกับข้าว มีอะไรหน้าบ้านก็เอามากินหมด ผักบุ้ง ตำลึง น้ำพริกเป็นหลัก แม่จะไม่เคยรู้จักร้านค้าของชำในหมู่บ้านด้วยซ้ำ ชีวิตแม่ไม่เคยไปอยู่ในวงของการนินทา

2.2 การศึกษา

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เรียนจบมัธยมปลายจากโรงเรียนสามชุกรัตนโกคาราม จังหวัดสุพรรณบุรี

2.3 การทำงาน

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เคยเป็นเด็กวัด คนตัดอ้อย ทหารเกณฑ์ เคยทำงานในโรงงานผลิตรองเท้า พนักงานร้านวัสดุก่อสร้าง นักเฝ้าสวน ผู้จัดการร้านอาหารกึ่งผับ และเคยเป็นบรรณาธิการคัดสรรบทกวีให้กับหนังสือพิมพ์ คม ชัด ลึก ระหว่างปี 2548 -2551 และเป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษา และองค์กรอิสระ บางครั้งยังได้รับเชิญไปเป็นกรรมการตัดสินรางวัลวรรณกรรมในประเทศ

2.4 ครอบครัว

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มีลูกสาวชื่อ “เพลงน้ำ” เรวัตร์บอกว่า “รู้สึกชอบน้ำ ชอบฟังเสียงน้ำ ชอบฟังเสียงธรรมชาติ ฟังลม น้ำ ไบไบบอ ก็เป็นช่วงที่ดีที่สุดในชีวิตเรื่องหนึ่งตอนมีลูก และยังบอกอีกว่า ตอนแรกก็คิดว่าเราเลี้ยงลูกไม่ได้ แต่การเลี้ยงลูกก็ทำให้ละเอียดอ่อนด้วย ชัดเกล้าเราเยอะ”

เรวัตร์บอกถึงความรู้สึกของการมีลูกสาวคนแรกว่า “รู้สึกก็ตื่นเต้น เป็นยังงี้เองเธอ ตอนเกิดก็เลี้ยงมาด้วยกันกับแม่เขา สามเดือนแรก เขาลางาน พอจากนั้นก็เลี้ยงเองคนเดียว ลูกหลับก็ซุกผ้าอ้อม แต่ว่าบรรยากาศ คือ ยุ่งเยอะ ถือเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดช่วงหนึ่งของชีวิต คือเราเลี้ยงแบบโบราณ ไม่ตามใจมากหรอก มีติบ้าง บางทีร้องเพลงกล่อมครึ่งวันไม่ยอมหลับ นอนยืมอยู่นั่น โม่โม่เหมือนกันแหละ เราก็ง่วง ยืนไกวเปลครึ่งวัน คือ เราเป็นคนที่ไม่นั่งแกว่ง ไม่นอนแกว่ง ชอบยืนแกว่ง ครึ่งวันทำไม่หลับ ชอบเลี้ยงลูกแบบให้มันกินดินกินทรายบ้าง คลานดิน แม่เขาบางทีก็ไม่ชอบ เราก็คิดว่า ทำไมละ ดินมันก็กินได้ โดยช่วงที่เลี้ยงลูกนั้น ทำให้เลิกกินเหล้าได้ ทำให้อดเหล้าได้ครึ่งปีนะ รู้สึกว่ากลัวว่าจะท้อลูกตาย เพราะมันมีคนที่ไม่แล้วท้อลูกตาย เวลาเราเมาเราจะไม่รู้ตัว หยิบบุหรี่ได้ครึ่งปี คือ ตอนเวลาที่เรารู้สึกแล้วสูบบุหรี่มันไม่ดีเลย บางทีลูกก็เอามือมาแหย่ไฟเล่น มันไม่ดี เรวัตร์พูดด้วยรอยยิ้ม”

2.5 จุดเริ่มต้นในการเขียน

เรวัตร์บอกถึงวิธีการบ่มเพาะตัวเองในเรื่องการอ่านและการเขียนว่า “การเขียนเริ่มอายุ 18 ก่อนหน้านั้นไม่เคยเขียนอะไรเลย เคยแต่อ่านเพราะมีปัญหาชีวิตส่วนตัว เพราะพ่อแม่ทะเลาะกัน เมา เราก็ไม่มีเครื่องมืออย่างอื่น ผมเกิดมาในยุคที่ยังใช้ตะเกียง ไม่มีหนังสือในบ้านสักเล่ม คนในหมู่บ้านก็ไม่มีใครอ่านหนังสือ เลยต้องแสวงหาหนังสือในห้องสมุดโรงเรียน เลยพบว่าการอ่านมันพาเราหนี หลบเร้นไปจากโลกความจริง มักจะมีหนังสือติดไปอ่านบนต้นจามจุรีริมคลอง เราก็อ่านแล้วก็เพื่อฝัน หนีจากโลกความจริงไปได้เป็นระยะๆ ไม่ได้เพื่อหวังจะฉลาดหรืออะไร มันก็เลยกลายเป็นเครื่องมือที่เข้าได้มากที่สุด หนังสือ สามารถไปยืนอ่านหนังสือตามแผงได้นานๆ ถ้าเจ้าของแผงไม่โหดร้าย ครึ่งวันก็อ่านได้ ไม่มีดั่งค์อ่านก็อาศัยห้องสมุด อาศัยในวัดที่พี่ๆ ทั้งไว้ เอามาเรียงเป็นที่นอน มีความสุข”

เรวัตร์บอกเล่าถึงการอ่านการเขียนของตัวเองว่า “มันอาจจะปมด้อยที่ไม่ได้เรียนมากกว่าผมจบ ม.6 เขาไม่มีเงินส่งผม ขณะที่เพื่อนๆ เขาไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ ผมออกหักจากผู้หญิง ผมรู้สึกว่าย่ำแย่มากเลย ก็เลยคิดว่าการเขียนอาจจะช่วยได้ คิดว่าวันหนึ่งหากเรามีงานเขียนลงนิตยสารระดับประเทศ ผู้หญิงคนนั้นเขาเปิดมาเจอชื่อเรา อาจจะคิดว่าเฮ้ยไม่ธรรมดาเนอะเว้ย ภูไม่ได้เรียนต่อทำอะไรทำนา แต่มึงงานวรรณกรรม นี่ก็เป็นอย่างหนึ่งซึ่งเป็นแรงขับ อย่างที่สองคือมีอะไรที่ต้องระบายออก การเขียนจึงเป็นเครื่องมือที่เราสื่อสารกับตัวเอง ทำให้เรามานั่งพินิจพิเคราะห์กว่าจะออกมาแต่ละย่อหน้า เรารู้สึกกับสิ่งนี้อย่างไร รู้สึกกับพ่ออย่างไร รู้สึกกับคนรอบข้างอย่างไร กับความเศร้าความทุกข์อะไรแบบนี้ “ก็เคยบอกทุกเวทีว่าผมไม่ได้เขียนเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมโลก อะไรพวกนี้ ผมไม่เคยคิดเลยว่ามันจะเปลี่ยนได้ แต่ต้องการเยียวยาตัวเอง เยียวยาจิตใจ เยียวยาจิตวิญญาณตัวเอง”

ก่อนจะเล่าถึงงานชิ้นแรกที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ว่า “ครั้งแรกผมเขียนบทกวีกับเรื่องสั้นพร้อมกัน มันลงไล่ๆ กัน ถ้าจำไม่ผิดก็ลง นิตยสารฟ้าเมืองทอง เมื่อก่อน มีฟ้าเมืองทองกับฟ้าเมืองไทย ฟ้าเมืองไทยเป็นรายปักษ์ ฟ้าเมืองทองเป็นรายเดือน ของพี่อาจินต์ ปัญจพวรรณ์ สมัยนั้นก็นิตยสารวรรณกรรมที่ดังมาก ตระกูลฟ้าทั้งหลาย ก็เริ่มเขียน หลังจากนั้นก็เริ่มมั่นใจว่าตัวเองเป็นนักเขียนได้ทั้งๆ ที่เรามีพิน้อยมาก เพราะไม่เคยเขียนมาก่อน อ่านอย่างเดียว อยู่โรงเรียนก็ไม่เคยเขียนอะไรเลย โดยมีเนื้อหาที่เปรียบเทียบกับดอกไม้ แมลง ผีเสื้อ มีคนเขียนแล้วแหละ เราก็รู้สึกว่าได้ลง เรื่องสั้นก็เป็นเด็กหนุ่มผู้สับสนกับชีวิตเหลือเกินมองฟ้ามองเมฆ อยากฆ่าตัวตาย ก่อนจะเขียนไปลงอีกสี่ห้าเรื่อง บทกวี หกเจ็ดชิ้น รู้สึกว่ามันเหมาะ ด้วยเรารู้สึกว่ายังไม่มีประสบการณ์ชีวิตเพิ่งจบ ม.6 อายุ 18 - 19 ยังไม่ได้ออกจากบ้านไปไหน ก็มีแค่วัยเด็กวัยเรียน แล้วอ่านมาก็ไม่พอ ไปทำอะไรทำนาก็ทำอยู่แล้ว รับจ้างทำงานในไร่ รับจ้างตัดอ้อย รับจ้างอะไรต่อมิอะไร ก็ถึงวัยเกณฑ์ทหารก็สมัครเป็นทหารเกณฑ์ 2 ปี เพื่อที่จะไปหาประสบการณ์ ก็ไปโดนกระทำในค่ายทหารเยาะแยะพอสมควร หลังจากออกจากทหารเกณฑ์ก็ไปทำงานภาคตะวันออก นิคมอุตสาหกรรม และที่ศรีราชา เป็นคนงานในโรงงานผลิตรองเท้าอะไรต่ออะไร ทำงานกลางวันกลางคืนยังเขียนอยู่ตลอดเวลา เป็นทหารเกณฑ์ก็เขียนตอนเช้าเวร มันก็จะขัดแย้งกันนิดหน่อย เอาปืนเอ็มสิบหกพิงขากระดากปากกาเขียนบทกวี “รู้สึกว่าเราตัวเล็กจ้อยจ้งเลยในฟ้าที่ไพศาลไปด้วยดวงดาว” เมื่อก่อนฟ้ามันชดมากดาว เมื่อก่อนไฟฟ้ายังน้อยอยู่”

เพราะประสบการณ์มีความสำคัญสำหรับการนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการเขียน เรวัตร์กล่าวถึงประสบการณ์ว่า “มันเป็นไปตามนั้นเลย เป็นทหารเกณฑ์ก็เขียนเรื่องการดูแล ความโหดร้ายที่ได้รับ

เป็นกรรมกรก็เขียนถึงชีวิตในโรงงานที่เราประสบโดยตรง แต่ถามว่าประสบการณ์มันจำเป็นขนาดนั้นเลยหรือ อาจไม่ทั้งหมด เพราะบางคนก็สามารถยืมประสบการณ์ของคนอื่นได้ ประสบการณ์คนอื่นเราก็อ่านชีวประวัติคนอื่นเราเอามาแต่งได้ พยายามเป็นตัวละครตัวนั้นให้ได้ อาจจะไม่ร้อยเปอร์เซ็นต์แต่ก็มีการเลียนแบบได้ บรรยายมันเลียนแบบได้ เหมือนเมื่อก่อนนักวาดการ์ตูนเขาแนะนำ คุณวาดเท้าวาดมือไม่ได้ ในสรีระมนุษย์มือ เท้า วาดยากมาก เขาก็แนะนำให้มันล้วงกระเป๋าสี มือนะ และเท้าก็ให้มันอยู่ในทุ่งหญ้าสี ให้หญ้าบังไว้ วิธีการเขียนก็เหมือนกัน เราก็หลบเลียนแบบได้”

เรวัตร์ยังบอกถึงตัวเองว่า เป็นคนใจลอย ในหัวมีแต่เรื่องราว เรวัตร์เล่าว่า “เราติดตามเรื่องของเราไป เราไม่ได้ฟังคนอื่น แม้กระทั่งปัจจุบันนี้บางทีเรา นั่งในวงเราก็ไม่ได้ฟังใครเลย ถึงได้ขับรถไม่ได้ใจ เคยขับมอเตอร์ไซด์แล้วคว่ำตลอด คิดว่าไม่ได้ขับมอเตอร์ไซด์ คิดเรื่องอื่น ลงข้างทางตลอด”

เขาเล่าถึงช่วงเรียนที่โรงเรียนสามชุกรัตนโกศารามว่า “ไม่ค่อยอยู่ในร่องในรอย มองออกไปนอกหน้าต่าง ไม่อยากอยู่ในโรงเรียน อยากอยู่กลางทุ่งนา อยากไปอยู่ข้างนาเอาหนังสือไปอ่าน เอาข้าวห่อไปกิน ไม่เคยคิดว่าอยู่โรงเรียนมันจะได้อะไรเท่าไร ไม่เคยประทับใจกับโรงเรียน รู้สึกว่ามันซ้ำๆ อยู่อย่างนั้นเอง”

แล้วในที่สุด ก็ค้นพบว่าตัวเองอยากเป็นนักเขียน “ตอนนั้นเข้ามากรุงเทพฯ (ประมาณปี 2528) มาสอบเข้าหลังจบ ม.6 นอนอยู่ที่พอฟักกรุ๊ปที่โรงเรียนชลประทาน ใกล้เคียงชลประทานรังสฤษฎ์ เดินมาแผงหนังสือเจอฟ้าเมืองทอง เปิดพลิกๆ ดู เรื่องสั้นเว้ย ไม่เคยรู้จักมาก่อน เออ เฮ้ย มันน่าสนใจ เว้ย ก็คือ เอาละ ถูกกลับไปเป็นนักเขียนดีกว่า อ้อ รู้สึกว่ามันถูกจริตซิบหายเลยใจ คือตั้งใจเลย เป็นเป้าหมายแรกในชีวิตเลย ก็คือตั้งใจเลย รู้สึกชีวิตมันน่าจะมีเสน่ห์ ทำไรไปด้วย เขียนหนังสือไปด้วย น่าจะมีอะไรบางอย่าง กลับบ้านเลย ไม่สอบอะไรแล้ว บอกแม่ว่าจะไม่เรียนอะไรต่อแล้ว แต่ก็ไม่เข้าใจเราหรอก แม่ก็อยากให้เราช่วยทำอะไรเต็มทีมากกว่า บางทีเราก็ไม่ได้ทำอะไรทุกวันไง บางทีเราก็เขียนหนังสือ นั่งในกระท่อมทำทำเขียนหนังสือไป แยกกลับมาเหงื่อซก ก็มีอารมณ์มั้ง ไร้อ้อยก็มึนงานตลอดละ ดายหญ้า พรวนดิน งานหนักอยู่ ร้อนซิบหายเลย ค้นก็ค้น เป็นเงินที่โหดร้ายมาก ปีหนึ่งตัดแต่ 1 ครั้ง บางทีแทบจะไม่เหลือเลย ค่าปุ๋ย ค่าอะไร ต้นหนึ่งไม่กี่ร้อยบาท ปัจจุบันก็ยังไม่มีขึ้น เป็นพืชเชิงเดี่ยวที่ไม่มีความหวังอะไรเลย ร้อน แล้งมาก ต้นไม้ต้นไร้อ้อยตัดออกหมด เพราะถ้าเป็นร่มแล้วจะไม่ค่อยงาม เราจะอยู่ในร่องอ้อยไง พออ้อยโตแล้วมันบังหัว จะรู้สึก โลกมันมืดมิดจังเลย น่ายังดีกว่า น่ายังมีน้ำ มีอะไรให้ชื่นใจ”

จากนั้นเรวัตร์ก็ไปเป็นทหารเกณฑ์ ด้วยเหตุผลว่า “เพื่อนชวนไปว่าสมัครดีกว่า ใจง่าย ไม่ได้เตรียมอะไรไปเลย ธรรมดาวุฒิ ม.6 เป็นปีเดียว นี่ไม่เอาไปเลย เพื่อนก็หักหลัง เพื่อนเอาวุฒิไป เป็นปีเดียว เราเป็น 2 ปี ไปถึงก็ไม่ต้องทำอะไรทั้งสิ้น สมัครเลยครับ กลับก่อนคนอื่นเลย พวกก็รีบคว้าเลย สมัครนี่ชอบมาก เราก็พูดไม่ออก เพราะเราสมัครใจ รู้สึกนันทาซิมตลอด เราเลือกแล้ว ทำไรได้ ระบบนี้มันไม่ให้เสียงอยู่แล้ว เสียงยังหนัก โดนเตะก็ต้องขอบคุณครับ โดนต่อยก็ต้องขอบคุณครับ”

ตอนเป็นทหารเรวัตร์เล่าว่า “ตอนนั้นเขียนบทวีมากกว่า ไม่มีเวลามาเขียนเรื่องสั้น มาเขียนหลังๆ แล้วหลังจากนั้น พอหลุดทหารมา ก็ไปแล้ว เข้าชลบุรี มีเพื่อนอยู่ ชวนไปทำงานโรงงาน ทำงานโรงงานก็เหมือนกับอยู่ค่ายทหารนั่นละ อยู่ห้องพักก็อัดอัด”

พูดถึงเรื่องความรัก เรวัตร์เล่าว่า “จริงๆ ไม่ค่อยเชื่อความรัก จะหาคนที่เข้าใจกันมากกว่า เข้าใจว่าเราเป็นอย่างไร รับเราได้มั้ย เราไม่เคยปิดบัง ไม่เคยซ่อนเร้น ไม่เคยบอกว่าผมไม่กินเหล้า ไม่สูบบุหรี่ คือทำให้เห็น รับได้ก็คือรับได้ อย่างไรวางอย่างนั้นมากกว่าจริงๆ เราไม่ใช่คนเจ้าชู้ใจ เกิดเราเจอผู้หญิงอย่างนั้น เราก็ยอมหมดละ ต้องการคนเข้าใจมากกว่า อย่างบางครั้งเราเมา ลูกไม่ขึ้น ขอน้ำกิน สักแก้วก็รู้สึกดีแล้ว” (“กวีซีไรต์คนที่ 9 เรวัตร์พันธุ์ พิพัฒน์ คือผู้ชายคนนี้,” 2559)

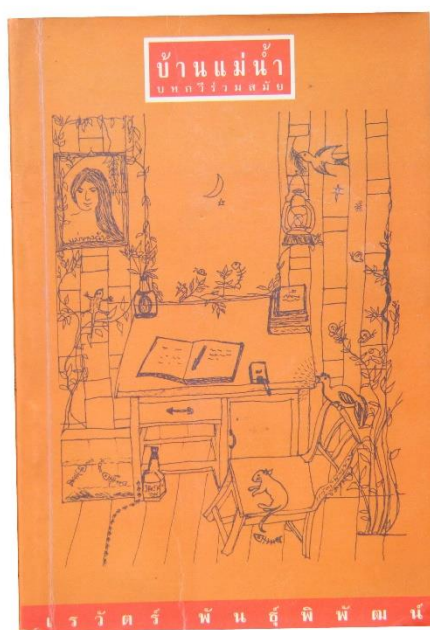
2.6 ผลงานการประพันธ์

1. พ.ศ.2561 นวนิยาย “ความฉิบหายชั่วชีวิต” สำนักพิมพ์ในดวงใจ
2. พ.ศ.2560 รวมเรื่องสั้น “ผู้ปลอมแปลงสิงโต” สำนักพิมพ์ในดวงใจ (เข้ารอบ Longlist รางวัลซีไรต์ 2560)
3. พ.ศ.2559 รวมบทกวี “แม่น้ำที่สาบสูญ” สำนักพิมพ์ในดวงใจ (รางวัลรองชนะเลิศเซเวนบุ๊กอวอร์ด ประจำปี 2559)
4. พ.ศ.2558 รวมบทกวี “แม่น้ำรำลึก” (Reminiscence of the River) ฉบับสองภาษา (ไทย-อังกฤษ) ครอบรอบหนึ่งทศวรรษรางวัลซีไรต์ สำนักพิมพ์ในดวงใจ
5. พ.ศ.2557 รวมเรื่องสั้น “นัยในนัยน์” สำนักพิมพ์ในดวงใจ (เข้ารอบ Longlist รางวัลซีไรต์ 2557 และรางวัลชมเชยในการประกวดหนังสือดีเด่น ประจำปี 2558 จาก สพฐ. กระทรวงศึกษาธิการ)
6. พ.ศ.2556 นวนิยาย “สวนโลก” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักพิมพ์ Way of Book (เข้ารอบ Longlist รางวัลซีไรต์ 2558)
7. รวมบทกวี “แม่น้ำเดียวกัน” สำนักพิมพ์ในดวงใจ (รางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่งเซเวนบุ๊กอวอร์ด ประจำปี 2556)
8. พ.ศ.2555 นวนิยาย “นักเข้าฝัน” สำนักพิมพ์ในดวงใจ
9. พ.ศ.2555 ร้อยกรองในร้อยแก้ว “แม่มดผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” สำนักพิมพ์ในดวงใจ (รางวัลลูกโลกสีเขียวประจำปี 2555)
10. พ.ศ.2554 รวมเรื่องสั้น “กระดุกของความลง” สำนักพิมพ์ในดวงใจ (รางวัลหนังสือดีเด่นประจำปี 2555 จาก สพฐ. กระทรวงศึกษาธิการ และเข้ารอบ Shortlist รางวัลซีไรต์ในปี 2554)
11. พ.ศ.2553 รวมความเรียงเชิงปรัชญา “ฉันทกับแมว” สำนักพิมพ์ในดวงใจ
12. พ.ศ.2551 รวมเรื่องสั้น “เหมือนว่าเมื่อวานนี้เอง” สำนักพิมพ์ในดวงใจ (เข้ารอบ Longlist รางวัลซีไรต์ 2554)

13. พ.ศ.2550 รวมบทกวีไร้ฉันทลักษณ์ “นกชีวิต” สำนักพิมพ์ในดวงใจ
14. พ.ศ.2547 รวมบทกวี “แม่น้ำรำลึก” สำนักพิมพ์รุปรจันทร์ (รางวัลซีไรต์ ประจำปี 2547)
15. พ.ศ.2546 นวนิยายขนาดสั้น “นักปั้นน้ำ” สำนักพิมพ์รุปรจันทร์
16. พ.ศ.2545 รวมเรื่องสั้น “ชีวิตสัมผัสหาอันใด” สำนักพิมพ์หวิกล้วย (รางวัลชนะเลิศเซเวนบุ๊คอวอร์ด ประจำปี 2547 และเข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ในปี 2545)
17. พ.ศ.2544 รวมบทกวี “พันธุ์เพลงน้ำ” สำนักพิมพ์รุปรจันทร์
18. พ.ศ.2538 รวมบทกวี “บ้านแม่น้ำ” สำนักพิมพ์คมบาง

2.6.1 ผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

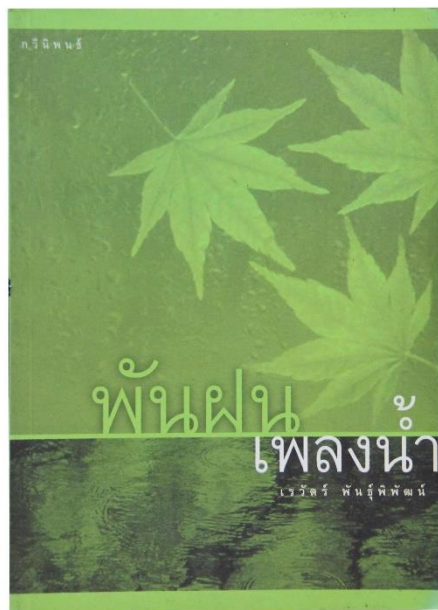
งานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ประกอบไปด้วยรวมบทกวีจำนวน 7 เล่มเรียงตามลำดับปีที่พิมพ์ คือ 1) บ้านแม่น้ำ (2538) 2) พันธุ์เพลงน้ำ (2544) 3) แม่น้ำรำลึก (2547) 4) นกชีวิต (2550) 5) แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน (2555) 6) แม่น้ำเดียวกัน (2558) 7) แม่น้ำที่สาบสูญ (2559) เป็นที่น่าสังเกตว่า กวีนิพนธ์โดยรวมของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มีลักษณะร่วมที่สำคัญคือ การให้ความสำคัญกับธรรมชาติ อันเป็นเสมือนเป็นพื้นที่ก่อเกิดตัวตนเชิงนิเวศ และการสร้างสรรค์งานกวีนิพนธ์จากกล่าวได้ว่า ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีส่วนสำคัญต่อการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตามเนื้อหาของกวีนิพนธ์ในแต่ละเล่ม จะเห็นว่ามียุทธศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กันดังนี้ คือ

ภาพประกอบ 6 ปกกวีนิพนธ์ “บ้านแม่น้ำ”

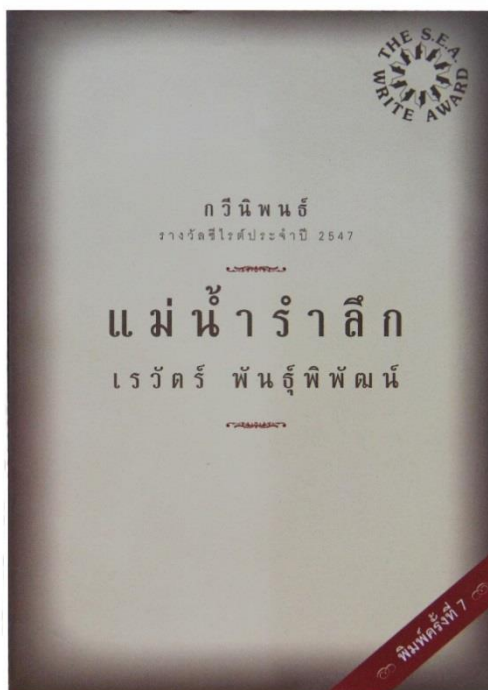
บ้านแม่น้ำ (2538) ถือเป็นรวมบทกวีนิพนธ์เล่มแรกของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ที่มีเนื้อหาบอกเล่าถึงความเป็นไปเป็นมาของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ดังในหน้าคำนำสำนักพิมพ์ในตอนหนึ่งทีกล่าวว่า “เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ทำงานเขียนทั้งเรื่องสั้นและบทกวี ด้วยความรู้สึกรักที่จะเขียน เขาไม่ได้คาดหวังว่างานเขียนของเขาจะเป็นชิ้นงานที่ยิ่งใหญ่ให้โลกจารึก หากเป็นเพียงการบอกกล่าวถึงความ เป็นปัจเจก ซึ่งเขาเองเชื่อว่าจะมีผู้คนจำนวนหนึ่งร่วมในอารมณ์ความรู้สึก และความเป็นตัวตนอย่างที่ เขาเป็น” จากข้อความดังกล่าว จะเห็นว่า กวีนิพนธ์ชุด บ้านแม่น้ำ เป็นเสมือนการแนะนำตัวต่อคนอ่านผ่านบทกวีนิพนธ์ ผ่านพัฒนาการทางความคิดอารมณ์ และวุฒิภาวะของการเป็นคนเขียนหนังสือ โดยมีการจัดแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ภาคด้วยกัน คือ ภาคตัวตน ภาคค้นหา และภาคอารมณ์รัก โดยภาคแรกนั้น ภาคตัวตนจะประกอบด้วยบทกวีจำนวน 10 ชิ้นด้วยกัน มีเนื้อหาสอดร้อยถึงความเป็น ตัวตนของกวีเอง ตั้งแต่การกำเนิดเกิดก่อตั้งในบทที่ว่า “เพลงกล่อม-กระท่อม-น้ำ” จนถึงการออกเดินทางจากบ้านเกิดสู่โลกกว้าง ตลอดจนการตั้งคำถามถึงหนุ่ม-สาวแห่งยุคสมัยในบทที่ว่า “หนุ่มสาว ก้าวเดินสู่หนไหน” ตลอดจนการตั้งคำถามกับวิถีของสังคมเมืองที่กวีได้เดินทางไปพบเจอและแสดงทัศนะผ่านงานกวีนิพนธ์อย่างตรงไปตรงมาดังในบทที่ว่า “หรือให้เมืองหยามหมื่นจิตวิญญาณ์” ภาคที่สอง ภาคค้นหา ประกอบด้วยบทกวีจำนวน 28 ชิ้น กล่าวถึงการเดินทางสู่เมืองใหญ่ และการตั้งคำถามต่อสังคมเมืองกับสังคมชนบท ความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้น ดังในบท “วิถีปีก” และการตั้งคำถามต่อคนหนุ่ม-สาว ที่หมายมุ่งเดินทางเพื่อค้นหาสัจธรรมบางอย่าง ดังในบท “บทสนทนาไม่รู้จบ” ก่อนจะกล่าวถึงภาคสุดท้าย ภาคอารมณ์รัก อันประกอบด้วยบทกวีจำนวน 8 ชิ้น เสมือนเป็นพื้นที่ทางจิตวิญญาณ์ของกวีเอง กล่าวถึงความรักในถิ่นฐานบ้านเกิด อันได้แก่ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ตลอดจนฤดูกาลสถานที่ในทรงจำอันแสนสุข ดังในบท “สายหมอก” “กองเกวียนฤดูกาล ณ วิถีสีเทา” “ฝนชะ ช่อมะม่วง” “บ้านเกิด” โดยในภาคอารมณ์รัก จะแสดงให้เห็นถึงความงามและความบริสุทธิ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฉากสถานที่ และทรงจำในวัยเยาว์ที่กวีประทับใจ

พูน ปณ จิตโต ชีเว

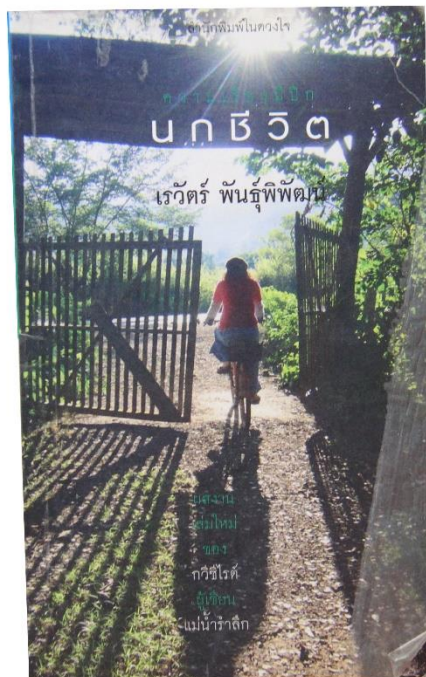
ภาพประกอบ 7 ปกกวีนิพนธ์ “พินฝนเพลงน้ำ”

พินฝน เพลงน้ำ (2544) รวมบทกวีเล่มที่สองของเรวัตร์ พินธุ์พิพัฒน์ ประกอบด้วยบทกวีทั้งหมด 37 ชิ้น โดยมีการจัดแบ่งเป็น 7 ตอน ด้วยกันคือ ตอนที่ 1 ความทรงจำหวานหอม หลอมชีวิต ตอนที่ 2 คือ กลับไปยังถิ่นที่เรามา ตอนที่ 3 เรียนรู้ทำความเข้าใจ ที่เห็นเป็นไป ที่ยังไม่เห็นเป็นมา ตอนที่ 4 หรือว่าเป็นเช่นนี้วิถีชีวิต ตอนที่ 5 เราอยู่ที่นี้-วิถีเรา ตอนที่ 6 สกัฒนหัวใจ – ใครซ้ำซ้ำ และตอนสุดท้าย ตอนที่ 7 ในแสงแดดสีทอง-ไข่ของใคร สว่างไสวในเรา, เท่าเท่ากัน” โดยหากพิจารณาเนื้อหาทั้งเล่มจะพบว่า เนื้อหาโดยรวมยังคงกล่าวถึงความผูกพันกับวิถีชีวิตสิ่งแวดล้อมในชนบท ตลอดจนการโหยหาวันเวลาอันเลลับ ที่กวีพบเจอ ทั้งยังมีการวิพากษ์วิถีความเป็นสังคมเมืองกับสังคมชนบท ทั้งนี้ เสมือนเป็นการทวงถามหาคำตอบในชีวิตของกวีเอง ดังในบท “สองงาน” “วิถีไท” “ฉันทิพรา เธอบ้าคัมภีร์” อาจกล่าวได้ว่า รวมบทกวีชุด “พินฝน เพลงน้ำ” ของเรวัตร์ พินธุ์พิพัฒน์ ยังมีเนื้อหาที่ยึดโยงอยู่กับความผูกพันกับสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ บริบทของโม่งยามแห่งวัยเยาว์ ที่ตนคิดว่าเชื่อสัตย์และมั่นคงต่อความรู้สึกนึกคิดของตัวเอง

ภาพประกอบ 8 ปกกวินพนธ์ “แม่น้ารำลึก”

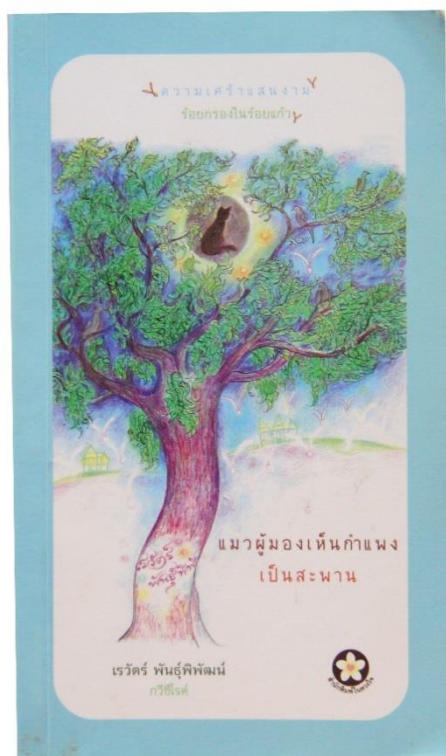
แม่น้ารำลึก (2547) ประกอบด้วยบทกวีทั้งหมด 43 ชิ้น ถือเป็นบทกวีรวมเล่มลำดับที่สาม ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ซึ่งรวมบทกวีเล่มดังกล่าวยังได้รับรางวัลซีไรต์ในปี พ.ศ.2547 โดยในรวมบทกวีชุดแม่น้ารำลึก มีการแบ่งออกเป็นสองภาค คือ ภาคปฐมบท : กลับไปเยี่ยมวัยเยาว์ และ ภาคปัจฉิมบท : กลับไปเยี่ยมวัยเยาว์ เนื้อหาโดยรวมกล่าวถึงสำนักแห่งการโยยหา วันเวลา สถานที่ ความทรงจำอันแสนสุขที่กวีพันธุ์พิพัฒน์ได้มาแต่เยาว์วัย ธีรญา สังขพันธ์านนท์ (2559 : 4) นักเขียน, นักวิชาการ ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “มาตุคามสำนักและการโยยหาอดีตในกวินพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์” ว่า ถือเป็นรวมบทกวีที่มีเอกภาพมากที่สุด แสดงออกอย่างชัดเจนถึงความผูกพันกับสถานที่ (place attachment) สำนักในแผ่นดินถิ่นเกิด หรือ “มาตุคามสำนัก” ทั้งหมดถูกนำเสนอผ่านพาหนะที่เรียกว่า “การโยยหาอดีต”

ภาพประกอบ 9 ปกกวีนิพนธ์ “นกชีวิต”

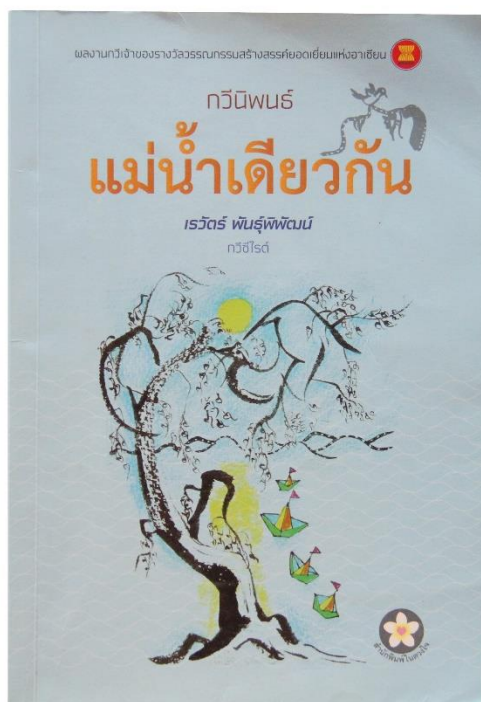
นกชีวิต (2550) ถือเป็นงานกวีนิพนธ์ลำดับที่สี่ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ โดยรวมบทกวีเล่มดังกล่าวมีการเปลี่ยนรูปแบบเป็นกวีนิพนธ์ไร้ฉันทลักษณ์ หรือที่สำนักพิมพ์ในดวงใจ นิยามว่า “เป็นความเรียงมีปีก” โดยประกอบด้วยกวีนิพนธ์ทั้งหมด 45 ชิ้น เนื้อหาโดยรวมกล่าวถึงสวนสมมุติที่มีคนสวนผู้ดูแล และเฝ้ามองความเป็นมาเป็นไปของสิ่งแวดล้อมรอบข้าง บริบทสังคม วันเวลาฤดูกาลที่เปลี่ยนผ่าน โดยมีการฝังแฝงปรัชญาในบทกวี การเรียนรู้และทำความเข้าใจในวิถีชีวิตชนบทอย่างเข้าใจ ดังในคำคำนี้ในสวน ที่ว่า “เธอกับฉัน ปลูกไม้หนึ่งต้น เพื่อค้นหาความหมายของชีวิตร่วมกัน” กวีนิพนธ์ชุด “นกชีวิต” จึงถือเป็นกวีนิพนธ์ไร้ฉันทลักษณ์เล่มแรกของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ หากแต่เนื้อหายังคงบอกเล่าเรื่องราวคล้ายกับรวมบทกวีเล่มที่ผ่านมา

พูน ปณ จิตโต ชีเว

ภาพประกอบ 10 ปกกวีนิพนธ์ “แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน”

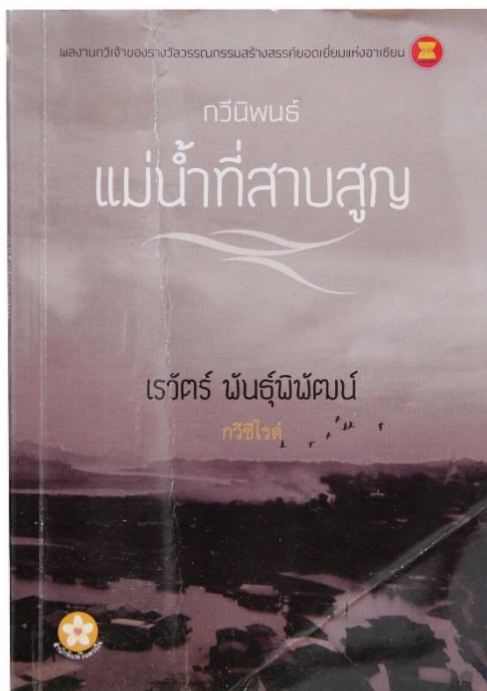
แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน (2555) ถือเป็นงานกวีนิพนธ์ลำดับที่ห้าของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ โดยรวมบทกวีเล่มดังกล่าวมีการเปลี่ยนรูปแบบโดยการบอกเล่าเรื่องราวเสมือนเป็นนวนิยาย อันเสมือนเป็นการทดลองของกวีเอง ดังที่สำนักพิมพ์ในดวงใจ นิยามว่า “ร้อยกรองในร้อยแก้ว” โดยมีการแบ่งเนื้อเรื่องออกเป็น 49 ตอน โดยกวีนิพนธ์ดังกล่าวได้บอกเล่าถึงเรื่องราวการเดินทางของแมวสีน้ำตาลเพศผู้ชื่อ “ลูกยาง” “แมวผู้ฝันอยากเป็นกวี” โดยแมวตัวดังกล่าวมีความรู้สึกและมีความฝัน จากที่ชายหนุ่มคนสวนได้เก็บมาเลี้ยงจนเติบโตใหญ่ และแมวก็ก็นิยมซบในบริบทของคนสวน ความเป็นกวีของคนสวน จึงได้ออกเดินทางเพื่อแสวงหาความเป็นกวีในที่สุด และก็ได้พบเจอเรื่องราวทั้งดีและร้ายตามปลายทางอยู่เสมอ แต่ที่สุดแล้วแมวลูกยางก็กลับมายังกระท่อมหลังเก่าที่ตนเคยอาศัยอยู่ตั้งแต่น้อย แต่กลับพบว่า กระท่อมที่อบอุ่นสวยงามกลับเปล่าร้าง และคนสวนซึ่งเคยอาศัยไม่อยู่แล้ว อาจกล่าวได้ว่า กวีนิพนธ์ชุด “แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” ถือเป็นกวีนิพนธ์เชิงปรัชญาอีกเรื่องของของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

ภาพประกอบ 11 ปกกวีนิพนธ์ “แม่น้ำเดียวกัน”

แม่น้ำเดียวกัน (2555) ถือเป็นงานกวีนิพนธ์ลำดับที่หก ของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์ ซึ่งประกอบด้วย บทกวีทั้งหมด 80 บท ซึ่งนับว่าเป็นเล่มรวมบทกวีที่มากกว่าเล่มก่อนๆ โดยผู้เขียนแบ่งหมวดหมู่บทกวีออกเป็นสามภาค ดังนี้ ภาคหนึ่ง โลกใบอื่น ภาคสอง พื้นที่จริงแท้ ภาคสาม แม่น้ำเดียวกัน โดยบทกวีเกือบทั้งหมดยังคงวนเวียนอยู่กับเรื่องของความทรงจำ การโยยหาโม่งยามอันเลยลับ และความผูกพันที่มีต่อฤดูกาล สถานที่ การวิพากษ์สังคมเมือง การรุกรานของยุคสมัย ตลอดจนการกล่าวถึงพื้นที่อุษาคเนย์ โดยมองผ่านสามพื้นที่ หรือสามภาค รวมบทกวีชุด “แม่น้ำเดียวกัน” จึงเสมือนเป็นการหลอมสามพื้นที่รวมกัน ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่า ทั้งหมดทั้งมวลล้วนแล้วแต่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความสัมพันธ์กัน เป็นเสมือน “แม่น้ำเดียวกัน”

พูน ปณ จิตโต ชีเว

ภาพประกอบ 12 ปกกวีนิพนธ์ “แม่น้ำที่สาบสูญ”

แม่น้ำที่สาบสูญ (2559) ถือเป็นงานกวีนิพนธ์ลำดับที่เจ็ด ถือเป็นเล่มล่าสุดของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ โดยกวีนิพนธ์ดังกล่าวยังได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 เซเวนบุ๊กอวอร์ด ประจำปี พ.ศ.2559 “แม่น้ำที่สาบสูญ” ประกอบด้วย บทกวีทั้งหมด 60 ชิ้น โดยมีการจัดแบ่งเนื้อหาออกเป็น 9 ภาค ดังนี้ 1) มาจากดิน 2) ชีวิตสร้างด้วยกวีนิพนธ์ 3) อยู่กับดิน 4) ในสวนสมมติ 5) ระหว่างทาง 6) ลำนำแห่งลำน้ำ 7) ฉันเขียนเพราะกังขา 8) ฉันจะเขียนหรือคำนึงถึงไต่ได้ 9) มาจากดิน กวีนิพนธ์ชุด “แม่น้ำที่สาบสูญ” ถือเป็นกวีนิพนธ์ที่มีการจัดวางรูปแบบเนื้อหาชัดเจนอีกเล่มหนึ่งของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ โดยบอกเล่าถึงวิถีชีวิต ความรัก ความเชื่อ ความศรัทธา ศาสนา การเมือง พรหมแดน และความเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัย โดยสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแต่หลอมรวมเป็นเรื่องราวที่เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้ประสบพบเจอ และยังหลอมรวมถึงความเป็นตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ดังที่ จุฑาพร ปรปักษ์ประลัย กล่าวถึงงานของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ จุดประกายวรรณกรรม คอลัมน์ระหว่างบรรทัด เรื่อง “แม่น้ำที่สาบสูญ หัวใจ นาไร่ และสายน้ำ” ฉบับวันที่ 20 มีนาคม 2559 (กรุงเทพธุรกิจ จุดประกายวรรณกรรม, 2559 : 5) ว่า “ด้วยมุมมองเช่นนี้เอง โลกของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จึงไม่แบ่งแยกออกเป็นส่วนๆ ไม่มีพวกเขาไม่มีพวกเรา ไม่มีพวกอื่น ทุกคนล้วนเป็นหนึ่งเดียว ร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมดื่มร่วมกินร่วมหายใจอยู่บนโลกใบเดียวกัน นับจากอดีตจวบจนปัจจุบัน”

2.7 รางวัลและเกียรติคุณที่ได้รับ

โดยรวีร์เคยมีผลงานระดับช่อการะเกด ผ่านบรรณาธิการนิตยสารวรรณกรรมช่อการะเกด คุณสุชาติ สวัสดิ์ศรี จากเรื่องสั้น “บุรุษไปรษณีย์ผู้หลงลืมเลขที่บ้านของตน” ต่อมาเรื่องสั้น ‘เรื่องเล่า สายน้ำ และความตาย’ ได้รับรางวัลดีเด่นจากสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยเมื่อปี 2537 โดยทั้งสองเรื่องได้มีการนำไปทำเป็นละครเวทีของมหาวิทยาลัยและหนังสือ ก่อนที่เขาจะได้รับรางวัลซีไรต์จากรวมบทกวี ‘แม่น้ำรำลึก’ ในปี 2547 อันเป็นปีเดียวกันกับที่รวมเรื่องสั้น ‘ชีวิตสำมะหาอันใด’ ได้รับรางวัลชนะเลิศเชว่นบุ๊คอะวอร์ด และในปี 2554 รวมเรื่องสั้น “เหมือนว่าเมื่อวานนี้เอง” และ “กระดุกของความหลง” ผ่านเข้ารอบ 20 เล่มสุดท้าย (Longlist) และ 7 เล่มสุดท้าย (Shortlist) รางวัลซีไรต์ตามลำดับ ปี 2553 ซึ่งเรื่องสั้น “ซัปดาห์มา” ในเล่ม “กระดุกของความหลง” ยังได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ปี 2555 กวีนิพนธ์ร้อยแก้ว ในร้อยกรอง “แม่มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ปี 2556 กวีนิพนธ์ชุด “แม่น้ำเดียวกัน” ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่งเชว่นบุ๊คอะวอร์ด ปี 2557 กวีนิพนธ์ “จังหวัดหัว” ได้รับรางวัลดีเด่นจากสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย และในปีเดียวกันนี้ รวีร์ พันธุ์พิพัฒน์ ยังได้รับยกย่องให้เป็น “ศิลปินรางวัลศิลปาธร” สาขาวรรณศิลป์ ประจำปี 2557 จากกระทรวงวัฒนธรรมอีกด้วย ปี 2558 รวมเรื่องสั้น “นัยในนัยน์” ยังได้รับรางวัลชมเชยในการประกวดหนังสือดีเด่นประจำปี 2558 จาก สพฐ. กระทรวงศึกษาธิการ และในปี 2559 กวีนิพนธ์ชุด “แม่น้ำที่สาบสูญ” ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับสองเชว่นบุ๊คอะวอร์ด ก่อนที่ล่าสุด 2560 รวีร์ได้รับรางวัลผู้อุทิศตนเพื่อสิ่งแวดล้อม สาขาศิลปินเพื่อสิ่งแวดล้อม จากมูลนิธิสิ่งแวดล้อมศึกษา และรางวัลวรรณกรรมแม่น้ำโขง หรือแม่น้ำโขงอวอร์ด (Mekong River Literature Award : MERLA)

สำหรับปัจจุบันยังคงเขียนเรื่องสั้น บทกวี และนวนิยายอย่างต่อเนื่อง และเป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษาและองค์กรอิสระ บางครั้งยังได้รับเชิญไปเป็นกรรมการตัดสินรางวัลวรรณกรรมในประเทศ ปัจจุบันรวีร์ พันธุ์พิพัฒน์ มีผลงานประมาณ 20 เล่ม ทั้งนวนิยาย เรื่องสั้นและบทกวี ซึ่งทั้งหมดนี้ได้รับรางวัลรวมแล้วมากกว่าสิบรางวัล ในปี 2557 รวีร์ พันธุ์พิพัฒน์ ยังได้รับเชิญเป็นตัวแทนนักเขียนไทย ร่วมงานสัมพันธวรรณกรรมกับประเทศอินเดีย ผ่านกระทรวงวัฒนธรรม และในปี 2558 ได้รับเชิญจากรัฐบาลเวียดนาม เข้าร่วมประชุมกวีเอเชีย-แปซิฟิก ณ กรุงฮานอย กับตัวแทนนักเขียนไทยอื่นๆ ผ่านสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย ในปี 2558 ได้รับเชิญเข้าร่วมงานเทศกาลนักเขียนและนักอ่านอุบุด บนเกาะบาหลีของอินโดนีเซีย โดยเรื่องสั้นและบทกวีหลายชิ้นได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษ ภาษามลายู ภาษาเวียดนาม และภาษาจีน เรื่องสั้นที่ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษเรื่องหนึ่งที่ได้รับคัดเลือกไปรวมเล่มวรรณมาลัย เรื่องเล่าจากอุษาคเนย์ ในเล่มแรกของจำนวนสามเล่ม (Heat, Flest & Trash Southeast Asian Urban Anthologies) ซึ่งตีพิมพ์โดย

มาเลเซีย และเปิดตัวในงานลอนดอนบุ๊กแฟร์ ประจำปี 2559 และเรวัตร์ยังได้รับเชิญจากหน่วยงานรัฐบาลไต้หวัน ชื่อ Qi-Dong Poetry Salon ให้เข้าร่วมงานสัมมนาด้านกวีนิพนธ์นานาชาติในฐานะกวีจากประเทศไทยปลายเดือนตุลาคม เรวัตร์มักนิยามตัวเองว่า “นักรู้สึก” ที่มีความสุขกับการสังเกตโลกและเดินทาง “ข้างใน” สำหรับปัจจุบันใช้ชีวิตเขียนหนังสือและทำสวนอยู่ที่กรุงเทพมหานคร สลับการแวะไปเยี่ยมแม่ที่จังหวัดสุพรรณบุรีบ้างเป็นครั้งคราว

2.8 แนวคิดต่อชีวิตและสังคม

เมื่อถูกถามถึงคิดเห็นอย่างไรกับแนวคิดที่ว่า “ศิลปินต้องรับใช้สังคม” เรวัตร์ ตอบว่า “ต้นไม้ใบหญ้าไม่เคยพูดว่ารับใช้โลก แต่คนส่วนใหญ่ก็ตระหนักได้ถึงคุณค่าที่ต้นไม้ใบหญ้ามี และผมมองว่าสังคมต่างหากที่จะรับเอาคุณค่าในงานเขียนต่างๆ ไปใช้หรือไม่ และเมื่อผมตื่นขึ้นมาในตอนเช้า ผมจะไม่พูดกับตัวเองเป็นอันขาดว่า “เออละ, กูจะรับใช้สังคม” แต่ผมอาจจะพูดว่า “เออละ, กูจะรับใช้ตัวกู” และผมก็ควรจะถามกลับไปด้วยไหมว่า ระหว่างการสร้างสรรคกับการผลาญทำลาย สิ่งใดกันรับใช้สังคม และเรวัตร์ได้มองวงการกวีไทยว่า ผมยังให้คำตอบบทกวีและกวีอยู่เสมอ แม้ไม่ได้ยกให้บทกวีหรือกวีอยู่เหนือการงานอื่นใด แต่ก็รู้สึกปีติยินดีในดวงจิตวิญญาณทุกครั้งที่ได้อ่านได้ฟัง แม้ว่าบางห้วงยามของแวดวงกวีจะเจียบงันไปบ้างตามแต่ละสถานการณ์ต่างๆ ของสังคม ของประเทศ และของโลก แต่ผมเชื่อว่าสถานการณ์ต่างๆ เหล่านี้จะบ่มเพาะและเอื้อให้เกิดปรากฏการณ์กวีในที่สุด เพื่อจะมีบทกวีและกวีจำนวนหนึ่งในแต่ละยุคสมัย และโดยเฉพาะในยุคสมัยของทุนนิยมและการเมืองสามัญเช่นปัจจุบันนี้” (“กวีสี่ไรต์คนที่ 9 เรวัตร์พันธุ์ พิพัฒน์ คือผู้ชายคนนี้,” 2559)

2.9 แนวคิดต่อกวีนิพนธ์และการสร้างสรรค์วรรณกรรม

เรวัตร์เคยให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการเป็นกวีของเขากับนิตยสารฉบับหนึ่งว่า “เมื่อผมมองกลับไปยั้งหันหลัง ผมมองเห็นเด็กชายผู้เจียบงันและเด็กหนุ่มผู้โดดเดี่ยวคนหนึ่ง ในท่ามกลางถิ่นเกิดกายของบ้านไร่ปลายนา ในห้วงความรู้สึกนึกคิดที่ลึกซึ้งกว่าถ้อยคำใดๆ ที่ใช้สื่อสารสนทนาในชีวิตประจำวัน เช่น เมื่อยามที่ผมได้นั่งมองดูฝนตก ผมจะมองเห็นแสงแดดได้มาชักชวนแม่น้ำให้ขึ้นไปท่องเที่ยวบนท้องฟ้าด้วยกัน โดยให้แม่น้ำแปลงร่างเป็นเมฆ และให้สายลมช่วยนำพาไป ครั้นเมื่อความคิดถึงเข้าเกาะกุมดวงใจ เหล่าก้อนเมฆจึงกลับคืนแม่น้ำ ผ่านสายฝนเหล่านั้น...ห้วงความรู้สึกนึกฝันเหล่านั้นบันดาลใจให้ผมเสาะค้นคำต่างๆ และท่วงทำนองต่างๆ เพื่อจะส่งผ่านภาวะขณะนั้นๆ ให้ตัวผมและใครสักคนได้ใคร่ครวญอย่างละเอียดและละเอียดละไม สิ่งที่ทำให้ผมยังคงเขียนบทกวีเพราะว่าผมยังไม่รู้เกี่ยวกับชีวิตอีกมากมาย ยังหวั่นไหวอยู่ในบาปอุบายนานา และยังคงทุกข์เศร้าอยู่ในสิ่งที่เห็นและเป็นไป” และยังบอกอีกว่า “สำหรับ “บทกวี” คือ ดอกไม้แห่งความสัมผัสที่ค่อยๆ เติบโตอยู่ข้างในจิตจิตวิญญาณ ครั้นเมื่อตื่นขึ้นในเช้าชีวิต – ทุกเช้าชีวิต ดอกไม้นั้นได้เบิกบานอยู่ในดวงตาพิเศษของเรา ดวงตาพิเศษที่จะสาบสูญหากเนื้อดินในเราหยาบด้านกระด้าง กวีเป็นผู้ปลุกเราด้วย

ถ้อยคำวิเศษ ทำให้เราตื่นขึ้นและได้ตั้งคำถามกับตัวเองอยู่เสมอว่า “เรามีชีวิตเพื่ออะไร?” กวีได้นำพาเราให้ท่องไปสู่ด้านในของชีวิตทั้งด้านมืดและสว่าง และทำให้เราตอบคำถามของตนเองในที่สุดว่า “เรามีชีวิตเพื่อสร้างสรรค์ไม่รู้ลึน”

ทั้งนี้ โดยมีกวีต้นแบบ คือ คุณเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และเรวัตร์ยังกล่าวถึงปณิธานกวีของตัวเอง คือ “งานเขียนกับตัวตนได้หลอมรวมเป็นน้ำเนื้อเดียวกัน ดั่งต้นไม้มืดๆ เติบโตขึ้นโดยเรียนรู้ฤดูกาลทั้งสาม มีความรักอย่างลึกซึ้งต่อชีวิตและสามารถดำรงรักษาจิตวิญญาณไว้ได้ในท่ามกลางยุคสมัยอันเชี่ยวกรากของกระแสทุนนิยม ศาสนานิยม หรือสงครามนิยม และตราบใดที่ยังมีชีวิตอยู่และยังคงเขียนอ่าน ก็เหมือนกับว่าผมได้ตั้งปณิธานทุกๆ วัน และได้ขัดเกลาความหยาบเขลาทุกๆ วัน โดยไม่รู้ว่าจะไปถึงจุดสูงสุดนั้นได้หรือไม่ แต่รู้ว่ามันไม่สิ้นสุด โดยได้บอกเล่าถึงกลวิธีการคิด การเขียนว่า เมื่อมีบางสิ่งบางอย่างเข้ามากระทบใจ-สะเทือนใจ ทั้งความงดงาม ความรวดเร็ว ความสว่างไสว ความหม่นหมอง หรือความรักลึกๆ ความเกลียดชังสุดหยั่ง ความเมตตาการุณย์ ความโหดร้ายอัปลักษณ์ฯ เมื่อสิ่งต่างๆ เหล่านี้เพรียกขานอยู่ข้างใน ผมก็จะก้าวตามมันไปจนถึงปลายทางนั้นๆ โดยชื่อตรงต่อห้วงอารมณ์และภาวะขณะนั้นๆ ทั้งยังบอกถึงสิ่งสำคัญที่สุดที่บทกวีพึงมีคือ ความรู้สึกสัมผัสใจ และสามารถคล้อยตามใครสักคนได้ตั้งคำถามต่างๆ กับชีวิตของตนอย่างไม่รู้จบ และถ้าขาดความสัมผัสใจ บทกวีก็เป็นเพียงถ้อยคำสวยๆ ที่ร้อยเรียงกันเท่านั้นเอง”

เมื่อกล่าวถึงการเขียนหนังสือในปัจจุบัน เรวัตร์บอกว่า “การเขียนหนังสือสำหรับผมเปรียบได้กับการได้ปลูกไม้ต้นหนึ่ง ไม้ต้นหนึ่งที่ค่อยๆ หยั่งรากลงไปในโลก เพื่อเสาะค้นลึกลงไปบางประการของชีวิต เพื่อจะได้ไม่รู้สึกเสียดายวันเวลาที่ล่วงผ่าน และเพื่อจะได้ดื่มด่ำกับดอกผลอันหอมหวานเหล่านั้น และหากเลิกเขียนหนังสือ ก็คงเป็นเหมือนกับต้นไม้ที่ยืนต้น-ตายซาก”

สำหรับนักเขียน/กวี/นักคิด คนโปรด และหนังสือเล่มโปรดของเรวัตร์ มีดังนี้ คือ “คาลิล ยิบราน, พาโบล เนรูด้า, โรเนออร์ มารีอา ริลเค, เฮอ์มานน์ เฮสเส, เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, สุนทรภู่, อรุณธิดา รอย, การ์เบรียล การ์เซีย มาร์เกซ, อิตาโล คาลวิโน, ฟิโอดอร์ ดอสโตเยฟสกี, สุวรรณี สุคนธา, ฟรันซ์ คาฟคา ฯลฯ หนึ่งร้อยปีแห่งความโดดเดี่ยว, เทพเจ้าแห่งสิ่งเล็กๆ, ญามิลา, ปรัชญาชีวิต, ขุนช้างขุนแผน, พี่น้องคารามาซอฟ, ลิทธาธนะ, วาริคุริยางค์, ดันสัสมันรัก, เสียงแห่งขุนเขา, จอห์นนี่ไปรบ, ไหม, ถนนจระเข้, คนโซ่, ฉันทกัณฑ์ - ปลาเตโตร, ความสุขแห่งชีวิต, “ย่า, อิลิโก, อิลลาริอัน และผม” ฯลฯ และยังมีอีกมากมายหลายนาม - หลายเล่ม ที่ตกหล่นไป” (“Thai Writer : เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผู้มาจากความโดดเดี่ยว,” 2559)

เรวัตร์ พันพิพัฒน์เล่าถึงกระบวนการผลิตงานกวีนิพนธ์ในแบบของเขาว่า “กวีนิพนธ์สำหรับผมมันง่ายมาก ถ้ามันมาแล้วสำหรับผม 5 นาที สามารถเขียนได้ 1 ชิ้น คือไม่ต้องวางโครง เพราะบทกวีมันคืออารมณ์ความรู้สึก เป็นแรงกระทบกระเทือนใจมากกว่าอย่างอื่น ไม่ได้ต้องตอบว่ามันถูกมันผิด ไม่ได้ให้เหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ แต่อะไรที่กระทบจิตใจเราแล้วทำให้เราสะท้อนนี้ มันไวมาก เพราะเราเองก็ผ่านการเขียนมานาน ถ้อยคำจึงค่อนข้างจะอัตโนมัติ พรั่งพรูออกมาเองให้เราเลือกเราใช้ นี่ก็คือการผ่านการฝึกมาด้วย คือ บทกวีผมฝึกทุกเช้า ใครเป็นเพื่อนในเฟสบุ๊กสำนักพิมพ์ในดวงใจ ก็จะมีบทกวีอย่างน้อยหนึ่งบทต่อวัน นั่นคือการฝึกเขียนของผมเพราะผมตื่นตั้งแต่ตีสามกว่า หนึ่งบทของผมในแต่ละวันผมวางแผนไว้แล้วสามารถนำมาร้อยเรียงได้เลย ผมใช้บ่อยก็จะเป็นกลอนแปด กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉบัง 16 ถนัดที่สุด ทุกวันนี้พยายามฝึกเขียนโคลง สิ่งที่เราไม่ถนัดที่สุดคือโคลง รู้สึกละเอียดไม่สิ้นไหลเหมือนกลอนแปด โคลงเมื่อก่อนเราปฏิเสธด้วยซ้ำไปรู้สึกว่ามันไม่เข้ากับยุคสมัย เพราะลักษณะจะสั่งสอน รุนแรง จะเซย์ อะไรบางอย่าง ก็เลยมาฝึกเขียนว่าทำอะไรให้มันร่วมสมัย คือมันท้าทายเขียนโคลงไม่ใช่เซย์ คือพยายามใช้คำร่วมสมัยมาใช้ ใช้ถ้อยคำปัจจุบัน ไม่เอาคำเก่าๆ มาใช้ ไม่ต้องแปล ไม่ต้องเปิดพจนานุกรม ผมฝึกเขียนทุกวัน ถ้าเขียนแล้วมีการอ่านออกเสียงจะดีมาก เพราะถ้าเราเขียนแล้วอ่านมันสะดุดแสดงว่า วรรณยุกต์มันยังไม่สวยไม่สิ้นไหล ก็ลองอ่านยืงดี ก็ได้บอกกับน้องๆ ว่าเขียนแล้วก็อ่านให้ตัวเองฟัง เพราะบทกวีนอกจากเนื้อหาแล้วยังต้องการเปล่งเสียง”

อาจกล่าวได้ว่า ช่วงชีวิตตั้งแต่แรกเริ่มของเรวัตร์ พันพิพัฒน์ หากพิจารณาตามห้วงเวลาที่ผ่านมา กับการสร้างสรรค์ผลงานของเขา จะพบว่าชีวิตของเขามีต่างเลยกับเรื่องราวในงานวรรณกรรมที่เขาส่งสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องสั้น บทกวี นวนิยาย ภาพชีวิตในวัยเยาว์ ตลอดจนพัฒนาการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ สถานที่ที่เขาได้ผ่านพบ ล้วนแต่เป็นเครื่องหล่อหลอมตัวตนของเขาได้เป็นอย่างดี

บทที่ 3

ตัวตนเชิงนิเวศในวินิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

ตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) ถือเป็นแนวความคิดทางด้านนิเวศวิทยา (Ecology) ทั้งนี้ หากพูดตามความหมายของหรือตามทัศนะของนักนิเวศวิทยาเชิงลึก (Deep Ecology) อาจถือได้ว่า แนวความคิดดังกล่าวถูกสถาปนาขึ้นโดย อาร์เน นาสส์ (Arne Naess) นักคิดและนักปรัชญาชาวนอเวย์โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่าด้วย ‘ตัวตน’ ‘ความสัมพันธ์’ ‘คุณค่า’ ‘จุดมุ่งหมายของชีวิต’ โดยนาสส์ให้ความหมายของคำว่า “ตัวตนที่ไม่แบ่งแยกออกจากสรรพชีวิต” โดยเขาใช้คำว่า ตัวตนแห่งธรรมชาติ หรือตัวตนเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นทัศนะที่ได้รับมาจากความหมายของตัวตนทางรหัสยนิยม เช่น ตัวตนแห่งจักรวาล อาตมมัน ตัวตนทางจิตวิญญาณ หรือความหมายของตัวตนที่ก่อเกิดสรรพชีวิตเข้าไว้ร่วมกันทั้งหมด ทั้งโลก ทั้งจักรวาล และธรรมชาติ ทั้งสิ่งที่มีชีวิตและมีชีวิตต่างไม่ได้อยู่อย่างแยกขาดจากกัน โดยนาสส์ได้ให้ความสัมพันธ์กับ “ความสัมพันธ์ภายใน” โดยแสดงให้เห็นว่าสรรพสิ่งมีปฏิสัมพันธ์ถึงกัน “ทั้งหมดคือหนึ่งเดียว” และยิ่งเชื่อมโยงกับ “คุณค่าของสรรพสิ่งต่างมีอยู่ในตัวเอง” จุดมุ่งหมายของชีวิตจึงอยู่ที่ “การประจักษ์แจ้งในตัวตนที่แท้” ซึ่งจะโยงกลับไปสู่การหยั่งรู้ถึงตัวตนแห่งธรรมชาติ กานมณี ภูภักดี (2547 : 2)

แนวความคิดดังกล่าวเกิดจากการหยั่งรู้ตัวตนที่แท้โดยทั่วไปซึ่งมักจะมองผ่านการพัฒนา 3 ขั้นคือ เริ่มจากอัตตา (Ego) และไปสู่ตัวตนทางสังคม (Social Self) ไปสู่ตัวตนที่แท้จริง (Metaphysical Self) แต่นาสส์พบว่าหลักการคิดแบบนี้ได้ตัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติออกไป นาสส์จึงได้เสนอตัวตนเชิงนิเวศ หรือตัวตนแห่งธรรมชาติ (Ecological Self) อันเป็นตัวตนเชิงนิเวศภายใต้กรอบแนวคิดหรือมโนทัศน์ที่ว่า ตัวเราต่างถือกำเนิดมาจากครุฑของธรรมชาติ เช่นเดียวกับสรรพสิ่ง โดยให้เหตุผลว่าการพัฒนาการในกระบวนการนี้เกิดจากการหยั่งรู้ 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 Ego-Realization หมายถึง ระดับของการตระหนักในอัตตาของตนเอง ระดับที่ 2 self-Realization หมายถึง ระดับของการหยั่งรู้ตัวตนที่สัมพันธ์กับคนอื่น และการหยั่งรู้ระดับที่ 3 คือ Self-Realization หมายถึง ระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง

การให้ความสำคัญกับธรรมชาติ จากที่เคยมองกันว่า ‘มนุษย์เป็นศูนย์กลาง’ (Anthropocentric) มาสู่ แนวคิด ‘นิเวศศูนย์กลาง’ (Ecocentric) อันเป็นการมองธรรมชาติด้วยดวงตาใหม่แนวความคิดนี้จึงเป็นการรับรู้และตอบได้ว่าตัวตนของเรา ไม่ได้แยกออกมาจากธรรมชาติ อันเป็นการรับรู้ถึงความสัมพันธ์อันยิ่งใหญ่ ที่เกิดจากพื้นฐานของความเคารพ ความรู้สึกอ่อนน้อมถ่อมตนต่อธรรมชาติ การมองนิเวศวิทยาผ่านวรรณกรรมจึงเป็นแนวความคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของวรรณกรรม

จากการศึกษางานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ซึ่งประกอบไปด้วยรวมบทกวีจำนวน 7 เล่ม เรียงตามลำดับปีที่พิมพ์ คือ 1) บ้านแม่น้ำ (2538) 2) พันฝน เพลงน้ำ (2544) 3) แม่น้ำรำลึก (2547) 4) นักชีวิต (2550) 5) แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน (2555) 6) แม่น้ำเดียวกัน (2558) 7) แม่น้ำที่สาบสูญ (2559) เป็นที่น่าสังเกตว่า กวีนิพนธ์โดยรวมของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มีลักษณะร่วมที่สำคัญ คือ การให้ความสำคัญกับธรรมชาติ อันเป็นเสมือนเป็นพื้นที่ก่อเกิดตัวตนเชิงนิเวศ และการสร้างสรรค์งานกวีนิพนธ์ จนอาจกล่าวได้ว่า ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีส่วนสำคัญต่อการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตามเนื้อหาของกวีนิพนธ์ในแต่ละเล่ม จะเห็นว่ามียุทธศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์ต่อการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ไม่ว่าจะเป็นชีวิตในวัยเยาว์ สภาพแวดล้อม รวมถึงสังคมชนบท ตลอดจนธรรมชาติ ศาสนาที่เรวัตร์นับถือ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้มีผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

เนื้อหาในบทนี้จะแสดงให้เห็นพัฒนาการ การสร้างสรรค์ผลงานของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผ่านการหล่อหลอมในวัยเยาว์ สภาพแวดล้อมในชนบท ความทรงจำในวัยเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการเล่น สถานที่ ช่วงเวลาฤดูกาล การสังเกตความเป็นไปของสังคม ค่านิยม ตลอดจนการตั้งคำถามต่อสังคมเมืองและสังคมชนบท และการเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การนำหลักคิดทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในชีวิต ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิธีการ การเรียนรู้และการทำความเข้าใจ ต่อการสร้างความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ที่เสมือนเป็นพื้นที่หล่อหลอมตัวตนของเรวัตร์ โดยการศึกษาในบทนี้จะกล่าวถึงพื้นที่การนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ดังจะนำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

3.1 ตัวตนกับตนเอง

สำหรับระดับการตระหนักในอัตตาของตนเอง (ego-realization) เป็นระดับเริ่มแรกของมนุษย์โดยทั่วไป ซึ่งรับรู้ถึงความเป็นตัวเป็นตนเฉพาะของตนเอง หรืออัตลักษณ์ (identity) ซึ่งแยกออกจากสิ่งอื่น ชีวิตอื่น หรือที่เรียกว่าอัตตา (ego) ความยึดมั่นถือมั่นในตัวเองของกู นี่คือนั่นนี่ คือสิ่งนั้น นั่นคือสิ่งนี้ ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงถึงปัจเจกภาวะ ระดับของอัตตามีอยู่ในหลายมิติ หลายระดับความหมาย หนึ่งในนั้นคือความหมายตามธรรมชาติของสรรพสิ่งที่ต้องการรักษาตัวตนเพื่อการดำรงชีวิตอยู่โดยที่สัมพันธ์เฉพาะกับความต้องการทางกายภาพ กานมณี ภูักดี (2547 : 56)

จากการศึกษางานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ พบว่าชีวิตในวัยเยาว์ของเรวัตร์ มีผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานของเขา ดังจะเห็นได้จาก การถ่ายทอดเรื่องราวผ่านงานกวีนิพนธ์ เรื่องสั้น นวนิยาย ล้วนแต่มีภาพความทรงจำและประสบการณ์ในวัยเยาว์ ผ่านช่วงเวลาฤดูกาล สถานที่ที่เรวัตร์พันธุ์พิพัฒน์ ไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำ ต้นกระท่อน เรือกระแซง ฯลฯ รวมถึงบุคคลที่มีความหมาย และมี

ความสำคัญกับเรวัวร์ที่สุด ไม่ว่าจะเป็นภาพของแม่ที่มีความโอบอ้อมอารี ภาพของพ่อที่ชอบเมามาย ชอบดุด่า ใช้อารมณ์ จนตัวเรวัวร์เองหวาดผวา หรือแม้แต่ภาพของตัวเองที่เป็นเด็กนิ่งเงียบ ชอบเก็บความรู้สึกไว้คนเดียว อันสะท้อนผ่านงานเขียนของเรวัวร์ จนนำมาสู่การนำเสนอให้เห็นถึงตัวตนของเรวัวร์ผ่านงานกวีนิพนธ์ในที่สุด

ตัวตนกับตนเอง

ตัวตนกับตัวเอง คือ ตัวตนในระดับการตระหนักในอัตตาของตนเอง (ego-realization) เป็นระดับเริ่มแรกของมนุษย์โดยทั่วไป ซึ่งรับรู้ถึงความเป็นตัวเป็นตนเฉพาะของตนเอง หรืออัตลักษณ์ (identity) ซึ่งแยกออกจากสิ่งอื่น ชีวิตอื่น หรือที่เรียกว่าอัตตา (ego) ความยึดมั่นถือมั่นในตัวเองของกู นี่คือตัวฉัน นี่คือสิ่งนั้น นั่นคือสิ่งนี้ ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงถึงปัจเจกภาวะ ระดับของอัตตามีอยู่ในหลายมิติ (กานมณี ภูภักดี, 2542 : 56) ทั้งนี้ ตัวตนกับตัวเอง ยังหมายรวมถึง ตัวตนที่ตระหนักในตัวตนของตัวเองในสถานะเฉพาะตน อันหมายถึงอัตลักษณ์ที่เรียกว่าอัตตา อาจกล่าวได้ว่าเป็นการตระหนักรู้ในอัตตาของตัวเองมากกว่าจะคำนึงถึงอัตตาของผู้อื่นผู้ใด

3.1.1 ตัวตนกับวัยเยาว์

ตัวตนกับวัยเยาว์ คือ ตัวตนในระดับการตระหนักในอัตตาของตนเอง (ego-realization) เป็นระดับเริ่มแรกของมนุษย์โดยทั่วไป ซึ่งรับรู้ถึงความเป็นตัวเป็นตนเฉพาะของตนเอง หรืออัตลักษณ์ (identity) ซึ่งแยกออกจากสิ่งอื่น ชีวิตอื่น หรือที่เรียกว่าอัตตา (ego) ความยึดมั่นถือมั่นในตัวเองของกู นี่คือตัวฉัน นี่คือสิ่งนั้น นั่นคือสิ่งนี้ ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงถึงปัจเจกภาวะ ระดับของอัตตามีอยู่ในหลายมิติ กานมณี ภูภักดี (2547 : 56) ทั้งนี้ ตัวตนกับวัยเยาว์ผู้ศึกษาได้นิยามความหมายของชุดคำดังกล่าว อันหมายถึงตัวตนที่ตระหนักในตัวตนของตัวเองผ่านวัยเยาว์ในอดีตเป็นตัวตนระดับแรกเริ่มของชีวิตมนุษย์ อาจกล่าวได้ว่า เป็นการตระหนักรู้ในช่วงเวลาวัยเด็ก จนกลายมาเป็นการตระหนักรู้ในเรื่องตัวตนกับตนเอง รวมถึงการโหยหาห้วงเวลาอันเลลับที่ผ่านมา (Nostalgia) กับประสบการณ์วัยเยาว์ที่บริสุทธิ์ ก่อนที่จะเติบโตเป็นวัยผู้ใหญ่ และเป็นตัวตนที่มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมกว้างต่อไป ทั้งนี้ จากการศึกษา ผู้วิจัยได้พบว่า ตัวตนกับวัยเยาว์ของเรวัวร์พันธุ์พิพัฒน์ นั้น ปรากฏอยู่ในงานกวีนิพนธ์ 3 ลักษณะ คือ 1. ครอบครัวยุกับการเลี้ยงดูในวัยเยาว์ 2. ประสบการณ์ในวัยเยาว์ และ 3. ความทรงจำในวัยเยาว์ อาทิ สถานที่ กิจกรรมการเล่น บุคคล ช่วงเวลาและฤดูกาล เป็นต้น ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

3.1.1.1 ครอบครัวกับการเลี้ยงดูในวัยเยาว์

ครอบครัวกับการเลี้ยงดูในวัยเยาว์ ถือเป็นสิ่งสำคัญซึ่งเป็นพื้นฐานของการเติบโตของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ในวัยเยาว์ เป็นที่หล่อหลอมให้เขาเรียนรู้และเข้าใจในคำสั่งสอนของพ่อแม่ รวมถึงการเรียนรู้จากประสบการณ์และความผูกพันในครอบครัว ดังในเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นกับเขาในวัยเยาว์ ที่เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เคยให้สัมภาษณ์ถึงตัวเองในสมัยเด็กว่า ตอนเด็กเกิดมาในหมู่บ้านที่อยู่ห่างชุมชน เป็นชุมชนบ้านดงไม้ เป็นเด็กซึกิ้ว กลัวในความเป็นชุมชน กลัวเสียงกรรโชก เรวัตร์เล่าถึงปมในวัยเด็กเกี่ยวกับพ่อว่า เขาเป็นคนกลัวเสียงดัง คล้ายๆ ว่าพ่อแม่แล้วอาจจะหวาด หุบนั่นหุบนี่ จนตัวเองจะใจสั้นมากๆ ยิ่งเวลาได้ยินพ่อแม่รถมอเตอร์ไซด์จะกลัว อ่านหนังสือไม่ได้เลย หรือแม้แต่เรื่องราวของแม่ เรวัตร์เล่าถึงแม่ว่า ภาพดีๆ ก็จะเป็นแม่ทุกอย่าง แม่เป็นคนที่มีมัตระวังทุกอย่าง เพราะแม่เป็นผู้แบกรับภาระคนเดียว แม่จะเป็นคนกระหมัดกระหม่อมมาก ไม่เคยใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเลย ไม่ซื้อข้าว เป็นคนที่ไม่เคยซื้อข้าว มีอะไรหน้าบ้านก็เอามากินหมด ผักบุ้ง ตำลึง น้ำพริกเป็นหลัก แม่จะไม่เคยรู้จักร้านค้าของชำในหมู่บ้านด้วยซ้ำ ชีวิตแถมไม่เคยไปอยู่ในวงของการนินทา ทั้งนี้ ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

วิญญาณเลือกฝั่งฝากมวลรากลัญ้า

คีนดาวตกในพงโพนดงตาล

ในหลับฝันเหมือนจริงหญิงชาวไร่

เข้าครัวไฟปรนปรุหงษ์ข้าวปลา

เก็บผักบุ้งชอยสับกับหอยกกล้วย

หลังตัดอ้อยเงินหนองคงพออม

ท้องทุ่งนาสวนไร่แผ่ไพศาล

เสียงสายธารเซาะฝั่งอย่างซ้ำซ้ำ

เฝ้าหาน้ำขึ้นบันไดจากชายท่า

เสียงเปิดไถเพรียกหาหมาพาร้อม

กราบฟ้าดินอำนวยช่วยถนอม

หลังเกี่ยวข้าวนายอ่อมพอไผ่ยั้ง...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 13)

จากบทกวี ‘มาจากดิน’ จะเห็นว่าเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้นำเสนอบทกวีผ่านเรื่องราวครอบครัว วิถีชีวิตประจำวัน และประสบการณ์วัยเยาว์ อันได้แก่สภาพแวดล้อมที่รายรอบตัวของเขา ไม่ว่าจะเป็น ภาพท้องทุ่งนา ภาพเปิดไถ หมา หมา การเคารพต่อธรรมชาติ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนหล่อหลอม และสร้างให้เรวัตร์ มีลักษณะนิสัยใจเย็น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเข้าใจต่อธรรมชาติ ทั้งนี้ เนื่องจากเรวัตร์เป็นเด็กชนบท เติบโตจากครอบครัวเกษตรกร การซึมซับในวิถีความเป็นอยู่ในท้องทุ่งชนบท จึงเป็นเสมือนบ้ำหล่อหลอมวัยเยาว์เป็นภาพความทรงจำในวัยเยาว์ ที่เรวัตร์เฝ้าบันทึกผ่านงานกวีนิพนธ์ ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันกับพื้นที่ธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ฤดูกาล สถานที่ ความเชื่อ ความศรัทธา ซึ่งหล่อหลอมความเป็นเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ไว้อย่างแนบแน่น

ในบทกวี “ฤดูร้อนแห่งชีวิต” จะเห็นว่า เรวัตร์ได้ใช้ประสบการณ์และสภาพความทรงจำในวัยเยาว์เป็นเครื่องมือในการบอกเล่าเรื่องราว ผ่านการบ่มเพาะพื้นฐานของครอบครัว ที่คอยหล่อหลอม ให้เขารู้จักเรียนรู้จากประสบการณ์ต่างๆ โดยฉายภาพบรรยากาศของฤดูร้อนในเช้าวันหนึ่ง ที่ตนเองกำลังป่วยไข้อยู่ จนคิดไปถึงเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมาว่าครั้งหนึ่งตัวเองเคยอยู่กับแม่ มีแม่คอยดูแล คิดถึงสมัยเรียนกับเพื่อนสาว ที่ตัวเองเป็นเด็กขี้อาย ไม่ชอบเข้าเรียน ชอบไปหลบอ่านหนังสือบนต้นจามจุรีคนเดียว ซึ่งเป็นการโหยหาวัยเยาว์ของเรวัตร์เอง โดยเรวัตร์เลือกใช้ “วิธีการมองย้อนอดีต” (Retro mode) คือการใช้จินตนาการเป็นเครื่องมือในการสื่อสารซึ่งสอดคล้องกับ แนวความคิดของพัฒนา กิตติอาษา (อ้างใน ธีัญญา สังขพันธ์านนท์, 2559 : 258) ที่บอกว่า “เป็นการเรียกหาอดีตที่เลือนหายไปแล้วให้คืนกลับ (To call up a vanished past) ดังในกวีนิพนธ์ตอนหนึ่งใน “ฤดูร้อนแห่งชีวิต” ที่ว่า

ข้าวหอมพร้อมห่อใบบัว ปลาอย่างหลายตัว
น้ำพริกผักหญ้าป่าหวาน ค่ำอย่างกริ่งจักรยา
คล้ายเสียงแห่งแม่กังวาน คล้ายเรื่อเรียกขานผ่านมา

ถามฉันโรงเรียนเป็นไง จิงคร้านจะไป
อึดอัดขัดใจใครกัน

เราอยู่เพียงรู้ไม่กิน กัมหน้าคือฉันทัน

เข็ดหน้าประจักษ์คือเธอ

.....
ป่วยไข้เดียวโดดโอดโอย

ฤดูให้โหย

โดยสารการพรากรจากลา-ฯ

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2538 : 49-51)

ในกวีนิพนธ์ “ตะเกียง” ซึ่งรวมอยู่ในกวีนิพนธ์ชุด “แม่น้ำรำลึก” หากพิจารณาเนื้อความในบทกวีจะเห็นว่า เรวัตรได้บอกเล่าเรื่องราวของตัวเองผ่านฉากชีวิตในวัยเด็ก ที่หล่อหลอมมาจากพื้นฐานของครอบครัว การย้อนกลับไปคิดถึงชีวิตในวัยเด็กของเรวัตร จึงเสมือนเป็นการตอกย้ำในเรื่องของตัวตนของเรวัตรเอง ที่มีความผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตในครอบครัวที่มีพ่อเป็นคนกินเหล้าเมามา และชอบอาละวาด จนที่สุดแล้วเรวัตรก็เลือกที่จะเป็นเด็กที่มีปมด้อย ชอบหลบหนีจากความขัดแย้ง และแสวงหาหนทาง หรือพื้นที่ที่ตนปรารถนา นั่นคือ การหลบไปนั่งอ่านหนังสือบนต้นจามจุรีบ้าง โดยเรวัตรได้นำเรื่องราวดังกล่าวมาบอกเล่าผ่านบทกวี ดังที่เขาได้ให้สัมภาษณ์ไว้เกี่ยวกับตอนที่พ่อเมาแล้วอาละวาด ว่า “ก็วิ่งหนีหายเลย วิ่งเข้าดงอ้อยไฉ่ คล้ายๆ บทกวีตะเกียงนะ ในแม่น้ำรำลึก ที่ลูกขึ้นตะเกียงแล้ววิ่ง เข้าป่าเข้าดงไป คนอื่นเขาค่อนข้างรักแม่ คือเราก็อารักแม่ แต่ส่วนมากที่สาวจะเป็นคนกั้นแม่ คอยปกป้องแม่ แต่พ่อก็ไม่เคยลงไม้ลงมือ นะ เขาเพียงแต่อาละวาด ยิ่งปั่นขึ้นฟ้า ด่าทอแม่น้ำลำคลอง...” ดังในเนื้อความของกวีนิพนธ์ “ตะเกียง” ที่ว่า

.....
มีเรื่องราวขำขันมาปั่นยืม

.....
ในวงข้าวเอบอ้อมอันเรียบง่าย

ไม่มีภาพของเขาลูกเมามา

ระห่ำระส่ำระสายพุ่มพ่ายนั้น

เฝ้าตัดพ้อต่อโลกโซโครชะตา

ยิ่งปั่นเบรียงขึ้นฟ้าผวาขวัญ

สะท้านดินแม่น้ำทั้งดวงจันทร์

ทั้งแม่ลูกหวาดหวั่นทั้งนั้นแล้ว

แสงตะเกียงวูบไหวในคำคืน

ในฉับพลันฉับย่นอย่างแน่นแน่ว

พลันเท้าเขี่ยล้มลงทั้งวงแว

ตะเกียงแก้ววูบวับแล้วดับลง

จึงกระโดดหนีจากฟากนอกชาน

เหมือนผีห้าซาดานนั้นไสส่ง

วิ่งไปสู่ท้องไร่ยังปลายดง

หลงอยู่ใต้ผืนฟ้าของราตรี

.....
เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2538 : 37)

“เคยเป็นเช่นคนสวนบ้างไหม? ในหลัฝัณอันไหลหลากหลายเรื่อง ฝัณหนึ่งคือฝัณเห็นแต่บ้านเกิด ภาย บ้านอื่น กระท่อมใดไม่เคยฝัณถึง หรือวาร์กรากที่ฝักฝังไว้ ดลบันดาลให้จิตได้สำนึกเป็น ” การสำนึกในถิ่นฐานบ้านเกิด (Sense of place) ถือเป็นอีกลักษณะเด่นหรือลักษณะเฉพาะของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ดังที่ ัญญา สังขพันธ์านนท์ ได้กล่าวไว้ว่า กรวินพันธ์ัทั้งหมดของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มีลักษณะร่วมที่สำคัญ คือ การแสดงให้เห็นถึงความผูกพันเกี่ยวกับถิ่นฐานบ้านเกิดอย่างเหนียวแน่น ในขณะเดียวกันก็ได้รับการนำเสนอในอารมณ์โหยหาอดีต ัญญา สังขพันธ์านนท์ (2559 : 253-254) ซึ่งสอดคล้องกับ ไฮเดกเกอร์ ที่ว่า แก่นแท้ของแนวคิดเกี่ยวกับการกลับสู่บ้านเกิด (Home Coming) คือ มโนทัศน์ของตัวตนอันจริงแท้ (ไฮเดกเกอร์ อ้างใน ัญญา สังขพันธ์านนท์ (2559 : 256) จากวินิพนธ์ นกชีวิต (28) แสดงให้เห็นถึงการโหยหาอดีตของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ โดยเฉพาะความผูกพันที่มีต่อสถานที่รากเหง้าอดีตที่ยากจะลบเลือน ซึ่งประเด็นดังกล่าวได้ฉายให้เห็นตัวตนกับวัยเยาว์ของเขาที่มีความผูกพันกับครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูในวัยเยาว์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ได้สะท้อนออกมาอย่างชัดเจนผ่านท่วงทำนอง อารมณ์ความรู้สึกของเรวัตร์ ที่เป็นคนละเอียดอ่อน อ่อนไหวง่าย แม้แต่ความผูกพันต่อสถานที่ใดที่หนึ่งที่ไม่ใช่บ้านเกิด ก็ทำให้เขาหวนไหวและโหยให้ได้เช่นกัน ดังจากวินิพนธ์ นกชีวิต (28) ที่ว่า

ออกไปสู่โลกภายนอกบ้าง
 ปิดประตูหน้าต่างกระท่อมเสียชั่วคราว
 เสียงมิ่งไม้กระซิบกล่าวคำพร
 น้ำค้างทางหญ้าเปียกปอนรองเท้าถึงขาทางกอง
 อุ่มแมวนุ่มกลับคืนบ้านใหญ่
 ล่ำลาฝูงไก่และหมา
 ในดวงตาบูบไหวในดวงใจวังเวง
 นกเพลงขับขานประสานสายลมรำเพย
 ผ่านเลยภูเขาล่วงเข้าเขตเมือง
 เคยเป็นเช่นคนสวนบ้างไหม?
 ในหลัฝัณอันไหลหลากหลายเรื่อง
 ฝัณหนึ่งคือฝัณเห็นแต่บ้านเกิดกาย
 บ้านอื่น กระท่อมใดไม่เคยฝัณถึง
 หรือวาร์กรากที่ฝักฝังไว้
 ดลบันดาลให้จิตได้สำนึกเป็น

.....

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 70-71)

ด้วยเป็นคนช่างสังเกต เป็นนักรู้สึกยุคสมัย จึงไม่แปลกที่กวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จะสะท้อนออกมาผ่านเรื่องราวของสิ่งแวดล้อมรอบตัว แต่ก็ไม่มีสิ่งที่จะเปรียบเทียบกับชีวิตของมนุษย์ หรือชีวิตของตนเอง ดังในกวีนิพนธ์ นกชีวิต (23) ที่เรวัตร์ เปรียบเทียบธรรมชาติแวดล้อมกับชีวิตมนุษย์ที่โดดเดี่ยว เดียวดาย ไร้ใครดูแล ทั้งยังโหยหาอดีตอันเลลับ ดังเนื้อความที่ว่า “ดอกแคกลายเป็นฝัก ยอดชะอมอวบอ่อนกลีบกลายเป็นกิ่งก้าน ทั้งกล้วยน้ำว้างก็ถูกเหล่านกจิกกินจนหมดเครือ และบัวสายในสระก็แก่เกินแกง... อายุขัยมากขึ้นไยยิ่งห่างไกลจากญาติมิตร? โหยหาอยู่ในความหลับฝันของจิตใต้สำนึก” อาจกล่าวได้ว่า เรวัตร์ ได้ตระหนักในตัวตนกับตนเอง อันมีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตน ที่ผูกพันกับเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมา อันหมายถึงพื้นฐานของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูในวัยเยาว์ อันเป็นบ่อหลอมหนึ่งให้เขาผูกพันกับธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเขา ในอดีต จนเป็นที่น่าสังเกตว่า การนำเสนอตัวตนดังกล่าว ผ่านบทประพันธ์หรือกวีนิพนธ์เช่นนี้ คล้ายจะเป็นการตอกย้ำว่า เรวัตร์ได้นำเสนอความเรื่องราวของตนเอง อันเป็น “สำนึกส่วนตัว” ผ่านอารมณ์ความรู้สึกที่ยึดโยงอยู่กับตัวเอง อันถือเป็นโลกเฉพาะของเรวัตร์ ที่สะท้อนผ่านผลงาน ทั้งยังได้แสดงให้เห็นว่า ครอบครัวมีส่วนสำคัญต่อการหล่อหลอมความเป็นเรวัตร์ ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

ชั่ววันคืนเคลื่อนผ่าน
ฝักเพกาบนยอดกระโดงสูงที่หมายตา
ก็กลายเป็นฝักแก่
ดอกแคกลายเป็นฝัก
ยอดชะอมอวบอ่อนกลีบกลายเป็นกิ่งก้าน
ทั้งกล้วยน้ำว้างก็ถูกเหล่านกจิกกินจนหมดเครือ
และบัวสายในสระก็แก่เกินแกง...
อายุขัยมากขึ้นไยยิ่งห่างไกลจากญาติมิตร?
โหยหาอยู่ในความหลับฝันของจิตใต้สำนึก

.....

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 61-62)

3.1.1.2 ประสบการณ์ในวัยเยาว์

ประสบการณ์ในวัยเยาว์ ถือเป็นสิ่งสำคัญซึ่งเป็นเครื่องมือพื้นฐานอีกประการที่ช่วยหล่อหลอมตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ทำให้เขาเรียนรู้และเข้าใจผ่านประสบการณ์ จนนำมาสู่การใช้เป็นวัตถุดิบที่สำคัญต่อการผลิตงานเขียน ดังจะเห็นได้จากผลงานต่างๆ ของเขา ไม่ว่าจะเป็นบทกวี เรื่องสั้น นวนิยาย เรื่องราว เหตุการณ์ต่างๆ ส่วนหนึ่งล้วนมาจากประสบการณ์ในวัยเยาว์ ประสบการณ์ในวัยเยาว์ของเรวัตร์จึงเสมือนเป็นตัวแทนของเรวัตร์ ที่กำลังบอกเล่าผ่านเรื่องราวชีวิต ประสบการณ์ต่างๆ ที่ผ่านมา ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

จากกวีนิพนธ์ที่ชื่อ “บ้านเกิด” ซึ่งอยู่ในรวมบทกวี “บ้านแม่น้ำ” ซึ่งถือเป็นรวมบทกวีเล่มแรกในชีวิตของเรวัตร จะเห็นว่าเรวัตรได้ใช้พื้นที่วัยเยาว์ในการบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ในชีวิตวัยเด็ก เป็นการโยยหาอดีตที่ผ่านมา เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของเขา ทั้งนี้ เรวัตรได้บอกเล่าถึง “เณรมาลย์” ซึ่งเป็นตัวละครในเรื่อง และ “ฉันทน์” ซึ่งน่าจะเป็นตัวของเรวัตร เอง ที่วันหนึ่งหลังจากเรียนจบ “เณรมาลย์” ได้เรียนต่อ จึงจำต้องพรากจากกันที่สุดในที่สุด ถือได้ว่าบทกวีดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นถึงตัวตนของเรวัตรที่ถูกหล่อหลอมผ่านเรื่องราวประสบการณ์ในช่วงเวลาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความทรงจำครั้งเยาว์วัยที่ผ่านมา ซึ่งจากประสบการณ์ในวัยเยาว์นี้เอง ที่สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของเรวัตรว่าเขาเป็นคนละเอียดอ่อนในความรู้สึก เป็นคนชอบบันทึก เก็บความทรงจำ และเป็นคนที่ใส่ใจคนรอบข้าง ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ได้สะท้อนมายังผลงานการประพันธ์ของเขา ดังในกวีนิพนธ์ “บ้านเกิด” ในตอนหนึ่งที่ว่า

เณรมาลย์	ในวันเสาร์ยาวนาน-ฉันทน์คอยเฝ้า
ที่แนวรั้งขาหน้าเรือนเธอ	โรงเรียนในอำเภอรากเธอไป
ฉันทน์ลอยล่องท่องไปในสายน้ำ	เที่ยวหาปลาเข้าค้ำ-ถึงจับไข
เป็นคนงานกร้านกระด้าง-ทุ้งกว้างไกล	เป็นชาวไร่เหินสาบคราบโคลเกลือ
ปิดเทอม-เธอแะมาหาฉันทน์บ้าง	จักรยานผ่านทางกลางทุ่งฝืนเสื้อ
ฉันทน์จะพาเธอท่องล่องเรือ	ไปจนกว่าดาวเหนือจะส่องนำ

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2538 : 117)

ปฏิเสธไม่ได้ว่าพื้นที่ชนบท ถิ่นฐานบ้านเกิด ต่างมีส่วนหล่อหลอมตัวตนของเรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งยังเชื่อมโยงความผูกพันที่เขามีต่อสถานที่ เป็นการตระหนักในอัตตาของตนเองหรือปัจเจกบุคคลผ่านห้วงประสบการณ์วัยเยาว์ที่ผ่านมา ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเรวัตรกับธรรมชาติและแวดล้อมในอดีต ที่เป็นเสมือนเพื่อนในวัยเยาว์ด้วยกัน

ภาพประสบการณ์วัยเยาว์ ถือเป็นภาพที่เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ เลือกที่จะฉายซ้ำเพื่อย้ำยืนยันในตัวตนแห่งเขา การเฝ้ามองผ่านสายตาแห่งโยยหาผ่านห้วงเวลาอันเลลับ กลับเป็นอีกมิติหนึ่งซึ่งยืนยันถึงความเป็นตัวตนของเขา ต่อการเป็น “นักรู้สึก” ผู้ที่มีความคิดละเอียดอ่อน ชอบพินิจพิเคราะห์ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเคารพ ทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยส่วนตัวของเรวัตรด้วยว่า เขาเป็นคนช่างคิด ช่างประติดประต่อยถ้อยคำ ทั้งยังเป็นคนที่ชอบรังสรรค์ถ้อยคำ ดังปรากฏออกมาผ่านงานกวีนิพนธ์ได้อย่างงาม ดังที่เขากล่าวไว้ในกวีนิพนธ์ชื่อ “ด้วยข้าว” ว่า

ลูกหว้าสุกยั้มขันพันสีม่วง	ดินลูกพลหล่นร่วงเป็นดวงต่าง
หอมกลิ่นฝนกลิ่นดินหอมกลิ่นฟาง	เห็นวัยเยาว์ก้าวอย่างระหวางเรา
ดั่งก้าวไกลเกินกลับหรือลืมหาย	โลกกระจัดกระจายไม่เหมือนเก่า
กลายเป็นโลกสันนิเวศเกินคาดเดา	คล้ายเรือนเหี่ยวไร้ชีวิตจิตวิญญาณ
โดยดินน้ำลมไฟจึงไกลห่าง	ระหว่างท้องระหว่างทางต่างถิ่นฐาน
ภาพที่เห็นปลุกตนดลบันดาล	เหมือนดั่งว่าเมื่อวานเพิ่งผ่านพ้น...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 15-16)

การตั้งคำถามกับตนเองในประเด็นความเป็นไปของยุคสมัยและวันวัยที่ผ่านพ้น ถือเป็นอีกลักษณะหนึ่งของการตระหนักในระดับบุคคลหรือต่อตนเองที่เรวัตร์สะท้อนผ่านงานกวีนิพนธ์ดังในกวีนิพนธ์ที่ชื่อว่า “มนต์ข่อมะม่วง” ว่า “ฉันจะอยู่อย่างไร-อยู่อย่างไร โลกทั้งผองหมองไหม้ในห้วงอกในลมหนาวยาวนานสะท้านสะทก ในเพลงนกสีด้าเฝ้าคร่ำครวญ เห็นเมล็ดต่างต่างซุกฝังดิน มีรูสิ้นความอาลัยความให้หวน ราวล้นสุดหยดยังไปทิ้งมวล ในถิ่นถ้วนสมทุมกุ่มภาพันธ์... เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 51)

เป็นที่น่าสังเกตว่า งานกวีนิพนธ์ชิ้นดังกล่าว ภาพวัยเยาว์ยังคงมีอิทธิพลต่อการสร้างงานของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ และยังผลิตสร้างคามหมายต่อการยืนยันตัวตนของเขา ที่ขบคิดคำนึงถึงเรื่องราวที่ผ่านมาด้วยความอาลัยห่วงหา ทั้งยังเป็นการตอกย้ำความแจ่มชัดในอัตลักษณ์ของเขา ต่อการทวงถามถึงการหายไปของบางสิ่ง และการมาถึงของบางสิ่ง เป็นนักรู้สึกที่ชอบสังเกตการณ์อารมณ์ของยุคสมัยและความเป็นไปของสังคมได้อย่างละเอียดอ่อน ดังในกวีนิพนธ์ที่ชื่อว่า “มนต์ข่อมะม่วง” ที่ว่า

ฉันฝันอยู่อย่างไร-ไปไม่ร่วง	โลกทั้งปวงราวแล้งทุกแหล่งหล้า
ภาพเด็กน้อยค่อยค่อยจางอย่างช้าช้า	พร้อมทุ่งหญ้ากว้างใหญ่ของวัยเยาว์
ทั้งมวลมีความหมายหรือไม่มี	จากหน้าต่างบานนี้หรือบานเก่า
หลังฝนชะข่อมะม่วงในช่วงเช้า	ฉันก็เฝ้าคำนึงถึงแม่น้ำ...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 51)

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ว่าการตระหนักในอัตตาของตนเอง (ego-realization) ถือเป็นระดับเริ่มแรกของมนุษย์โดยทั่วไป ซึ่งรับรู้ถึงความเป็นตัวเป็นตนเฉพาะของตนเอง หรืออัตลักษณ์ (identity) ถือเป็นระดับปัจเจกบุคคล ในกวีนิพนธ์ชื่อ “ฉันจะเขียนหรือคำนึงถึงใดได้” การจงใจซ้ำคำ

ข้าพระโยคที่ว่า “ฉันจะเขียนหรือคำนึงถึงใดได้” ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ถือเป็นการเลือกที่จะยืนยันต่ออัตลักษณ์หรือตัวตนของเขา ว่าเขามีความผูกพันกับธรรมชาติ แดด ดิน ฤดูกาล สถานที่ ซึ่งได้สร้างความรับรู้ให้แก่เขา เป็นความบริสุทธิ์ที่เขาได้ค้นพบและตัดสินใจเลือกแล้วที่จะอยู่เคียงข้างอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนมาจากประสบการณ์ในวัยเยาว์ ที่เป็นคนชอบสังเกต ชอบคิดตั้งคำถามในใจ และชอบเรียนรู้อยู่กับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว สิ่งต่างๆ เหล่านี้ จึงเสมือนเครื่องมือหล่อหลอมความเป็นตัวตนของเรวัตร์ จนนำมาซึ่งความเข้าใจผ่านการเรียนรู้ด้วยตัวเอง และหากมองในแง่ของความงามทางความหมายจากการข้าพระโยคในงานกวีนิพนธ์ชิ้นดังกล่าว จะเห็นว่าการจงใจข้าพระโยคที่ว่า “ฉันจะเขียนหรือคำนึงถึงใดได้” ยังได้สะท้อนออกมาในรูปแบบของการตอบโต้ความเป็นไปของยุคสมัยที่ไม่อาจเยียวยาให้เป็นเหมือนในอดีตที่ผ่านมา

ฉันจะเขียนหรือคำนึงถึงใดได้

โพ้นลำรางทางเปลี่ยวอันเคี้ยวคด

ฉันจะเขียนหรือคำนึงถึงใดได้

เรืออีโปงดงโสนเบ็ดตกปลา

ฉันจะเขียนหรือคำนึงถึงใดได้

จักรยานคันหนึ่งท่องบึงบาง

.....
ฉันจะเขียนหรือคำนึงถึงใดได้

รากเก่าที่เกื้อกูลและคุ้นค้ำ

นอกจากดินถิ่นใจในชนบท

ทุ่งเขียวสดแดดอุ่นหุ่นไล่กา

นอกจากสะพานไม้ที่ชายท่า

เมฆรูปม้าพาฉันท่องล่องละลอย

ร้วดดอกไม้ประกายตาริมหน้าต่าง

ฉันกับเธอและลูกยางกลางทุ่งนา...

.....
เสียงต่ำใต้ทั้งมวลเฝ้าครวญคร่ำ

แผ่นดินร่ำแม่น้ำโคกโลกกระจัดกระจาย

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 113-114)

อาจกล่าวได้ว่าการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศและการประกอบสร้างความหมายผ่านสัญลักษณ์ต่างๆ ที่เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้วางไว้ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ฤดูกาล สถานที่ ความเชื่อ ความศรัทธา ความรัก ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นการเลือกที่จะยืนยันต่ออัตลักษณ์หรือตัวตนของเขา ที่บอกเล่าผ่านประสบการณ์ในวัยเยาว์ ทั้งยังแสดงให้เห็นว่า เรวัตร์เองมีจิตใจที่อ่อนไหวเพียงใด และรู้สึกอย่างไรกับสิ่งที่เขาเขียน ดังในกวีนิพนธ์ที่ชื่อ “คืนสู่ดิน” จะเห็นว่าเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จงใจใช้คำซ้ำว่า “เขา” เพื่อเป็นรหัสสัญลักษณ์เพื่อซ่อนชุดความหมายอีกชุด คำว่า “เขา” จึงเป็นทั้งความหมายของสรรพนามบุรุษที่สอง และยังมีความหมายเป็นสรรพนามบุรุษที่หนึ่งอีกด้วย

เขากับคำไคร่ครวญล้วนร้าวราน

เขากับใจในอกสะทกรั่ว

.....
เขาจะเขียนสัจจะเมธิดข้าว

ให้พิชพรรณอิสระนฤมิต

เขากับงานทั้งมวลล้วนโศกสลับ

เขากับตัวกับท้องที่ร้องครวญ

.....
บนดวงดาวแน่นหนักอันศักดิ์สิทธิ์

เป็นดวงจิตผู้สร้างเส้นทางไท

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 121)

“คือธูลีทั้งนั้นท่านทั้งหลาย” ถือเป็นกวีนิพนธ์อีกชิ้น ที่แฝงฝังนัยยะแห่งตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ภาพประสบการณ์ในวัยเยาว์ ถือเป็นภาพที่แจ่มชัด ที่เรวัตร์บรรจงฉายผ่านความสัมพันธ์ระหว่างเขากับสายน้ำ ดังจะเห็นจากชื่อกวีนิพนธ์ของเขา ไม่ว่าจะเป็น บ้านแม่น้ำ, พันฝน เพลงน้ำ, แม่น้ำรำลึก, แม่น้ำเดียวกัน, และแม่น้ำที่สาบสูญต่างสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของเขาผ่านอารมณ์ที่โหยหา จึงไม่แปลกที่เรวัตร์ตัดสินใจเลือกใช้พาหนะที่ชื่อว่า “ความคิดถึง” ออกสำรวจและทบทวนความทรงจำครั้งเก่าอีกครั้ง

ฉันเห็นฉันในตาเศร้าเหล้าขอลาน

คิดถึงครวคิดถึงแม่แก่ชรา

คิดถึงบ้านเกิดกายริมชายท่า

แม่คงค้างใจไกลไปถึงสุพรรณฯ

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 132-133)

จากกวีนิพนธ์ นักชีวิต (5) ถือเป็นกวีนิพนธ์อีกชิ้นที่บอกเล่าถึงอารมณ์การโหยหาอดีตของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผ่านประสบการณ์ในวัยเยาว์ อันเป็นการยืนยันตัวตนกับวัยเยาว์ที่เฝ้าหล่อหลอมความเป็นเขาเอาไว้อย่างแนบแน่น ภาพจำของเรวัตร์ในกวีนิพนธ์ชิ้นนี้จึงเสมือนการได้มอยย้อนกลับไปสู่วัยเยาว์ของตัวเองอีกครั้ง กลับไปสำรวจถึงประสบการณ์ในวัยเด็กที่ตนผูกพันกับสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ท้องถิ่นชนบท ดังในเนื้อความที่ว่า “ที่นั่นคือดงต้นหว้าลูกผลสุกคำคืนดก ทั้งร่วงตกเกลื่อนพื้นและเอื้อมย่นไปไม่ถึง จึงเป็นวันอันแสนวิเศษ ที่ได้ย้อนกลับไปสู่วัยเยาว์ เมื่อแยมยืมหน้ากระจากเงา แล้วแลเห็นพื้นเป็นสีม่วงดำ”

ฝูงนกข้างนอกร้องชวนนกข้างในให้ตื่นตั้งแต่ตีห้า

ในเดือนพฤษภาคมที่รุ่งอรุณมาถึงเร็ว

นวลน้ำของหยาดฝนของเมื่อบายวันวาน

ยังแยมพริ้มพรายอยู่ตามพุ่มไม้ใบหญ้า

แมวนุ่มประจํากระท่อมตื่นขึ้นคลอเคลียแข้งขา

พลากร้องออต่ออัน

เป็นเช้าอีกเช้าที่ไม่มีเมฆข้างนอกหมอกข้างใน

จึงเป็นอีกวันที่แสนวิเศษ

ในวันที่ได้ย้ายต้นกล้าพริกและพืชผักลงกระถาง

สร้างสวนครัวเล็กๆ

ให้ข้าวหมา ให้อาหารแมว

และเผ้าดูลูกเจี๊ยบครอกใหม่เติบโต

ได้ใช้ยามบ่ายไปตามเสียงเพรียกของเหล่านก

ที่นั่นคือดงต้นหว้าลูกผลสุกดำนั่นดก

ทั้งร่วงตกเกลื่อนพื้นและเฝื้อมย่นไปไม่ถึง

จึงเป็นวันอันแสนวิเศษ

ที่ได้ย้อนกลับไปสู่วัยเยาว์

เมื่อแยมยืมหน้ากระຈกเงา

แล้วแลเห็นพื้นเป็นสีม่วงดำ

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 27-28)

ความผูกพันกับถิ่นฐานบ้านเกิดของเรวัตร์ ทำให้เรวัตร์ ถ่ายทอดความรู้สึกที่มีผ่านงานกวีนิพนธ์อย่างตรงไปตรงมา ทั้งนี้ ประสบการณ์ในวัยเยาว์ ถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างสรรค์ผลงานของเรวัตร์ ทั้งยังแสดงให้เห็นว่า เรวัตร์เป็นคนที่ยึดติดกับพื้นถิ่น ดังในเนื้อความตอนท้ายของกวีนิพนธ์นกชีวิต (8) ที่ว่า “บางวัน-คนสวนพูดคุยกับไม้บางต้นถามว่า-ฝันถึงพื้นดินที่ต้นแม่เจ้าดำรงอยู่บ้างไหม? พื้นถิ่นที่เจ้าพลัดพรากจากมา...” ซึ่งเสมือนเป็นการรำพึงรำพันโยหาบางอย่างที่หายไป แต่อาจไม่ใช่เป็นการโยหาอย่างเดียว แต่เป็นการเฝ้าทวงถามในบางสิ่งบางอย่างที่หายไปด้วยในปัจจุบันด้วย

เรือนเกิดกายหลังนั้น

ถูกรื้อถอนไปเนิ่นนานแล้ว

แต่เหตุใดเล่า

คนสวนยังคงเฝ้าฝันถึงการพายเรือข้ามฟาก

เพื่อไปขึ้นฝั่งยังหน้าเรือนไม้เก่าแก่หลังนั้น

หอมกรุ่นกลิ่นควันไฟในครัวหัวค้ำ

ข้าแล้วข้าเล่าว่าสองทศวรรษ

เรือโอโป่งผุร่อนที่แหวกผ่านกระแสนคลื่นกรากเขียว

ในห้วงดวงใจโดดเดี่ยวหวาดหวั่นลึกล้ำ

ย่ำรอยฝันพันฝันอันมิเคยข้ามผ่าน
 เรือคว่ำแหวกว่ายเคว้งคว้างสะอื้นไห้ในฝัน
 อันเหมือนจริงจนอกสะท้าน
 บางวัน-คนสวนพุดคุยกับไม้บางต้น
 ถามว่า-ฝันถึงพื้นดินที่ต้นแม่เจ้าดำรงอยู่บ้างไหม?
 พื้นดินที่เจ้าพลัดพรากจากมา...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 33-34)

“คนสวนรำลึกถึงดงไม้ริมน้ำ
 และสรรพเสียงของฝูงนกในรุ่งอรุณและพลบค่ำ
 ต้นไม้ต่างๆ ที่เคยผูกพันกันในวัยเยาว์”

จากเนื้อความข้างต้น ในกวีนิพนธ์ นักชีวิต (9) จะเห็นว่า เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ นั้นใส่ใจวัยเยาว์ของตนเองเป็นอย่างมาก อันจะเห็นได้จากการสะท้อนภาพวัยเยาว์ผ่านงานกวีนิพนธ์ของตนเองในหลากหลายแง่มุม ถือได้ว่าเรวัตร์เองกำลังยืนยันในตัวตนกับวัยเยาว์ที่เป็นเสมือนสิ่งหล่อหลอมความเป็นตัวตนของเขาให้เขาตระหนักในความสำคัญของสรรพสิ่ง เกิดการมองโลกกว้างขวางขึ้นดังในเนื้อความ กวีนิพนธ์ นักชีวิต (9) ที่ว่า

คนสวนกระซิบถามต้นกระต่อนชรา
 ใต้ผืนฟ้าสีฟ้าของฤดูแล้ง
 และลูกผลสีเหลืองแสงตะวัน
 ปวงใบสีเขียวและสีแดงอย่างมีเอกลักษณ์
 ก่อนก้มลงเก็บลูกผลที่หล่นดาดดินบนพื้นดิน
 พุบกินแล้วรำลึกถึงรสชาติแต่ครั้งกระโน้น
 เพียงปลายลิ้นรับรสสัมผัส
 น้ำตาก็ตกเฉพาะไหลพรู
 ‘คิดถึงฉันบ้างไหม?’

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 35-38)

จากเนื้อความดังกล่าว ในกวีนิพนธ์ นักชีวิต (22) “วัยเด็กของเราตายไปตั้งแต่เมื่อไร!” จะเห็นว่าประโยคดังกล่าวเป็นคำถามที่เรวัตร์ พยายามที่จะอธิบายถึงห้วงรู้สึกละเลยในตัวเอง อาการโหยหาบางอย่างที่หายไป อันเป็นระดับของการตระหนักในอัตตาของตนเอง ซึ่งตัวเรวัตร์เองได้

ถ่ายทอดออกมาผ่านงานกวีนิพนธ์ในหลายชิ้นด้วยกัน ด้วยความผูกพันกับวัยเยาว์ ประสบการณ์ในวัยเยาว์ จึงถือเป็นสิ่งสำคัญ การบอกเล่าเรื่องราวผ่านงานกวีนิพนธ์ของเขาจึงเป็นเสมือนภาพถ่ายที่ถูกผลิตซ้ำออกมาซ้ำแล้วซ้ำเล่า เพื่ออธิบายความในใจและเพื่อตอบโต้บางอย่างที่หายไป ฉะนั้น การตระหนักในอัตตาของตนเองผ่านภาพวัยเยาว์ จึงถือเป็นลักษณะหนึ่งของการนำเสนอตัวตนของเรวัตร์พันธุ์พิพัฒน์ ในแง่ของตัวตนกับตนเอง ซึ่งจะขยายสู่ตัวตนกับสังคมในที่สุด ดังเนื้อความในกวีนิพนธ์ นกชีวิต (22)

คุณมองเห็นความเยาว์วัย
แอบซ่อนอยู่ในต้นก้ามปูชรา
ก้ามปูชราริมสระน้ำ-ต้นนั้น
รื่นรมย์อยู่กลางแสงแดดสีดอกกระดังงา
หลับฝันอยู่ใต้ม่านฝนสีคราม
และครุ่นคำนึงอยู่ท่ามกลางสีหมอกของฤดูหนาว

.....
แต่บางวันคุณอาจครุ่นคิดอย่างเหนื่อยล้า
พลางร้องถามก้ามปูชราว่า
วัยเด็กของเราตายไปตั้งแต่เมื่อไร!
และในชั่วขณะของสายลมรำเพย
พัดพาฝุ่นใบของก้ามปูร่วงพรั่งสู่พื้นดิน
หูของคุณจึงได้ยิน
เสียงหัวเราะเรไรของเหล่าเด็กน้อย
ซึ่งแอบแฝงมากับใบไม้ร่วงเหล่านั้น
และกำลังวิ่งไล่เข้าหอยกกันไปในลานดิน

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 59-60)

การโหยหาวันเวลาและวัยเยาว์อันเลียบลับ สำหรับเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์แล้ว เสมือนสิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นลายมือของเขาไปแล้ว ต่อการบอกเล่าเรื่องราวชีวิต ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า “ตาเฒ่าเอย ไยปากยังอยากแต่รสหวานรสมัน แม้มยามหลับก็ยังฝัน-ฝันหวาน ฝันเห็นแต่สาวน้อยสาวรุ่นเนื้อกายหอมกรุ่น ทั้งยิ้มแยมจันทรจจ ฝันถึงแต่ขนมหวานนานา ทั้งอาหารคาวครบครัน ทั้งเนื้อหมูติดมัน เคี้ยวกลืนแต่ละคำพลันชื่นหัวอก ทั้งไก่อปล่าปลาหมก ล้วนรสโอชา” อากาณพินของตาเฒ่าจึงเป็นเสมือนภาพจำหนึ่งของเรวัตร์ ที่ดูจะเสียดเย้ยวันเวลาและสังขารที่ร่วงโรย ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการมียอมจำนนต่อร่างกายภายนอกของจิตใจ แต่เมื่อความจริงปรากฏภาพความฝันจึงเป็นสิ่งที่เดียวที่ทำให้ตระหนักจำ ทั้งที่มันไม่สามารถเป็นจริงได้ ดังในกวีนิพนธ์ นกชีวิต (24)

ตาเฒ่าเอย
 ไยปากยังอยากแต่รสหวานรสมัน
 แม้นยามหลับก็ยังฝัน-ฝันหวาน
 ฝันเห็นแต่สาวน้อยสาวรุ่นเนื้อกายหอมกรุ่น
 ทั้งยิ้มแย้มจิ้มจิ้ม
 ฝันถึงแต่ขนมหวานนานา
 ทั้งอาหารคาวครบครัน
 ทั้งเนื้อหมูติดมัน เคี้ยวกลืนแต่ละคำพลันขึ้นหวิว
 ทั้งไก่พล่าปลาหมก ล้วนรสโอชา
 ครั้นตื่นในรุ่งเช้า
 แลเห็นยายเฒ่ากุกกักอยู่หน้าเตา
 นางปิ้งพริกเผาหอมพร้อมกระเทียม
 ก่อนโยนลงครก โขลกพร้อมเกลือเม็ด
 กะปิและส้มมะขาม
 แล้วเอายอดสะเดาฟาดไฟ
 ทั้งผักเพกสาดใหม่ ปิ้งให้สุกหอม
 ปิ้งพร้อมปลาหมอต๋อย-ย้อม อีกสามสี่ตัว
 ตาเฒ่าเฝ้ามองพร้อมหวนคิดถึงความฝันในคำคืน
 ถอนหายใจเฮือกใหญ่อย่างขัดเคือง
 ก่อนเดินเฉไฉ เข้าตงเข้าสวนหลังเรือน
 แล้วสบถคำฟ้าดินอย่างสิ้นเยื่อใย

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 63-64)

การพำเฒ่าเอยรำพึงรำพันกับตนเอง ผ่านงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ ถือเป็นลักษณะหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนและการตระหนักในตัวตนกับตนเองของเขา และเป็นที่น่าสังเกตว่า การเรียนรู้ผ่านธรรมชาติของเรวัตร์ จากการสังเกต การใกล้ชิดในวัยเยาว์ การที่เป็นคนช่างประติตประตอย ทั้งยังเปรียบเทียบความเป็นธรรมชาติกับหลักทางพุทธศาสนา ถือเป็นสิ่งที่พบเห็นได้ในกวีนิพนธ์ของเขาเช่นกัน จากกวีนิพนธ์ นักชีวิต (26) คำว่า “วาสนา” เราจะเห็นว่าเรวัตร์เองจงใจซ้ำคำพ้องรูป โดยวาสนาคำแรก คือ พืช ต้นไม้ ส่วนคำที่สอง คือ โชคชะตา บารมี แต่จากเนื้อความดังกล่าว เสมือนเป็นการตอกย้ำผ่านความจริงและความฝัน ผ่านประสบการณ์ในวัยเยาว์ ดังในเนื้อความที่ว่า “หากปรารถนาได้เกิดร่วมชาติกับคนรักอีกสักหน ควรปลูกดอกไม้ร่วมต้น หรือแล้วแต่วาสนา?” ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

วนาแตกดอกออกข้อ
 ลมละเมอละมุนในคำคืนสีขาว
 ยิ่งหนาวยิ่งหอม
 ราวได้นอนหลับไหลในห้วงฝันของบรรพกาล
 ท่องผ่านความเกิดความตาย
 เวียนว่ายอยู่ในวงกลม
 หากปรารถนาได้เกิดร่วมชาติกับคนรักอีกสักหน
 ควรปลูกดอกไม้ร่วมต้น
 หรือแล้วแต่วนา?

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 68)

และการที่มนุษย์จะเข้มแข็งเป็นตัวของตัวเองได้นั้น รากเหง้าของเขาจะต้องแข็งแกร่งและลึก
 ล้ำเพียงใดหนอ?) จากเนื้อความบางส่วนของ กวีนิพนธ์ นักชีวิต (34) เป็นที่น่าสนใจว่า เรวัตรตระหนัก
 ต่อรากเหง้าเพียงใด อ่อนไหวอย่างไรในความรู้สึก การที่เรวัตรบอกเล่าเรื่องราวผ่านคนสวนที่มีนัยถึง
 ตนเองนั้น ถือเป็นการตระหนักต่อตนเอง เป็นการสำนึกส่วนตัวต่อการโยนหาในอดีตรากเหง้าบรรพ
 ชนที่ยากจะลบลืม ทั้งยังเป็นการใช้ประสบการณ์ในวัยเยาว์ได้อย่างมีมิติ ในแง่ที่ว่า การวิพากษ์ยุคสมัย
 ได้อย่างตรงไปตรงมา ดังในเนื้อความ “ดังนั้น, เมื่อคุณตื่นขึ้นในกลางดึก คุณจึงรู้สึกว่าชีวิตได้ขาดหาย
 บางสิ่งบางอย่างไป บางสิ่งบางอย่างซึ่งตกทอดมาแต่บรรพกาล” เรวัตรพยายามจะทวงถามบางอย่าง
 ที่หายไป “ในบุญเข้าพรรษาที่ใกล้มาถึงบางสิ่งที่ทำให้คุณได้มองเห็นเส้นทางเกวียน ซึ่งถูกกลบฝังอยู่ใต้
 คอกริด” เพราะยุคสมัยที่เปลี่ยนผ่าน สิ่งเหล่านี้เองที่เป็นเครื่องยืนยันตัวตนแห่งเขา

เสียงไก่ป่าร้องกระเดิงกระตาก
 อาจเป็นเพราะถูกรบกวนจากหมาเฝ้าสวน
 หรือไม่ก็ฟังพอนและบางทีก็เป็นนกเหี่ยว
 ไก่ป่าซึ่งตามแหล่งน้ำลงมาจากภูเขา
 และรางน้ำน้อย-น้อยในสวน
 คือที่มันแห่งสุดท้ายของพวกมัน

.....
 ดังนั้น, เมื่อคุณตื่นขึ้นในกลางดึก
 คุณจึงรู้สึกว่าชีวิตได้ขาดหายบางสิ่งบางอย่างไป
 บางสิ่งบางอย่างซึ่งตกทอดมาแต่บรรพกาล
 บางสิ่งที่ทำให้คุณมองเห็นดาวทวยหาวด

กำลังชุกกันจอมปลวกและเหล่าดอกไม้
อยู่ในแสงเดือนฉาย
เตรียมพร้อมไว้สำหรับหยอดเมล็ดข้าวป่า

.....
และการที่มนุษย์จะเข้มแข็งเป็นตัวของตัวเองได้นั้น
รากเหง้าของเขาจะต้องแข็งแกร่งและลึกล้ำเพียงใดหนอ?)

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 86-89)

3.1.1.3 ภาพความทรงจำในวัยเยาว์

ภาพความทรงจำในวัยเยาว์ ถือเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งต่อเรวัตร์ เพราะช่วยหล่อหลอมตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ โดยภาพความทรงจำในวัยเยาว์ จะเป็นเหมือนเรื่องราวต่างๆ ที่เรวัตร์ผ่านพบในโลกอดีตที่ผ่านมา เป็นดังสายธารสะพานของเรื่องราว ที่ทอดยาวผ่านความเป็นไปของยุคสมัย จนกลายเป็นวัตถุดิบที่สำคัญต่อการผลิตงานเขียน ดังจะเห็นได้จากผลงานต่างๆ ของเขา ไม่ว่าจะเป็นบทกวี เรื่องสั้น นวนิยาย เรื่องราว เหตุการณ์ต่างๆ ส่วนหนึ่งล้วนมาจากภาพความทรงจำในวัยเยาว์ ภาพความทรงจำในวัยเยาว์ของเรวัตร์ จึงเป็นภาพแทนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกลักษณะนิสัย และตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ในที่สุด ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

ภาพความทรงจำในวัยเยาว์ คือ ความทรงจำอันแสนสุข-ทุกข์ คลุกเคล้ากันไป แต่ในกวีนิพนธ์ “ฝนร้อยสาย ไฟร้อยทรวง” จะเห็นว่าเรวัตร์ได้บอกเล่าถึงชุดทรงจำในอดีตของตัวเองผ่านช่วงเวลาห้วงฤดูกาล คือ ผ่านฤดูฝน ที่มีภาพทรงจำผุดพรายออกมา ผ่านฤดูกาลและสถานที่ในความทรงจำ ไม่ว่าจะเป็นมวลดอกไม้ มะม่วง ดอกโมกขาว ต้นจามจุรี ชิงช้าเภาวัลย์ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนหล่อหลอมให้เรวัตร์เติบโต และเรียนรู้ผ่านความเป็นไปของบริบทสังคมความเป็นอยู่ ดังในกวีนิพนธ์ “ฝนร้อยสาย ไฟร้อยทรวง” ที่ว่า

ฉันรู้, ฤดูฝนเธอคนรัก
เสียงสอใส่ทักทายดอกไม้มวล

.....
เก็บมะม่วงร่วงหล่นบนลานดิน
พราวดอกโมกขาวละลาน โอ, ละลาน

จะวิ่งฝ่ามาพัก-กระท่อมสวน
จนหนามไหนขีดขวางกระโปรงเธอ

.....
เซ็ดกางเกงกีดกั้นกลิ่นหอมหวาน
เรียวนิ้วฝนเด็ดหวานจนลานพราว

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2538 : 84-85)

จากกวีนิพนธ์ที่ชื่อว่า “รอยด้วยกลีบกุหลาบ” จะเห็นว่าการถวิลหาอดีต ทวงถามถึง ภาพวันวานที่พ้นผูกของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ที่ว่า “จำได้ไหมรกรากที่ฝากฝัง ที่สูญหายชายฝั่งเรือน หลังเก่ามีรูสึกรินไหลอยู่ในเรา ในดึกคืนตื่นเศร้าเหงาล้ำลึก” ถือเป็นส่วนสัญญาณหนึ่งที่สะท้อนหรือ แสดงให้เห็นถึงการยืนยันในอัตลักษณ์ความเป็นตัวของตัวเองของเขา เป็นระดับการตระหนักรู้ใน อดีต อันเป็นส่วนหนึ่งของตัวตนเชิงนิเวศ การเฝ้าถามตัวเองผ่านบทกวีของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ยัง สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการการนำเสนอและการสร้างความหมายในงานกวีนิพนธ์ของเขาที่ดูเหมือนว่าจะ ยึดโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแยกไม่ออก ไม่ว่าจะเป็นภาพทรงจำวัยเยาว์ ฤดูกาล สถานที่ เหล่านี้ล้วนแต่ประกอบสร้างความเป็นตัวตนแห่งเขาที่ชื่อว่า “เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์” ได้อย่างชัดเจน

เข้าน้ำค้างพร่างพรหม-ลมธันวาคม
บนทางดินสุ่มทุมเหล่าพุ่มพฤกษ์
กลีบกุหลาบทั้งปวงนั้นร่วงโรย
กลับคืนจากฟากความหลังอย่างช้าช้า

ได้ขายคาในหอห้องเฝ้าตรองตรึก
รู้รู้สึกปรากฏหยดน้ำตา
ให้โหยทุกหนแห่งแสงหา
ก่อนพบฉันเดือนธันวา-ชราแล้ว...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 131)

“เสียงร้องของนกกาในสวน
ชวนให้ใจระลึกถึงถิ่นเกิด
และเพลงกล่อมในวัยเยาว์
ยิ่งเห็นมันบินไปมาอยู่เหนือหมู่ไม้
ยิ่งรู้สึกนึกรักพวกมันเป็นพิเศษ”

จากเนื้อความข้างต้นในกวีนิพนธ์ นกซีวิต (6) จะเห็นว่า ภาพจำของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ในอดีตที่ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นงานกวีนิพนธ์อิสระชิ้นนี้ แสดงให้เห็นถึงการเป็นคนช่างสังเกต ทั้งยังเป็นคนช่างคิด ช่างประติบประดอย หากแต่ภาพความทรงจำในวัยเยาว์ก็หล่อหลอมให้เขาได้ เรียนรู้และเข้าใจในความหมายของชีวิต ซึ่งจากอดีตที่ได้ยินเสียงการร้อง และเพลงกล่อมเด็กจนทำให้ รู้สึกผูกพันในวัยเยาว์ หากแต่ปัจจุบัน เขากลับพบว่า กาเมื่อถูกคนเอามาเลี้ยงตั้งแต่เด็กก็就会被ฝึก พูดยตามภาษาของคน ดังเนื้อความที่ว่า “เมื่อมันเงยหน้าขึ้นสบตากับคนสวน มันร้องทักด้วยเสียงทุ้ม ใหญ่กว่า ‘สวัสดีครับ’” แต่ในความทรงจำในวัยเยาว์ของเรวัตร์ อีกาก็คืออีกา ที่ไซ่ทุกฟองเป็นสีเขียว และร้อง กา-กา-กา จากกวีนิพนธ์ นกซีวิต (6) จึงถือเป็นการยืนยันตัวตนกับประสบการณ์วัยเยาว์ ที่สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนกับวัยเยาว์ของเขาอย่างบริสุทธิ์และง่ายดาย

เสียงร้องของนกกาในสวน
 ชวนให้ใจระลึกถึงถิ่นเกิด
 และเพลงกล่อมในวัยเยาว์
 ยิ่งเห็นมันบินไปมาอยู่เหนือหมู่ไม้
 ยิ่งรู้สึกนึกรักพวกมันเป็นพิเศษ
 ครั้งหนึ่งซึ่งนานมาแล้ว
 คนสวนเคยเห็นนกกาตัวหนึ่ง
 ซึ่งถูกชาวบ้านจับมาเลี้ยงไว้ตั้งแต่ตัวเล็กๆ
 เดินย่ำและจิกคุ้ยอยู่บนลานกรวด
 เมื่อมันเงยหน้าขึ้นสบตากับคนสวน
 มันร้องทักด้วยเสียงทุ้มใหญ่ว่า ‘สวัสดีครับ’
 เสียงร้องของนกกาตั้งสะท้อนอยู่ในอากาศเดี่ยวๆ
 ทั้งขี้ตกใจและมีอารมณ์ขัน
 ทั้งขี้โมยและอ่อนโยนอย่างเพศแม่
 ปีกขนของมันนั้นดำสนิท
 และไข่ทุกฟองเป็นสีเขียว
 กา-กา-กา...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 29-30)

ด้วยความเป็น “นักรู้สึก” ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จึงไม่แปลกที่ในวันที่อากาศปรวนแปรเขาจะรู้สึกคิดถึงแม่ขึ้นมาจับใจ อาจเป็นเพราะภาพความทรงจำในวัยเยาว์ที่ผุดพรายในทุกครั้งที่เขาคิดถึง ดังในกวีนิพนธ์ นกชีวิต (7) ที่เรวัตร์ บอกเล่าถึงเรื่องราวของแม่ หากแต่ใช้ตัวละครซึ่งเป็นคนสวนบอกเล่าเรื่องราวของตน ซึ่งจากกวีนิพนธ์ชิ้นดังกล่าวกลับสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนกับตนเองของเขา ที่ผูกพันกับวัยเยาว์ภาพความประทับใจที่เป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมซึ่งความเป็นตัวตนของเขาขึ้นมาในที่สุด

คนสวนนี่นึกถึงแม่
 ในวันอากาศปรวนแปร
 และลมพายุฤดูवादกราดเกรี้ยว
 จนรู้สึกสงสารหมู่ไม้จับจิต
 รู้สึกถึงชีวิตน้อยนิดเพียงเสี้ยวเศษทราย
 แม่เป็นคนทีราบลุ่ม ซึ่งกลัวลมพายุฝังใจกาย
 นอกจากเป็นชาวไร่ชาวนา

แม่ยังเป็นเจ้าไก่-นายหมา
 ซึ่งได้รับแต่งตั้งมาจากยาย
 ด้วยเห็นหมากัดกันไม่ได้
 เวลาไหนก็ต้องเข้าตีเพื่อแยก
 หรือไก่ทำงานขามในครัวตกแตก
 ก็เขวี้ยงขว้างจนกระจาย
 เป็นแล้วไม่หาย-ไม่หาย
 จนกว่าจะตายจากกัน
 คืบหนึ่งหมากัดกันอีก
 แม่ซึ่งหลับอยู่ในมุ้ง
 ก็วิ่งพุ่งลงบันได จนเข้าหลุม
 เพื่อจะไปหยุดหมาเหล่านั้น
 คิด คิดแล้วก็น่าขัน
 และขึ้นและชม
 ลูกลูกพูดเตือนก็ครั้ง แม่ก็ยังทำหุwnลม
 รวากับพร้อมจะตายในหน้าที่อันไม่มีเงินเดือน
 ซ้ำยังพยากรณ์ว่าวันหนึ่ง ‘พวกมันจะเป็นเช่นกู’
 วันนี้, คนสวนเดินเขากะเผลก
 เพราะข้อเท้าพลิก

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 31-32)

อาจกล่าวได้ว่า ตัวตนกับวัยเยาว์ ซึ่งผู้เขียนได้แยกออกมาจาก ตัวตนกับตนเอง ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า คือ ตัวตนในระดับการตระหนักในอัตตาของตนเอง (ego-realization) ซึ่งรับรู้ถึงความเป็นตัวเป็นตนเฉพาะของตนเอง หรืออัตลักษณ์ (identity) ซึ่งแยกออกจากสิ่งอื่น ชีวิตอื่น หรือที่เรียกว่าอัตตา (ego) กานมณี ภูภักดี (2547 : 56) ซึ่งผู้เขียนได้ศึกษา โดยหมายถึง ตัวตนที่ตระหนักในตัวตนของตนเองในวัยเยาว์ อาจกล่าวได้ว่า จากการศึกษาผ่านกรอบแนวคิดตัวตนเชิงนิเวศจะพบว่า เรวัตร์ได้ตระหนักรู้ถึงช่วงช่วงชีวิต ห้วงเวลาในวัยเด็ก รวมถึงการโหยหาห้วงเวลาอันเลียบลับที่ผ่านมา (Nostalgia) โดยการใช้จินตนาการมอยย้อนอดีตกับประสบการณ์วัยเยาว์ที่บริสุทธิ์ พื้นที่ในวัยเยาว์จึงเสมือนเป็นเบ้าหลอมให้เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มีความผูกพันกับธรรมชาติ ครอบครัว แผ่นดินถิ่นเกิด ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ รวมถึงสภาพแวดล้อมในห้วงชีวิตวัยเยาว์ของเขา จนกลายเป็นวัตถุดิบสำคัญที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานด้านการประพันธ์ในที่สุด ทั้งนี้ จากการศึกษา

ผู้วิจัยได้พบว่า ตัวตนกับวัยเยาว์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ นั้น ได้ปรากฏอยู่ในงานกวีนิพนธ์ 3 ลักษณะ คือ 1. ครอบครัวกับการเลี้ยงดูในวัยเยาว์ 2. ประสบการณ์ในวัยเยาว์ และ 3. ความทรงจำในวัยเยาว์

กล่าวได้ว่า การตระหนักในอัตตาของตนเองของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผ่านงานกวีนิพนธ์ ถือเป็นการยืนยันในอัตลักษณ์ของตนเอง ซึ่งเป็นการยืนยันในระดับปัจเจกบุคคล ที่สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนพื้นฐานแห่งความเป็นมนุษย์ เป็นการยืนยันต่อตัวตนกับตนเอง ซึ่งเป็น “สำนึกส่วนตัว” ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ทั้งนี้ เพื่อที่จะก้าวสู่การตระหนักรู้ในระดับความสัมพันธ์กับผู้อื่น (self-realization) หรือสัมพันธ์กับสังคมในลำดับต่อไป

3.2 ตัวตนกับสังคม

สำหรับระดับการตระหนักในการหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น (self-realization) คือระดับที่เริ่มหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น ชีวิตอื่นที่มีไข่มุกในตัวเราเท่านั้นเป็นระดับที่อัตตาเริ่มขยายสู่ชีวิตอื่นที่กว้างขวางขึ้น เป็นความรู้สึกร่วมทุกข์ร่วมสุขกับชีวิตอื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือที่นาสส์เรียกว่า identification หรือการสำนึกในตนที่มีอยู่ร่วมกับผู้อื่นนาสส์ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเขาเมื่อ 40 ปีที่แล้วว่า *ขณะที่เขากำลังทดลองสารเคมีอยู่นั้นบังเอิญมีตัวหมัดโชคร้ายตกลงไป แต่เขาไม่สามารถช่วยอะไรได้และต้องปล่อยให้มันค่อยๆ ตายไปเขารู้สึกสลดใจ เพราะเขาเห็นตัวเองเป็นเช่นตัวหมัดตัวนั้น (he sees himself as a flea)* ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจนี้เองที่เป็นสาระสำคัญของการสำนึกในตัวตน ซึ่งสามารถขยายต่อไปถึงสรรพชีวิตที่กว้างขวางอย่างที่สุดในระดับต่อไป กานมณี ภูักกดี (2547 : 56)

3.2 ตัวตนกับสังคม

ตัวตนกับสังคม คือ ตัวตนในระดับการตระหนักในการหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น (self-realization) คือ ระดับที่เริ่มหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น ชีวิตอื่นที่มีไข่มุกในตัวเราเท่านั้นเป็นระดับที่อัตตาเริ่มขยายสู่ชีวิตอื่นที่กว้างขวางขึ้น เป็นความรู้สึกร่วมทุกข์ร่วมสุขกับชีวิตอื่น บุคคลอื่นที่ไม่ใช่เรา มีการเอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือที่นาสส์เรียกว่า identification หรือการสำนึกในตนที่มีอยู่ร่วมกับผู้อื่น กานมณี ภูักกดี (2547 : 56) ทั้งนี้ ตัวตนกับสังคม อาจหมายรวมถึงตัวตนที่พิจารณาคนอื่นหรือมองคนอื่นด้วยความหมายใดความหมายหนึ่ง ที่มีลักษณะร่วมหรือสัมพันธ์กับผู้อื่นมากกว่าจะพิจารณาคนอื่นหรือมองคนอื่นด้วยอัตตาที่ปราศจากลักษณะร่วมหรือความสัมพันธ์กับผู้อื่นจากการศึกษา ผู้วิจัยได้พบว่า ตัวตนกับสังคมของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ นั้น ปรากฏอยู่ในงานกวีนิพนธ์ 3 ลักษณะ คือ 1. การสังเกตความเป็นไปของสังคม 2. การพินิจชีวิตของผู้คนในสังคม และ 3. การตั้งคำถามต่อสังคมเมืองและสังคมชนบท ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

3.2.1 การสังเกตความเป็นไปของสังคม

การสังเกตความเป็นไปของสังคม คือ การตระหนักในตัวตนของตนเองกับสังคม เป็นการพิจารณาโดยการสังเกตความเป็นไปของสังคม ผ่านยุคสมัย ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตผู้คนในสังคม รวมไปถึงค่านิยม ความเชื่อ วิถีคิด วิธีการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

ด้วยความยากจน จึงทำให้ชีวิตต้องดิ้นรนจากชนบทสู่เมือง เพื่อไปรับจ้างเป็นหนุ่มสาวโรงงาน ถือเป็นการพิจารณาโดยการสังเกตความเป็นไปของสังคม ผ่านยุคสมัย ความเปลี่ยนแปลงของจึงทำให้ส่งผลต่อวิถีชีวิตของผู้คน โดยเฉพาะในสังคมชนบท ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ “ความฝันกลับบ้าน” ในรวมบทกวีชุด “บ้านแม่น้ำ” ที่เรวัตร์ได้ถ่ายทอดความรู้สึกผ่านบทกวีระหว่างทางกลับบ้าน ก่อนจะกลับมาแล้วพบว่าชีวิตครอบครัวบ้านเกิดได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว เมื่อฝันหน้าที่ทำกินและวัวควายถูกเจ้าสัวยึดไป หากพิจารณาผ่านเนื้อความในกวีนิพนธ์ดังกล่าวจะพบว่า “เมื่อฝันหน้าที่ทำกินและวัวควายถูกเจ้าสัวยึดไป” ก็เท่ากับว่าทุกอย่างจบสิ้น เพราะนั่นหมายถึงพื้นที่เกษตรกรรมของคนชนบท เพราะหากไม่มีนา ก็หมายความว่าไม่มีข้าวกิน ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

รถโดยสารคันเก่า-จากเมืองกรุง

จังหวัดเรียบร้อย-แต่ใจเร้า

ขณะนอกหน้าต่างเริ่มพรางฝน

ถึงบ้านเกิด-แม่น้ำเก่า, ที่จากมา

.....

ในโรงงาน-หนุ่มเหงา, สาวเหนื่อยหน่าย

ซัดระลอกกระดกเขียวเกลียวพันธนา

.....

ลงจากรถโดยสาร-“ป้ายบ้านเกิด”

พากทางเดิน-ทุ่งข้าวกราวเพรียกลม

.....

ว่า-ต้นหว้าที่ปลูกมีลูกผล

แม่ควายเผือกให้ลูก-ขาวหรือดำ

.....

ก่อนได้ยินเสียงพ่อค้าทอดขรม

ฟังความว่า-ฝันนาพร้อมควายวัว

กำลังมุ่งหน้าไปทางเก่า

ผ่านขุนเขาเทาทึมเมฆครึ้มฟ้า

ขณะคนฝันถึงคะนิงหา

หลายวสันต์พรรษา, -ที่จากจร

.....

ทุกวิถีทุนทรยศคล้ายน้ำป่า

ซึ่งไหลบ่าพลัดสู่-ประตูโรงงาน

.....

ในโพล์เพล้, ใจเปริดและเพรียกขรม

แวมตะเกียงเรื่อกลมอยู่ไกลไกล

.....

หรือถูกใครบางคนโค่นกระหน่ำ

ขณะคิด-ลูบลำกระเปาเดินทาง

.....

เสียงร้องไห้ระงมในเรือนสลัว

ถูกเจ้าสัวโรงสีข้าวยึดเอาไป-ฯ

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2538 : 51-52)

ถึงแม้ว่าวิถีชนบทจะเป็นวิถีที่เรียบง่ายงดงาม การประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะดูเหมือนเป็นอาชีพที่สืบทอดกันมาจากบรรพชน เป็นมรดกล้ำค่า จนกล่าวได้ว่า ยุคหนึ่งชาวนาถูกขนานนามว่า “เป็นกระดูกสันหลังของชาติ” เพราะเป็นผู้ปลูกข้าวให้คนกิน หากแต่ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตลอดจนค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป การก้าวสู่ยุคอุตสาหกรรม สู่ยุคของสารเคมี จนในที่สุดวิถีการเกษตรจากที่มีการเคารพฤดูกาล บูชากราบไหว้ดินฟ้า ก็มาถึงจุดเปลี่ยน ทั้งด้านความเชื่อและค่านิยม จนนำไปสู่ความเดือดร้อนของผู้คนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในที่สุด ถือเป็นการพิจารณา โดยการสังเกตความเป็นไปของสังคม ผ่านยุคสมัย ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตผู้คนในสังคม ดังที่เรวัตร์ได้ถ่ายทอดไว้ในกวีนิพนธ์ที่ชื่อ “อยู่กับดิน”

ใต้ท้องฟ้าว่างเว้งพืชเชิงเดี่ยว

หนุ่มชาวไร่ลำนาคำคร่ำครวญเพื่อ

พืชเชิงเดี่ยวเกี่ยวเก็บล้นเจ้าข้า

ราวชีวิตขึ้นต่อเหล่าพ่อค้า

เพื่อปวงบุตรรุดไกลในการเรียน

ธนากรรมมังคั่งราวหวังดี

เพลงว่ามือจับเคียวรอเกี่ยวเกี่ยว

สาวชานามองเหม่อเอนน้ำตา

ข้าวทุกคำน้ำทุกหยดถูกลดค่า

ข้าวโพดอ้อยฝักหญ้าประดามี

โลกที่เปลี่ยนสมัยไปเร็วรี

วิชาการวิถีเคมีภัณฑ์...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 48)

ยุคทุนนิยมเสรี หรือยุคโลกาภิวัตน์ (Globalisation) ถือเป็นยุคสมัยของการพัฒนาเศรษฐกิจ การค้า การตลาด การจัดการทรัพยากรโดยผ่านกลไกตลาดในระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้ หากจะพิจารณา กวีนิพนธ์ของ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผ่านการวิจารณ์ความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยจะพบว่ามีความหลากหลายในแง่ของการนำเสนออย่างมากมาย ทั้งนี้ เรวัตร์ยังได้ใช้งานกวีนิพนธ์ของตัวเองบอกเล่าเรื่องราวของความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสังคมได้อย่างมีความหมายและมีความหวัง ทั้งยังเป็นการพิจารณา โดยการสังเกตความเป็นไปของสังคม ผ่านยุคสมัย ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตผู้คนในสังคม

“บทกวี ไม่มีใครรู้เหตุแห่งสงคราม?” ถือได้ว่าเป็นบทกวีที่กล่าวถึงผลพวงแห่งทุนนิยม นำมาซึ่งความยากไร้ ในที่นี้ กวีได้เปรียบเสมือนสงครามที่ไม่มีใครทราบสาเหตุ หากแต่นำมาซึ่งหายนะดังในบทที่ว่า “หรือเกิดจากฟากรัฐคอยตัดตอน เฝ้าลิตรอนทุกสิ่งทุกกึ่งก้าน ปล่อยประชาประเชิญเกิน ตำนานหลักดอกผลปล้นบ้านปรนปรางเมือง”

เกิดจากความยากไร้เกินไฝรู้
 พับและพายเกินจะมีพลัง
 หรือเกิดจากฟากรัฐคอยตัดตอน
 ปล่อยประชาประเชิญเกินด้านทาน
 เกิดจากความปวดเจ็บถูกเก็บกด
 เกิดจากใจอัดแน่นความแค้นเคือง
 ใจชาชินชิงชังและคลั่งชาติ
 ความละมุนละไมไม่จุนเจือ
 เกิดจากความหลงเชื่ออันเหลือเชื่อ
 เกิดจากความจำต้องและทองตาม
 ในกึ่งหลับกึ่งตื่นเฝ้ายืนดู
 ด้วยจู่จู่คนแตกแยกเมืองแหลกลาญ

ความเป็นอยู่แสนยากเกินรากหยั่ง
 ไร้สิทธิ์เสียงเคียงหวังจะกังวาน
 เฝ้าลิดรอนทุกสิ่งทุกกึ่งก้าน
 ลักดอกผลปล้นบ้านปรนปรางเมือง
 ถูกกำหนดให้เหลือแต่เชื้อ – เชื้อ
 จึ่งปะทะไม่ประเทืองเปลืองเลือดเนื้อ
 จึ่งใจจิ้นตึลปศาศสตร์ไม่อาจเอื้อ
 ไม่หลงเหลือสุนทรีย์สิ่งดีงาม
 จึ่งไม่เหลือพื้นที่ให้คำถาม
 ไม่อาจข้ามมายาพันสามานย์
 ใครล่วงรู้เหตุใดโปรดไซ خان
 จะข้ามผ่านไปได้อย่างไรกัน...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 25)

ในกวีนิพนธ์ “รากเหง้า” เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้นำเสนอให้เห็นถึงการเผชิญหน้ากันระหว่างยุคสมัย กล่าวคือยุคทุนนิยมเสรี หรือยุคอุตสาหกรรม กับยุคเกษตรกรรม โดยเป็นการพิจารณาโดยการสังเกตความเป็นไปของสังคม ผ่านยุคสมัย ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตผู้คนในสังคม ทั้งนี้ เรวัตร์ได้บอกเล่าถึงเรื่องราวความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ดังในตอนที่ว่า “ข้าไม่รักทุยเหล็ก – ทุยเหล็กไม่รัก ชลู่ของข้า - ข้าหัก, ใครหักหาญ ใครเร่งทุ่งม่งทุนหนุนบงการ เมล็ดพันธุ์โบราณ – วิเคราะห์วิจัย ระดมปุ๋ยแปรผันพันธุ์กอขอ. แมงเพลี้ยเคลียคลอ – รอยาใหม่ โฆษณามาแทน - เฉลวไม้ คำรับขวัญอยู่ในโทรทัศน์” จะเห็นว่า การเผชิญหน้าของยุคสมัยได้นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่

ข้ารักทุย, ทุยเจ้าเข้าใจข้า
 ข้ารักทุย, รักรวงข้าวเท่าเท่ากัน
 ทุ่งที่เราเปลี่ยกายกลางสายฝน
 แม่มแม่อือไม้เรียวดองกูร้องเตือน
 แมร์ักทุ่ง – แต่ข้ายังกลัวลัก
 ลักไขต้มส้มสุกลูกไม้ประดา
 จะขออยู่คู่แม่จนแก่เฒ่า

แม่เพลงชลู่บ้าบ้าฟังน่าขัน
 รักดวงจันทร์, ดวงดาว, รักเหยาเรือน
 เล่นโจรปล้น, เล่นตำรวจ, เล่นกวตเพื่อน
 เรายังอดเอื้อน - ประวิงเวลา
 ชะลอมไกล้เฉลวปักด้วยใจกล้า
 อย่าโกรธนะแม่นา – ข้าขอกิน
 จะขออยู่คู่ทุยเจ้าอยู่เฝ้าถิ่น

จะสืบทอดรากเหง้ารากชาวดิน
 ขำรักหุย - หุยขำ - น้ำตาลลอ
 ขำเคยได้เป่าขลุ่ยหลังหุยชรา
 ขำไม่รักหุยเหล็ก - หุยเหล็กไม่รัก
 ใครเร่งทุ่งมุ้งทุนหนุนบงการ
 ระดมปุ๋ยแปรผันพันธุ์กอขอ.
 โฆษณามาแทน - เฉลวไม้
 ความรักทุ่งของขำคล้ายล้าลง
 คนขำเปลือกเกลือกกลิ้งยิ่งอัศจรรย์
 หน้าโรงงาน, ร้านเหล้า - ขำเมามาย
 กรรมกรหน้าร้านไร่บ้านจริง
 ขำคิดถึงหุยขำน้ำตาลลอ
 ไร่รากเหง้าที่แท้แต่โบราณ

ได้หาอยู่หากินเยี่ยงชาวนา
 ขำร้องขอ, พ่อร้องสั่ง - ไม่ฟังขำ
 สูโรงฆ่า - ลาทุ่งลาคังธาร
 ขลุ่ยของขำ - ขำหัก, ใครหักหาญ
 เมล็ดพันธุ์โบราณ - วิเคราะห์วิจัย
 แมงเพี้ยเคี้ยวคลอ - รอยาใหม่
 คำรับขวัญอยู่ในโทรศัพท์
 โรงสีขำยังคงขายข้าวขัด
 ครกกระเดื่องกระจัดกระจายทิ้ง
 เพื่อของขำพุ่มพ่ายก่อนเมากลิ้ง
 มาแอบอิงห้องเช่า - ฝ้าโรงงาน
 คิดถึงทุ่ง - รวงข้าวหอมหวาน
 ไครบงการ - ถอนรากกระชากรวง
 เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2544 : 25)

3.2.2 การพินิจชีวิตของผู้คนในสังคม

การพินิจชีวิตของผู้คนในสังคม คือ การตระหนักในตัวตนของตนเองกับสังคม เป็นการพินิจพิจารณาโดยการสังเกตความเป็นไปของสังคม ผ่านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ รวมถึงกระบวนการดำเนินชีวิตของผู้คน อันจะส่งผลต่อสังคมโดยรวม หรือสังคมใหญ่ เป็นการสังเกตผ่านกิจวัตรประจำวัน การเรียนรู้ ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา จนถึงยุคสมัยในปัจจุบัน ผ่านทางความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทั้งจากส่วนบุคคลและส่วนรวม ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

อารมณียุทธศาสตร์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ นอกจากจะเป็นลักษณะเด่นที่ฉายให้เห็นถึงตัวตนผ่านงานกวีนิพนธ์แล้ว ยังเป็นการตระหนักในการหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น (self-realization) อีกด้วย กล่าวคือ เป็นการเริ่มหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่นผ่านการสังเกต รวมถึงความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนชนบท การหวนคิดถึงแม่ ดังในเนื้อความที่ว่า “เสียงของแม่ที่ออกคำสั่งเจ้าลูกชาย ให้นำปลาที่จับได้จากคลองกลางนา ไปปล่อยลงลำคลองหน้าเรือน ” หลังจากที่ได้เห็นภาพของหญิงรับจ้างพร้อมสามีกำลังหอบหิ้วอุปกรณ์จับปลาขึ้นมาอย่างสละน้ำข้างกระท่อม จะเห็นว่าภาพดังกล่าว เสมือนกำลังซ่อนทับภาพในทรงจำของเขาให้ผุดพวยออกมาอย่างต่อเนื่อง และเป็นที่น่าสนใจว่าภาพวิถีชนบทล้วนหล่อหลอมความเป็นเขา และยังบ่งบอกความเป็นตัวตนของเรวัตร์ ในที่นี้ จากกวีนิพนธ์ นกชีวิต (14) อาจกล่าวได้ว่า ตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่นของเรวัตร์ ได้สะท้อนผ่านสังคมชนบทอย่างสัตย์ซื่อ

ถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญอีกประการที่แสดงให้เห็นถึงตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

ฤดูแล้งของปีหนึ่ง
หญิงรับจ้างทำงานบ้านพร้อมกับสามีที่เป็นช่างไม้
พากันหอบหิ้วสวิง แห และถังพลาสติก
มุ่งมายังสระน้ำข้างกระท่อม
น้ำงวดลงจนพร้อมจะเป็นคลัก
ทั้งสองช่วยกันปั่นคันดินเป็นตารางสี่เหลี่ยม
ก่อนใช้ถังพลาสติกวิดน้ำออก
ฝ่ายชายใช้แหขวานลงเสียครั้งหนึ่ง
ฝ่ายหญิงจึงใช้สวิงไล่ซ่อน
นั่นคือฝูงปลาซ่อนที่เพิ่งโตได้ขนาดหัวแม่มือ
คะเนด้วยสายตาน่าจะราวๆ สักสามสิบตัว
ต่างพากันดินขลุกขลิกอยู่ในถังเปื้อนเปราะโคลนตม
คนสวนเพียงแต่ยิ้มเหงา-เหงา
เมื่อสบตาทั้งสองคน
ทั้งมิได้เอ่ยความในใจ-ใดทั้งสิ้น
ในขณะที่หูได้ยินเสียงแม่แว่วมาไกล-ไกล
เสียงของแม่ที่ออกคำสั่งเจ้าลูกชาย
ให้นำปลาที่จับได้จากคลักกลางนา
ไปปล่อยลงลำคลองหน้าเรือน
พร้อมกับย้ำเตือนถึงเรื่องชีวิตเขา-ชีวิตเรา...
คนทั้งสองเดินลับตาไปนานแล้ว
พลันวันซึ่งโอบล้อมคนสวนอยู่ในขณะนั้น
ได้กลายเป็นสีเทา...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 44-45)

เป็นที่น่าสังเกตว่า สภาพแวดล้อมของสังคมชนบทที่เรวัตร์ผูกพันมาตั้งแต่ครั้งวัยเยาว์ ถือเป็นวัตถุดิบสำคัญของการสร้างงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ จากกวีนิพนธ์ นักชีวิต (15) จะเห็นว่าเรวัตร์ได้กล่าวถึง ‘หญิงรับจ้าง’ ที่เป็นเหมือนนัยยะสำคัญ ที่แสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมของผู้คน ในที่นี้คือสังคมชนบทที่มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย เป็นการพิจารณาพิจารณาโดยการสังเกตความเป็นไปของสังคม ผ่านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ รวมถึงกระบวนการดำเนินชีวิตของผู้คน อันจะส่งผลต่อสังคมโดยรวม

หรือสังคมใหญ่ โดยกวีนิพนธ์ชิ้นนี้ เรวัตร์ได้แทนตนเองเป็นคนสวน ผู้สังเกตการณ์ ถือเป็นการตระหนักในการหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น ภาพของฉายผ่าน ‘หญิงรับจ้าง’ จึงเป็นภาพที่เรวัตร์คุ้นชิน คือหญิงสาวหายไปกับถังพลาสติก ก่อนจะกลับออกมาพร้อมกับหน่อไม้รวก เถาใบหญ้านาง เห็ดน้ำผึ้ง ยอดติ้ว ใบชะมวง โดยเรวัตร์ได้กล่าวถึงพื้นเพคือเป็นคนอีสาน และจากประสบการณ์ทำให้เรวัตร์นำเสนอภาพของสังคมชนบทได้อย่างแจ่มชัด ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของเขาดังเนื้อความที่ว่า “คนสวนหลับตานึกฝัน อยู่ในกลิ่นหอมกรุ่นของข้าวเหนียว ที่เพิ่งนึ่งสุกใหม่ๆ คั้นน้ำเถาใบหญ้านางใส่หม้อตั้งไฟ ตำพริก หอม กระเทียมตามลงไป ต่อด้วยหน่อไม้สดใหม่สับซอย เห็ดและใบไม้ต่างๆ ฉีกปลาย่าง ขยี้เกลือเม็ดสัปดาห์มือ ข้าวเปลือกซักซัปดาห์ ตบท้ายด้วยน้ำปลาร้าสักทัพพี...คนสวนมาคั้นว่าจะลองปรุงแกงหม้อนี้อีกครั้ง เคยแม้กระทั่งคิดจะแหยมไข่มดแดง หากว่าเดือนพฤษภาคมลมฤดูแล้งไม่ล่องไปเสียก่อน” การบอกเล่าของเรวัตร์ผ่านงานกวีนิพนธ์ดังกล่าว ยังเป็นที่น่าสนใจว่า ภาพวิถีชนบทต่างหล่อหลอมความเป็นเขา และยังบ่งบอกถึงตัวตนของเขา ที่แม้ว่าตัวเองจะเป็นคนภาคกลาง คนจังหวัดสุพรรณบุรี โดยกำเนิด หากแต่พรมแดนวัฒนธรรม อาหาร หาได้กั้นความเป็นเขาไว้แต่อย่างใด ในที่นี้ จากกวีนิพนธ์ นักชีวิต (15) อาจกล่าวได้ว่า ตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่นของเรวัตร์ ผ่านการพิจารณาความเป็นไปของผู้คนในสังคม โดยเฉพาะสังคมชนบท ที่เขาเรียนรู้และเติบโตมาตั้งแต่เกิด เป็นเอกลักษณ์สำคัญอีกประการ ที่สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

คนสวนเคยเฝ้าสังเกตหญิงรับจ้างทำงานบ้าน
เดินหายเข้าไปในสวนพร้อมมีดขอลและถังพลาสติก
ก่อนที่แกจะกลับออกมาพร้อมกับหน่อไม้รวก
เถาใบหญ้านาง เห็ดน้ำผึ้ง ยอดติ้ว ใบชะมวง
หรือดอกของไม้ต่างๆ ตามแต่ฤดูกาล
แกมีพื้นเพอยู่ในภาคอีสาน
คนสวนหลับตานึกฝัน
อยู่ในกลิ่นหอมกรุ่นของข้าวเหนียว
ที่เพิ่งนึ่งสุกใหม่ๆ
คั้นน้ำเถาใบหญ้านางใส่หม้อตั้งไฟ
ตำพริก หอม กระเทียมตามลงไป
ต่อด้วยหน่อไม้สดใหม่สับซอย เห็ดและใบไม้ต่างๆ
ฉีกปลาย่าง ขยี้เกลือเม็ดสัปดาห์มือ
ข้าวเปลือกซักซัปดาห์
ตบท้ายด้วยน้ำปลาร้าสักทัพพี...
คนสวนมาคั้นว่าจะลองปรุงแกงหม้อนี้อีกครั้ง

เคยแม้กระทั่งคิดจะเหย้าไข่มดแดง

หากว่าเดือนพฤษภาคม

ลมฤดูแล้งไม่ล่องไปเสียก่อน

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 46-47)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “วิถีกวีหนุ่ม” เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้มองชีวิต มองสังคมผ่านวิถีชีวิตของ กวีคนหนึ่งโดยถ่ายทอดออกมาผ่านงานกวีนิพนธ์ ที่ดูเหมือนว่าจะบอกเล่าเรื่องราวของการเป็นกวี และการสร้างสรรค์งานกวีอย่างตรงไปตรงมา อนึ่ง จนบางครั้งเหมือนว่าชีวิตของกวีท่านนี้ก็คือตัวตน ของเรวัตร์เอง ที่ตัดสินใจเลือกเดินบนเส้นทางนี้ โดยตั้ง “ธงฝัน” และบุกบันฝ่าฝ่าอย่างไม่ย่อท้อ ต้อง ผ่านพบกับอุปสรรคต่างๆ นานา พบกับความสมหวังและสิ้นหวัง กว่าจะบรรลุในเส้นทางที่ตนตั้งหวัง ไว้ ถือว่าเป็นการพิจารณา ผ่านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ รวมถึงกระบวนการดำเนินชีวิตของผู้คน เป็นการเรียนรู้จากคนอื่นด้วยความเข้าใจ ดังในบทที่ว่า “กวีหนุ่ม... ฤดูมรสุมนี้ชุ่มฝน อาจความตาย เฝื่อนตึกวิบว้างคน ขณะใครเริ่มต้นหนทางชีวิต อาจความตายเฝื่อนตึกวิบว้างคน ขณะใครเริ่มต้นหนทาง กวี”... กนกวรรณ เปี่ยมสุวรรณศิริ (2556 : 32)

ที่สุดแล้วการผจญเผชิญกับสังคม กับโลกของความจริงและความฝัน วิธีการดำรงชีวิตที่ ตนได้เลือก ก็เปรียบได้กับการปักธงชีวิตที่ตนนั้นได้ตัดสินใจเลือกแล้ว ซึ่งท้ายที่สุดก็ต้องยอมรับในสิ่งที่ จะเกิดขึ้น ดังในกวีนิพนธ์ที่ชื่อ “วิถีกวีหนุ่ม”

วันนี้เขียนถึงว้าวสักตัวหนึ่ง

ถึงพ่อแม่ถึงสุนัขรักร้างราน

ใช้ชีวิตยากไร้อยู่ในเมือง

มีความฝันความหวังเป็นดังมิตร

ถึงฝูงเป็ดถึงบึงถึงรั้วบ้าน

ถึงชื่นชมถึงรสหวานถึงธารชีวิต...

ความขุ่นเคืองเป็นเงาเฝ้าตามติด

ทั้งแนบชิดซึ้งซึ้งอยู่อย่างนั้น

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 32)

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ระดับการตระหนักรู้ในการหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น (self-realization) คือระดับที่เริ่มหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่นกับสังคม ชีวิตอื่นที่มีใช้แค่ตัวเราเท่านั้น เป็นระดับที่อดตาเริ่มขยายสู่ชีวิตอื่นที่กว้างขวางขึ้น อันเป็นความรู้สึกร่วมทุกข์ร่วมสุขกับชีวิตอื่นการ เอาเอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือที่นาสส์เรียกว่า (identification) หรือการสำนึกในตนที่มีอยู่ร่วมกับผู้อื่น อันสอดคล้องกับแนวความคิดของ สาทิศ กุมาร (2556 : 98) “นิเวศวิทยาเชิงจิตวิญญาณ” (Spiritual Ecology) ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์แบบองค์สาม (ผืนดิน สังคม วิญญาณ) “สังคม” สาทิศ กุมาร กล่าว

ว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และสังคมเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ดังนั้น มนุษย์จึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งในธรรมชาติเท่านั้น และเมื่อมองเห็นความเชื่อมโยงสัมพันธ์ดังกล่าวก็จะเป็นความเป็นเอกภาพของสรรพสิ่งด้วย จากกวีนิพนธ์ที่ชื่อ “แมวในร้านเบเกอรี่” จะเห็นว่าภาพที่เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้พรรณนาผ่านงานกวีนิพนธ์ของเขานั้น คือภาพแห่งการหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น (self-realization) อันเป็นภาพความสัมพันธ์ที่ถ้อยทีถ้อยอาศัย เป็นการพิจารณาชีวิตของผู้คนในสังคม คือภาพมิตรภาพระหว่างคนและสัตว์ ที่ดูเหมือนว่าจะมีสถานะต่างกัน หากแต่การนำเสนอผ่านกรอบกระบวนการทัศน์ตัวตนเชิงนิเวศที่มองว่าสรรพสิ่งต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การสำนึกในตนที่มีอยู่ร่วมกับผู้อื่นของเรวัตร์ผ่านงานกวีนิพนธ์ชิ้นนี้ จึงเสมือนเป็นเครื่องยืนยันต่อความเป็นตัวตนของเขาในแง่ของการมองสังคมอย่างเข้าใจและเข้าถึงในที่สุด

ชายพ่อค้ำนี้ย่างวัยกลางคน

ชีวิตกับวิถีประณีประนอม

คล้ายกับแมวหมอบพรางทางวัดไถ่

โลกข้างในหนึ่งเดียวอันเกลียวกลม

อันตัวตนใดหนอที่หล่อหลอม

โลกรายล้อมที่หมุนด้วยทุนนิยม

พึงพอใจใหม่สดแห่งรสนิยม

ทั้งแด่ลมฝนพริ้วลั่นมั่งมี

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 29)

การศึกษาตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผ่านความเป็นชายขอบ อันหมายรวมถึงความสัมพันธ์ของเรวัตร์ต่อบริบทของสังคม กับชาติพันธุ์คนชายขอบ ถือเป็นเรื่องน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง อนึ่ง เป็นเหมือนการยืนยันระดับการหยั่งรู้ตัวตนกับผู้อื่น ทั้งนี้ หากพูดถึง คนชายขอบ (marginal people) เราอาจนึกถึงบุคคลหรือกลุ่มคนที่สังคมไม่สนใจเหลียวแล ถูกทิ้งขว้าง แยกแยะจากสังคมกระแสหลัก เป็นชนกลุ่มน้อยในชนกลุ่มใหญ่

“โศกนาฏกรรมจันทรจ” บอกเล่าถึง การโยกย้ายพลัดถิ่นของชุมชนในภาคพื้นอุษาคเนย์ โดยเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้บอกเล่าถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพ ทั้งจากผืนแผ่นดินและท้องทะเล เป็นการพิจารณาโดยการสังเกตความเป็นไปของสังคม ผ่านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ รวมถึงกระบวนการดำเนินชีวิตของผู้คน และจากชุดคำที่ขีดเส้นใต้ถือได้ว่าเป็นกลุ่มคำที่บ่งบอกให้เห็นถึงความเป็นชายขอบ อาทิ ไอ้อุษาคเนย์ ลาว เขมร พม่า หรือว่าไทย พรมแดน ผิทองเหลืองอะบอริจิน อินเดียนแดง กะเหรี่ยง การกล่าวถึงความเป็นชาติพันธุ์คนชายขอบในลักษณะดังกล่าวจึงเสมือนเป็นการบอกเล่าเรื่องราวบางมุมของความทุกข์ยาก หากแต่ยังสะท้อนให้ผู้อ่านได้ตระหนัก และพิจารณาให้ความ ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

ผืนแผ่นดินถิ่นหนึ่งถึงทะเล
ลาว เขมร พม่า หรือว่าไทย
 เราไม่รู้หรือหัวใจไม่รับรู้
 หรือทุกระทำแต่ตำทูลด
 เราต่างเช่นต่างซ่อมสร้างพรมแดน
 ขนพื้นถิ่นทั้งมวลล้วนสามานย์
ผิดองเหลือองอะบอริจินอินเดียนแดง
 ทัวทั้งโลกโศกสลดมิลดละ
 ของเด็กน้อยสนุกแสนซุกซน
 ว่าเมื่อมองเมื่อเห็นเป็นส่วนส่วน
 เป็นหนึ่งเดียวประเด้น – ล้วนเป็นมิตร
 รอให้ไศกนาฏกรรมทิ่มตำตา
 มาหยั่งรากพรากผ่านมินานัก

ไอ้อุซาคเนย์ – พื้นเพไหน
 ทัวทั้งโลกและข้างในใจมนุษย์
 เรามาสู่เพื่อผลิบริสุทธิ
 เราคือบุตรธิดาหรือชาตาน
 ต่างครอบครองแวนแคว้นปล้นแกบ้าน
 ขนแห่งย่านบ้านป่าอารยะ
กะเหรี่ยงก็ร้องแร้งกักขะ
 บัวพุทธรของมนุษย์หรือผุดพัน
 ปลุกผองชนให้รู้สึกแลนึกคิด
 ไม่เคยมองทัวถ้วนล้วนสถิติ
 ล้วนเป็นจิตวิญญาณ – บ้านที่รัก
 บาดหัวใจก็คราจึงประจักษ์
 เพียงผุ่นทราย – พืชผักของจักรวาล...
 เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 30)

เพียงคิดว่าเราเป็นชาวไทย บทกวีขึ้นดังกล่าว เป็นเหมือนการเตือนตนเองว่าอย่าดู
 ถูกเหยียดหยามชนชาติอื่น ว่าด้อยกว่าชาติตนเอง เป็นการกล่าวถึงชาติพันธุ์ เขมร ลาว พม่า แยก
 ญวน และเป็นที่น่าสังเกตว่า เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ยังจงใจใช้ประโยคที่ว่า เพียงคิดว่าเราเป็นชาวไทย ซ้ำ
 ความถึงสามครั้ง อันแสดงให้เห็นถึงการเจาะจงบอกบางอย่างแก่ผู้อ่าน โดยชี้ให้เห็นว่า ต้องรู้จัก
 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา อย่า “เพียงคิดว่าเราเป็นชาวไทย” แล้วมองคนอื่น ผู้อื่น ในสายตาที่ไม่ใช่
 มนุษย์ด้วยกันเอง เป็นการพิจารณาผ่านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมผ่านความเป็น
 ชาติพันธุ์ ทั้งนี้ จากการศึกษาบทกวีดังกล่าว ยังสะท้อนให้เห็นถึง ความเป็นตัวตนของกวี ความคับ
 ข้อนใจ ความรู้สึกไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันหมายรวมถึงความแปลกแยกที่มีต่อสังคมเมืองได้อย่าง
 ชัดเจน ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

เพียงคิดว่าเราเป็นชาวไทย
 ยิ่งลาวยิ่งไล่ไกลสุดฟ้า
เพียงคิดว่าเราเป็นชาวไทย

เขมรจึงห่างไกลไปสุดหล้า
แขกญวนพม่าต้องฆ่าฟัน
 เหยียบทัวหัวใครใจหยาบหยัน

บอดไปไม่รู้แบ่งกู - มัน

เพียงคิดว่าเราเป็นคนไทย

ดวงที่สะท้อนได้ - ไหวสะทก

เพียงคิดว่าเราเป็นชาวไทย

เอ๋ยอ้างในนามความเป็นพุทธ

เพียงคิดว่าเราเป็นชาวไทย

อนุสาวรีย์วีรกรรม

เพียงแม่น้ำกั้นสวรรค์ - นรก

จึงลืมหัวใจในห้วงอก

ที่ตระหนักระหนักในอกมนุษย์

แท้จริงยิ่งใหญ่บริสุทธิ์

มีอมกตกคุณ - ยุติธรรม

กราบไหว้บูชาอยู่เข้าคำ

อันมิเคยน้อมนำความเป็นมนุษย์...

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 31)

การรำพึงรำพันถึงความเป็นไปของสังคม การจากพราก การพลัดถิ่นที่อยู่อาศัย อาจดูเหมือนว่าเป็นเรื่องที่น่าเศร้าธรรมดา หากแต่สำหรับยุคสมัยปัจจุบันกลับพบว่า ปัญหาดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น และจะดูเหมือนว่ายิ่งเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ นักชีวิต (12) ถือเป็นบทกวีรูปแบบฉันทลักษณ์อิสระ ที่บอกเล่าเรื่องราวของคนชายขอบ คนพลัดถิ่น และความเป็นไปในอนาคต ดังในบทที่ว่า “เขาคิดไปว่าเป็นเสียงของเหล่าผีพลัดถิ่น เพราะที่นั่นคือทุ่งไร่และภูเขา ขนानแนวตะเข็บชายแดนไทย - กัมพูชา และขบวนแรงงานข้ามแดนราคาถูก ยึดทะนายนอยู่บนรถบรรทุก วิ่งผ่านถนนเลียบสวนอยู่ทุกเช้า - คำ” ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

ในคืนดึกดึกลับ

คนสวนแว่วยินเสียงร่ำไห้โหยหวน

ดังมาจากที่ซึ่งลึก มีด และเหน็บหนาว

เขาคิดไปว่าเป็นเสียงของเหล่าผีพลัดถิ่น

เพราะที่นั่นคือทุ่งไร่และภูเขา

ขนานแนวตะเข็บชายแดนไทย - กัมพูชา

และขบวนแรงงานข้ามแดนราคาถูก

ยึดทะนายนอยู่บนรถบรรทุก

วิ่งผ่านถนนเลียบสวนอยู่ทุกเช้า - คำ

ที่ดวงตาของเขาเฝ้ามองอย่างเย็นชา

พลันเขาจึงตระหนักได้ว่า - สงครามนั้นมีเคยจบสิ้น

และอาจเป็นไปได้ว่า...

เสียงร่ำไห้โหยให้เหล่านั่น

ดังมาจากเบื้องลึกแห่งจิตใจของเขาเอง!

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 42)

การพลัดถิ่นที่อยู่อาศัย พลัดบ้านเกิดเมืองนอน มาเป็นกรรมกรขายแรงงานตามที่ต่างๆ เป็นอีกวิถีชีวิตหนึ่งที่มีให้เห็นในสังคมไทยปัจจุบัน นักชีวิต (15) บอกเล่าเรื่องราวของการพลัดถิ่นของหญิงรับจ้างทำงานบ้าน ดังในตอนที่ว่า “คนสวนเฝ้าสังเกตหญิงรับจ้างทำงานบ้าน เดินหายไปสวนพร้อมมีดขอลและถังพลาสติก ก่อนที่แกจะกลับออกมาพร้อมกับหน่อไม้รวก เถาใบหญ้านาง เห็นน้ำผึ้ง ยอดดิว ใบชะมวง หรือดอกของไม้ต่างๆ ตามแต่ฤดูกาล แกมีพื้นเพอยู่ในภาคอีสาน” อาจกล่าวได้ว่าบทกวีของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ บทนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของกลุ่มคนชายขอบที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศไทยด้วยความเป็นกวีที่มีความละเอียดอ่อนในเรื่องของการเก็บข้อมูล อันเป็นความสามารถของกวีจึงทำให้กวีชิ้นนี้ถูกถ่ายทอดออกมาอย่างงามดั่งทั้งรูปคำและความหมาย ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

คนสวนเฝ้าสังเกตหญิงรับจ้างทำงานบ้าน
เดินหายไปสวนพร้อมมีดขอลและถังพลาสติก
ก่อนที่แกจะกลับออกมาพร้อมกับหน่อไม้รวก
เถาใบหญ้านาง เห็นน้ำผึ้ง ยอดดิว ใบชะมวง
หรือดอกของไม้ต่างๆ ตามแต่ฤดูกาล
แกมีพื้นเพอยู่ในภาคอีสาน
คนสวนหลับตานึกฝัน
อยู่ในกลิ่นหอมกรุ่นของข้าวเหนียว
ที่เพิ่งนึ่งสุกใหม่ๆ
คั้นน้ำเถาใบหญ้านางใส่หม้อตั้งไฟ
ตำพริก หอม กระเทียมตามลงไป
ตามด้วยหน่อไม้สดใหม่สับซอย เติดและใบไม้ต่างๆ
ฉีกปลาย่าง ขยี้เกลือเม็ดสัปดาห์มือ
ข้าวเปลือกสักรอบโตะ
ตบท้ายด้วยน้ำปลาร้าสักทัพพี...
คนสวนมาดมั่นว่าจะลองปรุงแกงหมอนี้สักครั้ง
เคยแม้กระทั่งคิดเหยาะไข่แดง

หากว่าเดือนพฤษภาคม

ลมฤดูแล้งไม่ล่วงไปก่อน

เรวตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 46-47)

3.2.3 การตั้งคำถามต่อสังคมเมืองและสังคมชนบท

การตั้งคำถามต่อสังคมเมืองและสังคมชนบท คือ การตระหนักในตัวตนของตนเองกับสังคม โดยตั้งคำถามต่อความเป็นไปของสังคมเมืองและสังคมชนบท รวมไปถึงการวิพากษ์ การพิจารณาพิจารณาโดยการเปรียบเทียบระหว่างความเป็นไปของชีวิตผู้คนในสังคมเมืองและสังคมในชนบท โดยพิจารณาผ่านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ รวมถึงกระบวนการดำเนินชีวิตของผู้คน สะท้อนผ่านความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทั้งจากส่วนบุคคลและส่วนรวม ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า การตั้งคำถามต่อสังคมเมืองและสังคมชนบท เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจต่อบริบทของพื้นที่พื้นถิ่น อันจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชีวิตผู้คนต่อไปในอนาคต ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย การพัฒนาที่ไม่มีที่สิ้นสุด สูญอุตสาหกรรมที่วิธีการเกษตรถูกปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต ตลอดจนเครื่องมือเครื่องมือการผลิตก็เปลี่ยนไป “จากยุคคนเกี่ยว สูยุคเคียวยนต์” อันนำมาซึ่งความสูญเสียและสูญหาย ในบทกวีชื่อ “ลูกที่แท้ของแม่โพสพ” จะเห็นได้ว่าเรวตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้มองสังคมอย่างเข้าใจและเข้าถึง ผ่านประสบการณ์ที่ถือได้ว่าเป็นทั้ง “คนนอกและคนใน” การสร้างความหมายผ่านงานกวีนิพนธ์ชิ้นนี้จึงเปรียบเสมือน การตั้งคำถามแก่ยุคสมัยแห่งความเปลี่ยนแปลงที่ท้องนา กลับกลายเป็น “ท้องนาอุตสาหกรรม” ดังที่ ธัญญา สังขพันธานนท์ มองว่า การที่เรวตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มองสังคมผ่านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติเช่นนี้ อาจกล่าวได้ว่า นี่คือนิเวศที่งดงาม สงบ ปลอดภัย และพอเพียง ของธรรมชาติ เป็นวิถีที่นำไปสู่อิสรภาพแห่งชีวิตหรือวิถีไท ธัญญา สังขพันธานนท์ (2559 : 297) ดังในบท “ลูกที่แท้ของแม่โพสพ”

ท่ามกลางการพัฒนาอันบ้าคลั่ง
ที่ดินน้ำลมฟ้าล้วนตราตรึง

.....
กลับกลายเป็นท้องนาอุตสาหกรรม
ต่างทยอยย่อยยับเกินกลับคืน

เมื่อได้น้ำลืมหลับลืมหลับครั้งหนึ่ง
กลับส่งทอดมาถึงครึ่งครึ่งกลางกลาง

.....
แต่ละคำละคนจึงงั้นขึ้น
กลายเป็นอื่นในแห่งหนของตนเอง

.....

.....

การกระทำปรากฏที่ทศวรรษ
ผู้เรียกขวัญคืนกลับประทับประคอง

ผู้แจ่มชัดแน่วแนใจแท้ถ่อง
ลูกของแม่ทั้งผองต้องเป็นไท...
เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 129)

“ความฝันในแพลตฟอร์ม” เป็นบทกวีที่ดูเหมือนจะวิพากษ์สังคมเมืองอย่างตรงไปตรงมา ทั้งนี้ เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ ได้บอกเล่าเรื่องราวในลักษณะของการจัดวางฉาก ตั้งแต่ หน้าต่าง โถงทางเดิน และดาดฟ้าโดยกล่าวถึง ภาพหญิงชราที่มาอาศัยอยู่ในเมืองหลวง อาศัยอยู่ในแพลตฟอร์ม หากแต่ความเป็นคนชนบทที่ผูกพันอยู่กับวิถีการเกษตร จึงทำให้นางอยากเพาะปลูกพืชผัก ทั้งนี้ กวีนิพนธ์ชิ้นดังกล่าว ยังได้ตั้งคำถามต่อความเป็นไปของสังคมเมืองและสังคมชนบท รวมไปถึงการวิพากษ์ โดยการเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเป็นไปของชีวิตผู้คนในสังคมเมืองและสังคมชนบท โดยพิจารณาผ่านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ รวมถึงกระบวนการดำเนินชีวิตของผู้คน สะท้อนผ่านความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทั้งจากส่วนบุคคลและส่วนรวม ผ่านยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า การตั้งคำถามต่อสังคมเมืองและสังคมชนบทของเรวัตร ถือเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจต่อบริบทของพื้นที่พื้นถิ่น อันจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชีวิตผู้คนต่อไปในอนาคต ดังในบทที่ว่า “คือหน้าต่างบางช่องของตึกแพลตฟอร์มแสงแดดแสนงามเปี่ยมความหมาย แขนงขดเปล่าเปล่ากระถางตั้งเรียงราย พืชผักคร้วแผ่ขยายยอดใบงาม” ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

หน้าต่าง

หญิงชรายืนมองช่องหน้าต่าง

ผ่อกลิ้งกินทุ้งข้าว - รวดราวปล้น

คือหน้าต่างบางช่องของตึกแพลตฟอร์ม

แขนงขดเปล่าเปล่ากระถางตั้งเรียงราย

โถงทางเดิน

วัยชราอยู่ๆ มาสู่เมือง

มือที่เคยเพาะหวานผ่านดินดี

ตาแลเห็นสีเขียวเหล่าเขียวใบ

ละเมอลากสายยางรดระหว่างระเบียง

ไม่ไกลห่างคือโครงการบ้านจัดสรร

ใจของนางว่างหวั่นเกินบรรยาย

มองแสงแดดแสนงามเปี่ยมความหมาย

พืชผักคร้วแผ่ขยายยอดใบงาม

เคยสืบเนื่องรอยไถมาไร่วิถี

มาวันนี้ไร่เฝ้าอยู่ให้อยู่เคียง

ขณะผลอหลับไหลในแดดเที่ยง

น้ำพอกเพียงกระเทียมพร้อมทั้งหอมแดง

ดาดฟ้า

นางแอบป็นดาดฟ้าที่อาศัย

เหนือชั้นห่ากว้างไกลไสวแสง

วัยเจ็ดสิบงวดเคี้ยวแล้วเรียวแรง

บนนี้มีขอบคันกันน้ำฝน

พลิกไถงานหวานคำช่างธรรมดา

นางเปลือยกายนอกดอกฝนแยม

เข้าที่น้ำนองเนื่องตัวเองกรุง

แต่กลับแฝงแรงพลึงอย่างชาวนา

น้ำตาทันทหลังไหลอาบใบหน้า

ภายใต้ฟ้าคือทุ่งโล่งคือโค้งรุ่ง

ในเช้าตรู่คืนแรมไรดาวรุ่ง

ลอบกอบดินใส่ถุงมุงดาตฟ้า

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 50)

“หนึ่งสามัญ” ถือเป็นการบอกเล่าผ่านงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร โดยการตั้งคำถามระหว่างวิถีของชนบทและวิถีเมือง ระหว่างฉันกับชายชรา การบอกเล่าถึงภูมิปัญญาสามัญ การอยู่กับวิถีการเกษตรกรรมในชนบท อันนำมาซึ่งความผาสุกงดงาม ดังในบทที่ว่า “แสนคนเกรงกลัวกันดาร หนึ่งคนอาจหาญ ลิ้มรสความหวานเหงื่อรวง แสนคนกะโหลก เป่ากลวง หนึ่งคนก้าวล่วง ลีกลงภูมิปัญญาสามัญชน มุมอัคคีแค้น - แสนสับสน ขณะใครบางคน ยิน - ยล, หย้าออก - ดอกไม้งาม” ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

ดึกคืน, คืนฝน - สนทนา

พลิกปุมภูมิปัญญาสามัญชน

สมุนไพร่ไม้ดอกไม้ผล

หลุดพ้นจากกระแสโลกา

รักเกิด - ดินทุ่งท้องนา

ตระหนักรู้ที่มาที่ไป

ฉันและชายชรา

การพึงพาตน

ตื่นเกิดลืมตา

แสนคนกะโหลกเป่ากลวง

ลีกลงภูมิปัญญาสามัญชน

มุมอัคคีแค้น - แสนสับสน

ยิน - ยล, หย้าออก - ดอกไม้งาม

หนึ่งคนก้าวล่วง

ขณะใครบางคน

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2544 : 38)

“ฉันยัดพริก เธอบ้ำคัมภีร์” ถือเป็นการบอกเล่าผ่านงานกวีนิพนธ์โดยการตั้งคำถามระหว่างวิถีของชนบทและวิถีเมืองอย่างท้าทาย และในท้ายที่สุดก็แสดงทางออกโดยชี้ให้เห็นถึงการหลอมรวมกันและกัน อันเป็นทางออกที่ดูจะมีความหมาย เป็นการแบ่งปัน อยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อย

อาศัย ถือเป็นการยืนยันในตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น คือ ระดับที่เริ่มหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น ชีวิตอื่นที่มีใช่แค่ตัวเราเท่านั้นเป็นระดับที่อดีตาเริ่มขยายสู่ชีวิตอื่นที่กว้างขวางขึ้น เป็นการตั้งคำถามต่อความเป็นไปของสังคมเมืองและสังคมชนบท เพื่อสร้างเป็นความรู้ความเข้าใจต่อบริบทของพื้นที่พื้นที่พื้นถิ่น อันจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชีวิตผู้คนต่อไปในอนาคต ดังในบทที่ว่า “เราต่างคนต่าง - มีวิถีตน เราต่างคนเริ่มแรกโดยแตกต่าง แต่หากเรารักพืชผัก - เรารักฟาง ไม่ทิ้งขว้างภูมิปัญญาประดามี เราจึงหลอมบางอย่างระหว่างเรา ระหว่างใหม่กับเก่าจนเข้าที่ พร้านั้นจักเยือกเย็นเป็นคัมภีร์ หนักแน่นในวิถี - คัมภีร์เป็นพร้า” ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

เช่นฉันฝันว่า - พร้าเล่มเดียว

เอกภพหนึ่งเดียวได้เกี่ยวร้อย

.....

เช่นเธอฝันว่า - ศรัทธาคัมภีร์

หลุดพ้นจากจิตบาปใจหยาบช้า

.....

เราต่างคนต่าง - มีวิถีตน

แต่หากเรารักพืชผัก - เรารักฟาง

เราจึงหลอมบางอย่างระหว่างเรา

พร้านั้นจักเยือกเย็นเป็นคัมภีร์

.....

จักพุดแทนแน่นเหนียวจักเกี่ยวร้อย

เอกภพหนึ่งน้อย - พระนาง

.....

จักโน้มชีพเธอนี้ไปข้างหน้า

หลุดพ้นจากอนารยธรรม

.....

เราต่างคนเริ่มแรกโดยแตกต่าง

ไม่ทิ้งขว้างภูมิปัญญาประดามี

ระหว่างใหม่กับเก่าจนเข้าที่

หนักแน่นในวิถี - คัมภีร์เป็นพร้า

.....

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2544 : 44)

การหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่นผ่านงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ถือเป็นมิติหนึ่งของสำนักที่ว่าด้วยการขยายของอดีตไปสู่ชีวิตอื่น หรือที่เรียกว่า “การสำนึกในตนที่มีอยู่ร่วมกับผู้อื่น” จากกวีนิพนธ์ นักชีวิต (13) จะเห็นว่า เรวัตร์ได้บอกเล่าถึงเรื่องราวของคนพลัดถิ่นในยุคสมัยหนึ่งคือ “ในศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ด” อันเป็นยุคสมัยที่เรวัตร์รับรู้ในปัจจุบัน สำนักดังกล่าวในกวีนิพนธ์ชิ้นนี้จึงเสมือนเป็นการต่อยอดตัวตนกับสังคมของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ที่เป็นระดับการหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น จนนำไปสู่สำนักแห่งความเป็นตัวตนเชิงนิเวศในที่สุด

ในศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ดของอุษาคเนย์

พวกเขาเดินทางผ่านถนนเลียบสวน

เสื่อผ้ากะมอมกะแมม สัมภาระพะรุงพะรัง

เสียงหมาเห่ากรรโชกกรูเกรียว

ข้างบนหมู่เมฆเคลื่อนขบวน

เสียงฟ้าร้องครืนคราง

ดอกไม้ใบหญ้าสั่นไหว

พวกเขาคือคนพลัดถิ่น

ในฉับพลันที่ฝนถล่มสาย

ภาพของพวกเขาสั่นไหว

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 43)

ถึงแม้ว่าเรวัตร์จะเป็นคนรักสงบและสันโดษ หากแต่งงานกวีนิพนธ์ของเขากลับสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นสำนึกที่ผ่านการเพาะบ่มมานาน และการที่เขาพยายามตัวเองว่าเป็น “นักรู้สึก” จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าความรักความปรารถนาที่เรวัตร์มีต่อสังคมนั้น ได้หล่อหลอมตัวตนแห่งเขา ทั้งยังเป็นการตั้งคำถามต่อความเป็นไปของสังคม ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ นักชีวิต (30) ที่ว่า “เปิดโทรทัศน์ดูรายการ ‘โลกยามเช้า’ เปิดรายการด้วยระเบิดพลีชีพในศรีลังกา มีผู้เสียชีวิตเกินร้อย และการฆ่าฟันกันระหว่างคนสองนิกายในอิรัก ความวิตกกังวลของนานาชาติ ต่อนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือและอิหร่าน ขณะอเมริกาเลือกปฏิบัติ ด้วยการไม่พูดถึงนิวเคลียร์ของอิสราเอลและอินเดีย หรือแม้แต่ของประเทศตน...” จากเนื้อความดังกล่าว จึงเป็นเสมือนสิ่งที่ตอกย้ำถึงระดับการตระหนักรู้ต่อสังคมของเขาที่กำลังแผ่ขยายออกจากอดีตของเขา อันเป็น “การสำนึกในตนที่มีอยู่ร่วมกับผู้อื่น” ความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันจึงเป็นการยืนยันถึงตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ในที่สุด ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

เปิดโทรทัศน์ดูรายการ ‘โลกยามเช้า’

เปิดรายการด้วยระเบิดพลีชีพในศรีลังกา

มีผู้เสียชีวิตเกินร้อย

และการฆ่าฟันกันระหว่างคนสองนิกายในอิรัก

ความวิตกกังวลของนานาชาติ

ต่อนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือและอิหร่าน

ขณะอเมริกาเลือกปฏิบัติ

ด้วยการไม่พูดถึงนิวเคลียร์ของอิสราเอลและอินเดีย

หรือแม้แต่ของประเทศตน...

นี่คือโลกยามเช้าของเรา

ปิดโทรทัศน์เมื่อเสียงไก่ขันดังกระชั้น

เมื่อขอบฟ้าเรื่อเรือง

และระงมด้วยสรรพเสียงของนก

รถขายกับข้าววิ่งผ่านถนนเลียบสวนไปแล้วสามคัน

พร้อมเปิดเพลงประจำรถดังสะท้อน

สู่เช้าอีกเช้า

ขงกาแฟให้ตนพร้อมคืนสู่การงานอันสงบสันโดษ

ในโลกยามเช้าและโศกนาฏกรรม

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 75-76)

“สดับเสียงผืนดินตฤณชาติ” ถือเป็นงานกวีนิพนธ์อีกชิ้นหนึ่งของเรวัตร์ ที่บอกเล่าถึงสภาวะของการหยั่งรู้ในตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นระดับความสัมพันธ์กับสังคมเมือง จะเห็นว่ากวีนิพนธ์ชิ้นดังกล่าว เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้นำเสนอผ่านน้ำเสียงเสียดสี วิพากษ์ วิจารณ์ ความเป็นวัตถุ สังคมเมืองสะท้อนให้เห็นถึงความแปลกแยกที่มีต่อเมืองต่อวัตถุ แม้กระทั่งซื้อบทกวี ยังสะท้อนให้เห็นถึงหลักคิดที่ฝังแฝงอย่างแยบยล คำว่า “สดับเสียงผืนดินตฤณชาติ” หากพิจารณาผ่านชุดคำดังกล่าวจะเห็นว่ามียุคเดียวที่ดูจะเป็นคำอีกระดับหนึ่ง กล่าวคือคำว่า “ตฤณ” ซึ่งก็แปลว่า “หญ้า” แทนที่เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จะเลือกใช้คำในระดับเดียวกัน “หญ้า” คำนี้จึงถือเป็นเสมือนสัญลักษณ์หนึ่งที่เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จงใจที่จะใช้เพื่อสื่อและสร้างความหมาย ในผ่านท่วงทำนองเฉพาะตน ดังในบทกวีดังกล่าว ที่ว่า

ในหัวหูล้ำค่าคำว่า “ชาติ”

ที่ผูกขาดตัดมวเป็นส่วนเสี้ยว

ทั้งแบ่งแยกแล้วประคองให้กลมเกลียว

อันโยงเกี่ยวเป็นฐานของการเมือง

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 14)

“ผู้คนที่สาบสูญบนวิถีอันตรายาน” ถือเป็นกวีนิพนธ์ที่เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มอง “สงคราม” ด้วยมุมมองที่คมคายลึกซึ้ง อันเป็นผลกระทบที่สร้างความสะท้อนต่อสังคมและโลก ทั้งในแง่กายภาพและจิตใจ สงครามจึงเสมือนสัญลักษณ์ที่ว่าด้วยธรรมชาติของมนุษย์บางจำพวก โดยโยนความผิดให้กับ “สันติภาพ” อันนำมาซึ่งความเดือดร้อนและหายนะแก่สรรพสิ่ง ทั้งที่มีได้เป็นผู้ก่อ แต่

ก็ต้องรับในผลพวงที่ไม่อาจเลี่ยงได้ ทั้งนี้ กวีนิพนธ์ชิ้นดังกล่าว เรวัตร์ยังได้ตั้งคำถามและวิพากษ์สังคมโลกอย่างได้ตรงไปตรงมา ดังในกวีนิพนธ์ที่ชื่อ “ผู้ที่สาบสูญบนวิถีอันตราย” ที่ว่า

ก็แสนล้าก็พลีเลือดเนื้อ	เพื่อโลกเหลือแสงวามแห่งความหวัง
ให้สงครามเป็นสักขีอีกทีครั้ง	ประวัติศาสตร์พลาดพลั้งอีกทีครา
มอบรางวัลสันติภาพบนคราบเลือด	สงครามเดือดระอุปะทุหล้า
ต่างทดลองอาวุธสุดขอบฟ้า	ป่วนมหาสมุทรประทุแผ่นดิน
เหล่าดวงตาปรากฏหยดน้ำค้าง	ในสงครามต่างต่างมีรูสิ้น
ล้วนเกิดอยู่มีไกลไม่เกินจินต์	อยู่ในความซาชินในหินหัวใจ...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 103)

การใช้ประโยคบอกเล่าซ้ำๆ ว่า “หากฉันเป็นคนของที่นี่” ในกวีนิพนธ์ที่ชื่อว่า “หากฉันเป็นคนของที่นี่” จะเห็นว่า เรวัตร์จงใจย้ำซ้ำเพื่อสร้างความหมายและตอกย้ำในวิถีความเป็นไปของสังคมปัจจุบัน ที่หลายสิ่งหลายอย่างมีส่วนสร้างและทำลายจากน้ำมือของมนุษย์ แต่ทุกคนต่างปิดความรับผิดชอบ ทั้งที่ทุกคนต่างมีส่วนในการกระทำความผิดดังกล่าว ดังในบทจบของกวีนิพนธ์ “หากฉันเป็นคนของที่นี่” ที่ว่า “หากฉันเป็นคนของที่นี่ ทุกวิถีทุกขณะจะถูกหละหลวม เมื่อโลกที่มองเห็นล้วนเป็นคุณ เมื่อฉันทุกข์-ทุกข์ลำพังได้อย่างไร...”

การมองสังคมมองโลกผ่านกวีนิพนธ์ชิ้นนี้ ถือได้ว่า เรวัตร์เองได้หยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่นกับสังคม โดยมองเห็นว่าชีวิตอื่นมิใช่แค่ตัวเราเท่านั้น อันเป็นการหยั่งรู้ในระดับที่อดตาเริ่มขยายสู่ชีวิตอื่นที่กว้างขวางขึ้น อันเป็นความเข้าใจถึงกันและกันของชีวิตที่มองว่าบนโลกใบนี้ไม่ใช่แค่เราคนเดียว ทุกคน ทุกสรรพสิ่ง ล้วนต้องพึ่งพิงพึ่งพากัน ดังที่ จรูญพร ปรปักษ์ประลัย นักเขียนนักวิชาการ กล่าวถึงทัศนงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจจุดประกายวรรณกรรม คอลัมน์ระหว่างบรรทัด เรื่อง “แม่น้ำที่สาบสูญ หัวใจ นาไร่ และสายน้ำ” ฉบับวันที่ 20 มีนาคม 2559 หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ จุดประกายวรรณกรรม ว่า “ทว่าถึงดวงตาเขาจะเห็นโลกกว้างขึ้น แต่สิ่งที่เขาเห็นยังคงเป็นเช่นเดิม สังคมแห่งชีวิตไม่ว่าที่ไหนๆ ก็ล้วนเป็นหนึ่งเดียวกัน มีแก่นแกนที่ไม่แปลกแปร่งไปกว่ากัน แม้ภายนอกอาจดูเหมือนแตกต่างกันเพียงใดก็ตาม ” ดังในกวีนิพนธ์ “หากฉันเป็นคนของที่นี่” ที่เรวัตร์สร้างคำถามเสียดสีสังคมอย่างน่าสนใจ ว่า

หากฉันเป็นคนของที่นี่	ทางวิถีท่าวทุกซ์และลูกไหม้
ฉันควรจะกระพือหรือดับไฟ	หรือป่วยไข้เขลาขลาดและหวาดว้าง
หากฉันเป็นคนของที่นี่	ไม่อาจมีที่เป็นหรือเห็นต่าง

ให้เรียนรู้แต่กระบวนของส่วนกลาง

จากบนสู่เบื้องล่างหรือยังยืน

หากฉันเป็นคนของที่นี่

จากเคยมีความหมายกลายเป็นอื่น

จากที่เคยมั่งคั่งกลับพังครืน

จากแผ่นผืนผิดแผกและแตกร้าว

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 107)

“ผีประชาธิปไตย” ถือเป็นกวีนิพนธ์อีกชิ้นใน “แม่น้ำที่สาบสูญ” ที่เรวัตร์ ต้องการนำเสนอภาพของนักการเมืองทั้งในสภาและนอกสภา ที่เป็นเหมือนความหวังและความฝันของประชาชนมาทุกยุคทุกสมัยอันสะท้อนให้เห็นถึงระบบการเมืองและวิถีประชาธิปไตยที่ดูเหมือนว่าจะมีลักษณะครึ่งๆ กลางๆ ลูกผีลูกคน ดังในบท “ผีประชาธิปไตย” ที่ว่า

เทพระชานิยมถฐานล่าง

ก็ปีแล้วที่สร้างล้วนว่างเปล่า

เติมเศษทานเศษทุนกระตุ้นเร้า

ให้ตาบอดหูเบาตายเป็นเปื้อน

ฝากความหวังเอาไว้ก็ไร้หวัง

แม้กระทั่งลมหายใจแทบไม่เหลือ

เหล่าผองผู้สูบเลือดเชือดเอาเนื้อ

ล้วนฉกฉวยอวยเอื้อเพื่อพวกตน

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 109)

ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงและเปลี่ยนผ่านของบ้านเมือง “ผีประชาธิปไตย” ที่เรวัตร์ ต้องการนำเสนอ จึงเสมือนเป็นการตอกย้ำ “สร้างภาพจำ(เจ)” ให้สังคม สะท้อนให้เห็นถึงระบบระบอบที่ไม่เต็มเต็ง จนท้ายที่สุดก็นำมาสู่การประท้วง การก่อม็อบต่างๆ “ท้องถนนเท่านั้นคือที่มั่นสุดท้าย” ดังในบท “ผีประชาธิปไตย” ที่ว่า

การเมืองในสภาล้วนสามัญ

ทุกหลักการสับกลับและสับสน

เหยียบย่ำใจโหล่่าประชาชน

ท้องถนนเท่านั้นที่มั่นสุดท้าย

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 109)

การค้าแรงอยู่ในเมืองหลวง นิคมอุตสาหกรรม มาทำงานในโรงงาน คือวิถีอีกชีวิตของผู้ขายแรงงานคนพลัดถิ่น หรือคนชายขอบ ที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อปากท้องและความอยู่รอด โรงงาน บทกวีที่สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตของผู้ใช้แรงงาน ไม่ว่าจะเป็นคนรับจ้าง ยาม คนงาน การบอกเล่าเรื่องราวผ่านงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ อย่างตรงไปตรงมา สะท้อนให้เห็นถึงความ

ละเอียดต่อการเก็บข้อมูล และยังแสดงให้เห็นถึงความคิดของกวีที่สื่อสารออกมาอย่างง่ายงามดัง
 ในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

บาทวิถีพลุกพล่านการค้าขาย

ผู้คนจากทั่วทุกสารทิศ

.....

ยังกระเพาะพองประทังด้วยถั่วขยະ

มันชุ่มนอนชายคาไกลตาคน

ให้เห็นภาพของชีวิตและจิตใจ

(มันสมมุติว่าตนเป็นคนงาน)

.....

กลายเป็นที่เอนดูหมู่คนงาน

ไม่ให้มันตามต้อยคอยกำชับ

.....

“มันก็เป็นเช่นนั้นแหละชีวิต

เอ็งเป็นแมว แมวสนุกสุขสบาย

แมวเฝ้าฟัง ตั้งหู นั่งคู้หมอบ

“เป็นมนุษย์ทำไมไม่อาจทั้ง

ความหลากหลายแผ่ลามและตามติด

เมืองนิคมอุตสาหกรรม

.....

ทุกขณะดูเหมือนยิ่งเคลื่อนกล่น

แต่น้ำค้างกลางฝนดลบันดาล

ความคิดความฝันแผ่กว้างไพศาล

ผู้หำบ้านเกิดกายของไร่นา

.....

ทั้งอาหารหวานหอมก็พร้อมสรรพ

เป็นความลับไม่แพร่งพรายให้นายรู้

.....

ไซ้ไหมเล่าไอ้ทิด เอ๊ย, ม่ายช่าย

กินกับนอน ชิบหายง่ายตายจริง”

มันไม่ตอบ นิ่งสดับสรรพลึง

มีแต่ยังแบกหาม ล่ำคอไว้”

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 128)

จากคำที่ขีดเส้นใต้ จะเห็นว่าชุดคำดังกล่าวบอกเล่าเรื่องราวของความเป็นสังคม
 อุตสาหกรรม ความเป็นเมือง อาทิ การค้าขาย นิคมอุตสาหกรรม จักรกล ถั่วขยະ คนงาน เหล่านี้
 ล้วนแต่เป็นชุดคำที่มีความหมายถึงความเจริญ ความทันสมัย และจากการขายแรงงานแลกแรงเงิน
 ของคนขายขอบ ซึ่งถือเป็นชนกลุ่มน้อยในสังคม ทั้งนี้ เรวัตร์ ยังสะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุของการพรากร
 จากบ้าน ดังในบทที่ว่า “เล่าถึงความลำบากความยากจน ถึงหมู่บ้านแล้งฝนเล่าความหลัง เรื่องความ
 รัก ความกล้า ประดาประดัง เตียวทุบโต๊ะปึงปึง เตียวซังกะตาย” อาจกล่าวได้ว่าบทกวีชิ้นนี้ได้สะท้อน
 ให้เห็นถึงตัวตนของผู้เล่าคือกวีได้เป็นอย่างดี ในแง่ของประสบการณ์ที่กวีเคยประสบอันเป็นวัตถุดิบ
 สำคัญต่อการเขียนบทกวี

อาจสรุปได้ว่า การยืนยันในตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่นในระดับความสัมพันธ์ตัวตนกับสังคม ทั้งสังคมชนบทและสังคมเมืองของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผ่านงานกวีนิพนธ์ ได้สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของเขา ซึ่งได้แผ่กว้างมากขึ้น มีความเห็นอกเห็นใจคนอื่น ซึ่งถือเป็นระดับการตระหนักรู้ที่สัมพันธ์กับผู้อื่น โดยในที่นี้ เรวัตร์ ได้บอกเล่าเรื่องราวผ่านงานกวีนิพนธ์ ทั้งการหล่อหลอมจากประสบการณ์วัยเยาว์ มาสู่ความเข้าใจในบริบทของสังคม จนเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การตระหนักในระดับการหยั่งรู้ตัวตนเชิงนิเวศ หรือตัวตนแห่งการประจักษ์แจ้งในที่สุด

3.3 ตัวตนกับการประจักษ์แจ้ง

สำหรับระดับการตระหนักรู้ในระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง (Self-realization) คือระดับที่ตัวตนนั้นได้ขยายไปยังสรรพสิ่งอย่างกว้างขวาง ละเอียดลุ่มลึกซับซ้อนหลากหลาย ยิ่งใหญ่ ในทุกมิติทุกกาลเทศะ คือการรับรู้ว่าตัวเราก็คือผู้อื่น ทุกสรรพสิ่งสรรพชีวิตคือหนึ่งเดียวกัน ไม่ว่าจะระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เหล่าสรรพสัตว์ พืชพันธุ์ แม่น้ำ ภูเขา ทะเล ผืนดิน และโลกดังที่นาสส์เรียกว่าการประจักษ์แจ้งในตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) หรือการสำนึกในตัวตนที่กว้างขวาง (wide identification) กานมณี ภูักดี (2547 : 56) “ตัวตนกับการประจักษ์แจ้ง” สามารถแยกย่อยเพื่อศึกษาวิเคราะห์ออกได้เป็นสองส่วนดังนี้ คือ

3.3.1 ตัวตนกับธรรมชาติ

3.3.2 ตัวตนกับพุทธศาสนา

ตัวตนกับการประจักษ์แจ้ง

ตัวตนกับการประจักษ์แจ้ง คือ ตัวตนในระดับการตระหนักรู้ในระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง (Self-realization) คือ ระดับที่ตัวตนนั้นได้ขยายไปยังสรรพสิ่งอย่างกว้างขวาง ละเอียดลุ่มลึกซับซ้อนหลากหลาย ยิ่งใหญ่ ในทุกมิติทุกกาลเทศะ คือการรับรู้ว่าตัวเราก็คือผู้อื่น ทุกสรรพสิ่งสรรพชีวิตคือหนึ่งเดียวกัน ไม่ว่าจะระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เหล่าสรรพสัตว์ พืชพันธุ์ แม่น้ำ ภูเขา ทะเล ผืนดิน และโลกดังที่นาสส์เรียกว่าการประจักษ์แจ้งในตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) หรือการสำนึกในตัวตนที่กว้างขวาง (wide identification) กานมณี ภูักดี (2547 : 56) ทั้งนี้ ตัวตนกับการประจักษ์แจ้ง อาจหมายรวมถึงตัวตนที่พิจารณาคนอื่นหรือมองคนอื่นเสมือนตัวของเราเอง อันเป็นตัวตนที่มองว่าสรรพสิ่งล้วนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

3.3.1 ตัวตนกับธรรมชาติ

ตัวตนกับธรรมชาติ คือ ตัวตนในระดับการตระหนักรู้ในระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง (Self-realization) คือ ระดับที่ตัวตนนั้นได้ขยายไปยังสรรพสิ่งอย่างกว้างขวาง ละเอียดลุ่มลึกซับซ้อนหลากหลาย ยิ่งใหญ่ ในทุกมิติทุกกาลเทศะ คือการรับรู้ว่าตัวเราก็คือผู้อื่นทุก

สรรพสิ่งสรรพชีวิตคือหนึ่งเดียวกันไม่ว่าจะระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เหล่าสรรพสัตว์ พืชพันธุ์ แม่น้ำ ภูเขา ทะเล ผืนดิน และโลกดั่งที่นาสส์เรียกว่าการประจักษ์แจ้งในตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) หรือการสำนึกในตัวตนที่กว้างขวาง (wide identification) กานมณี ภูภักดี (2547 : 56) ทั้งนี้ ตัวตนกับธรรมชาติ ผู้ศึกษาได้นิยามความหมายของชุดคำดังกล่าวว่า หมายถึง ตัวตนที่ตระหนักในตัวตนที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เป็นการประจักษ์แจ้งในตัวตนที่แท้จริงในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่เป็นไปลักษณะปรองดองและถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน ผู้วิจัยได้พบว่า ตัวตนกับธรรมชาติของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ นั้น เป็นตัวตนที่มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยปรากฏอยู่ในงานกวีนิพนธ์ 2 ลักษณะ คือ 1. ความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2. การเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

3.3.1.1 ความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ตัวตนของเรวัตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เป็นความผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตั้งแต่วัยเยาว์ ไม่ว่าจะเป็นถิ่นฐานบ้านเกิด ท้องทุ่งนา ไร่อ้อย แม่น้ำ ป่า ภูเขา รวมถึงฤดูกาลต่างๆ ที่เขาเติบโตมา ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ เหล่านี้ ล้วนหล่อหลอมให้เรวัตร์ มีความคิด ความรู้สึก และมีความเข้าใจในบริบทของท้องถิ่นในชนบท ว่าเป็นอย่างไรร ทั้งยัง สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเข้าใจ ตามบริบทของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เรวัตร์ผูกพันมาตั้งแต่วัยเยาว์ ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

จากการศึกษาตัวบทกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ พบว่า ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของดิน น้ำ ป่า ถือเป็นส่วนสำคัญ ต่อการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ และหากพิจารณาผ่านผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จะพบว่า การนำเสนอผ่านบริบทของธรรมชาติในรูปแบบของ ดิน น้ำ ป่า ต่างถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง เสมือนผู้เขียนจงใจจะบอกบางอย่างแก่ผู้อ่าน อาจเป็นการนำเสนอในนัยยะสำคัญบางประการของผู้เขียนต่อผู้อ่าน อันถือเป็นลักษณะเด่นลักษณะหนึ่งในผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ที่บอกเล่าเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ดังที่ อุบลนภา อินพลอย กล่าวถึง ความเชื่อความศรัทธาที่เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่า เนื่องจากผู้แต่งมีความเชื่อความศรัทธาต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ เพราะความสำคัญของสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของบทเรียนบริสุทธิ์ที่ช่วยในการสร้างการเรียนรู้และการสร้างตัวตนที่แท้จริงให้กับมนุษย์ได้ อุบลนภา อินพลอย (2551 : 12) ดังในบทกวีที่ชื่อว่า ‘วิถีไท’ สภาพแวดล้อมที่รายรอบตัวของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ล้วนแต่เป็นตัวกำหนดในการสร้างความเป็นตัวตนเชิงนิเวศของเขา

ในบท “สวนของลุง หุ่นของป่า” เป็นอีกบทที่พูดถึงแนวความคิดของกวีที่มีความผูกพันกับกับดิน น้ำ ป่า ถือเป็นการเฝ้ามองธรรมชาติอย่างละเอียดอ่อน เป็นการมองว่าผ่านธรรมชาติ และมองโดยให้ธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง จะเห็นได้ว่า “ป่าหยาตอยู่ คู่ทุ่ง - ลุงรักสวน” เป็นเหมือนใจความสำคัญของเรวัตร์ ที่บอกถึงความผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิธีท้องถิ่นและวิถีชุมชน อันเป็นความสัมพันธ์หนึ่งเดียวทั้งสองเลี้ยงชีพด้วยการทำสวน หายู่หากินบนวิถีการเกษตร โดยมีธรรมชาติรอบข้างช่วยดูแล เป็นเสมือนจิตวิญญาณของความพันธุ์ระหว่างกัน ดังที่ สาทิศ กุมาร ให้นิยามว่า ‘นิเวศวิทยาเชิงจิตวิญญาณ’ (Spiritual Ecology) ดังในบทที่ว่า “เหนื่อยกันนอนสักตื่น เพื่อคืนเดิม พร่องก็เพิ่มให้เหมาะสมสรรหา โดยมีแม่ทั้งหมู่ให้บูชา แม่ดินน้ำลมฟ้าแม่ ฟืนไฟ” หากนำแนวความคิด ‘นิเวศวิทยาเชิงจิตวิญญาณ’ (Spiritual Ecology) ของ สาทิศกุมาร มาพิจารณาด้วยบทดังกล่าว จะพบว่า “สวนของลุง หุ่นของป่า” ได้อธิบายถึงหลักแห่งความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติ สังคมและมนุษย์ โดยผ่านคำว่าพื้นที่สามพื้นที่ คือ “ผืนดิน สังคม วิญญาณ” จะพบว่าทั้งสามพื้นที่ต่างพึ่งพาอาศัยกันตลอดเวลา และยิ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีตัวตนเชิงนิเวศที่ว่า ทุกสรรพสิ่งไม่สามารถแยกสิ่งหนึ่งสิ่งใดออกมาได้ ทุกอย่างมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์ไม่สามารถอยู่รอดได้หากปราศจากธรรมชาติ ดังนั้น มนุษย์จึงควรเคารพและสำนึกถึงคุณค่าของธรรมชาติโดยผ่านการกระทำที่มีท่าทีแห่งความอ่อนน้อม ความกรุณาและความรัก ปิยะมาศ ใจไผ่ (2552 : 95) ดังในบท “สวนของลุง หุ่นของป่า” ที่ว่า

ป่าหยาตอยู่คู่ทุ่ง - ลุงรักสวน	โดยความรักชักชวนมิเร้าเร่ง
ในทุกสุขขมขึ้นหรือครั้นเคร่ง	ความกลัวเกรงต่อกรรมนั้นธรรมดา
เหนื่อยกันนอนสักตื่นเพื่อคืนเดิม	พร่องก็เพิ่มให้เหมาะสมสรรหา
โดยมีแม่ทั้งหมู่ให้บูชา	แม่ดินน้ำลมฟ้าแม่ฟืนไฟ
ป่าหยาตอยู่คู่ทุ่ง - ลุงรักสวน	ละอองไอทะเลอวลล้นชีวิตไกล
สืบทอดมาแต่เก่าแต่เยาว์วัย	ล้วนหลอมสร้างข้างในเป็นใจเรา

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 81-82)

ธรรมชาติในรูปแบบฤดูกาล สถานที่ ต่างมีส่วนสำคัญต่อการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ เสมือนภาพฉายผ่านประสบการณ์ของผู้เขียน ความผูกพันกับฤดูกาลและสถานที่ อันหมายถึงสิ่งแวดล้อมที่รายรอบตัวผู้เขียนถือเป็นอีกหนึ่งลักษณะเด่นในผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ ที่บอกเล่าเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมรายรอบ อันเป็นความสัมพันธ์ภายใน ที่มีส่วนสำคัญต่อการตระหนักรู้ของเรวัตร์ที่มีต่อธรรมชาติ เป็นการทำความเข้าใจผ่านความพันธุ์ ดังในกวีนิพนธ์ นกชีวิต (38) การสื่อสารให้เห็นถึงบริบทของธรรมชาติด้วยความการเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ผ่านฤดูกาล สรรพสิ่งที่แวดล้อมตัวตนของเขา อันเป็นความใส่ใจและมอง

ว่าธรรมชาตินั้น มีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ ดังในเนื้อความที่ว่า “เจ้าฤดีเรื่องแสงตัวน้อยๆ ต่างพากันร้องเพลงซบกล่อมอยู่รอบๆ มุ้ง เหมือนมาปลอบประโลมความเจ็บป่วย ในคำคืนฤดูหนาว...” เรวัตร์นำเสนอราวกับจะบอกว่าธรรมชาตินั้นเปรียบเสมือนเพื่อนมิตรที่ปลอบประโลมยามป่วยไข้ ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

ความเจ็บป่วยเปรียบได้ดังฤดูหนาว
ที่ซึมเศร้าเข้าไปถึงแก่นกระดูก
เสียงไปไม่ร่วงละม้ายเสียงสะอื้นให้
จันทร์สาบห้ำหาค่าสาดแสงสว่างนวลแต่หัวค่ำ
ท่ามกลางเสียงลมละเมอตลอดทั้งคืน
ครวญครางอยู่รายรอบกระท่อม
ที่ปิดประตูหน้าต่างเสียสนิท
แต่กระนั้นในร่องรอยแตกร้าวของผนังไม้บางส่วน
พรายจันทร์ได้เล็ดลอดกันเข้ามาจำนวนหนึ่ง
เจ้าฤดีเรื่องแสงตัวน้อยๆ
ต่างพากันร้องเพลงซบกล่อมอยู่รอบๆ มุ้ง
เหมือนมาปลอบประโลมความเจ็บป่วย
ในคำคืนฤดูหนาว...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 95)

ภาพถ่ายผ่านบทกวี “ลำนำแห่งลำน้ำ” แสดงให้เห็นว่า เรวัตร์ จงใจย้าเข้าไปในวรรคที่ว่า “ฉันเขียนถึงลำน้ำแห่งลำน้ำ” เพื่อนำเสนอแง่มุมบางอย่างผ่านกวีนิพนธ์ โดยแง่มุมที่ว่าก็คือ ความผูกพันกับแม่น้ำ ที่เป็นเสมือนแม่ผู้หล่อเลี้ยงดูแล เป็นธรรมชาติที่เรวัตร์ค้นพบแล้วว่างดงามและบริสุทธิ์กว่าสิ่งใดๆ การซ้ำประโยคดังกล่าวยังเป็นการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ต่อการมองธรรมชาติในเชิงสัญลักษณ์ว่า ‘แม่น้ำ’ เปรียบเสมือน ‘แม่’ ผู้ให้กำเนิดเป็นความสัมพันธ์ โดยมองว่าสรรพสิ่งต่างยึดโยงซึ่งกันและกัน ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

ฉันเขียนถึงลำน้ำแห่งลำน้ำ
สานข้างในแห่งไทยและโรยรา
.....
ฉันเขียนถึงลำน้ำแห่งลำน้ำ
ราวเสียงเพรียกผุดพรายใต้สำนึก

เขียนซ้ำซ้ำราวราวกับว่า
ขอให้น้ำตาที่ละหยดรดดอกไม้

.....
อย่างลึกลึกละเอียดลออต่อรู้สึก

ความตรองตรึกทอดยาวราวหาดทราย

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 :89)

อาจกล่าวได้ว่า ธรรมชาติในรูปแบบของดิน น้ำ ป่า มีส่วนสำคัญต่อการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ โดยหากพิจารณาผ่านแนวความคิด ดิน น้ำ ป่า จะพบว่าผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้บอกเล่าเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และการอยู่ร่วมกัน การมองธรรมชาติในรูปแบบของดิน น้ำ ป่า ในงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จึงเสมือนเป็นการทบทวนกระบวนการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ อันเป็นการสำนึกต่อธรรมชาติอย่างน่าสนใจ ทั้งนี้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ยังได้ผูกพันและมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานด้านการประพันธ์ด้วย

ในกวีนิพนธ์ “เพลงกล่อม - กระต้อม - น้ำ” ถือเป็นกวีนิพนธ์อีกชิ้นที่เรวัตร์ได้สะท้อนแนวคิดความผูกพันกับฤดูกาล สถานที่ โดยภาพฤดูกาล สถานที่ ที่กวีถ่ายทอดลงในบทกวีนั้น ล้วนผ่านภาพประสบการณ์ที่คอยหล่อหลอมความเป็นตัวตนของกวี และโลกแห่งเยาว์วัยอันเลอค่าที่ดูเหมือนจะรางเลือนแต่กลับแจ่มชัดในกวีบทนี้ โดยกวีบทดังกล่าวปรากฏอยู่ในเล่มแรกของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ และเป็นกวีบทแรกที่อยู่ในภาคของ “ตัวตน” ในรวมกวีนิพนธ์ชุด “บ้านแม่น้ำ” อันเป็นการบอกเล่าเรื่องราวผ่านฉากสถานที่ บริบทแวดล้อมที่บริสุทธิ์งดงาม “เพลงกล่อม - กระต้อม - น้ำ” จึงเสมือนใบเบิกทาง หรือแสดงความเป็นกวีของ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

กำเนิด ณ กระต้อม เคียงลอมฟาง
สองมือแม่โอบอุ้มละมุนละไม
เพลงสายลมกลมกล่อมกระต้อมแผก
เพลงสายธารเบิกบานตระการ-พิศ

วันแดดอุ่นรางข้างสว่างไสว
รินหลังใจ-สายธารผสานชีวิต
เพลงน้ำนมข้าแรกแทรกทรวงจิต
ทุกเพลงหลอมณภูมิชีวิตนี้-ฯ
เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2538 : 10)

อาจเพราะความผูกพันอยู่กับสายน้ำ การสำนึกในถิ่นที่เกิดที่เคยอาศัย “แม่น้ำเดียวกัน” จึงเสมือนเป็นเครื่องยืนยันว่า ธรรมชาติเป็นส่วนสำคัญต่อการหล่อหลอมความเป็นกวีในตัวของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ และฉากบรรยากาศสถานที่ยังเป็นสิ่งที่เรวัตร์ผูกพันอย่างแนบชิด ดังจะเห็นจากคำที่ขีดเส้นใต้ การบรรยายผ่านบทกวีของเรวัตร์ จะเห็นว่าความหลากหลายทางศาสนาและเชื้อชาตินั้นหาใช่สาเหตุของความขัดแย้งไม่ หากแต่ความหลากหลายดังกล่าว สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุกดุจสายน้ำที่ไหลมารวมกันเป็นแม่น้ำสายเดียวกัน ขณะเดียวกันคำที่ว่า หมู่บ้านเก่าแก่ – แม่น้ำชรา ยังสะท้อนให้เห็นถึงวันเวลาอันยาวนาน กับความผันผุกของวิถีชีวิตผู้คนกับสายน้ำที่คอยหล่อเลี้ยง ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

หมู่บ้านเก่าแก่ – แม่น้ำชรา
สิ่งใดใครสร้างข้างในเรา?

เสียงสวดภาวนา ณ วัดเก่า
เทือกเถาเหล่ากอเฉพาะตน?

เหนือคือโบสถ์วัด – ไต้มีสยิด

ศาลเจ้าแม่กวนอิมยังยืมยล

พืชไม้สวนครัวแทนรั้วล้อม

อันเอื้อเหนือไต้ไปเจือจาน

เคียงข้างโบสถ์คริสต์เชื่อมติดถนน

ศาลพระพรหมบานบนดลบันดาล

กลิ่นครัวยั่วย้อมทั่วห้อมย่าน

แตกกอดต่อกันผ่านรากลึก

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 88)

จากกวีนิพนธ์ นักชีวิต (20) จะเห็นว่าเรวัตร์บอกเล่าเรื่องราวของ “คนสวน” และ “เจ้าบ้าน” ผ่านท่วงทำนองของความพันผูก อาจกล่าวได้ว่า “คนสวน” ในที่นี้ก็คือตัวของเรวัตร์เอง และ “เจ้าบ้าน” ก็คือ ธรรมชาติที่แวดล้อมตัวของ “คนสวน” หรือ “ตัวของเขา” เอง จากประโยคขึ้นต้นบทกวีที่ว่า “วัน-วันสนทนากันน้อยถ้อยคำ อันหมายถึงคนสวนกับเจ้าบ้าน” จึงเสมือนเป็นความเปรียบในเรื่องของการพูดคุยผ่านถ้อยคำสนทนา แต่หากพิจารณาในบริบทที่เรวัตร์บอกเล่าในบรรทัดถัดมาจะพบว่า การพูดคุยกันด้วยความรักและอารมณ์แห่งความผูกพันรู้สึก อาจไม่ต้องใช้คำใดในการสนทนา เพราะถ้อยคำนั้นมันได้หลอมรวมกันแล้วในทุกเมื่อเชื่อกันระหว่างคนสวนกับเจ้าบ้าน ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

วัน-วันสนทนากันน้อยถ้อยคำ

อันหมายถึงคนสวนกับเจ้าบ้าน

ที่ระเบียงชานหรือลานดอกไม้

ในพายุฝนหรือพายับแดด

ในแวดล้อมของมวลใบไม้

ในเสียงขันขานของไก่และเพลงนก

ในลมตกและคืนดาว

ในเสียงโฆษณาของรถขายกับข้าวและสินค้านานา

ในสำเนียงพูดของชาวกัมพูชา

ซึ่งเป็นแรงงานผ่านแนวชายแดน

ในเสียงปิ่นของนักล่าสัตว์แห่งทุ่งไร่และภูเขา

และในเรื่องเล่าของหมู่บ้านกำเนิดใหม่

ซึ่งศิลปินทั้งห้าชื่อนั้นสันตะเทือนสะท้านใจ

สนทนากันน้อยนิดในเรื่องอะไร?

ลูกไทรสุกและฝูงนก

ดาวหิ่งห้อยในคืนดึก

ก่อนปล่อยให้ความนิ่งนึ้กจ่านรรจ์

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 55-56)

3.3.1.2 การเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ตัวตนของเร่วัตถุที่มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใน เป็นความผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตั้งแต่วัยเยาว์ ที่หล่อหลอมให้เขาได้เรียนรู้ และทำความเข้าใจในความลับของธรรมชาติอันบริสุทธิ์ ไม่ว่าจะเป็นการทำ ความเข้าใจต่อธรรมชาติว่า ธรรมชาติคือความงามบริสุทธิ์ ธรรมชาติคือผู้เลี้ยงดู ผู้โอบอุ้ม เกิดการ เรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ เกิดการมองธรรมชาติในแบบองค์รวม การตระหนักถึงภูมิ ปัญญาเชิงนิเวศแบบดั้งเดิม จนนำไปสู่การค้นพบ การหยั่งรู้ธรรมชาติ และมีความเข้าใจในบริบท ใจความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมองผ่านหลักคิดโดยให้ธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง ดัง จะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

การบอกเล่าถึงภูมิปัญญาดั้งเดิมหรือที่เรียกกันว่า (Treditional Ecological Knowledge / TEK) ควรที่จะศึกษาและนำมาใช้วิเคราะห์งานกวีนิพนธ์ของเร่วัตถุเป็น อย่างยิ่ง เพราะการแทรกเนื้อความรู้ความคิดภูมิปัญญาตลอดจนองค์ความรู้ดั้งเดิมลงใน งานกวีนิพนธ์ของเร่วัตถุ พันธุ์พืชพันธุ์ยังแฝงฝังถึงการตระหนักต่อธรรมชาติ ในแง่ของ การพึ่งพาอาศัยและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ทั้งยังเป็นการบอกเล่าถึงภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้ที่ถูกถ่ายทอดต่อกันมาจากรรพชนคนรุ่นก่อนดังในกวีนิพนธ์ นกชีวิต (2) ที่ว่า “มวล์ไม้ต่างผลิดอกออกผลมากล้นเกินปกติ คนสวนพยากรณ์ว่าปีนี้จะแล้งจัด เหล่าไม้จึงกระจายเผ่าพันธุ์ออกไปให้มากที่สุด ก่อนที่พายุฤดูร้อนจะมาเยือนในเดือน เมษายน” ถือเป็นการสังเกตความเป็นไปของธรรมชาติ ทำให้คนสวนสามารถพยากรณ์ล่วงหน้าได้ว่าปีนี้จะแล้งจัด เพราะสังเกตเห็นมวล์ไม้ผลิดอกออกผลมากผิดปกติ การ เรียนรู้ธรรมชาติจึงถือเป็นวิธีการหนึ่งของการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ดังที่ สาทิศ कुमार ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ธรรมชาติว่า “การย่ำเดินไปในฐานะนักษจักริก เพื่อการฟื้นฟูจิตวิญญาณ การเดินไปในธรรมชาติคือการทำสมาธิและสวดภาวนาของฉันทน์ แมกไม้สูงใหญ่และทิวเขาตระหง่านคือโบสถ์วิหารสำหรับฉันทน์ ฉันทน์ไม่มองขึ้นไปบนฟ้าเพื่อ เสาหาสวรรค์วิมาน สวรรค์ของฉันทน์อยู่ตรงนี้ บนโลกนี้ เมื่อเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ ฉันทน์เกิดความเกษมศานต์และเกิดปัญญา” สาทิศ कुमार (2556 : 37) ดังในเนื้อความ กวีนิพนธ์ (นกชีวิต (2) ที่ว่า

มวล์ไม้ต่างผลิดอกออกผลมากล้นเกินปกติ
คนสวนพยากรณ์ว่าปีนี้จะแล้งจัด
เหล่าไม้จึงกระจายเผ่าพันธุ์ออกไปให้มากที่สุด
ก่อนที่พายุฤดูร้อนจะมาเยือนในเดือนเมษายน
กราดเกรี้ยวของฟ้าเบื้องบนและลมฝน

ต้นไม้ใหญ่น้อยภายในสวน
ต่างกอดเกี่ยวประคองปลอบโยนซึ่งกัน
พรั่งพรูของเม็ดน้ำพลันเหือดหาย
ในเนื้อดินอันแห้งผาก
หลังพายุ,
จักจั่นนับพันนับหมื่นพากันกรีดปีกจนหูดับ
นกเล็กๆ ต่างเริงร่าดื่มซับหยदनน้ำน้อยๆ บนใบไม้
ถามว่ามนุษย์จะดำรงอยู่เยี่ยงใด
ในความแล้งร้ายและเหล่าพายุที่โถมเข้าทำลาย
ท่ามกลางสวนภายในที่แห้งผาก

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 21-22)

การเชื่อมโยงตัวตนเข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเอกภาพทั้งหมดของเรวัตร์ ถือเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของเขา ที่พบเห็นได้ในงานกวีนิพนธ์ของเขา อันเป็นการศึกษา ทำความเข้าใจ เรียนรู้จากธรรมชาติ จนเกิดการหยั่งรู้ในปรัชญา มองเห็นถึงความงดงาม ความบริสุทธิ์ของธรรมชาติ ดังในกวีนิพนธ์ นกชีวิต (3) ที่เรวัตร์บอกเล่าถึงเรื่องราวของชีวิตนกกระเจี๊ยบฝ้ายที่สร้างรังรังบนต้นสารภี “เสียงร้อง ‘ชีวิต-ชีวิต’ นั้นแจ่มใสเหมือนประกายแดด” อันเป็นการนำเสนอตัวตนในระดับการตระหนักรู้ในระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง เป็นระดับที่ตัวตนนั้นได้ขยายไปยังสรรพสิ่งอย่างกว้างขวาง คือ การรับรู้ที่ว่าตัวเราก็คือผู้อื่น ทุกสรรพสิ่งสรรพชีวิตคือหนึ่งเดียวกัน ไม่ว่าจะระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เหล่าสรรพสัตว์ พืชพันธุ์ แม่น้ำ ภูเขา ทะเล ผืนดิน และโลกดั่งที่นาสรี เรียกว่าการประจักษ์แจ้งในตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) หรือการสำนึกในตัวตนที่กว้างขวาง (wide identification) กานมณี ภูภักดี (2547 : 56) และยังสอดคล้องกับแนวความคิดของสาทิศ कुमार ที่ว่าด้วยการเชื่อมโยงตนเองกับสรรพสิ่งว่า “เวลาที่ฉันเดินฉันจะเชื่อมโยงเข้ากับผืนโลก กับอากาศ กับแมกไม้ กับแสงอาทิตย์ กับดอกไม้ กับเห็ดรา กับนกกา ฉันเชื่อมโยงกับเอกภาพทั้งหมด ไม่แบ่งแยกเป็นสอง ฉันเป็นหนึ่งเดียวกับเอกภาพเต็มเปี่ยม สอดประสาน นี่คือเหตุผลที่นักจาริกใช้วิถีเดินเท้าเป็นส่วนใหญ่” สาทิศ कुमार (2556 : 37) ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

นกกระเจี๊ยบฝ้ายช่วยกันสร้างรังรังน้อย-น้อย
บนต้นสารภี
เสียงร้อง ‘ชีวิต-ชีวิต’ นั้นแจ่มใส
เหมือนประกายแดด
เบื้องล่างคือลานดิน

ซึ่งถูกห่มคลุมด้วยพรหมนุ่มของดงดอกไม้
 ดอกดวงสีเหลืองเล็ก-เล็ก
 ราวดวงดาวในคืนข้างแรม
 ผุ้งหิ่งห้อย-หิ่งห้อยอยู่ตลอดทั้งวัน
 จากดอกนี้ไปดอกนั้น
 เช่นเดียวกับเหล่าผีเสื้อ
 แมลงภู่มด และกิ้งก่า
 ลูกแมวนอนหมอบมองอยู่ริมระเบียง
 เสียงโหมบัยกังวานไหวในสายลมรำเพย
 กลิ่นน้ำค้างยังคงเอื้อระเหยอยู่ตามพุ่มพฤษภ

 ด้วยกรอบคิดอันคับแคบ
 อย่าฉีกยามเช้าของเธอ
 อย่าฉีกยามเช้าของฉัน
 ปลอ่ยให้บทกวีกังวานไหวอยู่ในเรา
 ด้วยชีวิตนั้นแสนสั้นนัก
 คนสวนหย่อนกายลงในเปล
 พลากร้องเสียงกระเจี๊ยบคู่กัน
 ชีวิต-ชีวิต.

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 23-25)

การฉายภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ จนเกิดการ
 ประจักษ์ในความสัมพันธ์อันเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ ถือเป็นลักษณะเด่นในกวีนิพนธ์ที่เรวัตร์ที่
 พยายามบอกเล่าท่วงทำนองจากการได้เรียนรู้จากธรรมชาติ อันนำไปสู่การค้นพบว่า ธรรมชาติกับ
 มนุษย์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถือเป็นการประจักษ์แจ้งในตัวตนแห่งเขา ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิด
 ของกอบกาญจน์ ภิญโญมารค ที่กล่าวถึง การฟื้นฟูจิตวิญญาณมนุษย์ด้วยการเรียนรู้ธรรมชาติ ผ่าน
 งานกวีนิพนธ์ “คนสอยดาว” ของศักดิ์ศิริ มีสมสืบ ว่า การยกระดับจิตวิญญาณด้วยการเรียนรู้จาก
 ธรรมชาติ นำไปสู่การค้นพบว่า ธรรมชาติกับมนุษย์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ชีวิตที่พึงปรารถนาใน
 ระบบคิดของกวีจึงหมายถึง ชีวิตที่ดำเนินตามครรลองธรรมชาติ หรือครรลองของหลักธรรมอย่าง
 กลมกลืนเรียบง่าย และดำรงความเป็นอิสระแห่งจิตวิญญาณ ไม่ต่างจากสรรพสิ่งที่ล้วนแต่มุ่งเดินไปใน
 เส้นทางสายนี้ กอบกาญจน์ ภิญโญมารค (2554 : 282) ดังในกวีนิพนธ์ นกชีวิต (11)

เติบโตจากเลือดเนื้อของผู้อื่น
ไม่เคยรับรู้พายุร้าย หรือฤดูแล้งอันทรมาน
ไม่ร่วมหยั่งราก ไม่อยากต้อยอด
เพียงกอดกระหวัดและปลอมปน
เคยไหม?
ยืมไม่เต็มยืม
อืมไม่เต็มอืม
เจ้านกกาฝากเอ๋ย...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 41)

การศึกษาสัจธรรมจากธรรมชาติของเรวัตร์ ถือเป็นการเรียนรู้และสร้างความสัมพันธ์ประการหนึ่งที่เรวัตร์มีต่อธรรมชาติ เสมือนเป็นการประจักษ์ในธรรมชาติแห่งตัวตนของเขาที่ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของสรรพสิ่ง อันสอดคล้องกับแนวความคิดของกอบกาญจน์ ภิณฑุมารค ที่ว่า คุณค่าของการดำเนินชีวิตอย่างกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ และการมีดวงตาเห็นธรรมคือโอกาสที่จะ “อ่าน” สัจจะในธรรมชาติได้อย่างทะลุปรุโปร่งและเข้าใจลึกซึ้งความรู้อันนำไปสู่การตระหนักถึงปลายทางของชีวิต กอบกาญจน์ ภิณฑุมารค (2554 : 201) จากวินิพนธ์ นักชีวิต (16) จะเห็นว่าเรวัตร์ได้ทำการ “อ่าน” สัจจะในธรรมชาติอย่างเข้าใจลึกซึ้งเข้าใจ เป็นการแสดงความสามารถด้วยการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันมากกว่าจะเป็นการเรียนรู้เพื่อจะครอบครอง ดังในเนื้อความวินิพนธ์ที่ว่า

หวั่นคำของท้องฟ้าหมาดฝน
อิงอวลเสียงกบ อึ่ง เขียด และคางคก
ในบริเวณสระเรือกที่น้ำแห้งเหือดมานานปี
เปิดไฟหน้ากระท่อมทิ้งไว้
ฝูงแมลงเม่ามาไฟดูคล้ายดอกไม้กลีบบางปล่านบิน
รุ่งเช้าฝูงมดง่ามซึกแถว
พากันคาบรังไร้ปีกของเหล่าแมลงเม่าเข้ารูรัง
ทางเขนโอบลงจิกทิ้งเหล่าหนอนในดงหญ้า
งูสิงไล่ล่าคางคกมาหยุดชะงักบริเวณหน้ากระท่อม
คนสวนผูกคอตายจากเปลผ้าด้วยอารมณ์ตกใจ
มิได้มีเจตนาจะช่วยเหลือผู้ถูกล่า
ทั้งมิใช่จะเช่นฆ่าผู้เลื้อยไล่
ทว่างูสิงตัวนั้นทำได้เพียงสบตากับคนสวน
ก่อนเลื้อยหนีหลบไป

ในชั่วอึดใจหลังหายตระหนก
 คางคกจึงกระโดดหนีเข้ารกไปเช่นกัน
 จากกลิ่นหายใจจึงพอรูมหายใจ
 ขณะดวงตะวันไต่ฟ้าสูงขึ้นไป
 ไม่ร่วมรับรู้...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 49)

การเรียนรู้โลกและชีวิตผ่านประสบการณ์ของเรวัตร์ถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของเขา ที่บ่งบอกได้ถึงความเป็นตัวตนแห่งเขา คุณค่าของธรรมชาติจึงไม่ใช่เพียงการหล่อเลี้ยงชีวิต แต่ยังคงคุณค่าของบุคคลและสังคม กอบกาญจน์ ภิณฑุมารค (2554 : 283) ดังในกวีนิพนธ์ นักชีวิต (18)

ตั้งแต่เช้าแล้ว

ที่แมวหนุ่มนอนหมอบจ้องอยู่ริมชาน

บนยอดไม้คือทางเขนบ้าน

นานนานจึงโฉบลงสู่เบื้องพื้น

ก่อนโผขึ้นที่เดิมพร้อมตัวแมลงตัวหนอน

นำไปป้อนลูกน้อยที่เพิ่งฝึกบิน

พร้อมส่งเสียงสดใส

ราวหยาดน้ำค้างตามพุ่มไม้ใบหญ้า

เสียงนั้นอาจกำลังสั่งสอนลูกน้อย

ทั้งคอยร้องเตือนต่อสัตว์แปลกหน้า

ต่อดวงตา ต่อหนวด ต่อหางที่กระดิกเบาๆ

หรืออาจเป็นเสียงยั่วเย้าเจ้าแมวขี้อายผู้ไม่มีปีกบิน

จวบจนกระทั่งเที่ยงวัน

แมวหนุ่มจึงลุกขึ้นบิดขี้เกียจ

เดินไปกินอาหารเม็ดในชาม

ก่อนกระโดดขึ้นบนตั่งหนังสือ

แล้วล้มตัวลงนอนทอดถอนใจ

ในความหลับ, คนสวนเห็นมันขยับสองขาหน้า

ทำท่าคล้ายกระพือปีกทั้งสอง

พลางร้อง จีบ จีบ...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 51-52)

คงไม่แปลกถ้าจะกล่าวว่า ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้หล่อหลอมความเป็นตัวตนของเขา ทั้งความรู้และความรู้สึกอันบริสุทธิ์ จากที่เมื่อก่อนเรวัตร์อาจเคยมองธรรมชาติโดยใช้ตัวเองเป็นศูนย์กลาง หากแต่พิจารณาผ่านงานกวีนิพนธ์ของเขาในปัจจุบันจะพบว่า เรวัตร์ได้เปลี่ยนการมองใหม่ โดยการให้ธรรมชาติเป็นศูนย์กลางบ้าง และจากการมองดังกล่าว ทำให้เรวัตร์เข้าใจบริบทแวดล้อมมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเข้าใจถึงความสัมพันธ์ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน เกิดการตระหนักรู้ในหลักสัจธรรมที่ว่า ธรรมชาติคือสรรพสิ่ง คือผู้โอบอุ้ม จากกวีนิพนธ์ นักชีวิต (19) จะเห็นว่า การบอกเล่าเรื่องราวผ่านงานกวีนิพนธ์ของเขาจะเรื่องทีละเอียดย่อย หากแต่เราพิจารณาถึงเหตุและผลแล้วเราจะพบว่ากวีนิพนธ์ชิ้นดังกล่าวไม่เพียงแต่แผ้วถางสวนหัวใจภายในของเรวัตร์เท่านั้น แต่มันยังช่วยถากถางสวนหัวใจของผู้ผู้อ่านอีกด้วย ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

ไทรสาวหน้าเรือนชักชวนฝูงนกมาเรียงร้องแต่เช้าตรู่

ด้วยลูกผลอันดั้นดก

เป็นอาหารของเหล่านกตลอดฤดู

แม้เรือนต้นจะสูงเพียงสามวา

แต่ทว่าบ่วงรากลกลับเดินทางไปยาวไกล

ด้วยแรงบันดาลใจ คือแหล่งน้ำ

ข้ามไกลไปสู่ดลห้ำ

ขณะที่รากใกล้ๆ ก็วางขุมกำลังไปทั่วบริเวณบ้าน

บ้างมาจ่อรออยู่ใต้ชานล้างจานชาม

บ้างลุกลามเข้าไปในรอยร้าวของโถงน้ำฝน

ก่อนที่คนสวนจะค้นพบว่าฤดูแล้งหนนั้น

น้ำได้หายไปหนึ่งโถง

จะโกรธก็ไม่ใช่ ทำได้เพียงดึงรากออกมา

แล้วจัดการยาปูนรอยร้าวให้เรียบร้อย
 แต่แม่ไทรสาวน้อยก็ยังคงระรื่น
 มิหนำซ้ำยังยุยงให้เหล่านกส่งเสียงหัวเราะเยาะเย้ย
 และมีต้องตกอกตกใจไปหรือ
 หากตื่นขึ้นมาในเช้าหนึ่ง
 แล้วพบว่าหม้อต้มจิตที่เผลอวางทิ้งไว้ในครัว
 เมื่อหัวค่ำวันวาน
 ไม่หลงเหลือน้ำติดกันหม้อสักหยด!

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 53-54)

‘หากบทกวีแตกผลอยู่ข้างในตัวเรา แล้วมีเหตุผลสามัญอันใดกันเล่าที่เราจะไม่ถนอมรัก และหล่อเลี้ยงมันไว้ เพื่อที่วันหนึ่ง มันจะเติบโตงาม หยั่งราก หยัดต้น แตกกิ่งก้าน แล้วให้ดอกผลหวาน หอมแก่ชีวิต-ชีวิตอันประาะบาง’ จากเนื้อความของกวีนิพนธ์ นักชีวิต (25) ข้างต้น จะเห็นว่า กวีนิพนธ์ ในความหมายของเรวัตร์ หาใช่เพียงถ้อยวลีที่ถูกผลิตสร้างผ่านรูปแบบของภาษา ผ่านท่วงทำนองฉันทลักษณ์ไร้ฉันทลักษณ์ คำครูลหุ หากแต่มันยังหมายรวมถึงความหมายแห่งจิตวิญญาณการประจักษ์แจ้งในตัวตน ที่หลอมรวมกลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เฉกเช่นการยกระดับจิตวิญญาณด้วยการเรียนรู้จากธรรมชาติ นำไปสู่การค้นพบว่า ธรรมชาติกับมนุษย์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ชีวิตที่พึงปรารถนาในระบบคิดของกวีจึงหมายถึง ชีวิตที่ดำเนินตามครรลองธรรมชาติ หรือครรลองของหลักธรรมอย่างกลมกลืนเรียบง่าย และธำรงความเป็นอิสระแห่งจิตวิญญาณ ไม่ต่างจากสรรพสิ่งที่ล้วนแต่มุ่งเดินไปในเส้นทางสายนี้ กอบกาญจน์ ภิญโญมารค (2554 : 282) ซึ่งกวีนิพนธ์ขึ้นดังกล่าว ยังนำเสนอตัวตนแห่งการประจักษ์แจ้งของเรวัตร์ผ่านการเรียนรู้ธรรมชาติได้อย่างลุ่มลึกและเข้าใจในความหมายของความสัมพัทธ์ดังกล่าว ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

เด็กหนุ่มผู้หนึ่งนั่งปรับทุกข์กับคนสวน
 เดินทางเข้าไปสู่โลกด้านใน
 ท่ามกลางมิ่งไม้จันทรรจ

.....
 เด็กหนุ่มพูดถึงความมั่นคงของชีวิตและการทำงาน
 ในขณะหัวใจโหยหาวิถีทางของกวีนิพนธ์
 สับสนอยู่บนทางแพร่งแห่งการเลือก
 ระหว่างผิวเปลือกกับแก่นแกน
 คนสวนเหมือนพูดกับตนเอง-
 ‘หากบทกวีแตกผลอยู่ข้างในตัวเรา

แล้วมีเหตุผลสามัญอันใดกันเล่า
ที่เราจะไม่ถนอมรักและหล่อเลี้ยงมันไว้
เพื่อที่วันหนึ่ง
มันจะเติบโต ราก หยั่งราก หยัดต้น แตกกิ่งก้าน
แล้วให้ดอกผลหวานหอมแก่ชีวิต-
ชีวิตอันเปราะบาง'

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 65-67)

การนำเอาภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้ดั้งเดิมมานำเสนอผ่านงานกวีนิพนธ์ถือเป็นลักษณะเด่นอีกประการของเรวัตร์ ทั้งนี้ เหมือนเป็นการบอกเล่าผ่านสัมพันธ์ (Intertextuality) การประกอบสร้างระหว่างตัวบทเข้าด้วยกัน ในที่นี้จะเห็นว่าผลของการนำเอาตัวบทซึ่งถือเป็นองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาดั้งเดิม นำมาบอกเล่าผ่านงานกวีนิพนธ์ดังกล่าว ทำให้กวีนิพนธ์ชิ้นนี้กลายเป็นทั้ง “กวีนิพนธ์แห่งความรู้” และ “กวีนิพนธ์แห่งความรู้สึก” อันหลอมรวมกัน การใช้องค์ความรู้เชิงนิเวศแบบดั้งเดิมหรือที่เรียกกันว่า (Treditional Ecological Knowledge : TEK) คือ ความรู้และการหยั่งรู้ที่ได้มาจากการสังเกตอย่างกว้างขวาง เกี่ยวกับพื้นที่หรือตระกูลและสายพันธุ์อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจ หรือใช้ทำนายเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในช่วงชีวิตของบุคคลที่เหลือนอยู่ ความรู้ดังกล่าวได้รับการสั่งสม ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง มีความเป็นพลวัตยืดหยุ่นได้ เป็นระบบการจัดการเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมานานแล้ว ทั้งยังมีความเกี่ยวข้องกับการรักษาระบบนิเวศอีกด้วย (Huntington and Mymrin, 1995, อ้างใน ธัญญา สังขพันธานนท์ (2556 : 57) ดังในกวีนิพนธ์ นกชีวิต (27)

ยินเสียงคางคกในห้วงหัวค่ำ
ผู้เผยความลับของธรรมชาติ
เพรียกขานว่าฝนจะมาเยือน
ปล่อยให้สัตว์ประเสริฐบางตัว
อัศจรรย์ใจ!

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 69)

ในความเงียบ, สรรพสิ่งกำลังจำนนรอ หากคุณเงี่ยหูฟังอย่างตั้งใจ คุณจะได้ยินเสียงหัวใจของคุณกำลังพูดว่า... จากกวีนิพนธ์ นกชีวิต (36) จะเห็นว่าการศึกษาสัจธรรมจากธรรมชาติของเรวัตร์ เหมือนเป็นการประจักษ์ในธรรมชาติแห่งตัวตนของเขาที่ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของสรรพ

สิ่ง การสังเกตดูฝูงมดแดง ลอบฟังฝูงผึ้งพูดคุย ได้ยินเสียงหัวเราะของใบไม้ เสียงบานหน้าต่างทักทาย กับสายลมและแสงแดด อาจฟังดูเป็นเรื่องที่เหลือเชื่อเหนือจริง หากพิจารณาผ่านแนวความคิดตัวตนกับการประจักษ์แจ้งแล้วจะพบว่า เรวັตร์ไม่ได้กล่าวเกินจริงเลย หากแต่เป็นการถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันสอดคล้องกับแนวความคิดของกอบกาญจน์ ภิญโญมารค ที่ว่า คุณค่าของการดำเนินชีวิตอย่างกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ และการมีดวงตาเห็นธรรมคือโอกาสที่จะ “อ่าน” สัจจะในธรรมชาติได้อย่างทะลุปรุโปร่งและเข้าใจลึกซึ้ง ความรู้อันนำไปสู่การตระหนักถึงปลายทางของชีวิต กอบกาญจน์ ภิญโญมารค (2554 : 201)

ฝูงมดแดงขณะชักแถวทำงานนั้นไม่พูดคุยกันเลย

เหมือนกับพวกพลทหาร

ที่กำลังถูกฝึกระเบียบแถวอย่างเข้มข้น

อยู่ในสนามทรายร้อนระอุ

ต่างกับผึ้งที่พูดคุยกันอิงคะนิง

ทำราวกับว่าเพิ่งได้เห็นได้สัมผัสกับทุ่งดอกไม้

เป็นครั้งแรกในชีวิต

.....

เสียง เสียง เสียง ...

ในความเงียบ, สรรพสิ่งกำลังจันรรจ์

หากคุณเงี่ยหูฟังอย่างตั้งใจ

คุณจะได้ยินเสียงหัวใจของคุณกำลังพูดว่า...

เรวັตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 92-93)

ด้วยเป็นคนชอบสังเกตธรรมชาติเป็นพื้นฐาน และการที่เรวັตร์ถือกำเนิดและเติบโตในบริบทที่แวดล้อมด้วยสังคมชนบท สังคมเกษตรกรรม รวมถึงประสบการณ์วัยเยาว์ที่หล่อหลอมตัวตนของเขา การบอกเล่าเรื่องราวผ่านงานกวีนิพนธ์ของเขาจึงล้นปรี่ไปด้วยภาพความพันผูกของตนเองที่มีต่อธรรมชาติ และยิ่งถือเป็นสิ่งยืนยันได้ว่า การพูดคุยกับธรรมชาติ หรือการ “อ่าน” สัจจะในธรรมชาติ ดังที่ กอบกาญจน์ ภิญโญมารค ได้กล่าวไว้ในเรื่องของคุณค่าของการดำเนินชีวิตอย่างกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ จึงเสมือนกับการมีดวงตาเห็นธรรม มองเห็นและเข้าใจธรรมชาติได้อย่างทะลุปรุโปร่ง และเข้าใจลึกซึ้งความรู้อันนำไปสู่การตระหนักถึงปลายทางของชีวิตกอบกาญจน์ ภิญโญมารค (2554 : 201) หรือการประจักษ์แจ้งในตัวตนนั่นเอง ดังในกวีนิพนธ์ นกชีวิต (39)

เหนื่อยล้ามาจะต้องการสิ่งใด
 ข้าวสักจาน น้ำสักจอก
 รื่นรมไม่ให้อึกเปลวบน
 หรือเพียงเก้าอี้โยกที่ริมระเบียง
 ฝ้าฟังเสียงสายลมจากรังกับใบไม้
 เพลงภูผาซบกล่อมสรวบ
 มีแมวสักตัวเฝ้าคลอเคลีย
 พลาญพุด
 พุดอย่างเพื่อนเก่าที่ไม่ได้พบเจอกันมานาน
 มินกนางเขนบ้านแอบมองอยู่ในพุ่มใบ
 ลมหายใจของฤดูหนาวสีขาวดั่งสีของควันไฟ
 วังไล่เลาะไปตามสุขทุกข์พุ่มพฤกษ์
 อีกครู่สายแดดจึ่งหลังรินลงมาเป็นสายธารสีทอง
 บางใสเหมือนปีกแมลงปอ
 หลากท่วงผืนแผ่นดินใต้โค้งฟ้าสีน้ำเงิน
 เหมาะแก่การผิงตากที่นอน
 และเปิดทุกประตูหน้าต่างของกระท่อม
 พลันโอบายดินเผารูปดวงดาวดวงจันทร์
 ที่เธอมอบให้มา
 ซึ่งแขวนอยู่ข้างบานหน้าต่างข้างโต๊ะหนังสือ
 กักกวานไหวเป็นบทเพลงฤดูหนาว
 หยดให้น้ำเย็นนิ่งอยู่ในกรอบประตู
 แล้วความรักก็เล่าเรื่องราวต่างๆ ให้ฉันฟัง...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 96-97)

‘ฉันจะเริ่มต้นชีวิตและการทำงาน ในเช้าวันนี้ด้วยความรัก’ เพื่อเมื่อถึงฤดูใบไม้ร่วงแห่งชีวิต
 อ้อมแขนของผืนแผ่นดินจะกางออกโอบรับ เพื่อภavanaและรำลึกถึงชีวิตที่ดีงามร่วมกัน... การอ่าน
 สัจจะในธรรมชาติถือเป็นการเรียนรู้และทำความเข้าใจเพื่อกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ จาก
 เนื้อความข้างต้นจะเห็นว่าเรวัตร์มองธรรมชาติด้วยความรักและความเคารพ มองด้วยความตระหนักรู้
 ในความเปลี่ยนแปลงแห่งสรรพสิ่ง อันเป็นการมองในระดับของการประจักษ์แจ้งในตัวตนที่แท้จริง
 การที่เรวัตร์บอกเล่าเรื่องราวผ่านงานกวีนิพนธ์ นกชีวิต (41) ผ่านภาพฤดูกาลนั้นคือ ฤดูหนาว อันเป็น
 ฤดูกาลหนึ่งที่เรวัตร์ฝันผูกมาแต่เด็ก การบรรยายถึง ใบไม้ร่วงพร้อมกับซ่อนความหมายถึงชีวิต จึงถือ
 เป็นการประจักษ์แจ้งในตัวตนที่ไม่จรัสยั่งยืน การเลือกที่จะยืนยันในความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ

จึงเป็นวิธีการเดียวที่เรวัตร์ได้สัมผัสเรียนรู้และเลือกแล้ว “เมื่อถึงฤดูใบไม้ร่วงแห่งชีวิต อ้อมแขนของผืนแผ่นดินจะกางออกโอบรับ เพื่อภาวนาและรำลึกถึงชีวิตที่ติงามร่วมกัน... ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

ในฤดูหนาวใบไม้ร่วงลงทั้งวันคืน
ธารน้ำค้างไหลเลาะไปในทุ่งดอกไม้
เสียงใบไม้ร่วงกระซิบแผ่วเบา
แสงแดดจัดจ้าเหลือเกิน
ท้องฟ้าสีครามนั้นโปร่งโล่งแลสูงลิบ
ธารน้ำค้างระเหยหายไปในยามสาย
เหล่าแมลงต่างทำความสะอาดเนื้อตัว
และนอนนิ่งอยู่บนระเบียบของอายุแดดอุ่น
งูบางชนิดทั้งคราบไ้บนผืนดิน
ราวกับถอดเสื้อกันหนาวออกผึ่งแดด

.....

ใบไม้ร่วงลงทุกวัน
อย่าตระหนกตกใจไปเลย
หากข่าวคราวความตายของปวงญาติผู้ชรา
จะเดินทางมาถึง
สงบนิ่งเช่นนกกระแวนหางบ่วง
ผู้มุ่งห่มอาภรณ์สีดำ บนยอดสูงของเสลานั้นเกิด
พลางปณิธานกับตนว่า
‘ฉันจะเริ่มต้นชีวิตและการงาน
ในเช้าวันนี้ด้วยความรัก’
เพื่อเมื่อถึงฤดูใบไม้ร่วงแห่งชีวิต
อ้อมแขนของผืนแผ่นดินจะกางออกโอบรับ
เพื่อภาวนาและรำลึกถึงชีวิตที่ติงามร่วมกัน...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 99-100)

การบอกเล่าเรื่องราวในนามของ “คนสวน” ผ่านงานกวีนิพนธ์ “นกชีวิต” เป็นที่น่าสังเกตว่าเรวัตร์คล้ายกำลังบอกกับคนอ่านว่า “คนสวน” ในที่นี้คือ “ตัวตนแห่งเขาเอง” หรือ “คือตัวตนแห่งการประจักษ์แจ้ง” ดังในกวีนิพนธ์ นกชีวิต (43) หากพิจารณาผ่านเนื้อหาของตัวบทจะพบว่า “คนสวน” ก็คือผีบ้า นั่นเอง ผีบ้าที่มีอารมณ์ รัก โลภ โกรธ หลง เยี่ยงมนุษย์สามัญทั่วไป “คืนถ้าจำศีลเกิดผีบ้า คว่ำจอกสุรา ละพวงเนื้อหวาน เฝ้าฟังจิตวิญญูณขานขับ” การบอกเล่าด้วยประโยคดังกล่าว จึง

เสมือนเป็นการเรียนรู้และเข้าใจในธรรมชาติของตนเองและผู้อื่น ก่อนจะหวนคืนสู่อ้อมกอดของธรรมชาติอีกครั้ง ดังในบทที่ว่า “เมื่อกำเนิดใหม่จากซากตาย ค่อยหายใจจากรับน้ำฝน” ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

เครื่องกล้วยสุกเพรียกเรียกนก
แดดต้องลมตกลานบ้าย
พออ่อนอายุในต้นฤดูหนาว
แห่งพฤศจิกายน-พฤศจิกายน
คืนถ้าจำศีลเถิดผีบ้า
คว่าจอกสุรา ละปวงเนื้อหวาน
เผ้าฟังจิตวิญญาณขานขับ
ท่ามกลางสุสานใบไม้สีน้ำตาล
และมโหรีสร้อยเศร้าเหล่าแมลง
ตั้งเพลงกล่อมผี
เมื่อกำเนิดใหม่จากซากตาย
ค่อยหายใจจากรับน้ำฝน

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 103)

การเรียนรู้จากฤดูกาลทั้งสาม คือฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว ผ่านงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ ทำให้งานกวีนิพนธ์ นักชีวิต (45) ดูจะเป็นงานกวีนิพนธ์ที่พยายามบอกแก่ผู้อ่านว่า “เราต่างถือกำเนิดมาจากครรภ์ของธรรมชาติเช่นเดียวกับสรรพสิ่งบนโลกใบนี้” การเรียนรู้และเข้าใจในฤดูกาล จึงไม่ต่างกับการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ดังในเนื้อความที่ว่า “มีหลายครั้งที่เราปฏิเสธฤดูฝนมีหลายหนที่เราโอดครวญต่อการโบกโบยของสายลมหนาว มีหลายคราวที่เราขุ่นเคืองต่อฤดูร้อน แต่สายฝนไม่เคยรังเกียจเราเลย ตรงกันข้าม กลับเรียกเร้าให้เราเปลือยกายออกไป เริงเล่นบนลานสนามเฉกเช่นเมื่อครั้งที่เรายังเยาว์วัย” จะเห็นว่าหากเราเรียนรู้ธรรมชาติและอยู่อย่างเข้าใจเหมือนกับตอนที่เรายังเด็ก อันหมายถึงช่วงวัยแห่งความบริสุทธิ์ของชีวิต เราจะเข้าใจในการเรียนรู้ที่จะ “เคารพ” ธรรมชาติอย่างฉันทมิตร มากกว่าการเรียนรู้ที่จะ “ครอบครองหรือทำลาย” ธรรมชาติอย่างคนไม่รู้จักกัน ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

มีหลายครั้งที่เราปฏิเสธฤดูฝน
มีหลายหนที่เราโอดครวญ
ต่อการโบกโบยของสายลมหนาว
มีหลายคราวที่เราขุ่นเคืองต่อฤดูร้อน

แต่สายฝนไม่เคยรังเกียจเราเลย
 ตรงกันข้าม กลับเรียกเราให้เราเปลือยกายออกไป
 เริงเล่นบนลานสนาม
 เฉกเช่นเมื่อครั้งที่เรายังเยาว์วัย

.....

หลุดพ้นไปจากเปลือกผิวอันตันเขิน
 สู่การเผชิญหน้ากับชีวิตอย่างตรงไปตรงมา
 และนุ่มรับมันอย่างอ่อนโยน แข็งขัน และมั่นคง
 ฤดูกาลต่าง-ต่างไม่ได้บอกเราหรือว่า
 เราควรจะทำอะไร

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 106-108)

จากบทกวี “สดับเสียงผืนดินตฤณชาติ” จะเห็นว่าเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้นำเสนอบทกวีผ่านน้ำเสียง หรือท่วงทำนองของความรัก ทั้งยังมองว่าสรรพสิ่งล้วนยึดโยงกันเป็นหนึ่งเดียว การมองธรรมชาติผ่านงานกวีนิพนธ์ชิ้นนี้ของเรวัตร์ จึงอาจกล่าวได้ว่าเขามองผ่านการตระหนักรู้ในระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง (Self-realization) อันหมายถึงตัวตนเชิงนิเวศ ทุกสรรพสิ่งสรรพชีวิตคือหนึ่งเดียวกัน ไม่ว่าจะระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เหล่าสรรพสัตว์ พืชพันธุ์ แม่น้ำ ภูเขา ทะเล ผืนดิน ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ “สดับเสียงผืนดินตฤณชาติ” ที่ว่า

ให้เรากรกกรกได้ก่อร่าง ซึ่งมีส่วนสรรค์สร้างคือทุกสิ่ง
 สิ่งหนึ่งกับสิ่งหนึ่งล้วนพึ่งพิง ล้วนเกี่ยวกอดมิทอดทิ้งเป็นสิ่งเดียว

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 14)

การมองธรรมชาติแวดล้อมรอบตัวอย่างเข้าใจและเข้าถึงของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จึงทำให้กวีนิพนธ์ของเขาถูกนำเสนออย่างเรียบง่าย ทั้งยังยึดโยงกันเป็นหนึ่งเดียวกับบริบทแวดล้อม ในกวีนิพนธ์ที่ชื่อ “ในแสงแดดสีทองไซ่ของใคร สว่างไสวในเราเท่าเท่ากัน” ถือเป็นกวีนิพนธ์อีกชิ้นที่เรวัตร์เลือกที่จะมองธรรมชาติผ่านงานกวีนิพนธ์ เขามองผ่านการตระหนักรู้ในระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง (Self-realization) โดยมีการสร้างสัญลักษณ์บางอย่างจากชุดคำ เช่น ลมหายใจ, ฤดูกาล, จิตวิญญาณ ชุดคำเหล่านี้ล้วนแต่สร้างความหมายและสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตัวของเรวัตร์ จึงถือได้ว่าเรวัตร์ตั้งใจที่จะซ่อนนัยยะความหมายบางอย่าง ผ่านการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ ด้วยการเรียนรู้ที่จะเคารพ มากกว่าจะเรียนรู้เพื่อการครอบครอง ขณะเดียวกันก็จิตใจเปิด

เปลือยบางอย่าง ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการยืนยันถึงการมองความสัมพันธ์ ความเป็นอันหนึ่งเดียวกันของสรรพสิ่งอย่างเข้าใจ ดังในกวีนิพนธ์ “โนแสงแดดสีทองไซ้ของใคร สว่างไสวในเราเท่าเท่ากัน” ที่ว่า

ลมหายใจเข้าออกบอกเราว่า	ทุกต้นกล้าปรากฏล้วนสดใหม่
จากดินน้ำลมฝนแดดดลไฟ	ต่อเยื่อใยของชีวิตจิตวิญญาณ
ล้วนผ่านการบ่มเพาะอย่างเหมาะสม	ล้วนร้อยเกี่ยวเกลียวกลมผสมผสาน
ล้วนผันเปลี่ยนเรียนรู้ฤดูกาล	ล้วนกันดารร้อนรุ่มและชุ่มน้ำ
เขามองเห็นเช่นนั้นทุกวันคืน	มองเห็นการฟื้นคืนจากพินาศ
เห็นเถายอดทอดสายออกกร่ายรำ	เห็นหย่อมหญ้าถูกย่ำมีย่ำเยง
ค่อยหยั่งรากผากไปไปซ้ำซ้ำ	กิ่งต่อตาก้านต่อกลีบมิรีบเร่ง
เหมือนหัวใจไหวเต้นเช่นนั้นเอง	เป็นบทเพลงเป็นธรรมเป็นธรรมดา

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 17)

ปฏิเสธไม่ได้ว่า “กวีนิพนธ์” สำหรับเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ คือความเป็นอันหนึ่งเดียวกันกับเขา ดังที่เรวัตร์เคยกล่าวถึงทรรศนะว่าด้วยกวีนิพนธ์ของ หมอร์เก ลุยส์ บอร์กเกส ที่ว่า “ข้าพเจ้าแน่ใจว่าชีวิตสร้างด้วยกวีนิพนธ์” ซึ่งหากสังเกตจากงานกวีนิพนธ์ที่ผ่านมาของเขามองเห็นว่าเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้นำเสนอบทกวี ด้วยความรักและความเข้าใจ อันเป็นตระหนักรู้ในระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง (Self-realization) จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ “พื้นที่กวีนิพนธ์” ของเขาจะเป็นพื้นที่เดียวกันกับการใช้ชีวิตของเขานั้นคือ “พื้นที่ใจ” อันหมายรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างเขากับสรรพสิ่งที่อิงอาศัยกันอย่างถ้อยที ดังในกวีนิพนธ์ที่ชื่อ “ชีวิตสร้างด้วยกวีนิพนธ์” ที่ว่า

ชีวิตสร้างด้วยกวีนิพนธ์	โลกเฉพาะเสาะค้นแห่งหนไหน
รากที่ฝังหวังแก่นแกนดินแดนใด	ที่จิตใจลึกซึ่งเป็นหนึ่งเดียว

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 27)

กวีนิพนธ์ที่ชื่อว่า “นับหยดน้ำ” จะเห็นว่าเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้นำเสนอเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนกับฤดูกาลที่ผันผ่าน ซึ่งถือเป็นการมองธรรมชาติอย่างเข้าใจ เรียกได้ว่าเขาได้เรียนรู้ตัวเองผ่านธรรมชาติ และยังได้ค้นพบอีกว่า ทุกสรรพสิ่งต่างมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังที่ สาทิศ กุมาร บอกเล่าถึงเรื่องราวของแม่ ที่กล่าวถึงการเดินไปไร่ก็คือการจาริกแบบหนึ่ง และยังเสริมว่า “ถ้าเราไปไร่โดยการขี่ม้า หรือนั่งบนเกวียนที่มีอูฐลาก เราก็คงสนใจแค่จะไปให้ถึงไร่ แต่ถ้าเรา

เดินเท้าไป ทุกก้าวเดินของเราจะเป็นก้าวอย่างแห่งความสมบูรณ์ ก้าวอย่างแห่งการสำเร็จ ก้าวอย่างสู่การ
ประจักษ์แจ้งในตน” สาทิศ कुमार (2556 : 29) ดังในกวีนิพนธ์ที่ชื่อ “นับหยดน้ำ” ที่เขามองเห็นถึง
ความกลมกลืนของชีวิตและจิตวิญญาณ ที่ว่า

อยู่กับกาลขณะนี้ใช้ที่ไหน
มองเห็นความงามได้ในไม่มี
งามในชั่วขณะของอนันต์
ตกผลึกเป็นนิรันดร์ของวันคืน

นอกจากในถิ่นฐานผसानวิถึ
ท่ามกลางสิ่งที่ไม่จริงไม่ยั่งยืน
ในนานนับหลักพันก็พลันตื่น
ล้วนกลมกลืนกับชีวิตจิตวิญญาณ
เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 31)

ด้วยความเป็น “นักรู้สึก” แบบ เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ การเลือกที่จะบอกเล่า
รายละเอียดผ่านงานกวีนิพนธ์แบบเขา ดังเช่นในกวีนิพนธ์ที่ชื่อ “นับหยดน้ำ” ที่ว่า “ก่อนที่ชีพชีวาจะ
คลาเคลื่อน เช่นไต้เดือนหรือคางคก-นกตัวหนึ่ง ให้ดินน้ำลมไฟได้ตราตรึง ให้แสงทองส่องถึงเป็นหนึ่ง
เดียว” จึงถือเป็นอีกลักษณะเฉพาะตัว ต่อการนำเสนอเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างเขาและธรรมชาติ
อย่างเข้าใจ โดยที่ไม่ลืมที่จะบอกเล่าหรือยืนยันถึงตัวตนเชิงนิเวศภายในตัวเขา

หยุดเรือเปลเท้าต่ำสัมผัสดิน มีรูสึ้นทั้งมวลล้วนกอดเกี่ยว
ทุกหยาดหยดน้ำตาคือยาเยียว เป็นหยดน้ำกลมเกลียวกับจักรวาล

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 31)

การสำนึกในตัวตนที่กว้างขวาง เป็นตัวตนที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับสรรพสิ่ง ของเรวัตร
พันธุ์พิพัฒน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ สาทิศ कुमार ที่กล่าวถึงนิเวศวิทยาเชิงจิตวิญญาณ
(Spiritual Ecology) ว่า “นิเวศวิทยาเชิงจิตวิญญาณชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่ง และ
ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ไม่สามารถที่จะแยกความสัมพันธ์เหล่านี้่ออกจากกันได้ เนื่องจากแต่ละสิ่งล้วนเกี่ยว
กันอย่างใกล้ชิด ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ มนุษย์ควรทำต่อธรรมชาติด้วยความเคารพมิใช่ควบคุม ”
สาทิศ कुमार (2556 : 37) ดังกวีนิพนธ์ที่ชื่อ “ไม่เรียกร้อง” ที่ว่า

ไม่เรียกร้องความรักจากผู้ใด
นกร้องเพลงกล่อมมนุษย์ผู้ดูดพรวน

เพียงสายลมล่องไหวอยู่ในสวน
ทุกเสี้ยวส่วนร้อยรักอยู่พริ้วพร้อม

ไม่เรียกร้องความรักจากผู้ใด
ทุกทุกการเกี่ยวกอบให้นอบน้อม

เสียงแม่น้ำรินไหลนอก-ในถนน
เฝ้าหล่อหลอมมิรู้สิ้นจิตวิญญาณ

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 34)

อาจสรุปได้ว่า การตระหนักรู้ในระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง (Self-realization) ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ในระดับ “ตัวตนกับธรรมชาติ” หรือตัวตนที่ตระหนักในระดับความสัมพันธ์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เป็นการประจักษ์แจ้งในตัวตนที่แท้จริงในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่เป็นไปลักษณะปรองดองและถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน โดยที่เรวัตร์เองได้แสดงให้เห็นว่า ธรรมชาติเป็นเสมือนครู อันสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนเชิงนิเวศของเขา ที่แผ่ขยายไปยังสรรพสิ่งอย่างกว้างขวาง ดังที่นาสส์เรียกว่าการประจักษ์แจ้งในตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) หรือการสำนึกในตัวตนที่กว้างขวาง (wide identification) กานมณี ภูภักดี (2547 : 56) ทั้งนี้ จากการศึกษา พบว่า ตัวตนกับธรรมชาติของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ยังเป็นตัวตนที่มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยปรากฏอยู่ในงานกวีนิพนธ์ 2 ลักษณะ คือ 1. ความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2. การเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวได้ว่า “ตัวตนกับธรรมชาติ” ถือเป็น “ตัวตนแห่งเรวัตร์” ตัวตนหนึ่งที่อยู่ภายใต้การตระหนักรู้ ตระหนักถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งไปโลกใบนี้อย่างเท่าเทียม

3.3.2 ตัวตนกับพุทธศาสนา

คือ ตัวตนในระดับการตระหนักรู้ในระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง (Self-realization) คือ ระดับที่ตัวตนนั้นได้ขยายไปยังสรรพสิ่งอย่างกว้างขวาง ละเอียดลุ่มลึกซับซ้อน หลากหลาย ยิ่งใหญ่ ในทุกมิติทุกกาลเทศะ คือการรับรู้ว่าตัวเราก็คือผู้อื่น ทุกสรรพสิ่งสรรพชีวิตคือหนึ่งเดียวกัน ไม่ว่าจะระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เหล่าสรรพสัตว์ พืชพันธุ์ แม่น้ำ ภูเขา ทะเล ผืนดิน และโลกดังที่นาสส์เรียกว่าการประจักษ์แจ้งในตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) หรือการสำนึกในตัวตนที่กว้างขวาง (wide identification) กานมณี ภูภักดี (2547 : 56) ทั้งนี้ ตัวตนกับ พุทธศาสนา ผู้ศึกษาได้นิยามความหมายของชุดคำดังกล่าวว่า หมายถึง ตัวตนที่ตระหนักในตัวตนที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและพุทธศาสนา เป็นการประจักษ์แจ้งในตัวตนที่แท้จริง ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบว่า ตัวตนกับพุทธศาสนาของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ นั้น เป็นตัวตนที่มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและพุทธศาสนา เป็นการมองถึงความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติและพุทธศาสนาหรือหลักธรรมะ โดยปรากฏอยู่ในงานกวีนิพนธ์หลายลักษณะดังนี้ คือ การมองว่าธรรมชาติคือการเปลี่ยนแปลง (อนิจจัง) สาระของพุทธศาสนาคือความจริงของธรรมชาติ ธรรมชาติคือศาสดา การเรียนรู้กฎเกณฑ์ของธรรมชาติคือการเรียนรู้พุทธธรรม ทั้งนี้ เพื่อ

ชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการทำความเข้าใจในความสัมพันธ์ของธรรมชาติและพุทธศาสนา ผู้ศึกษาได้แบ่งประเด็นในการศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1. ธรรมชาติคือการเปลี่ยนแปลง 2. ธรรมชาติคือศาสนา ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

3.3.2.1 ธรรมชาติคือการเปลี่ยนแปลง

ธรรมชาติคือการเปลี่ยนแปลง หรือ “อนิจจัง” คือ การเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจต่อธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง เป็นการมองธรรมชาติกับพุทธศาสนาที่สละเดียวกัน เป็นแนวทางของการพิจารณาในด้านการนำเสนอตัวตนของเรวัตร์ ที่ใช้ธรรมชาติและพุทธศาสนาเป็นแนวทางของการเรียนรู้ และเข้าใจในหลักธรรมดังกล่าว ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

ความลุ่มลึกในงานกวีนิพนธ์ โดยเฉพาะแนวความคิดในเรื่องธรรมชาติและพุทธศาสนา มีส่วนสำคัญในการผลิตสร้างงานกวีนิพนธ์ “ผลิ” กวีนิพนธ์ขึ้นสำคัญอีกชิ้นของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ในการนำเสนอภาพของธรรมชาติและพุทธศาสนาที่ไหลเนื่องทั้งภายในและภายนอก อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์และตัวตนของผู้สร้างสรรค์งานกวีนิพนธ์ ทั้งยังเป็นการมองเห็นถึงความ เป็นไปของการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ เป็นการเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจต่อธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง เป็นการมองธรรมชาติกับพุทธศาสนาที่สละเดียวกัน ดังในเนื้อความที่ว่า “แท้แล้วความมั่งคั่งอยู่ข้างใน รุ่งรางสว่างไสวไม่รู้สิ้น หากว่าใจไม่หยาบหนาไม่ชาชิน สกิดหินบานออกเป็นดอกไม้” ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

มวล์ไม่ผลพราวเต็มราวป่า
แววแดดระยิบกระษียรจันรรจ์
เหล่าฝูงนกเบิกบานตามก้านกิ่ง
เดินติดตามยามเข้าก้าวซ้ำซ้ำ

.....
แท้แล้วความมั่งคั่งอยู่ข้างใน
หากว่าใจไม่หยาบหนาไม่ชาชิน
ชั่วขณะอนันต์บันดาลดล
เติบโตจากดินต้ำน้ำลมไฟ
(เกิดชาติใหม่ใช้ชีวิตชนิดนี้...)

อากาศอุ่นสีฟ้าช่างพาฝัน
ในนิตนัยเหล่านั่นปล้นสนทนา
หรีดหรีดกังวานไหวในทุ่งหญ้า
ท่ามดวงตาสีทองอันรองเรือง

.....
รุ่งรางสว่างไสวไม่รู้สิ้น
สกิดหินบานออกเป็นดอกไม้
ข้างในตนแตกตริผลิบาใหม่
ด้วยดวงใจในชีวิตจิตวิญญาน

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 122)

“คนสวนกำลังทำงานอยู่ รู้ไหม?” จากเนื้อความของกวีนิพนธ์ นักชีวิต (4) เป็นที่น่าสังเกตว่า เรวัตร์ได้บอกเล่าเรื่องราวของตนเองผ่าน “คนสวน” ประโยคที่ว่า “คนสวนกำลังทำงานอยู่ รู้ไหม?” ถือเป็นการบอกให้รู้ถึงการทำงานของ “คนสวนผู้อุปโลกน์ตนเป็นนักฝัน” คนสวนในทรรศนะของเรวัตร์จึงมิใช่เพียงคนสวนในแง่ที่ว่าคนปลูกต้นไม้ ดายหญ้า ใส่ปุ๋ยบำรุงดินในสวนเท่านั้น หากแต่ยังหมายความว่า “คนสวน” ผู้มีจิตวิญญาณแห่งความรักต่อสรรพชีวิต “คนสวนผู้ใช้ความรักความปรารถนาดีพรุนหัวใจแทนจอบเสียม” ดังในเนื้อความที่ว่า “กลางคืนจวบแสงจันทร์ กลางวันกอดแดดหอม เหล่านกเพรียกขรมอยู่ข้างใน” ต่างสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของเรวัตร์ ความสัตย์ซื่อในจิตวิญญาณภายใน ทั้งยังสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาในแง่ของการศึกษาและเรียนรู้ หลักธรรมจากธรรมชาติ อันเป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งที่มักจะเห็นผ่านงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ “เปลกำลังแกว่งไกว-ใจกำลังซบซ่าน ล้างจาน กวาดกระท่อม ย่อมเป็นแรงงานของความรัก” ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

เกียจคร้านกระไรเช่นนั้น
คนสวนผู้อุปโลกน์ตนเป็นนักฝัน
กลางคืนจวบแสงจันทร์
กลางวันกอดแดดหอม
เหล่านกเพรียกขรมอยู่ข้างใน
คนสวนกำลังทำงานอยู่ รู้ไหม?
เปลกำลังแกว่งไกว-ใจกำลังซบซ่าน
ล้างจาน กวาดกระท่อม
ย่อมเป็นแรงงานของความรัก
สักพัก-สักพัก เปลก็แกว่งไกว-ก็แกว่งไกว
เกียจคร้านกระไรเช่นนั้น-เช่นนั้น

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 26)

การเรียนรู้จากธรรมชาติและการทำงานเข้าใจในกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ถือเป็นหนึ่งในสิ่งที่เรวัตร์ยืนยันที่จะปฏิบัติ จากกวีนิพนธ์นักชีวิต (10) จะเห็นว่า เรวัตร์ได้นำเอาหลักของพุทธศาสนาในแง่ของความไม่จีรัง ความไม่แน่นอนของสรรพสิ่ง มาใช้เป็นหลักปฏิบัติ ในการศึกษาทำความเข้าใจธรรมชาติหรือที่เรียกกันว่า “ตถตา” คือเป็นเช่นนั้น เป็นเช่นนั้นเอง การที่เรวัตร์มองเห็นความเป็นจริงที่ว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง (อนิจจัง) สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ (ทุกขัง) และธรรมทั้งปวงไม่ใช่ตัวตน (อนัตตา) หลักธรรมะ หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติ

อย่างเข้าถึงและเข้าใจ อันเป็นการตระหนักในตัวตนกับการประจักษ์แจ้งในที่สุด ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

ท่ามกลางคืนวันที่มัวลมไม่ทั้งใบ
 คนสวนรู้สึกได้ถึงห้วงน้ำภายในที่แห้งผาก
 พื้นล่างคือสีเหลือง
 ฟากบนคือสีฟ้า
 หมู่มแมลงร่ำร้องระโหยไห้
 หมูนกสีดำโผลงเกาะกิ่งก้านไร้ใบ
 ไม่มีแหล่งน้ำให้จับดื่มและเรีงเล่น
 ชีวิตชีวาหลบเร้นไปไหนใด
 กลิ่นควันจากเพลิงไฟที่ไหม้ลามไม่รู้จบ
 จากที่โน่นที่นั่น
 แปรเปลี่ยนคืนวันเป็นฝันร้าย
 พิมพ์แผ่ถ้อยคำจากปากอันเพื่อนชม
 ‘มันเป็นเช่นนั้นเอง-เช่นนั้นเอง’

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 39-40)

การตั้งคำถามถึงความเป็นไปของชีวิต ผ่านการเรียนรู้จากธรรมชาติ กฎเกณฑ์ของฤดูกาลและความเปลี่ยนแปลง ถือเป็นสิ่งหนึ่งมักปรากฏในงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ การแทนคนสวนเป็นตัวละครในงานกวีนิพนธ์จึงเป็นเสมือนการวาดภาพของตัวเองในการเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ นานา คำถามของเรวัตร์ในแง่ของความหมายของชีวิตจึงเสมือนเป็นการตั้งคำถามที่อาจไม่ต้องการคำตอบ หากแต่เป็นการหยั่งความคิดเพื่อให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ร่วมกัน และถกโจทยชีวิตที่ทุกคนต่างเคยผ่านพบ ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

คนสวนมีชีวิตชนิดใดกัน
 ท่ามกลางคืนวันที่หม่นและหม่นเถือ
 โดยข้าวกล้อง ผักสด และรสเกลือ
 น้ำพริกขี้หนุ ขาวเปื้อ และเนื้อปลา

เพื่อจะได้หายใจตามความไฝ่ฝัน

เพื่อจะตอบลูกหลานในวันหน้า

เกิดมาเพื่อสร้างฐานะมีครอบครัวแล้วแก่ชรา

หรือว่ามีจุดหมายอื่นใดในชีวิต?

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 50)

กวีนิพนธ์ นักชีวิต (21) อาจกล่าวได้ว่าจากเนื้อความดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงภาพความพันธุ์ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเรวัตร์ ที่ดูเหมือนจะเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ การใช้พื้นที่ “สวน” บอกเล่าเรื่องราวและความเป็นไปของตัวเองและคนรอบข้าง ผ่านงานกวีนิพนธ์จึงเป็นเสมือนการฉายภาพชีวิตที่เป็นไป ผ่านห้วงอารมณ์ รัก โลภ โกรธ หลง อันเป็นต้นตอแห่งกิเลส หรือต้นเหตุแห่งความทุกข์ ตามหลักพุทธศาสนาที่เรวัตร์ได้เรียนรู้ ดังในเนื้อความที่ว่า “ชายผู้ไร้ศรัทธาต่อการรอคอย ฤดูกาลต่างๆ จึงไร้ความหมาย ด้วยมองไม่เห็นความในฤดูหนาว และไม่ได้ยินความเคลื่อนไหวในฤดูร้อน จึงไม่ได้ร่วมปิติต่อการแตกผลในฤดูฝน” จากเนื้อความดังกล่าวหากพิจารณาถึงต้นตอแห่งความจริงของชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาจะพบว่า ทุกสิ่งอย่างล้วนเป็นไป มี เกิด แก่ เจ็บ ตาย หากแต่สิ่งหนึ่งที่เรวัตร์บอกเล่าผ่านกวีนิพนธ์ขึ้นนี้คือ ความเปลี่ยนแปลง ฤดูกาล ความซบเซา สภาพสิ่งเหล่านี้ล้วนยึดโยงอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา หากเรียนรู้และอยู่อย่างเข้าใจก็จะทำให้ชีวิตพ้นจากพันธนาการของกิเลสได้ในที่สุด ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

.....

ชายผู้ไร้ศรัทธาต่อการรอคอย

ฤดูกาลต่างๆ จึงไร้ความหมาย

ด้วยมองไม่เห็นความในฤดูหนาว

และไม่ได้ยินความเคลื่อนไหวในฤดูร้อน

จึงไม่ได้ร่วมปิติต่อการแตกผลในฤดูฝน

ในสวนซึ่งมีความเกิดความตายโหลเนื่อง

วันนี้, เขากลายเป็นชายชรา

กลายเป็นมนุษย์ผู้ไร้ความภาคภูมิใจในชีวิต

วันๆ กวาดลานดินไถ้ร่มเงาไม้ กวาดไป-สับถั่วไป

กลายเป็นตัวตลกของหลานเหลน

ที่ได้เห็นปู่เห็นทวดของพวกเขา

ด่าลมด่าฝนและด่าใบไม้ซราที่ร่วงพรูลงพื้นไม่รู้สิ้น

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 57-58)

กวีนิพนธ์ นักชีวิต (40) จากเนื้อความที่ว่า “ฝูงไส้เดือนขึ้นจากเนื้อดิน ดันรนแสวงหาแหล่งน้ำ สดท้ายตายกลายเป็นอาหารของเหล่ามด คือความเกิดและความตายอันเจียบงัน แต่ทว่าแฝงความหมายบางอย่างไว้” อาจกล่าวได้ว่าเนื้อความกวีนิพนธ์ เป็นการเรียนรู้จากธรรมชาติ ผ่านการสังเกต จนทำให้ตระหนักถึงหลักความเปลี่ยนแปลงในวิถีแห่งธรรมชาติ อันเป็นสัจธรรมตามหลักของพุทธศาสนา กฎแห่งความเป็นจริงที่ว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง (อนิจจัง) สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ (ทุกขัง) และธรรมทั้งปวงไม่ใช่ตัวตน (อนัตตา) กอบกาญจน์ ภิญโญมารค (2554 : 175) ซึ่งถือเป็นหลักการเวียนว่ายตายเกิด เป็นสัจธรรมชีวิตที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ หากแต่เราสามารถเรียนรู้ที่จะเข้าใจ และปรับตัวในการใช้ชีวิตได้ ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

เพียงลมหนาวโบกโบย

ผืนดินเคยอมน้ำฝนกลับแห้งกระด้าง

ใบไม้ใหญ่น้อยร่วงกราวตลอดทั้งวันคืน

ฝูงไส้เดือนขึ้นจากเนื้อดิน

ดันรนแสวงหาแหล่งน้ำ

สดท้ายตายกลายเป็นอาหารของเหล่ามด

คือความเกิดและความตายอันเจียบงัน

แต่ทว่าแฝงความหมายบางอย่างไว้

คนสวนนอนเปล่อนายแดดที่ลานกระท่อม

เช่นเดียวกับเหล่าสัตว์จำศีลในฤดูหนาว

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 98)

“ถึงฆาฏ” กวีนิพนธ์ที่อาจกล่าวได้ว่าเรวัตร์ได้ตระหนักถึงในระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง (Self-realization) เป็นการสำนึกในตัวตนที่กว้างขวาง และยังยึดโยงกับหลักธรรมของพุทธศาสนาที่ว่าด้วยการเกิด แก่ เจ็บ ตาย อันเป็นสัจธรรมของชีวิต การมองชีวิตผ่านกวีนิพนธ์ขึ้นนี้ยังเป็น “การมองออก” ขณะเดียวกันยังเป็น “การมองเข้า” เพื่อรับรู้และเข้าใจใน

หลักธรรมของพุทธศาสนา โดยถือเป็นความสัมพันธ์ของวัฏจักรชีวิตที่ยึดโยงอยู่กับสัจจะแห่งอนิจจัง ดัง
ในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

ทั้งไม้จันทน์-ไม้สะเดาเป็นเถาถ่าน	ลอยอังคารลับหายจากชายท่า
ไหม้ไหม้หมดปิ่นแบ่งให้แร้งกา	ให้ปูปลาทั้งหลายในสายน้ำ
สิ่งที่เคยมองเห็นกลับเร้นหาย	ท่ามคงคาบ่าสายไหลระร่ำ
แมลงวันเหลือบรินบินระบำ	กลืนเทียนรูปพิธีกรรมกรุ่นกำจาย
ความตายไร้ชนชั้นไร้วรรณะ	เป็นสัจจะอนิจจังสู่ฝั่งสลาย
ที่เคยยึดเคยหยัดล้นพลัดพราย	สิ่งที่เคยมีความหมายล้นไม่มี...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 72)

3.3.2.2 ธรรมชาติคือศาสนา

ธรรมชาติคือศาสนา คือ การเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจต่อธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง เป็น
การมองธรรมชาติดับพุทธศาสนา เป็นการมองถึงความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติดับพุทธศาสนา ซึ่งถือ
ได้ว่าธรรมชาตินั้นคือศาสนา เป็นคำสอน ซึ่งถือเป็นแนวทางของการพิจารณาในด้านการนำเสนอ
ตัวตนของเรวัตร์ ที่ใช้ธรรมชาติและพุทธศาสนาเป็นแนวทางของการศึกษาเรียนรู้ และเข้าใจใน
หลักธรรมดังกล่าว ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

อาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเข้าใจและเข้าถึงของเรวัตร์ ผ่านงาน
กวีนิพนธ์นั้นเสมือนเป็นสิ่งที่เรวัตร์ถือเป็นหลักปฏิบัติ การมองธรรมชาติผ่านสายตากวี คือผ่านดวงตา
ภายใน และเรียนรู้ผ่านสัจธรรมของธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติตามหลักอนิจจัง อาจ
กล่าวได้ว่ากวีนิพนธ์แห่งเขาเป็นดังศาสนา ที่มีธรรมชาติเป็นศาสนา จากกวีนิพนธ์ นักชีวิต (1) เรวัตร์
ได้เปรียบเทียบ “การปลุกต้นไม้ประหนึ่งการปลุกดวงใจไปพร้อมกัน” เป็นเสมือนการเรียนรู้จาก
ธรรมชาติ ผ่านแสงแดด สายฝน ผ่านฤดูกาล จนทำให้ตระหนักถึงหลักความเปลี่ยนแปลงในวิถีแห่ง
ธรรมชาติ อันเป็นสัจธรรมตามหลักของพุทธศาสนา กฎไตรลักษณ์แห่งความเป็นจริงที่ว่า สังขารทั้ง
ปวงไม่เที่ยง (อนิจจัง) สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ (ทุกขัง) และธรรมทั้งปวงไม่ใช่ตัวตน (อนัตตา)
กอบกาญจน์ ภิญญุมารค (2554 : 175) ดังในบางเนื้อความกวีนิพนธ์ที่เรวัตร์สรุปลงในตอนท้ายถึง
นิยามของชีวิต ที่ว่า “ชีวิตคือการปลุกไม้เพียงต้นเดียว เพื่อหยั่งรากลงเสาะค้น ความลับบางประการ
ของชีวิต” ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

เมื่อเราลงมือปลุกต้นไม้
เราได้ปลุกดวงใจไปพร้อมกัน

ก่อนค่อยๆ กลบฝังความลับบางประการเอาไว้
 ผากดวงใจฤดูกาลให้ช่วยคุ้มครองดูแล
 เปลวแดดคือพ่อ สายฝนคือแม่
 และฤดูหนาวนั้นคือศาสนา

.....

ยิ่งผ่านเดือนปียิ่งเข้าใจชีวิตและโลกมากขึ้น
 เป็นร่มเงาอ่อนโยนสมณะ
 แต่ทว่าหัวใจของความลับยังคงดำรงอยู่
 จนกว่ามนุษย์
 จะสามารถเข้าใจภาษาของสกุณานั้นกระมัง
 แต่บางครั้ง, การได้โอบกอดไม้ต้นนั้น
 แล้วแนบใบหูลงไปยังดวงใจของเธอ
 ความลับก็อาจไม่เป็นความลับอีกต่อไป
 แล้วปล้นตระหนักได้ว่า
 ชีวิตคือการปลูกไม้เพียงต้นเดียว
 เพื่อหยั่งรากลงเสาะค้น
 ความลับบางประการของชีวิต

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 19-20)

การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนากับการนำเสนอตัวตนของกวีในเรื่องของ
 ธรรมชาติและพุทธศาสนา พบว่ากวีนิพนธ์ที่เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้นำเสนอนั้นเป็นเรื่องราวที่แวดล้อม
 ใกล้ตัว

ในกวีนิพนธ์ “หัวใจเดียวกัน” บอกเล่าถึงเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกชาย
 ผู้เป็นทหาร หากแต่ด้วยความรักความสัมพันธ์ระหว่างแม่-ลูก จึงดูเหมือนว่าทุกอย่างกำลังหมุนไป
 พร้อมๆ กัน เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ บอกเล่าถึงการโหยหาวัยเยาว์อันเลลับ การฝันถึงอดีตที่เคยผ่านมา
 เป็นเสมือนหนึ่งในการถ่ายทอดสู่บทกวี ด้วยประสบการณ์ที่เคยเป็นทหารเกณฑ์ ประสบการณ์
 ดังกล่าวจึงทำให้ งานชิ้นนี้ดูมีพลัง ดังในเนื้อความที่ว่า “เห็นภาพแม่ลัดทุ่งมุ่งสู่วัด มิเคยเว้นแถมขัดใน
 วัดระ ในครัวไพลัยเยาว์เช้าวันพระ ทุกขณะสงบงามความเป็นมนุษย์ ฉันกู่เรียก – แม่จำอย่าทอดทิ้ง
 ก่าดอกใบไม้มีวังสะดุด ขอให้ฉันได้บาปกราบพระพุทธ แขนขาฉันขาดกุดได้อย่างไร?” อาจกล่าวได้
 ว่า เรวัตร์ บอกเล่าถึงวิถีธรรมชาติและพุทธศาสนา อย่างง่าย ๆ โดยสื่อสารบอกเล่าเรื่องราวผ่านงานกวี
 นิพนธ์ที่ชื่อ หัวใจเดียวกัน ในกวีนิพนธ์ชุด แม่น้ำเดียวกัน ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

ในครัวไฟวัยเยาว์เช้าวันพระ
เสียงไครย่ำระฆังดังระรัว

.....

มีดและหนววยาวนานร่อยพันปี
ยินเสียงแม่ร้องบอก – เก็บดอกไม้ม

.....

ฉันฝันถึงชีวิต – จิตรกร
แมีย่ำกล่าว – มัวแต่ฝันอยู่นั่นเอง

.....

เห็นภาพแม่ลัดทุ่งมุ่งสู่วัด
ในครัวไฟวัยเยาว์เช้าวันพระ
ฉันรู้เรียก – แม่จ๋าอย่าทอดทิ้ง
ขอให้ฉันได้บาปกราบพระพุทธร

ฉันเฝ้ามองทุกขณะแสงสลัว
แม่หุงหาเตรียมตัวสู่รั้ววัด

.....

ฉันพบตนที่นี่ – คือที่ไหน
อย่าโอ้อ้อเถลไถล – ไม่ทันพระ

.....

ทุกช่วงตอนแรงแสงงามเฝ้าเร่า
ท่ามปีฟ้าทยโหมบรรเลงเพลงสุดท้าย

.....

มิเคยเว้นแฉ่มชัดในวัตร
ทุกขณะสงบงามความเป็นมนุษย์
กำดอกรไปไม่มีมิ่งวิงสะดุด
แขนขาฉันขาดกุดได้อย่างไร?
เรวัตร พันธุ์พัฒนา (2555 : 12)

ความผูกพันกับธรรมชาติตั้งแต่เด็กจึงทำให้ เรวัตร พันธุ์พัฒนา ผลงานในรูปแบบของกวีนิพนธ์ที่เกี่ยวข้องอยู่กับธรรมชาติสภาพแวดล้อม ดังในบทกวี โรงเรียนใต้ต้นไม้ม บอกเล่าถึงเรื่องราวของธรรมชาติโดยใช้บุคลาธิษฐานสร้างสมมุติบทบาทครูและนักเรียน ดังในบทที่ว่า “คุณครูอยู่ในสวน ครูหนอนอ้วนครูไล่เดือนฤดูผู้มาเยือน วันหมุนเคลื่อน เดือนคล้อยคลา ครูฝนผู้ดลฝัน แสนสามัญครูต้นหญ้า ครูนกจ๋านรรจา ครูเมฆฟ้าจินตนาการ” อาจกล่าวได้ว่าธรรมชาติและพุทธศาสนาเป็นของคู่กัน ดังในบท “ครูหนาวอนิจจัง วางความหลังอันฝังจิต ชีพหนึ่งซึ่งน้อยนิด เป็นมนุษย์สมมุติ นาม” การสอดแทรกแนวความคิดด้านพุทธศาสนาในงานกวีนิพนธ์นั้นถือว่าลงตัวมาก และยังสะท้อนถึงความผูกพันของกวีที่มีต่อธรรมชาติและพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

คุณครูอยู่ในสวน
ฤดูผู้มาเยือน
ครูฝนผู้ดลฝัน
ครูนกจ๋านรรจา
ศิษย์โง่มีโง่งาย

ครูหนอนอ้วนครูไล่เดือน
วันหมุนเคลื่อน เดือนคล้อยคลา
แสนสามัญครูต้นหญ้า
ครูเมฆฟ้าจินตนาการ
โลกเปิดเผยแผ่ไพศาล

ครูดินดลบันดาล

ครูหนาวนิจจัง

ชีพหนึ่งซึ่งน้อยนิด

ครูร้อนมิเร่งเร้า

เป็นตนและเป็นตาม

ดอกผลครูต้นไม้

ครูฝึ้งครุมดงาน

โรงเรียนคือสวนรอบ

ครูเมฆหมอกหมองมน

คุณครูอยู่ในสวน

ปลูกฝังทั้งรูป – นาม

ความหอมหวานแห่งชีวิต

วางความหลังอันฝังจิต

เป็นมนุษย์สมมุตินาม

เป็นตัวเรามาก้าวข้าม

การเติบโตจากความเบิกบาน

ดำรงได้ฤดูกาล

จิตวิญญานสามัญชน

ทุกคำตอบอยู่ในตน

ให้ศิษย์ค้นเสาะแสวงงาม

ในมิ่งมวลฤดูสาม

ทุกโมงยามเฝ้าบรรยาย...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 68)

กวีนิพนธ์ในชื่อ “ดั่งกันและกัน” กวีนิพนธ์ชิ้นนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงภาวะความสมดุลของชีวิต ที่ต่างยึดโยงไว้ด้วยปัจจัยต่างๆ การทำความเข้าใจจึงเป็นเรื่องที่ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ พยายามที่จะบอกไว้ในงานกวีนิพนธ์ชิ้นดังกล่าวนี้ อันสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติและพุทธศาสนา ดังในตอนต้นที่ว่า “*ธรรมดาธรรมชาติคือศาสนา คือฟ้าคือวิมานคือบ้านเก่า เรือแพแม่น้ำคือลำเนา จิตวิญญานคือเหย้าแสนเนานาน*” จากข้อความดังกล่าวจะเห็นว่า ธรรมชาติและพุทธศาสนาต่างให้ความหมายในทำนองเดียวกัน คือเป็นศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นพื้นที่ศึกษาเรียนรู้และทำความเข้าใจในเรื่องราวของความหลักสัจธรรม หลักอนิจจัง ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

ธรรมดาธรรมชาติคือศาสนา

เรือแพแม่น้ำคือลำเนา

โยโอโง่เขลาเฝ้าครอบครอง

แม้แต่เก้าอี้สี่นอย – ลอยอังคาร

.....

คือฟ้าคือวิมานคือบ้านเก่า

จิตวิญญานคือเหย้าแสนเนานาน

เงินทองสมบัติพิสดาน

ดักดานจนไม่ได้ใช้ชีวิต

.....

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 123)

กวีนิพนธ์ นักชีวิต (29) จากเนื้อความที่ว่า “เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร รอให้ถึงเดือนห้า หน้าแล้งก่อนเกิดสหาย ว่ากันว่าน้ำผึ้งในเดือนห้านี้รสหวานหอมละมุนยิ่งนัก...” อาจกล่าวได้ว่า เนื้อความดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงภาพความพันธุ์ต่อธรรมชาติเรวัตร การเป็นคนช่างสังเกต และเรียนรู้ธรรมชาติอย่างเข้าใจ และเนื้อความดังกล่าว ยังแฝงฝังหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา อเวเรน จ สมมติ “เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร” คือการไม่คิดเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การทำความดีละเว้นความชั่ว และยังสะท้อนให้เห็นถึงหลักการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติ ที่เป็นไปในรูปแบบของการพึ่งพิงอิงอาศัยกัน ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

คนสวนกลับไปเยี่ยมบ้านเกิดในช่วงเช้าพรรษา
ในฤดูมรสุมซึ่งอากาศแปรปรวน
นอนบ้านได้เพียงสองคืน
เข้าตึ้นก็ถูกใช้หัดเล่นงานเสียจนลุกไม่ขึ้น
.....
อากาศโปร่งโล่งปราศจากเค้าฝน
จู่ๆ แม่ตัดสินใจเผาถ่าน
โดยการเรียงท่อนฟืนลงจนเต็มหลุมสี่เหลี่ยม
แล้วกลบด้วยใบไม้ใบหญ้า
แรกๆ ควันก็พวยพุ่งไปทางทิศเหนือเป็นปกติที่อยู่
แต่แล้วจู่ๆ ลมก็เกิดหมุนวน
หอบเอาควันกลุ่มใหญ่ขึ้นบนเข้าร่มรังผึ้ง
.....
ไม่เป็นไรหรอกนะ ไม่เป็นไร
เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร
รอให้ถึงเดือนห้าหน้าแล้งก่อนเกิดสหาย
ว่ากันว่าน้ำผึ้งในเดือนห้านี้
รสหวานหอมละมุนยิ่งนัก...

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 72-74)

กวีนิพนธ์ นักชีวิต (33) จากเนื้อความที่ว่า ‘แบ่งกันกิน แบ่งกันกิน’ คนสวนแว่ยินเสียงร้องของหัวใจจากกล่าวได้ว่าเนื้อความดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงภาพความพันธุ์ที่เรวัตรมีต่อธรรมชาติ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเข้าใจ อันสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตรต่อการให้ความสำคัญกับสรรพสิ่งในบริบทของการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นความเกื้อกูล

แบ่งปัน การอยู่ร่วมกัน ทั้งยังแฝงฝังหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่เป็นไปในรูปแบบของการ
ฟังฟังอิงอาศัยกันอีกด้วย ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

.....

รุ่งเช้า, วันออกพรรษา
ที่มาของสำเสียงยามค่ำคืนก็ผุดโผล่ละลานตา-ใจ
ท่ามกลางพื้นแผ่นดินอันชุ่มชื้นและใบไม้เปื่อยเน่า
นั่นคือเห็นโคนทั้งดอกตูมดอกบาน
ซึ่งขับขานรำยมนต์
ไม่นานนัก, เสียงกิ้งไม้หัก เสียงหมาเห่า
และเสียงกู่เรียกของเหล่าเพื่อนบ้านก็สะท้อนสวน
เพื่อนบ้านซึ่งดูแคลนสวนของคนเกียจคร้านและหมู่มั่วซึ่งไม่ให้ดอกผล
แต่เข้านี้, ปวงเห็นตรารักกับมุกมณี
หรือไม่ก็พลอยไพลิน
‘แบ่งกันกิน แบ่งกันกิน’
คนสวนแว่วยินเสียงร้องของหัวใจ
ขณะชะมวกเข้มนัดงอนดั่งดอกเห็ดใส่ตะกร้า
คุณรู้ไหมว่า เห็นนั่นคืออาหารโอชะของหอยทากและมดแดง
เห็นพวกมันเชื่องช้า แต่ทว่ามันคงมุ่งมั่น
เห็นมากมายจึงเหลือเพียงก้านดอกตัวนก
‘แบ่งกันกิน แบ่งกันกิน’
ขณะหูของคนสวน
แว่วยินเสียงย่ำเดินสวบสาบอยู่ไม่ไกล
พลันรู้สึกคล้ายคล้ายหัวใจกระโดดโลดเต้น
ออกนอกอก
ถอนเก็บตรงหน้ายังไม่สิ้น
ทั้งตาทั้งใจก็บินไปรออยู่
ยังหอย่อมเห็ดที่อยู่ถัดออกไป-ออกไป
เนื้อตัวสั่นเทาแล้วกับถูกผีเข้า
ใช่แล้ว, ผีเข้า! ผีซึ่งเข้าครอบครองเห็นโคนทั้งสวน
ผีซึ่งโกรธซึ่งเหล่าคน หอยทากและฝูงมด
ครั้นเมื่อนิ่งคิดก็น่าขัน
และขึ้นและชมและถดถอย
กลับเข้าไปสู่ที่เดิมอันดิบกระด้าง

ดูสิ, ดู ดวงตาของพวกเขา
ดวงตาซึ่งฉายแววประหลาด
และดวงตาของตน
คงไม่ต่าง...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 82-85)

กวีนิพนธ์ นักชีวิต (44) จากเนื้อความที่ว่า “สายลมและแสงแดดเรียกหาคุณ ในสวนเพรียกขาน จนในที่สุด, คุณก็ตื่นขึ้น คุณไม่พูด คุณไม่เขียน แต่มุมปากหยักยิ้มอยู่ตลอดเวลา ผ่านการเคี้ยวกรำทางความคิดมาตลอดชีวิต เพื่อจะพบกับความว่าง เพื่อละวาง เมื่อคืนคุณฝันถึงพระพุทธเจ้า ” จากเนื้อความข้างต้นจะเห็นว่าเรวัตร์ได้บอกเล่าเรื่องราวผ่านงานกวีนิพนธ์ ซึ่งยังแฝงฝังหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา คือ การปล่อยวาง อันเป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในแง่ของการศึกษาและเรียนรู้หลักธรรมจากธรรมชาติ โดยการถ่ายทอดผ่านงานกวีนิพนธ์ซึ่งเรวัตร์เองได้ศึกษามาโดยตลอด การประยุกต์เอาหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้เป็นหลักคิดในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์จึงเสมือนเป็นการยืนยันในตัวตนกับการประจักษ์แจ้งที่ผ่านพบจากความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

.....
สายลมและแสงแดดเรียกหาคุณ

ในสวนเพรียกขาน

จนในที่สุด, คุณก็ตื่นขึ้น

คุณไม่พูด

คุณไม่เขียน

แต่มุมปากหยักยิ้มอยู่ตลอดเวลา

ผ่านการเคี้ยวกรำทางความคิดมาตลอดชีวิต

เพื่อจะพบกับความว่าง

เพื่อละวาง

เมื่อคืนคุณฝันถึงพระพุทธเจ้า

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 104-105)

“แสงตะวันที่เป็นสีเทา?” กวีนิพนธ์ที่บอกเล่าถึงความไม่ชอบมาพากลของบางอย่าง อันหมายถึงสงครามที่ลามลูก จนไม่อาจควบคุมได้ ทั้งที่เมื่อก่อนดินแดนเดียวกันนี้ ได้ชื่อว่าเป็นดินแดนที่สงบสุข ศาสนาทุกศาสนาอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และแสงตะวันเป็นสีทอง อาจกล่าวได้ว่าเรวัตร์ได้ตระหนักรู้ในระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง (Self-realization) เป็นการสำนึกในตัวตนที่กว้างขวาง อันสอดคล้องกับ จรูญพร ปรปักษ์ประลัย นักเขียนนักวิชาการ ที่กล่าวว่า “จึงไม่แปลกที่เขาจะรู้สึกทุกข์ร้อน หม่นเศร้าไปกับชะตากรรมของผู้คน ที่ต้องพลัดพรากจากแผ่นดินถิ่นเกิด ความขัดแย้งอันนำไปสู่สงคราม และการทำร้ายผู้บริสุทธิ์ ความเกลียดชังอันเกิดจากทัศนะทางการเมืองอันเปลี่ยนแปลง รวมไปถึงวิถีชีวิตที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพ่อค้า ส่งผลให้ผืนดินนาไร่แปรเปลี่ยนไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป” จรูญพร ปรปักษ์ประลัย (2559 : 5) ดังในกวีนิพนธ์ที่ชื่อ “แสงตะวันที่เป็นสีเทา?” ที่ว่า

ที่นี่มีรากฝังหยั่งหยดอยู่	กาลฤดูวันเดือนยังเคลื่อนหมุน
มีดินฟ้าป่าฝนเป็นต้นทุน	อันเนื่องหนุนกำหนดทั้งหมดทั้งมวล
ทุกวิถีแนบเนาล้วนเก่าแก่	ที่กิ่งใบผายแผ่แปรเป็นสวน
ที่ภายในสงบงามความใคร่ครวญ	ก่อกระบวนลึกล้ำแสนธรรมดา...
.....	
โดยคัมภีร์คำพระเป็นสะพาน	เสียงผสานแน่นหนักและศักดิ์สิทธิ์
การชำระตระหนักรู้เคียงคู่ชีวิต	เพื่อใช้ขีดลึกลงเป็นหนึ่งเดียว
มองเห็นไหมบ้านเมืองอันเรืองรอง	ผลสีทองมีร่างไรให้เก็บเกี่ยว
ท่ามนดินน้ำไฟลมอันกลมเกลียว	อันหลอมเคี้ยวมันเหมาะบ่มเพาะมนุษย์
	เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 104)

การนำเสนอภาพวิถีชีวิตของพรานเบ็ดคนหนึ่ง ผ่านกวีนิพนธ์ที่ชื่อ “ความงามความสุนทรีย์” โดยการบอกเล่าถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ที่เชื่อมโยงกันอย่างงดงาม ผ่านสายตาการพินิจพิเคราะห์ของพรานเบ็ด ที่เรวัตร์ตั้งใจสร้างเพื่อผลิตความหมายผ่านการตระหนักรู้ในระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสรรพสิ่ง ดังในบทกวีที่ชื่อ “ความงามความสุนทรีย์” ที่ว่า

ราวฉายคว่ำเฝ้ามองแสงงามไว้	ในห้วงอกนกดวงใจยังไผ่ผ่น
ชีวิตกับสรรพสิ่งพึ่งพิงกัน	เมฆจันทรจกัฏฐ์เขาลำเนาเนา

สดับโลกข้ามผ่านคันเบ็ด

ในดวงตาที่เห็นเป็นบทรกรรม

กรวดทุกเม็ดเกล็ดทรายต่างไหลร่า

ในชีวิตด้อยต่ำกลับล้าลึก

.....

ในเจียบนิ่งฤตุกาลได้ขานบอก

ผ่านน้ำต้อยฝีเสื้อลั่นเจือจาง

เป็นหนึ่งเดียวเกี่ยวกับสรรพสิ่ง

ลั่นชัดเขลาเกลาบมจนกลมเกลียว ในโมงยามโดดเดี่ยวมิเดียวดาย

.....

ผ่านกลีบดอกทิวแดนแสนหอมหวาน

จิตวิญญาณลึกลับซึ่งเป็นหนึ่งเดียว

ลั่นพั่งพั่งเป็นปีกแผ่นอันแน่นเหนียว

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 127)

ธรรมะกับจิตวิญญาณกลีบลั่นแต่หล่อหลอมรวมกัน ผ่านประสบการณ์ของผู้สร้าง
เป็นดั่งธรรมชาติที่แวดล้อม การสะท้อนงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ในแนวทางของธรรมะ
และจิตวิญญาณกลีบลั่น จึงเป็นเสมือนการบอกเล่าเรื่องราวปรัชญาชีวิต ผ่านทัศนะของการสร้างสรรค์งาน
กวีนิพนธ์ และจิตวิญญาณภายในของตัวกวีเอง

จากบทกวี ข่าพระเจ้า จะเห็นว่า เมื่อมนุษย์หมดความศรัทธาที่มีต่อพระเจ้า เกิดการ
เช่นฆ่า โดยไม่เกรงกลัวต่อบาป จึงเป็นชนวนเหตุของความขัดแย้ง การนำเสนองานกวีนิพนธ์ชิ้นนี้จึง
พยายามบอกเล่าถึงการเข้าใจซึ่งอยู่ภายในฆ่าความเลวร้ายทั้งปวง ดังในบทที่ว่า “หากเชื่อว่าพระเจ้า
สร้างเรามา ใจดาจิตวิญญาณผสานผืนก กลั่นโดดเดี่ยวเคี้ยวทุกกลุ่มให้ลุ่มลึก เป็นผลึกเป็นแสงแห่ง
ปัญญา” หรือในบทที่ว่า “การฆ่าคืออนารยธรรม ใจตกอกต่ำ – ระยำวิถี รากเหง้าเผ่าพันธุ์อันงามดี
ไม่อาจมีจากกระเปิดหรือเกิดจากปืน” สรุปได้ว่าการฆ่านั้นไม่มีประโยชน์อะไรเลย แม้แต่จะฆ่าพระเจ้า
ตามความเชื่อที่ว่าพระเจ้าสร้างเรามา ก็ตาม ซึ่งกล่าวได้ว่าเรวัตรเองพยายามที่จะวิพากษ์ให้เห็นถึงผล
ของการขัดแย้งกันของมนุษย์ จึงหลงลืมความศรัทธา คำสอนของพระเจ้า

การฆ่าเหยียดหยามความเป็นมนุษย์

โหมไฟในใจให้ร้อนแรง

มึงอยู่ไกลจากวัยเยาว์

มึงเถื่อนภูถึกความนึกคิด

หากเชื่อว่าพระเจ้าสร้างเรามา

กลั่นโดดเดี่ยวเคี้ยวทุกกลุ่มให้ลุ่มลึก

เชื่อว่าพระเจ้าคงเศร้าใจ

ผู้ต่างเพื่อกต่างทัศนต่างศรัทธา

เปลี่ยนใจดินพิสุทธิ์เป็นหินแกร่ง

ขีดแบ่ง มึง – กู – ศัตรู – มิตร

กูเผาผืนผูกกับภูถึก

กูชีวิตมึงชีวิตไม่คิดนึก

ใจดาจิตวิญญาณผสานผืนก

เป็นผลึกเป็นแสงแห่งปัญญา

หากสาวกคนใดไฝ่การฆ่า

ผู้ใช้เลือดบูชาพระคัมภีร์

การฆ่าคืออนารยธรรม
 รากเหง้าเผ่าพันธุ์อันงามดี
 แท้แล้วศัตรูอยู่ในเรา
 เทือกถิ่นดินใจไม่ฝักใฝ่
 การฆ่าผลึกใสใจพระเจ้า
 ฆ่าเพื่อพระเจ้าสักเท่าไร
 ฆ่าเพื่อพระเจ้าสักเท่าไร

ใจตกอกต่ำ – ระยำวิถี
 ไม่อาจมีจากระเบิดหรือเกิดจากปืน
 พระเจ้าจึงห่างไกลไปเป็นอื่น
 มื่อยืนมือรุมแต่สุ่มไฟ
 คือการฆ่าวัยเยาว์และเข้าใหม่
 ศัตรูอยู่ข้างในมากเท่านั้น
 นรกแห่งจิตใจลึกเท่านั้น!

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 18)

ในกวีนิพนธ์ “แม่กระซิบบอกเหล่าลูกลูกว่า...” เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้พยายามบอกเล่าถึงเรื่องราวของความเป็นกวี จิตวิญญาณที่ผสานกับธรรมชาติและธรรมชาติ การเข้าใจซึ่งกันและกัน การทำความเข้าใจธรรมชาติเพื่อเข้าถึงหลักธรรมะในที่สุด เรวัตร์จึงแทนคำว่า “แม่” ใน แม่กระซิบบอกเหล่าลูกลูกว่า... เป็นแม่ธรรมชาติผู้ที่ยิ่งใหญ่เหนือสิ่งใดทั้งมวล ดังบทที่ว่า “ดินที่ปลูกพืชพรรณไม่ให้ดอกผล ย่อมดาลดลความรักแสนศักดิ์สิทธิ์ เป็นความงามความจริงเป็นมิ่งมิตร เป็นวิถีชีวิตจิตวิญญาณ จากผืนดินชุ่มค้ำธรรมดา เป็นทุ่งนาพืชพรรณธัญญาหาร ทั้งค้ำจุนอ่อนแอและเจือจาง เป็นถิ่นฐานบ้านเก่ารากเหง้ากอ” อันแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันอย่างเป็นหนึ่งเดียว หากแต่เมื่อลูกของแม่ไม่รู้จักพอและไม่รู้จักอ้ม ด้วยหลงเชื่อในเรื่องอื่น จึงนำมาซึ่งหายนะ ดังในบทที่ว่า “แต่ลูกลูกของแม่กลับแปรเปลี่ยน ขัดเขียนตามแต่ใจปรารถนา ละโมบขายทรายดินกินใจพาทักกันสายธาราฆ่าสายลม แต่ลูกลูกบอดไปไม่เห็นค่า แม้มหาทะเลยังเทอม ทรวงของแม่เคี้ยวกรากล้นน้ำนม เมื่อไหร่จะอ้มสมลูกลูกเอ๋ย...” ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

ดินที่ปลูกพืชพรรณไม่ให้ดอกผล
 เป็นความงามความจริงเป็นมิ่งมิตร
 จากผืนดินชุ่มค้ำธรรมดา
 ทั้งค้ำจุนอ่อนแอและเจือจาง
 น้ำที่รินที่ไหลเป็นสายเลือด
 แต่ละหยดรดเลี้ยงอย่างเพียงพอ
 เป็นสายธารทุ่งท่ามหาสมุทร
 มิหลีกเร้นเป็นอื่นแต่ขึ้นขีด
 เป็นอากาศเกลียวกลมเป็นลมปราณ

ย่อมดาลดลความรักแสนศักดิ์สิทธิ์
 เป็นวิถีชีวิตจิตวิญญาณ
 เป็นทุ่งนาพืชพรรณธัญญาหาร
 เป็นถิ่นฐานบ้านเก่ารากเหง้ากอ
 มิแห่งเหือดบ้านเมืองสืบเนื่องต่อ
 แม้หลุมบ่อคนนั้บสรรพชีวิต
 มิสิ้นสุดเสกสรรค์มิกันปิด
 เนรมิตอารยะแห่งมนุษย์
 ทุกเส้นสายไพศาลบริสุทธิ์

ตื่นรู้และเบิกบานผ่านใจพุทธ

กล่อมเห่บุตรธิดาแห่งดวงดาว

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 110)

กวีนิพนธ์ “จักรวาลในงานข่าว” ถือเป็นกวีนิพนธ์อีกชิ้นที่บอกเล่าถึง ธรรมะและจิตวิญญาณของความเป็นกวีที่ถูกถ่ายทอดผ่านบทกวีของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ โดยในบทนี้ เรวัตร์ตั้งใจที่จะใช้คำว่า “มี” กำกับ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการตอกย้ำถึงความมีทุกสิ่งอย่าง ที่หล่อหลอมและหล่อเลี้ยงในวิถีชีวิตผ่านร้อนหนาว อันเป็นหลักธรรมะที่บอกเล่าถึงความหมายโดยการเปรียบเปรยกับจักรวาลที่กว้างใหญ่ในงานข่าว ทั้งนี้ จะเห็นว่าเรวัตร์ได้บอกเล่าเรื่องราวอย่างตรงไปตรงมา ตั้งแต่แรกเริ่มจนสุดท้าย และยังฝังแฝงความเป็นธรรมะและจิตวิญญาณความเป็นกวีอย่างแยบยล ดังในบทที่ว่า “มีกำเนิดเกิดเห็นเป็นความตาย มีความหมายอยู่ในความไม่มี” ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

มีหยาดเหงื่อทุกซอกซอกของรากหญ้า

มีความฝันผ่องปลาในหน้าฝน

มีดวงตาเฝ้ามองในหมองมน

มีความรักเปี่ยมล้นในต้นรวง

มีแสงแดดสีทองของชีวิต

มีมิมิตรแจ่มจันทร์เป็นขวัญสรวง

มีระนาดน้ำค้างกล่อมกลางทรวง

มีเพลงกล่อมหลอมท่วงทำนองธาร

มีดวงจิตผลิแยมจนแยมแจ่ม

มีคู่แยมบอดใบ้แสนไพศาล

มีโคลนตมจมปลักแสนดักดาน

มีลำตันพันผ่านเป็นเม็ดพราว

มีโยงโยเกี่ยวร้อยในน้อยนิด

มีความรักศักดิ์สิทธิ์ในท้องสาว

มีภูเขาเผ่าร้อนแร่ทะเลดาว

มีจักรเครื่องเมืองหนาวทะเลทราย

มีทั้งหมดบทธรรมในคำเคี้ยว

มีหนึ่งเดียวเกี่ยวร้อยเป็นสร้อยสาย

มีกำเนิดเกิดเห็นเป็นความตาย

มีความหมายอยู่ในความไม่มี

มีทุกอย่างวางลงเสียตรงนั้น

มีสำคัญสาบสูญเป็นมูลชี้

มีชีวิตหลับตื่นหมื่นแสนปี

มีในงานข่าวนี – มีจักรวาล...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 111)

อาจสรุปได้ว่า จากการศึกษาผลงานรวมเล่มกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ทำให้ผู้ศึกษาทราบว่า การนำเสนอตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผ่านกวีนิพนธ์นั้น มีแนวคิดพุทธศาสนากับการนำเสนอตัวตนของกวีนั้นเป็นไปอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ด้วยความที่เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มีความสนใจและรักการใช้ชีวิตในท้องทุ่งมีสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่บทกวีของเรวัตร์ จะบอก

เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับธรรมะ หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ความเปลี่ยนแปลง ที่ปลูกฝังบ่มเพาะ ตัวตนของเขามาแต่ครั้งยังเยาว์ อนึ่ง ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้นนี้จึงทำให้งานกวีนิพนธ์ของเขามองดู ลุ่มลึกและขรึมขลัง และหยั่งรู้ตัวตนกับการประจักษ์แจ้ง หรือตัวตนเชิงนิเวศในที่สุด

อาจกล่าวได้ว่า การตระหนักรู้ในระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง (Self-realization) ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผ่านงานกวีนิพนธ์ ถือเป็นระดับที่ตัวตนนั้นได้ขยายไปยังสรรพ สิ่งอย่างกว้างขวาง ละเอียดลุ่มลึก ซับซ้อน หลากหลาย ยิ่งใหญ่ ในทุกมิติ ทุกกาลเทศะ คือ การรับรู้ ว่าตัวเราก็คือผู้อื่น ทุกสรรพสิ่งสรรพชีวิตคือหนึ่งเดียวกัน ไม่ว่าจะระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เหล่าสรรพ สัตว์ พืชพันธุ์ แม่น้ำ ภูเขา ทะเล ผืนดิน และโลก กานมณี ภูภักดี (2547 : 56) อาจกล่าวได้ว่า การ ตระหนักรู้ในระดับของการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริงนี้ ได้มีการนำเสนอผ่านสัญลักษณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น พื้นพื้นที่ธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ฤดูกาล สถานที่ ความเชื่อ ความศรัทธา ชนบท ชุมชนเมือง การเมือง ศาสนา ความรัก ทั้งหมดทั้งมวลล้วนหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกับตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ อันหมายรวมถึง “ตัวตนเชิงนิเวศ” (Ecological Self) ของเขาในที่สุด

บทที่ 4

กลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

การศึกษาตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เป็นการศึกษาเพื่อให้รู้ถึงลักษณะของการสร้างสรรค์งานเฉพาะตัวของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาถึงกลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร โดยผู้ศึกษาได้แบ่งกรอบการศึกษาไว้ดังนี้คือ การศึกษาทาง 1.ทางด้านกลวิธีทางภาษา อาทิ การใช้คำ การสรรคำ การใช้ภาพพจน์ การใช้สัญลักษณ์ การใช้สัญลักษณ์ การใช้อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน และ 2. ทางด้านกลวิธีการนำเสนอ อาทิ การเล่าเรื่อง การเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นคน การเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นสัตว์ และการแสดงน้ำเสียง การแสดงน้ำเสียงของนักเขียน การแสดงน้ำเสียงของสื่อนับรรยากาศ จากกรอบการศึกษาดังกล่าวพบว่า ตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มีกลวิธีในการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศที่มีลักษณะเฉพาะตัว ทั้งด้านกลวิธีการใช้ภาษาและด้านกลวิธีการนำเสนอโดยการเล่าเรื่อง นอกจากนี้ กวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของการสร้างสรรค์งานกวีนิพนธ์ของเขาตั้งแต่เล่มแรกมาจนถึงเล่มปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากที่ผู้ศึกษาแบ่งกรอบการศึกษาเป็น 2 ลักษณะดังนี้ คือ 1. กลวิธีทางภาษา และ 2. กลวิธีการนำเสนอ

4.1 กลวิธีทางภาษา

กลวิธีการใช้ภาษา คือ ศิลปะการใช้ภาษา เป็นการเลือกสรรถ้อยคำทางภาษาให้เหมาะกับเรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการ ทั้งนี้ ยังแสดงถึงการยืนยันตัวตนของผู้เขียนที่จะนำเสนอผลงานทั้งในด้านภาษาและความหมาย โดยการใช้ภาษายังหมายถึงการยืนยันในการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศที่เรวัตร์ ได้นำเสนอออกมาในรูปแบบของงานวรรณกรรมประเภทกวีนิพนธ์ ผ่านกลวิธีทางภาษาดังนี้คือ 1.1 การใช้คำ

4.1.1 การใช้คำ

จากการศึกษาผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ พบว่า เรวัตร์มีการใช้คำที่มีความหลากหลาย โดยที่เรวัตร์ได้คัดสรรคำที่นำมาใช้ในงานกวีนิพนธ์ อันสื่อความหมายในรูปแบบต่างๆ มากมาย อาทิ การใช้คำ การสรรคำ การใช้ภาพพจน์ การใช้สัญลักษณ์ การใช้สัญลักษณ์ การใช้อุปลักษณ์ และการใช้บุคลาธิษฐาน อันเป็นการนำเสนอให้เห็นถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัว และยังเป็นการยืนยันในอัตลักษณ์ที่เรวัตร์เลือกที่จะนำเสนออีกด้วย ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

4.1.1.1 คำที่มีความหมายเกี่ยวกับวิถีชีวิตคติความเชื่อและภูมิปัญญาดั้งเดิม

คือคำที่บอกเล่าถึงบริบทของวิถีชีวิตชนบประเพณี คติความเชื่อ และองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาดั้งเดิม ที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพชนในอดีต ซึ่งเรวัตร์นิยมบอกเล่าและสื่อความหมายถึงความผูกพันที่ยึดโยงอยู่กับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ผ่านงานกวีนิพนธ์ของตนเอง อาทิ การกราบไหว้ฟ้า-ดิน ก่อนลงมือเพาะปลูก สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ต่างแสดงให้เห็นถึงการนำไปสู่ตัวตนกับการประจักษ์แจ้งของเรวัตร์ได้เป็นอย่างดี

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “วิถีชีวิต” จะเห็นว่าชุดถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ เป็นชุดคำที่เรวัตร์คัดสรรมาเป็นอย่างดี เพื่อบอกเล่าถึงวิถีชีวิตคติความเชื่อและภูมิปัญญาดั้งเดิม กล่าวคือ การใช้องค์ความรู้เชิงนิเวศแบบดั้งเดิม หรือที่เรียกกันว่า (Treditional Ecological Knowledge : TEK) คือ ความรู้และการหยั่งรู้ที่ได้มาจากการสังเกตอย่างกว้างขวาง เกี่ยวกับพื้นที่หรือตระกูลและสายพันธุ์อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจ หรือใช้ทำนายเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในช่วงชีวิตของบุคคลที่เหลืออยู่ ความรู้ดังกล่าวได้รับการสั่งสม ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง มีความเป็นพลวัตยืดหยุ่นได้ เป็นระบบการจัดการเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมานานแล้ว ทั้งยังมีความเกี่ยวข้องกับการรักษาระบบนิเวศอีกด้วย (Huntington and Mymrin, 1995, อ้างใน ธีญา สักขพันธ์านนท์, 2556 : 57) เป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่สืบทอดกันมาจากบรรพชนแต่โบราณ อย่างมีระเบียบแบบแผน ขณะเดียวกันยังถือเป็นลักษณะเด่นอีกประการของเรวัตร์ในการสรรคำอย่างคงค้ำคงความทั้งภาษาและความหมาย ดังในเนื้อความที่ว่า

ใครอยากให้อ้อใคร-มิใช่ขาวนา

มิใช่คนหาปลา, หรือชาวไร่

ผู้เข้าถอน-เย็นฝ้งทุกครั้งไป

ผู้ผิดยุคสมัยจากใจเมือง

เป็นคนผู้ฉลาดและอาจเขลา

สวมเสื้อผ้าเก่าเก่า, เล็บเท้าเหลือง

มิชอบก็มีซัดว่าซัดเคื่อง

มิเปลืองถ้อยวาจาต่อว่าใคร

อาจไม่รู้เหตุการณ์ของบ้านเมือง

รู้วันใดแดดเหลืองและฝนไ้-

พากันนอนตากปีก-มินานไป

ฝนจะตกมดขนไข้ย้ายรวรัง

และไม่อาจพุดจา-ปรัชญาชีวิต

สานกระแสดความคิดอันขมิ้มล้ง

่วงก้นอนหิวก็หามาประทัง

เป็นอยู่ยังสมถะชนะตน

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2544 : 85)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “**นกชีวิต**” ตอนที่ 27 จะเห็นว่าชุดถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ เป็นชุดคำที่บอกเล่าถึงวิถีชีวิตคติความเชื่อและภูมิปัญญาดั้งเดิม เกี่ยวกับการร้องเรียกฝนจากคางคก โดยเชื่อกันว่าคางคกเป็นเหมือนหนึ่งผู้นำจิตวิญญาณ ดังจะเห็นได้จากเรื่องเล่าในตำนานพญาคันคากที่ต่อสู้กับกองทัพพญาแถน เพื่อขอให้พญาแถนส่งฝนลงมา อันเป็นเรื่องเล่าที่บอกเล่าสืบทอดกันมา อย่างมีระเบียบแบบแผน ขณะเดียวกันยังถือเป็นลักษณะเด่นอีกประการของเรวัตร์ในการเลือกเฟ้นคำได้อย่างตรงกับความต้องการ ดังในเนื้อความที่ว่า

ยินเสียงคางคกในช่วงหัวค่ำ
ผู้เผยความลับของธรรมชาติ
เพรียกขานว่าฝนจะมาเยือน
ปล่อยให้สัตว์ประเสริฐบางตัว
อัศจรรย์ใจ!

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 85)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “**รากเหง้า**” จะเห็นว่าชุดถ้อยคำที่เน้น อาทิ **เมล็ดพันธุ์โบราณ** **เฉลวไม้** ต่างเป็นชุดคำที่บอกเล่าถึงวิถีชีวิตคติความเชื่อและภูมิปัญญาดั้งเดิม สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตการทำเกษตรกรรม รวมไปถึงคติความเชื่อที่สืบทอดมาจากบรรพชน ทั้งนี้ ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ในแง่ของความผูกพันกับวิถีชีวิตการเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม ที่ยึดโยงกับวิถีชีวิตมาแต่อดีต ดังในเนื้อความที่ว่า

ข้ารักทุย - ทุยข้า - น้ำตาลลอ	ข้าร้องขอ, พ่อร้องสั่ง - ไม่ฟังข้า
ข้าเคยได้เป่าขลุ่ยหลังทุยชรา	สุโรงฆ่า - ลาทุ่งลาคังธาร
ข้าไม่รักทุยเหล็ก - ทุยเหล็กไม่รัก	ขลุ่ยของข้า - ข้าหัก, ใครหักหาญ
ใครเร่งทุ่งมั่งทุนหนุนบงการ	เมล็ดพันธุ์โบราณ - วิเคราะห์วิจัย
ระดมปุ๋ยแปรผันพันธุ์กอขอ.	แมงเพี้ยเคลียคลอ - รอยาใหม่
โฆษณามาแทน - เฉลวไม้	คำรับขวัญอยู่ในโทรทัศน์
ความรักทุ่งของข้าคล้ายล้าลง	โรงสีข้าวยังคงขายข้าวขัด

คนข้าวเปลือกเกลือกกลิ้งยิ่งอัศจรรย์

ครกกระเดื่องกระจัดกระจายทิ้ง

หน้าโรงงาน, ร้านเหล้า - ข้าวเมามาย

เพื่อของข้าพมพายก่อนเมากลิ้ง

กรรมกรหน้าร้านไร่บ้านจริง

มาแอบอิงห้องเช่า - ฝ้าโรงงาน

ข้าคิดถึงหุ่ยข่าน้ำตาลอ

คิดถึงทุ่ง - รวงขอข้าวหอมหวาน

โอ้รากเหง้าที่แท้แต่โบราณ

ไครบงการ - ถอนรากกระชากรวง

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2544 : 25)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “รากเก่าที่บ้านเกิด” จะเห็นว่าชุดถ้อยคำที่เน้น เป็นชุดคำที่บอกเล่าถึงวิถีชีวิตคติความเชื่อ ความรัก ความศรัทธาต่อวิถีชีวิตที่สืบทอดต่อกันมา ทั้งนี้ ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงตัวตนของเรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ในแง่ของความผูกพันกับวิถีชีวิตดั้งเดิม และยังเป็นที่น่าสังเกตว่า แม้แต่ชื่อบทกวี เรวัตรก็ยังสรรคำมาใช้ได้อย่างงดงาม “รากเก่าที่บ้านเกิด” คำต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น “ชีวิตจิตวิญญาณ” “เจดีย์วิหาร” “บูชาฟ้าดิน” “โดยธรรมคำพระ” คำเหล่านี้ต่างนำเสนอให้เห็นถึงความหมายและภาพชีวิต ผ่านคติความเชื่อ คำสอนชนบประเพณีดั้งเดิม ดังในเนื้อความที่ว่า

บ้านเกิดชีวิตจิตวิญญาณ

เจดีย์วิหารบรรพศิลป์

กราบไหว้บูชาฟ้าดิน

ถูกหมิ่นแคลนว่าอนารยะ

ทะเลกว้างไกลไร้เจ้าของ

ใครลอบครอบครองทุกขณะ

กอบโกยโดยธรรมคำพระ

ตะกละโดยสกุลทุนตะกลาม

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 16)

“ต้นไม้แห่งชีวิต” ถือเป็นกวีนิพนธ์ที่เรวัตรได้เลือกใช้คำที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตคติความเชื่อ และภูมิปัญญาดั้งเดิม บอกเล่าถึงเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่สืบทอดปฏิบัติต่อกันมาพร้อมกันนั้น ยังทำให้ผู้อ่านสามารถนึกย้อนหรือจินตนาการตามบทประพันธ์ที่เรวัตรได้บรรยายไว้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงตัวตนของเรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ในแง่ของความผูกพันกับวิถีชีวิตเกษตรกรรมในอดีต อันเสมือนเป็นเบ้าหลอมให้ผูกพันกับแผ่นดินถิ่นเกิด ดังในเนื้อความที่ว่า

ข้าคืนกลับท่องนาข้าวาดฝัน	ในอุณอ้อมกอดตะวันอันไสว
ชุดบ่อปลาห้อมล้อมกระท่อมไม้	พร้อมดอกใบไม้พรรณเป็นบ้านนก
พร้อมหวานด้าข้าวทุ่งไฉ่หุงกิน	ข้าได้ยินเสียงใจในห้วงอก
ขณะยกขณะย่ำเสียงตำครก	ใจเคยตกอกต่ำ – ระบายบิน
พร้อมจะรักเรียนรู้ฤดูกาล	พร้อมจะอ่านแก่นเปลือกของเทือกถิ่น
รู้จักตนได้อย่างไร – ห่างไกลดิน	ไม่สุดสิ้นฝากฝังหยั่งรากแท้
พร้อมดอกบัวเบิกบานผ่านโคลนตม	ลานใต้ต้นลั่นทมพรมหญ้าแผ่
สีทองของทุ่งข้าว – ขาวดอกแด	อันจะแปรเป็นแกงต้มชะอมรื้อ
ก่อกองฟืนคั่นคำจิบน้ำชา	เฝ้าจำเสียงจ่านรรจาในเงาสลัว
กระซิบเสียงฟุ้งทรายในตนตัว	เห็นดอกบัวเบิกบานอกด้านซ้าย
เมื่อข้าตื่นจากฝันพลันพ่ายแพ้	รอยไถแปรพืชพรรณผืนสลาย
ทั้งไฟลมดินน้ำล้วนตำตายน	จึงยืนต้นสุดท่ายไม้ชีวิต
ข้าคือนกปีกหักหักหยุดพักไม้	ภาวนาแห่งหัวใจในดวงจิต
ขอโลกเว้นบางทางไว้บางทิศ	ไว้สักน้อยสักนิดเถิดมนุษย์...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 29)

“หลับฝันในห้วงฝันของดอกไม้” อาจกล่าวได้ว่า ด้วยความรักและความฝันผูกกับแม่ตั้งแต่เด็ก จึงทำให้เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ สามารถถ่ายทอดผลงานกวีนิพนธ์ออกมาอย่างเห็นภาพชัดเจน และจากถ้อยคำที่เน้น ถือเป็นชุดคำที่เรวัตร์บรรจงคัดสรรมา เพื่อบอกเล่าถึงวิถีชีวิตของคนชนบท รวมถึงคติความเชื่อและภูมิปัญญาดั้งเดิม ดังจะเห็นจากประโยคที่ว่า “ยังสมำเสมอที่เธอเป็น เป็นแม่หญิงมือเย็น – เป็นไม้ใหญ่เป็นแม่ผู้ชวนลูกปลูกดอกไม้ แม่ผู้ลวงลับไกล – จึงใกล้ชิด...” คำว่า “แม่หญิงมือเย็น” อันเป็นสำนวน เป็นคติความเชื่อของคนโบราณว่า หากผู้ใดมือเย็นจะเป็นบุคคลที่ปลูกต้นไม้ได้ดีกว่าคนมือร้อน อันสอดคล้องกับความเชื่อเรื่องธาตุของแต่ละบุคคลด้วย ดังในเนื้อความที่ว่า

ผืนดินที่แม่ปลูกปลูกดอกไม้

ดอกน้ำตาปีติจึงผลิบาน

คือหอห้องของแม่แต่ครั้งเก่า

ที่ผองผักกริมรั้วสู่ครัวไฟ

ที่หุงข้าวเช็ดน้ำไต้งามเม็ด

พริกที่เขียวโผล่กับบนกบิน

กรุ่นลำเจียกกำจายในตู้ผ้า

จิตวิญญาณหวานไหวละไมละมุน

ไปสู่พุ่มมะลิที่ยังเหลือ

ปลูกดอกไม้กับแม่ที่แท้คือ

เป็นใจงามตามสร้าง – ต่างฝันไฟ

กอบาซุ้มสายหยุดพุดพุ่มนั้น

ยังสม่ำเสมอที่เธอเป็น

เป็นแม่ผู้ชวนลูกปลูกดอกไม้

ยังอุ่นเพื่อเอื้อไฟแผ่ไพศาล

หอมละอองของบ้านในม่านไม้

ตั้งแต่ครั้งยังเยาว์จนเติบโตใหญ่

ที่หาน้ำผ่านบันไดสู่โถงดิน

ที่น้ำพริกครกเผ็ดด้วยพริกถิ่น

ที่ผืนชิ้นไสวในงานบุญ

จนเธอแนบซบหน้า – น้ำตาอุ่น

คล้ายมีมือแสนคุ่นมาจูงมือ

แม่หล้าปรกรกรือยังเอื้อสื้อ

การมีใจใสซื่อ – ดวงเดียวกัน

จึงอุ่นอิงมิ่งไม้ในห้วงฝัน

เอ๋ยถ้อยคำจ้านรรจ์ – ผ่านดอกใบ

เป็นแม่หญิงมือเย็น – เป็นไม้ใหญ่

แม่ผู้ลวงลับไกล – จึงใกล้ชิด...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 56)

“ในงาน” เรวัตร์บรรยายถึงวิถีชีวิตของคนชนบท ต่อการทำงานในแต่ละวัน โดยได้คัดสรรชุดคำเพื่อใช้ในงานประพันธ์อันสะท้อนให้เห็นถึงบรรยากาศ การแสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้คน สามารถถ่ายทอดผลงานกวีนิพนธ์ออกมาอย่างเห็นภาพชัดเจน และจากถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ ถือเป็นชุดคำที่เรวัตร์มักนิยมนำมาใช้ในงานประพันธ์อยู่เสมอ ทั้งนี้ เพื่อบอกเล่าถึงวิถีชีวิตของคนชนบท ชุมชนเกษตรกรรม เสมือนเป็นเบ้าหลอมให้เรวัตร์ มีความผูกพันมาแต่ครั้งวัยเยาว์ ดังในเนื้อความที่ว่า

เริ่มลงงานแต่เช้าใต้ดาวรุ่ง

ราวกับได้หลับฝันย้อนวันวาน

.....

จึงเห็นทุ่งสีทองอันผ่องผุด

ราวกับเดินในทุ่งของถิ่นฐาน

ทุ่งข้างในไพศาลบันดาลใจ

.....

ไม่สิ้นสุดมหัสจรรย์ผู้สรรค์สร้าง

เธอเห็นไหมดาวรุ่งเหนือทุ่งน้ำค้าง

ด้วยเลือดเนื้อชวานาสามัญชน
ด้วยความรักไม่สิ้นสุดเผ่าจุดไฟ

มองเห็นเทือกเห็นเถาเนื่องเนนนาน

จากปลักตมต่ำต้อยร่อยพันปี

.....

ในทุกทุกก้าวอย่างกลางท้องนา
ก้าวไปพลาณบนบ่มพร้อมโน้มตน

.....

เพื่อให้งานงอกงามเป็นความจริง
เมื่อฟังเสียงหัวใจจะได้ยิน
เริ่มลงงานแต่เช้าใต้ดาวรุ่ง
เธอรักไหมฉันรักฤดูกาล

.....

ฉันเคี้ยวกรำฝักฝนความฝันไฟ
จึงรินไหลในความรักทุกวรรคกวี
คือรากหญ้าสาธารณของถิ่นที่
ฝักกระดูกปลูกข้าวเลี้ยงชาวชน

.....

ประจุกการยาตราและฝักฝน
ราวดอกฝนเบิกบานอยู่ด้านใน

.....

สรรค์บางสิ่งทั้งบางอย่างไม่รู้สิ้น
นกชีวิตโบกบินอย่างเบิกบาน
ราวกับอยู่ในทุ่งกว้างไพศาล
เมฆกุหลาบอ่อนหวานเข้าวันนี้...
เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 61)

4.1.1.2 คำที่มีความหมายเกี่ยวกับอดีตกาลและห้วงเวลาอันเลลับ

ถือเป็นชุดคำที่บอกเล่าถึงบริบทของวิถีชีวิต ซึ่งเรวัตร์เองพันธุ์ผูกด้วยเยาว์ เป็นดั่งอารมณ์การโหยหาอดีต (Nostalgia) สื่อความหมายถึงความผูกพันที่ยึดโยงอยู่กับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ดังที่ เคลลี (Kelly, 1986 : 616 อ้างใน พัฒนา กิตติอาษา, 2546 : 5) ว่า อารมณ์โหยหาอดีตเป็นการเรียกหาอดีตที่เลือนหายไปแล้วให้คืนกลับ (to call up a vanished past)

ในกวีนิพนธ์ “รากเหง้า” จะเห็นว่าคำดังกล่าวได้ให้ความหมายสะท้อนให้เห็นถึงภาพอดีตกาล ประสบการณ์ที่ผ่านมาของเรวัตร์ เป็นอารมณ์การโหยหาอดีต (Nostalgia) สื่อความหมายถึงความผูกพันที่ยึดโยงอยู่เรื่องราวในอดีต ดังในเนื้อความที่ว่า

ข้ารักทุย, ทุยเจ้าเข้าใจข้า
ข้ารักทุย, รักรวงข้าวเท่าเท่ากัน
ทุ่งที่เราเปลือยกายกลางสายฝน
แม่แม่ถือไม้เรียวตอกร่องเตือน
แมัรักทุ่ง – แต่ข้ายังกลัวลึก
ลึกไข่มต้มส้มสุกลูกไม้ประดา
จะขออยู่คู่แม่จนแก่เฒ่า

แม่เพลงขลุ่ยบ้าบ้าฟังนาขัน
รักดวงจันทร์, ดวงดาว, รักเหยาเรือน
เล่นโจรปล้น, เล่นตำรวจ, ไล่กวตเพื่อน
เราก้ยังอดเอื้อน - ประวิงเวลา
ชะลอมไกล้เหลวปักด้วยใจกล้า
อย่าโกรธนะแม่น้า – ข้าขอกิน
จะขออยู่คู่ทุยเจ้าอยู่เฝ้าถิ่น

จะสืบทอดรากเหง้ารากชาวดิน
ไฉ่รากเหง้าที่แท้แต่โบราณ

ได้หาอยู่หากินเยี่ยงชาวนา
ไครบการ - ถอนรากกระชากรวง

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2544 : 25)

ในกวีนิพนธ์ “หัวใจเดียวกัน” จะเห็นว่าถ้อยคำที่ชัดเจน เสมือนเป็นชุดคำที่บอกเล่าห้วงเวลาวัยเยาว์เกี่ยวกับบริเวณห้องครัวของแม่ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตในอดีตกาลที่ชาวบ้านหรือคนในชนบทต่างลูกกันตั้งแต่เช้ามืด เพื่อเตรียมหุงหาอาหาร เตรียมตัวไปทำบุญกันในวันพระ ดังในเนื้อความที่ว่า

ในครัวไฟวัยเยาว์เข้าวันพระ
เสียงไครย่ำระฆังดังระรัว
แต่โมงยามงามนั้นพลันเร้นหลบ
ห้วงรู้สึกระส่ำระสายแลส่ายซัด

ฉันเฝ้ามองทุกขณะแสงสลัว
แม่หุงหาเตรียมตัวสู่รั้ววัด
ราวดินผืนกสิณกลบสงบสงัด
ความแจ่มชัดกลับเลือนพร่าเกินคว้าไว้
เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 12)

ในกวีนิพนธ์ “เดินทางในทุ่ง” เรวัตร์ใช้ชุดถ้อยคำที่บอกเล่าห้วงเวลาวัยเยาว์ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตในอดีตกาล ของชุมชนชนบท ที่แต่อยู่กินกันอย่างเรียบง่าย การทำเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม โดยใช้ควายไถนา หากแต่ปัจจุบันสิ่งต่างๆ เหล่านี้ก็ค่อยๆ เลือนหายไปที่สุดในที่สุด จากชุดคำที่เรวัตร์สรรมาใช้ในงานกวีนิพนธ์ จึงเป็นการสื่อให้เห็นถึงภาพอดีตกาล ความทรงจำในวัยเยาว์ ที่เป็นดัง “โลกใบเล็ก” ที่เรวัตร์รำพึงถึง

รอบอาณาบริเวณนี้ - ไม่กี่ก้าว
ภายใต้แสงแดดส่อง - เราร้องทัก
พวกเขากล่าวเหล่านั้นทันสมัย
ฉันนั่งฟัง, คล้ายหลบมิสบตา
จึงฉับพลันรูปควาย - ขยายโต
ชักชวนฉันขึ้นขี่หลัง - ครั่งสุดท้าย
เสียงพวกเขากล่าวร้อง - ครรลองเขา
เราส่งยิ้มให้กันเพื่อผ่านเลย
ควายพาฉันท่องไปในท้องทุ่ง
เป่าฟองน้ำฟองฟุ้งรังสีฟ้า

ต่างก็คือทุ่งข้าวและสวนผัก
ชั่วขณะหยุดพัก - มวนเส้นยา
ทั้งเครื่องยนต์กลไก - ได้รู้टना
วาดดินเล่นมิช้า - เป็นรูปควาย
เป็นควายผอมอดโซ - นำใจหาย
ทุกจังหวะเคลื่อนไหวย้ายใจคุ้นเคย
ฉันกล่าวว่า - วิถีเก่ามีค่าเฉลย
ในดินแดนอันเคยเมยและเฉยชา
ฉันเก็บยอดผักบุ้งจากทุ่งท่า
ควายเคี้ยวเอื้องข้าวซ้ำ - ประสาควาย

อาณาจักรของใจไร้อาณาจักร

มีใจเพื่อพุ่มพักไซ่พุ่มพ่าย

ยืมที่นำวัยเยาว์เรากลับมา

ตะโกนา หว่า ลูกเฒ่า - เราลืมนิม

ยืมที่นำความเขลาเรากลับมา

เราไร้ทิศไร้ทาง - ระหว่างกระทำ

วาดรูปควาย, จับพลันฉันเป็นเด็ก

ได้ไม้ร่ม, ฉันเผลอหลับสบาย

อาณาเขตของรักไร้ลักหมาย

ฉันแลเห็นคลับคล้าย - ควายแยมยืม

เสียงหัวเราะน้ำตา, ท้องหิว - อิ่ม

ซ่อนปลากัดปลากริมริมหนองน้ำ

สู่หัวใจใบ้าและตกต่ำ

เพื่อสิ่งนั้น, จะกลับล้ามาทำลาย

จึงจับพลันโลกใบเล็กสูญสลาย

สะดุ้งตื่น, เจ้าควายหายไปแล้ว

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2544 : 47)

ในกวีนิพนธ์ “มาจากดิน” เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ได้บอกเล่าถึงประสบการณ์ในวัยเยาว์ อันเป็นการโหยหาห้วงเวลาอันเลียดลับที่ผ่านมาในช่วงชีวิต การเลือกสรรคำของเรวัตรจึงเสมือนเป็นการเลือกพาหนะเดินทางกลับไปยังอดีตที่ผ่านมา และจากชุดถ้อยคำที่เน้น ถือเป็นการยืนยันในตัวตนของของเรวัตรที่ยังโหยหาภาพชีวิตวัยเยาว์ในอดีต และกระนั้นยังเป็นการเฝ้าทวงถามต่อยุคสมัยในปัจจุบัน ขณะเดียวกันยังเป็นการกลับไปเยี่ยมวัยเยาว์ของเรวัตร อันเป็นการหวนกลับสู่ประสบการณ์ดั้งเดิมที่มีเกี่ยวข้องกับสถานที่ ดังที่ (Austin, 2002 : 85 อ้างใน ธัญญา สังขพันธานนท์, 2559 : 264) ว่า ความผูกพันกับสถานที่มักจะเริ่มต้นขึ้นในวัยเด็ก ความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งนี้จะเริ่มก่อตัวขึ้นในวัยเยาว์ มันคือการเชื่อมโยงอารมณ์ความรู้สึกของปัจเจกบุคคลกับสถานที่ มันเป็นความรู้สึกที่ดีและประทับใจต่อสถานที่ในอดีต ดังในเนื้อความที่ขีดเส้นใต้ ที่ว่า

วิญญาณเลือกฝั่งฝากมวลรากหญ้า

คืนดาวตกในพงโพ้นดงตาล

ในหลับฝันเหมือนจริงหญิงชาวไร่

เข้าครัวไฟปรนปรุหงษ์ข้าวปลา

เก็บผักบุ้งชอยสับกับหยวกกล้วย

หลังตัดอ้อยเงินหนอคงพอออม

ท้องทุ่งนาสวนไร่แผ่ไพศาล

เสียงสายธารเขาชะฝั่งอย่างซ้าซ้า

เฝ้าหาบน้ำขึ้นบันไดจากชายท่า

เสียงเป็ดไก่เพรียกหาหมูหมาพร้อม

กราบฟ้าดินอำนวยช่วยถนอม

หลังเกี่ยวข้าววนาย่อมพอไผ่ยัง...

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 13)

ประสบการณ์วัยเยาว์ของเรวัตรมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานของเขา ดังจะเห็นได้จากกวีนิพนธ์ที่ชื่อ “ด้วยข้าว” จากชุดถ้อยคำที่เน้น ลูกหว้าสุก , หอมกลิ่นฝนกลิ่นดินหอม

กลิ่นฟาง, ร้อยเยาว์, ต่างถูกนำเสนอผ่านงานกวีนิพนธ์เพื่อบอกเล่าให้เห็นถึงอดีตกาล
ประสบการณ์ที่ผ่านมาของเรวัตร์ที่ยังคงเสมือนความทรงจำที่ไม่เคยจางหาย ดังในเนื้อความ
ที่ว่า

ลูกหว่าสูกยืมขันพื้นสีม่วง
หอมกลิ่นฝนกลิ่นดินหอมกลิ่นฟาง
ดั่งก้าวไกลเกินกลับหรือล้นหาย
กลายเป็นโลกสันนิบาตเกินคาดเดา
โดยดินน้ำลมไฟจึงไกลห่าง
ภาพที่เห็นปลุกตนดลบันดาล

ดินลูกผลหล่นร่วงเป็นดวงต่าง
เห็นร้อยเยาว์ก้าวอย่างระหว่างเรา
โลกกระจัดกระจายไม่เหมือนเก่า
คล้ายเรือนเหี่ยวไร้ชีวิตจิตวิญญาณ
ระหว่างท่องระหว่างทางต่างถิ่นฐาน
เหมือนดั่งว่าเมื่อวานเพิ่งผ่านพ้น...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 15-16)

อาจจะเป้นดั่งถ้อยคำที่ ฌอร์เก ลุยส์ บอร์เกส กล่าวไว้ว่า “ข้าพเจ้าแน่ใจว่าชีวิตสร้าง
ด้วยกวีนิพนธ์” ดังจะเห็นได้จากกวีนิพนธ์ชื่อ “กลิ่นหมอกเป็นดอกไม้” ที่เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์
สรรคำเพื่อบอกเล่าถึงตัวตนของตัวเองที่หลงใหลในความงามของบทกวี ดังในประโยคที่ว่า
“ฉันเขียนวิถี วิถีแห่งจิตวิญญาณ” จากชุดถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ จึงเป็นการโยนหาอดีตที่ผ่านมา
ของเรวัตร์ อันเป็นการสรรคำเกี่ยวกับอดีตกาลและห้วงเวลาอันเลลับ ดัง ในเนื้อความที่ว่า

ฉันรักทั้งหมด-บทกวี	ฉันเขียนวิถี
วิถีแห่งจิตวิญญาณ	
ฉันรักดวงแก้วแววตา	ที่จันรรจา
ราวกับมารดาทั้งปวง	
หลับฝันถึงรุ่งท่งรวง	อ่อนไหวในทรง
ยืนท่วงทำนองท้องถิ่น	
ธรรมชาติคือศาสนา	คือธรรม-ธรรมดา
ต้นตาทั้งปวงร่วงสลาย	

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 20-21)

ในกวีนิพนธ์ “มนต์ขอมะม่วง” เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ได้บอกเล่าถึงประสบการณ์ในวัย
เยาว์ อันเป็นการโยนหาห้วงเวลาอันเลลับที่ผ่านมาในช่วงชีวิต การเลือกสรรคำของเรวัตร์จึง

เสมือนเป็นการเลือกพาหนะเดินทางกลับไปยังอดีตที่ผ่านมา และจากชุดถ้อยคำที่ขีดเส้นใต้ ถือเป็นการยืนยันในตัวตนของของเรวัตร์ที่ยังโหยหาภาพชีวิตวัยเยาว์ในอดีต คำว่า “ลมหนาว” ที่เรวัตร์ได้สรรมาใช้ในงานกวีนิพนธ์ จึงเสมือนเป็นคำที่บอกเล่าให้เห็นถึงห้วงทรงจำที่ผ่านมา อันเป็นการย้อนกลับไปรำลึกถึงภาพในอดีต หรือแม้แต่คำว่า “ทุ่งหญ้า” “วัยเยาว์” “ฝนชะซ่อมมะม่วง” และ “แม่น้ำ” ชุดคำต่างๆ เหล่านี้ ต่างบอกใบ้ให้ผู้อ่านได้สัมผัสถึงบรรยากาศห้วงเวลาที่ผันผ่าน ด้วยอารมณ์ความรู้สึกที่เรวัตร์ได้บรรจุถ่ายทอดออกมาผ่านงานกวีนิพนธ์ ดังในเนื้อความที่ว่า

ฉันจะอยู่อย่างไร-อยู่อย่างไร
ในลมหนาวยาวนานสะท้อนสะทก
เห็นเมฆต่างต่างซุกฝังดิน
ราวสิ้นสุดหยดยังไปทิ้งมวล

ฉันฝันอยู่อย่างไร-ไปไม่ร่วง
ภาพเด็กน้อยค่อยค่อยจางอย่างช้าช้า
ทิ้งมวลมีความหมายหรือไม่มี
หลังฝนชะซ่อมมะม่วงในช่วงเช้า

โลกทั้งผองหมองไหม้ในห้วงอก
ในเพลงนกสีด้าเผ่าคร่ำครวญ
มีรูสึ้นความอาลัยความให้หวน
ในถิ่นถั่วชุมชุมกุ่มกุ่มภาพันธ...

โลกทั้งปวงราวแล้งทุกแหล่งหล้า
พร้อมทุ่งหญ้ากว้างใหญ่ของวัยเยาว์
จากหน้าต่างบานนี้หรือบานเก่า
ฉันก็เฝ้าคำนึงถึงแม่น้ำ...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 51)

ในกวีนิพนธ์ “ฉันจะเขียนหรือคำนึงถึงใดได้” ถือเป็นกวีนิพนธ์อีกชิ้นที่เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์เฝ้าทวงถามถึงความเป็นไปของโลกสมัยปัจจุบัน ที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก ผ่านประโยคที่ว่า “ฉันจะเขียนหรือคำนึงถึงใดได้” ซึ่งเป็นชื่อเดียวกันกับชื่อบทกวีนิพนธ์ถือเป็นการบอกเล่าถึงประสบการณ์ในวัยเยาว์ การเลือกใช้คำของเรวัตร์จึงถือเป็นการยืนยันในตัวตนของของเรวัตร์ที่ยังโหยหาภาพชีวิตวัยเยาว์ในอดีต คำว่า “ดิน” “ชนบท” “ทุ่งเขียวสด” “แดดอุ่น” “หุ่นไล่กา” ฯลฯ ล้วนแต่เป็นคำที่มีความหมายรวมถึงภาพวิถีชีวิตในอดีตกาล และคำดังกล่าวยังบอกเล่าให้เห็นถึงห้วงทรงจำที่ผ่านมา เป็นการย้อนกลับไปรำลึกถึงภาพในอดีต พร้อมกับคำถามในใจ “ฉันจะเขียนหรือคำนึงถึงใดได้” ดังในเนื้อความที่ว่า

ฉันจะเขียนหรือคำนึงถึงใดได้
โพ้นลำรางทางเปลี่ยวอันเคี้ยวคด

นอกจากดินถิ่นใจในชนบท
ทุ่งเขียวสด แดดอุ่น หุ่นไล่กา

ฉันจะเขียนหรือคำนึงถึงได้ไ้

เรืออีโปง ดงโสน เบ็ดตกปลา

ฉันจะเขียนหรือคำนึงถึงได้ไ้

จักรยานคันหนึ่งท่องบึงบาง

นอกจากสะพานไม้ที่ชายท่า

เมฆรูปม้าพาฉันท่องล่องลอย

รื้อดอกไม้ประกายตาริมหน้าต่าง

ฉันกับเธอและ ลูกยาง กลางทุ่งนา...

เรว้ตรี พันธ์พิพัฒน์ (2559 : 113)

ในกวีนิพนธ์ “คืนสู่ดิน” จะเห็นว่าเรว้ตรีได้ใช้คำ คือ “เมล็ดข้าว” และ “เส้นทางไท” ทั้งนี้ ชุดคำดังกล่าวเสมือนเป็นชุดคำที่เรว้ตรีได้แฝงฝังความหมายแห่งสัจธรรมชีวิต ที่ดูเหมือนว่าเรว้ตรีเองได้เลือกแล้วในการดำเนินชีวิตตามแบบเก่า โดยเลือกที่จะปฏิเสธวิถีใหม่ อันเป็นการตอบโต้ความเจริญก้าวหน้าของยุคสมัย การแสดงให้เห็นถึงความแปลกแยกในสังคมเมือง ที่ดูเหมือนว่าจะเป็นสิ่งที่ครอบงำมากกว่าจะให้ความเป็นอิสระเสรีต่อการดำเนินชีวิต เป็นการโยยหาอดีตวัยเยาว์อันเลียบลับ ดังที่ ธัญญา สังขพันธานนท์ ได้กล่าวถึงการมองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และการโยยหาอดีตของเรว้ตรี ว่า “ธรรมชาติเปรียบเสมือนมารดาผู้ให้กำเนิด โอบอุ้มและคำจุนสรวลสิ่ง การดำเนินชีวิตภายใต้วิถีของธรรมชาติและวิถีของวัฒนธรรมในชนบท เป็นวิถีที่งดงาม สงบ ปลอดภัยและพอเพียง ซึ่งเรว้ตรี พันธ์พิพัฒน์ให้ความหมายว่านี่คือวิถีที่นำไปสู่อิสรภาพแห่งชีวิตหรือวิถีไท” ธัญญา สังขพันธานนท์ (2559 : 279) ดังในเนื้อความที่ว่า

เขากับคำใคร่ครวญล้วนร่ำราราน

เขากับใจในอกสะทกั่ว

เขาจะเขียนสัจจะเมล็ดข้าว

ให้พิชพรรณอิสระนฤมิต

เขากับงานทั้งมวลล้วนโศกสลับ

เขากับตัวกับท้องที่ร้องครวญ

บนดวงดาวแน่นหนักอันศักดิ์สิทธิ์

เป็นดวงจิตผู้สร้างเส้นทางไท

เรว้ตรี พันธ์พิพัฒน์ (2559 : 121)

ในเนื้อความกวีนิพนธ์ “คือธูลิทั้งนั้นท่านทั้งหลาย” จะเห็นว่า การสรรคำเกี่ยวกับอดีตกาลและห้วงเวลาอันเลียบลับ ผ่านงานกวีนิพนธ์ชิ้นนี้ ถือเป็นการนำเอาชุดคำที่เรว้ตรีนิยมใช้อยู่เป็นประจำในงานกวีนิพนธ์ และงานสร้างสรรค์ประเภทอื่นๆ เป็นชุดคำที่มีความงดงาม ทั้งทางภาษาและทางความหมาย เช่น คำว่า “อธิษฐาน” “บ้านเกิด” “คร่ำ” “ยุคสมัย” “เหง้ากอ”

“รกราก” ชุดคำเหล่านี้ต่างบอกให้เห็นถึงห้วงเวลาในอดีตที่เป็นรอยต่อของปัจจุบัน การที่เรวัตร์สะท้อนผ่านงานกวีนิพนธ์ จึงเสมือนเป็นการสร้าง “สะพานเชื่อมสู่ยุคสมัย” จากอดีตสู่ปัจจุบัน เป็นการยืนยันในการนำเสนอตัวตน ที่ยึดโยงกอดเกี่ยวเป็นหนึ่งเดียวกับอดีตกาลและห้วงเวลาอันเลลับ

ณ ริมฝั่งคงคารารามสี่

ทั้งปรากฏทอตาขอทาน

.....

ฉันเห็นฉันในตาเศร้าเหล่าขอทาน

คิดถึงครวคิดถึงแม่แก่ชรา

โลกรวดเร็วไหลล่องในช่องกง

ขณะฉันวังเวงทวนเร่งรุด

ท่ามยวดยานอีกทีกและตึกสูง

คือเงินตราคือความจริงคือสิ่งใด

จักรวาลโดยตลอดล้วนกอดเกี่ยว

ต่างแตกดอกออกผลจากต้นตอ

ต่างวิถีต่างชีวิตอธิษฐาน

ท่ามเสียงขานบทสวดนักรบวชชรา

.....

คิดถึงบ้านเกิดกายริมชายท่า

แม่คงคาจึงไหลไปถึงสุพรรณฯ

ราวพลัดหลงโบกบินมิสิ้นสุด

มีอาจหยุดดูหมอกชมดอกไม้

สิ่งโน้มจุงปลอบปลุกยุคสมัย

โลกเก่าใหม่ใดเล่าคือเหง้ากอ

ต่างท่องเทียวต่างเริ่มต่างเติมต่อ

กิ่งก้านก่อก่อกรรกรากเดิม

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 132-133)

4.1.1.3 คำที่มีความหมายเกี่ยวกับ ดิน น้ำ ป่า ฤดูกาล สถานที่

ถือเป็นชุดคำที่บอกเล่าถึงบริบทของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งยังหมายรวมถึง ฤดูกาล สถานที่ ซึ่งเรวัตร์นิยมบอกเล่า และสื่อความหมายผ่านงานกวีนิพนธ์ โดยชุดคำเหล่านี้ ล้วนแสดงให้เห็นถึงตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ อันนำไปสู่ตัวตนกับการประจักษ์แจ้งของเรวัตร์ในที่สุด

...ในโลกที่ชิงแย่งและแบ่งฝ่าย แต่แม่น้ำทอดสายไม่สิ้นสุด ไม่เลือกคริสต์อิสลามพราหมณ์หรือพุทธ เราคือบุตรธิดามารดาเดียว คือแม่น้ำเดียวกันได้ปันแบ่ง ทุกหนแห่งแหล่งรอยได้ร้อยเกี่ยว และดินน้ำไฟลมล้วนกลมเกลียว เป็นยายเฒ่าทุกหยดเป็นบทธรรม... จากเนื้อความกวีนิพนธ์ “ดวงตาอุษาคเนย์” เรวัตร์ได้บอกเล่าเรื่องราวผ่านงานกวีนิพนธ์ โดยใช้คำว่า “แม่น้ำ” แทนดวงตา ดวงใจ ซึ่งถือเป็นการสรรคำเกี่ยวกับดิน น้ำ ป่า ฤดูกาลสถานที่ สิ่งแวดล้อมรอบตัว ทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ในแง่ของความผูกพันกับแม่น้ำ ที่หล่อหลอมความเป็นตัวตนของเขา ดังในเนื้อความที่ว่า

ไอ้อุซาคเนย์พื้นเพคณา

แผ่นดินทองรองเรือนานเนืองนาน

คือผืนดินฝัปกปากปวงรากเหง้า

ชีวิตที่เราซึ่งใกล้ชิด

ในโลกที่ซึ่งแย่งและแบ่งฝ่าย

ไม่เลือกคริสต์อิสลามพราหมณ์หรือพุทธ

คือแม่น้ำเดียวกันได้ปันแบ่ง

และดินน้ำไฟลมล้วนกลมเกลียว

.....

ไม่มีดอกคอกก่าแพ่งกันแบ่งมนุษย์

โลกดั่งมข้างในมิพ่ายพับ

.....

น้ำสายหนึ่งร้อยเรื่องอยู่เนืองนาน

น้ำสายหนึ่งร้อยเรื่องอยู่เนืองนาน

คือเทือกถิ่นทุ่งท่ามหาศาล

ผองพืชพรรณธัญญาหารต้นธารชีวิต

คือรากเราเหง้ารักแสนศักดิ์สิทธิ์

เป็นมิ่งมิตรทั้งมวลล้วนเป็นมนุษย์

แต่แม่น้ำทอดสายไม่สิ้นสุด

เราคือบุตรธิดามารดาเดียว

ทุกหนแห่งแหล่งรอยไต้ร้อยเกี่ยว

เป็นยายเฒ่าทุกหยดเป็นบทรธรรม

.....

หากค้นชุดความจริงทุสิ่งสรรพ

หากสดับเสียงแม่ – ไอ้แม่น้ำ

.....

เราจะอ่านตัวเราผ่านเหง้ากอ

เราจะอ่านดวงตาอุซาคเนย์...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 88)

ในกวีนิพนธ์ “แม่น้ำเดียวกัน” เรวัตร์ได้สรรคำที่บ่งบอกให้เห็นถึงสภาพแวดล้อม ฤดูกาลสถานที่ อาทิ หมู่บ้านเก่าแก่, แม่น้ำซรา, วัดเก่า, โบสถ์, มัสยิด, ศาลพระพรหม, พืช ไม้สวนครัว, แม่น้ำ, มิ่งไม้, ดินฟ้า น้ำ, ดังจะเห็นว่า ชุดถ้อยคำดังกล่าวยังเชื่อมร้อยให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ทั้งภายนอกและภายในของเรวัตร์ ผ่านงานกวีนิพนธ์ ทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็น ถึงตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ต่อการมองความเป็นไปผ่านความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ดัง ในเนื้อความที่ว่า

หมู่บ้านเก่าแก่ – แม่น้ำซรา

สิ่งใดใครสร้างข้างในเรา?

เหนือคือโบสถ์วัด – ใต้มัสยิด

ศาลเจ้าแม่กวนอิมยังยั้มยล

เสียงสวดภาวนา ณ วัดเก่า

เทือกเถาเหล่ากอเฉพาะตน?

เคียงข้างโบสถ์คริสต์เชื่อมติดถนน

ศาลพระพรหมบานบนดลบันดาล

พืชไม้สวนครัวแพนรื้อล้อม
อันเอื้อเหนื่อไต่ไปเจือจาน
หมู่บ้านเก่าแก่ - แม่น้ำชรา
หล่อหลอมน้อมจิตความคิดนึก
ท่ามกลางวันธูปเสียงประทัด
แม่น้ำร้อยสายไหลปรนกัน
พระสงฆ์แะหยุดบ้านมุสลิม
ยกดินฟ้าน้ำจันรรจา
หมู่บ้านเก่าแก่ - แม่น้ำชรา
ผ่านจริงผ่านเล่นเป็นกระบวน
สิ่งใดใครสร้างข้างในเรา?
แม่น้ำภายในไหลคนเดียว
หมู่บ้านเก่าแก่ - แม่น้ำชรา
ร้อยพันปีว่างเปล่าและร้าวลึก

กลิ่นครัวยั่วย้อมทั่วห่อหมกย่าน
แตกกอดต่อกันผ่านรากลึก
ฟังว่า “อาชาน” การตรองตรึก
ผ่านฝึกผ่านฝนด้วยตนนั้น
ใครขัดใครขวางใครกางกัน
มิ่งไม้ต่างพรรณต่างฟังพา
ถักถ้อยร้อยยืมครั้งปู่ย่า
กินน้ำผ่านท่าสูบยามวน
อยู่เห็นเป็นมาโนไรสวน
หลากล้านประเด็นเป็นหนึ่งเดียว
ตัดรากกระชากเถาเคยกอดเกี่ยว
กราดเกรี้ยววิกฤตเกินคิดนึก
เสียงร้องพวาในคันทัก
ด้วยข้าศึกข้างในใจมนุษย์...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 88)

“สายน้ำหนึ่งเดียวจึงเกี่ยวเนื่อง เลี้ยงบ้านเลี้ยงเมืองเลี้ยงโลกหล้า ไร่น้ำไหลดิน
จึงสิ้นฟ้า สิ้นหญ้าสิ้นลมพรมไพร” จากเนื้อความในกวีนิพนธ์ “สายน้ำข้างใน” เห็นได้ว่าเร
วัตร์สรรคำที่บอกถึงสภาพแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า ฤดูกาลสถานที่ “สายน้ำ” หรือ “แม่น้ำ” จึง
ถือเป็นชุดที่เชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ ผ่านงานกวีนิพนธ์
ของเรวัตร์ ทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผ่านนัยยะ
ความหมายของการมอง “แม่น้ำ” หรือ “สายน้ำ” อย่างเคารพและเข้าใจในความเป็นหนึ่ง
เดียวกับสรรพสิ่ง

ทุกสิ่งทุกอย่างข้างในเรา
สายน้ำความจริงอันจริงแท้
รินไหลในร่างข้างในเรา
เรือนต้นเรือนตายเรือนตรมตรอม
ข้างนอกไหลเนื่องสู่เบื้องใน
เลี้ยงโลกในเราที่เรามี
ขัดข้องครรลองใดข้างในเรา
งอกงามบนดินต็มกินฟ้า
หรือไม่รู้ที่ไป - ไรที่มา?

สายน้ำรากเหง้าดินเก่าแก่
ไยถูกเปลี่ยนแปลงจนแปลกปลอม
เรือนเหี่ยววิญญูณแสนหวานหอม
เรือนกายผ่ายผอมและอ้วนพี
อ่อนไหวไหลรินเลี้ยงถิ่นที่
เลี้ยงชีพชีวิตที่เรามา
สายน้ำดินเก่าเฝ้าถามหา
ยามยากรากหญ้าเป็นยาเยียว
ดูสิ, ดวงตาว่างเปล่า - เปลี่ยว

สายน้ำถ้วจนถึงถ้วหนึ่งเดียว
 มิเคยจำแนกแยกพันธุ์เผ่า
 มิแยกฤดูผู้ตี่มรัก
รินไหลใต้ดินบิ่ไปฟ้า
 บันดลฝนแรกให้แตกราว
 ลื่นไ้, ใครรู้้อยู่อย่างไร?
 มนุษย์โสมมลั้คมมา
สายน้ำหนึ่งเดียวจึงเกี่ยวเนื่อง
ไร้น้ำโลมดินจึงลื่นฟ้า
 ทุกสิ่งทุกอย่างข้างในเรา
 ลื่นไ้, ใครรู้้อยู่อย่างไร?
 ลื่นไ้, ใครรู้้อยู่อย่างไร?

ร้อยเกี่ยวเราไว้ในความรัก
 มิเลือกเทือกเถาทอดทอถัก
 มิเคยหยุดพักสักครู่คราว
ดงป่าคลองค้งถึงทุ่งข้าว
 บันดาลแดนด้าวให้ชุ่มดำ
 ลื่นเยื่อขาดโยใจตกต่ำ
 มื่อจรินร่ำแม่น้ำตา
เลี้ยงบ้านเลี้ยงเมืองเลี้ยงโลกหล้า
ลื่นหญาลื่นลมพนมไพร
 รากเหง้าดินน้ำร่ำรินไหล
 ในตนหม่นไหม้ไร้ชีวิต
 เราพองพองไหม้ไร้ชีวิต...
 เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 105)

จากเนื้อความในกวีนิพนธ์ “**เติมแก้วที่พร่องของกันและกัน**” เรวัตรได้เลือกสรรคำที่บอกถึงสภาพแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า ฤดูกาล สถานที่ อันเป็นบริบทแวดล้อมที่ตนเคยสัมผัสในอดีต หากแต่ด้วยวันเวลาได้สร้างให้บางอย่างลบเลือนหายไป การที่เรวัตรสรรคำที่มีความหมายเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า ฤดูกาล สถานที่ จึงถือเป็นการยืนยันในตัวตนของเขาที่ไม่อาจแยกออกจากบริบทของสิ่งแวดล้อมที่ต่างหลอมรวมความเป็นเขา

ท้องทุ่งรุ่งรางบางปลาหมอ
แม่น้ำแม่ลูกความผูกพัน
บ้านเกิดเพื่อนเก่ารักเหล้ากอ
 ท่วงทำนองของความหลังนั้นฟังคล้าย
 เพลงอีแซวเพลงทุ่งจระจก
 ความรักความหลังล้นยั้งยืน
 สู่ข่อยเดียวกันเฝ้าสรรค์สร้าง
 ทุกข์สุขในตนดลบันดาล

เขาเดินจากมาใต้ฟ้าผัน
 กลายเป็นลีลนคำบรรยาย
 ถักทอให้เห็นเป็นเส้นสาย
 เสียงน้ำเซาะฝั่งทรายไม่หวงคืน
 แม้พราจากไกลไม่เป็นอื่น
มิหายกลายกลืนไปตามกาล
โลกหนึ่งบึงบางกว้างไพศาล
 เสร้าหวานบรรเลงเพลงใบไม้

.....
พฤษภาฟ้ารุ่งเขาวางแก้ว
 ปลดวางสัมภาระประดามี

.....
ลาแล้วโมงยามงามวิถิ
 ไปนั่งเขียนบทกวีที่แม่น้ำ...
 เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 117)

จากเนื้อความในกวีนิพนธ์ “เพลงน้ำ” เห็นได้ว่าเรวัตร์สรรคำที่บอกถึงสภาพแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า ฤดูกาล สถานที่ คำว่า “เพลงน้ำ” ยังบอกให้เห็นถึงอาการโหยหาอดีตโหยหาวัยเยาว์ของเรวัตร์เอง อันเป็นบริบทแวดล้อมที่เรวัตร์ได้เคยสัมผัส หากแต่ด้วยวันเวลาได้สร้างให้บางอย่างลบเลือนหายไป การที่เรวัตร์สรรคำที่มีความหมายเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า ฤดูกาล สถานที่ จึงถือเป็นการแสวงหาเครื่องมือในการเยียวยาตนเอง ทั้งยังเป็นการยืนยันในตัวตนของเขาที่ไม่อาจแยกออกจากบริบทของสิ่งแวดล้อม ที่ต่างหลอมรวมความเป็นเขา การย้อนกลับไปฟัง “เพลงน้ำ” อีกครั้ง จึงเป็นการยืนยันในตัวตนแห่งการประจักษ์แจ้งของเขา ต่อการมองโลกมองชีวิต มองบริบทแวดล้อมอย่างตระหนักรู้และเข้าใจ

คือแสงแดดสีทองของชีวิต

สวนดอกไม้, ไหวรับ - สลั่บฤดู

ท่วงทำนอง, โนม่น้ำ - เป็นคำร้อย

เป็นผลึกที่ผ่านการกระทำ

.....

ไปหยุดอยู่ริมฝั่ง - ฟังเพลงน้ำ

ระหว่างรบ, ระหว่างทาง, ระหว่างเรา

พราวจากความมืดมิด-ออกไปสู่ -

ไปหยุดอยู่ริมฝั่ง, - ฟังเพลงน้ำ

เป็นหยดหนึ่งแม่น้อย, ค่อยดื่มด่ำ

ด้วยโศกนาฏกรรมอันล้าลึก

.....

รำทำนองโบราณ - แสนหวานเศร้า

หรือต่างเขลามิเข้าใจ- อะไรเลย

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2544 : 76)

4.1.1.4 คำที่มีความหมายเกี่ยวกับสังคมชนบทและสังคมเมือง

ถือเป็นชุดคำที่บอกเล่าถึงบริบทพื้นที่ สังคมชนบท สังคมเมือง ทั้งยังหมายรวมถึงบริบทของบุคคล ที่มีการเปลี่ยนแปลง โยกย้าย เป็นปลาเปลี่ยนน้ำ หรือปลาสองน้ำ ซึ่งเรวัตร์นิยมบอกเล่าและสื่อความหมายผ่านงานกวีนิพนธ์ โดยชุดคำต่างๆ เหล่านี้ ล้วนแสดงให้เห็นถึงตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ อันนำไปสู่ตัวตนกับการประจักษ์แจ้งของเรวัตร์ในที่สุด

ในกวีนิพนธ์ “ความฝันในแผ่นดิน” เรวัตร์ได้ชี้ให้เห็นถึงสภาพสังคมเมือง ภาพวิถีชีวิตอดีตหญิงชราชนบทที่ต้องมาใช้ชีวิตในเมืองกรุง การปรับตัวจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำ ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของปากท้องและการปกป้องพื้นที่หัวใจของตนเอง จะเห็นว่าเรวัตร์ได้ใช้ชุดคำที่บอกเล่าถึงสังคมเมือง เช่นคำว่า บ้านจัดสรร, ตึก, แพลต, หุ่นทำป่าดอย, ดาดฟ้า, เมืองกรุง ทั้งนี้ ยังสลับกับการโหยหาอดีต ภาพวิถีชนบท ของตัวละคร โดยสรรคำ ดังนี้ คือ รอยไถ, หุ่นข้าว, ขาวนา เป็นการแสดงให้เห็นถึงตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ในแง่ของความผูกพันกับวิถีชีวิตการเกษตรกรรม ขณะเดียวกันยังสะท้อนให้เห็นถึงภาพสังคมและยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอีกด้วย ดังในเนื้อความที่ว่า

1. หน้าต่าง

หญิงชรายืนมองช่องหน้าต่าง
เฝ้ากลิ่นกินทุ้งข้าว - รวดร้าวพลัน
คือหน้าต่างบางช่องของตึกแฟลต
แขวนขวดเปล่าเหล่ากระถางตั้งเรียงราย

.....

2. โถงทางเดิน

วัยชราอยู่ยู่มาสู่เมือง
มือที่เคยเพาะหวานผ่านดินดี

3. ดาดฟ้า

นางแอบป็นดาดฟ้าที่อาศัย
วัยเจ็ดสิบงวดเคี้ยวแล้วเรียวแรง

.....

นางเปลือยกายนอกดอกฝั้นแยม
เข้าที่น้ำนองเนื่องทั่วเมืองกรุง

ไม้ไกลห่างคือโครงการบ้านจัดสรร

ใจของนางว่างหวั่นเกินบรรยาย
มองแสงแดดแสนงามเปี่ยมความหมาย
พืชผักครัวแผ่ขยายยอดใบงาม

.....

เคยสืบเนื่องรอยไถมาไร่วิถี

มาวันนี้ไร่เฝ้าอยู่ให้อยู่เคียง

เหนือชั้นหักกว้างไกลไสวแสง

แต่กลับแฝงแรงพล้งอย่างชานา

.....

ในเช้าตรู่คืนแรมไรดาวรุ่ง

ลอบกอบดินใส่ถุงมุงดาดฟ้า

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 50)

จากกวีนิพนธ์ “หมาเมือง” เรวัตร์ได้ชี้ให้เห็นถึงสภาพสังคมเมือง การต่อสู้ดิ้นรนของ
คนขายแรงงาน คนหาเช้ากินค่ำ ที่ต่างคนต่างอยู่ ในกวีนิพนธ์ดังกล่าวจะเห็นว่าเรวัตร์ได้
เลือกใช้คำที่สื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมา เช่น คำว่า เมือง, ตรอก, ซอย บอกเล่าถึง
สภาพของสังคมเมืองที่ต้องดิ้นรนต่อสู้ทุกวิถีทางเพื่อความอยู่รอดของชีวิต คำว่า “หมา
เมือง” ในความหมายของเรวัตร์จึงเสมือนเป็นการเสียดสีประชดประชันสังคม อันแสดงให้เห็น
ถึงการแปลกแยกต่อสังคมเมือง ทั้งยังการแสดงให้เห็นถึงตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ใน
แง่ของการเรียนรู้และทำความเข้าใจในบริบท ขณะเดียวกันยังสะท้อนให้เห็นถึงภาพสังคม
และยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอีกด้วย ดังในเนื้อความที่ว่า

ข้ามองเมืองเคื่องหมองอย่างซ้องขัด

ข้าทุรนทุรายทุกสายทาง

ในตรอกซอยพลุกพล่านย่านที่พัก

คล้ายจ่อมจมในห้วงจิตความคิดนึก

เมืองหมอบข้าอยู่หมัดยั้งบาดหมาง

ยิ่งวุ่นวายยิ่งว่างอย่างเร็นลึก

ข้ามิเคยเอ่ยทักเพื่อนร่วมตึก

ข้าคิดว่าข้าคือนั้นลึกลับ

.....
 มั่นมอบยืมให้ข้าอย่างสามัญ
 โลก - ชีวิต - ที่เรามาเข้าใจ

.....
 ขณะข้าอ้อมขันคล้ายหมั่นไส้
 หมาตัวหนึ่งกลับขีดไก่อ - ใช้ชีวิต...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 50)

จากกวีนิพนธ์ “หนึ่งสามัญ” เรวัตร์ได้ชี้ให้เห็นถึงสภาพสังคมชนบท ได้หล่อหลอมความเป็นไปแห่งเขา ความคิดความเชื่อจึงถูกถ่ายทอดผ่านงานกวีนิพนธ์อย่างงดงาม และหากพิจารณาผ่านชุดคำที่เรวัตร์ได้นำมาใช้จะเห็นว่าเรวัตร์ได้เลือกใช้คำที่สื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมา เช่น คำว่า ภูมิปัญญา, สามัญชน, กระแสโลกา, ดินทุ่งท้องนา บอกเล่าถึงสภาพของสังคมชนบทโดยเปรียบกับสังคมเมืองที่ต้องดิ้นรนต่อสู้ทุกวิถีทางเพื่อความอยู่รอดของชีวิต หากแต่เรวัตร์เสมือนยืนยันในกวีนิพนธ์ “หนึ่งสามัญ” เป็นดั่งการวิพากษ์สังคมเมือง และจากชุดคำที่เรวัตร์เลือกใช้ยังย้าเข้าไปในชีวิตชนบท ดังในเนื้อความตอนหนึ่งที่ว่า “แสนคนเกรงกลัวกันดาร หนึ่งคนอาจหาญ ล้มรสความหวานแห่งอรวง แสนคนกะโหลกเปล่ากลวง หนึ่งคนก้าวล่วง ลีกลองภูมิปัญญาสามัญชน” อันเสมือนเป็นการแสดงให้เห็นถึงตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ในแง่ของการทำความเข้าใจในบริบทของสังคมเมืองและชนบท ในเนื้อความที่ว่า

ดึกคืน, คื่นฝน - สนทนา

ฉันและชายชรา

พลิกปุมภูมิปัญญาสามัญชน

สมุนไพร่ไม้ดอกไม้ผล

การพึงพาตน

หลุดพ้นจากกระแสโลกา

รักเกิด - ดินทุ่งท้องนา

ตื่นเกิดลืมตา

ตระหนักรู้ที่มาที่ไป

เพ่งมองมาจากภายใน

หยาดฝนเปลวไฟ

ก้าวไปในวิถีของตน

คิ่นฉันฟังเสียงฝน

พิสุทธ์เสียจน

อยากนอนห่มฝน - สนทนา

อุ่นไอน้ำย่น้ำชา

เต็มพิน - สุกยา

มานกลีบดอกกาสะลอง

อิงอ่างบกเรียกเพรียกร้อง

ดั่งท่วงทำนอง

มโหรีสอดคล้องแผ่นดิน

.....

.....

แสนคนกะโหลกเปล่ากลวง

หนึ่งคนก้ำวล่ง

ลึกลงภูมิปัญญาสามัญชน

มูมอับคับแค้น - แสนสับสน

ขณะใครบางคน

ยีน - ยล, หลุ้งออก - ดอกไม้งาม

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2544 : 38)

จากกวีนิพนธ์ “ฉันทิตพรา เหวอคำมกร” เรวัตร์ได้ชี้ให้เห็นถึงสภาพสังคมชนบทที่หล่อหลอมความเป็นเขา และหากพิจารณาผ่านชุดคำที่เรวัตร์ได้เลือกสรรนำมาใช้ในงานกวีนิพนธ์ จะเห็นว่าเรวัตร์ได้เลือกใช้คำที่สื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมา เช่น คำว่า **ปฏิกัตยคสมัย, ปาเขาลำเนาธาร, ยวดยาน, ระนาดน้ำค้ำ, ภูมิปัญญา** ชุดคำเหล่านี้ได้บอกเล่าถึงสภาพของชนบทและเมือง การเปรียบเทียบความสมดุระหว่าง “เหอ-ฉัน” ในกวีนิพนธ์ “ฉันทิตพรา เหวอคำมกร” จึงเสมือนเป็นการแสดงให้เห็นถึงตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จนท้ายที่สุดเรวัตร์ก็ได้สรุปให้เห็นถึงการปรับตัวในการอยู่ร่วมกัน ดังในเนื้อความที่ว่า “เราจึงหลอมบางอย่างระหว่างเรา ระหว่างใหม่กับเก่าจนเข้าที่พร้านั้นจักเยือกเย็นเป็นคัมภีร์ หนักแน่นในวิถี - คัมภีร์เป็นพรา”

.....

พราเล่มเดียว - จักบานออกเป็นดอกไม้

.....

ขยับเปลี่ยนแปลงไปเป็นปีกหงส์

เป็นฝูงปลาเปลี่ยนผลัดเป็นสัตว์ตง

เป็นไม้ใหญ่ยืนยง - เป็นสายธาร

เป็นคำข้าวคำหอมคำพร้อมคำสัจ

แปรเชยอัศคัคเป็นคำหวาน

คำขูร้องของชีวิตจักกังวาน

พราคือจิตวิญญาณของกาลเวลา

.....

.....

ปฏิกัตยคสมัย - ได้ด้วยฟาง

เธอได้กลิ่นหนังสือวางไว้กลางสวน

จึงเริ่มต้นอธิบายในทุกกระบวน

กายของเธอหลามล้นมวลไขมัน

รักดอกไม้กลับแฝงแสงไส่เดือน

รักผีเสื้อดูเหมือนเกลียดหนอนนั้น

รักดวงดาวกลับเด็ดดอกไม้ นั้น

รักนวลแสงตะวันหลังม่านบัง

.....
เราต่างคนต่าง - มีวิถีตน

.....
เราต่างคนเริ่มแรกโดยแตกต่าง

แต่หากเรารักพืชผัก - เรารักฟาง

ไม่ทิ้งขว้างภูมิปัญญาประดามี

เราจึงหลอมบางอย่างระหว่างเรา

ระหว่างใหม่กับเก่าจนเข้าที่

พร้านั้นจักเยือกเย็นเป็นคัมภีร์

หนักแน่นในวิถี - คัมภีร์เป็นพรา

ย่อมพืชพันธุ์ธัญญา ธน ใจเรา

ได้หยั่งรากฝากเหง้า - สงบสง่า

เพียงได้น้ำทิพย์หวานกาลเวลา

ก็พร้อมเติบโตขึ้นทำฟ้าและดิน

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2544 : 44-45)

จากวินิพนธ์ “แมวในร้านเบเกอรี่” เรวัตรได้ชี้ให้เห็นถึงภาพแห่งการหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น อันเป็นภาพความสัมพันธ์ที่ถ้อยทีถ้อยอาศัย คือภาพมิตรภาพระหว่างคนและสัตว์ ที่ดูเหมือนว่าจะมีสถานะต่างกัน หากแต่การนำเสนอผ่านกรอบกระบวนทัศน์ตัวตนเชิงนิเวศที่มองว่าสรรพสิ่งต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การสำนึกในตนที่มีอยู่ร่วมกับผู้อื่นของเรวัตรผ่านงานวินิพนธ์ชิ้นนี้ จึงเสมือนเป็นเครื่องยืนยันต่อความเป็นตัวตนของเขาในแง่ของการมองสังคมอย่างเข้าใจและเข้าถึงในที่สุด ทั้งนี้ การเลือกใช้ชุดคำเกี่ยวกับสังคมเมือง ดังเช่น คำว่า “ทุนนิยม” ยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบัน ดังในเนื้อความที่ว่า

ชายพ่อค้านั้นอย่างวัยกลางคน

อันตัวตนใดหนอที่หล่อหลอม

ชีวิตกับวิถีประนีประนอม

โลกรายล้อมที่หมุนด้วยทุนนิยม

คล้ายกับแมวหมอบพรางทางวัดไถ

พึงพอใจใหม่สดแห่งรสนม

โลกข้างในหนึ่งเดียวอันเกลียวกลม

ทั้งแดดลมฝนพรุ้งล้นมั่งมี

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 29)

แม้ว่าวิถีชนบทจะเป็นวิถีที่เรียบง่ายงดงาม การประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะดูเหมือนเป็นอาชีพสืบทอดกันมาจากบรรพชน อันเป็นมรดกล้ำค่า จนกล่าวได้ว่ายุคหนึ่งชาวนาถูกขนานนามว่า “เป็นกระดูกสันหลังของชาติ” เพราะเป็นผู้ปลูกข้าวให้คนกิน หากแต่ด้วยความเจริญก้าวหน้าทาง

เทคโนโลยีสมัยใหม่ อันเป็นการก้าวสู่ยุคอุตสาหกรรม สู่ยุคของสารเคมี จนในที่สุดวิธีการเกษตรจากที่มีการเคารพฤดูกาล ปลูกกราบไหว้ดินฟ้า ก็มาถึงจุดเปลี่ยนทั้งด้านความเชื่อและค่านิยม จนนำไปสู่ความเดือดร้อนในที่สุด ดังที่เรวัตร์ได้ถ่ายทอดไว้ในกวีนิพนธ์ “อยู่กับดิน” และถ้าหากพิจารณาผ่านชุดคำที่เรวัตร์ได้นำมาใช้ในงานกวีนิพนธ์ชิ้นนี้ จะเห็นว่าเรวัตร์ได้เลือกใช้คำที่สื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมา เช่น **หนุ่มชาวไร่, สาวชานา ผักหญ้า, วิถีเคมีภัณฑ์** ซึ่งซึ่งชุดถ้อยคำดังกล่าว เป็นการสรรคำ ที่แสดงให้เห็นความหมายอย่างตรงไปตรงมา สะท้อนให้เห็นภาพของสังคมในชนบทและความแปรเปลี่ยนไปของยุคสมัยที่การเกษตรกรรมจากไม่เคยพึ่งสารเคมีสู่การพึ่งสารเคมี ทั้งนี้ ก็เพื่อความรวดเร็วของผลผลิต การเก็บเกี่ยว ขณะเดียวกันก็เพื่อความเท่าทันต่อโลกที่เปลี่ยนแปลง ดังเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

ใต้ท้องฟ้าว่างเว้งพืชเชิงเดี่ยว	เพลงว่ามือจับเคียวรอเกี่ยวเก้อ
หนุ่มชาวไร่ลำนคร้าครวญเพื่อ	สาวชานามองเหม่อเอ่อน้ำตา
พืชเชิงเดี่ยวเกี่ยวเก็บลั่นเจ็บซ้ำ	ข้าวทุกค่าน้ำทุกหยดถูกลดค่า
ราวชีวิตขึ้นต่อเหล่าพ่อค้า	ข้าวโพดอ้อยผักหญ้าประดามี
เพื่อปวงบุตรรดไถลในการเรียน	โลกที่เปลี่ยนสมัยไปเร็วรี
ธนากรรมั่งคั่งราวหวังดี	วิชาการวิถีเคมีภัณฑ์...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 48)

จากกวีนิพนธ์ที่ชื่อ “**ผู้คนที่สาบสูญบนวิถีอันตรธาน**” จะเห็นว่าเรวัตร์ได้นิยามความหมายของสงครามที่ส่งผลกระทบต่อผู้คนและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ไว้อย่างคมคาย ขณะเดียวกันยังสรรคำมาใช้ในงานกวีนิพนธ์ของตัวเองสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความคิด สภาพบริบทสังคม หากพิจารณาผ่านชุดคำที่เรวัตร์ได้นำมาใช้ในงานกวีนิพนธ์ชิ้นนี้ จะเห็นว่าเรวัตร์ได้เลือกใช้คำที่สื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมา เพื่อคงความหมาย และสะท้อนให้เห็นภาพของสังคมที่แปรเปลี่ยนไปจากที่เคยอยู่กันอย่างมีความสุข บนผืนแผ่นดินที่มี “**รากหยั่ง**” “**แผ่นดินหอม**” ความสุขนั้นก็อันตรธานหายไปเพราะสงคราม ก่อเกิด “**คนไร้ดวงตา-คนขาไม้**” ดังเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

เหล่าคนไร้ดวงตา-คนขาไม้	ภาษาจิตภาษาใจหรือไกลห่าง
เมืองพินาศศาสนสถานร้าง	เด็กเด็กต่างเล่นปืนระเบิดปลอม
ที่รากหยั่งลงไปเือกถื่น	น้ำทุกสายไหลรินแผ่นดินหอม
สวน ทุ่งข้าว แผลงผัก ก็พริกพร้อม	จะหล่อหลอมหล่อเลี้ยงอย่างเพียงพอ
อย่างฉับพลันทันใดกลับหายสูญ	ที่เพิ่มพูนอันตรธานฐานเคยก่อ

ไม่เคยสานสลักฝ้ายถักทอ

สิ่งแรกเริ่มเดิมต่อก็อังกานท์...

เหล่าดวงตาปรากฏหยดน้ำค้าง

ในสงครามต่างต่างมีรูสึ้น

ล้วนเกิดอยู่มีไกลไม่เกินจินต์

อยู่ในความซาซนในหินหัวใจ...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 103)

ในบทกวีชื่อ “ลูกที่แท้ของแม่โพสพ” จะเห็นได้ว่าเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้มองสังคมอย่างเข้าใจและเข้าถึง ผ่านประสบการณ์ที่ถือได้ว่าเป็นทั้งการมองจาก “คนนอกและคนใน” การสร้างความหมายผ่านงานกวีนิพนธ์ชิ้นนี้จึงเปรียบเสมือน การตั้งคำถามแก่ยุคสมัยแห่งความเปลี่ยนแปลงที่ท้องนาเกษตรกรรมกลับกลายเป็น “ท้องนาอุตสาหกรรม” ดังที่ ธัญญา สังขพัฒน์านนท์ มองว่า การที่เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มองสังคมผ่านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติเช่นนี้ อาจกล่าวได้ว่านี่คือวิถีที่งดงาม สงบ ปลอดภัย และพอเพียง ของธรรมชาติ เป็นวิถีที่นำไปสู่อิสรภาพแห่งชีวิตหรือวิถีไท ธัญญา สังขพัฒน์านนท์ (2559 : 279) การสรรคำในกวีนิพนธ์ชิ้นนี้จะเห็นว่า เรวัตร์ได้เลือกใช้คำที่แฝงความหมายให้เห็นภาพสังคมแห่งการพัฒนาจากสังคมชนบทสู่สังคมเมือง ดังในชุดคำที่ขีดเส้นใต้ เช่น การพัฒนาอันบ้าคลั่ง, ดินน้ำลมฟ้า, ท้องนาอุตสาหกรรม ซึ่งชุดคำดังกล่าวยังสื่อความหมายให้เห็นถึงสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ดังในบท “ลูกที่แท้ของแม่โพสพ” ที่ว่า

ท่ามกลางการพัฒนาอันบ้าคลั่ง

เมื่อได้หน้าลืมหลังลืมครั้งหนึ่ง

ที่ดินน้ำลมฟ้าล้วนตราตรึง

กลับส่งทอดมาถึงครึ่งครึ่งกลางกลาง

กลับกลายเป็นท้องนาอุตสาหกรรม

แต่ละคำละคนจึงขึ้นขึ้น

ต่างทยอยย่อยยับเกินกลับคืน

กลายเป็นอื่นในแห่งหนของตนเอง

การกระทำปรากฏที่ทศวรรษ

ผู้แจ่มชัดแน่วแนใจแท้ถ่อง

ผู้เรียกขวัญคืนกลับประทับประคอง

ลูกของแม่ทั้งผองต้องเป็นไท...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 129)

4.1.1.5 คำที่มีความหมายเกี่ยวกับพุทธศาสนาและปรัชญาชีวิต

ถือเป็นชุดคำที่บอกเล่าถึงบุคคล หลักธรรม คำสอนของพุทธศาสนาและปรัชญาชีวิต ซึ่งเรวัตร์นิยมบอกเล่าผ่านงานกวีนิพนธ์ รวมถึงผลงานสร้างสรรค์ด้านอื่นๆ อีกด้วย

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “ช่วยแม่ตัดไม้” เรวັตร์เลือกใช้ชุดคำเกี่ยวกับพุทธศาสนาและปรัชญาชีวิต เช่นคำว่า “ธรรม”, “สายธรรม” โดยการใช้ชุดคำดังกล่าวได้สื่อความหมายถึงหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธศาสนา ด้านการปล่อยวาง การไม่ยึดติดกับสิ่งหนึ่งสิ่งใด ดังในเนื้อความที่ว่า

.....
นั่งลงตรงหน้ามิว่าวุ่น

ไอ้ธรรมนำชี้เช่นนี้เอง

มิเอาเก่าก่อนมาย้อนคิด

มิเอาวันหน้ามาตรรอน

วันนี้ฉันเป็นเช่นวันนี้

ยิ้มในใจตนเป็นผลพวง

รอยยิ้มของแม่ที่แลเห็น

ถ้อยคำ “พุทธทาส” ผุดผาดใจ

.....
วางเรื่องเคืองชุ่นและเครียดเคร่ง

เรื่อยเปื่อยมิเร่งมิรีบร้อน

ตัดแอกแบกติดเป็นท่อนท่อน

มาปรนมาป้อนมาหลอนลวง

เปรมปรีดิ์กับงานที่ผ่านล่วง

โปรงเบาหวิวหวั่นราวเหินไป

อ่อนโยนเยือกเย็นเป็นไม้ใหญ่

“งามงานการไถล่วนสายธรรม”

เรวັตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 101)

จากกวีนิพนธ์ “ภาวะกวี” จะเห็นว่าเรวັตร์ได้ใช้คำที่มีความหมายเกี่ยวกับเกี่ยวกับพุทธศาสนาและปรัชญาชีวิต อันถือเป็นชุดคำที่บอกเล่าถึงบุคคล หลักธรรม คำสอนของพุทธศาสนาและปรัชญาชีวิต ซึ่งเรวັตร์นิยมบอกเล่าผ่านงานกวีนิพนธ์และงานสร้างสรรค์ด้านอื่นๆ โดยชุดคำดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ตัวตนของเขาที่เข้าใจในความหมายและความงดงามของธรรมชาติ เป็นเสมือน “จิตวิญญาณกวี” ดังในคำที่เน้น อาทิ ไส้เดือนจิต วิญญาณ, แม่ผืนดิน, แม่สายน้ำ, ฉันทะแห่งพระพุทธ, ดอกผลใจ

.....
กวีต่อถึงก้านบานชบา

ปีกผีเสื้อแมลงปอมาคลอเคล้า

.....
ลูกตำต้อยจริงแท้นะแม่จ๋า

แม่ผืนดินคอยสดับเฝ้ารับรู้

.....

.....
ไส้เดือนจิตวิญญาณมาเยือนเหย้า

จุมพิตแก้มบางเบาเจ้าหยาดน้ำ

.....
แม่ขวัญใจในฟ้ามาหาสู่

แม่สายน้ำทุกอนุพวงเพลงรัก

.....

เก็บดอกไม้ร่วงเก็บขึ้นเหน็บหู
 ลีมนั้นเกิดฉันทะแห่งพระพุทธ
 เราจะอยู่อย่างไร – อยู่อย่างไร
 ล้วนบาดแผลแต่ละคนแต่ละคำ

ไปสู่ความไม่รู้ไม่สิ้นสุด
 ดอกใบร่วงประดุจโลกสีดำ
 ดอกผลใจทั้งมวลล้วนตกต่ำ
 เราจะดำดิ่งใดในแสงสว่าง

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 63)

จากกวีนิพนธ์ “ลมหายใจข้างใบหู” จะเห็นว่าเรวัตร์ได้สรรคำที่มีความหมายเกี่ยวกับเกี่ยวกับพุทธศาสนาและปรัชญาชีวิต อันถือเป็นชุดคำที่บอกเล่าถึงบุคคลหลักธรรม คำสอนของพุทธศาสนาและปรัชญาชีวิต ซึ่งเรวัตร์นิยมบอกเล่าผ่านงานกวีนิพนธ์ โดยชุดคำดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ตัวตนของเขาที่เข้าใจในบริบทของธรรมชาติและจากการสังเกตเรียนรู้จากธรรมชาติ เป็นเสมือน “จิตวิญญาณกวี” ดังในชุดคำที่เน้นเดินทางจากข้างใน, เดินทางสู่ข้างใน

เดินทางจากข้างในไปข้างนอก
 รับร้อนหนาวทุกขณะตะวัน - จันทร
 ขณะฉันทยังอยู่คู่กระท่อม
 ในแสงวันอันเปล่งฟ้าเพ่งพิศ

สู่สวนหมอกดอกเมฆเสกฝน
 เพื่อเคี้ยวกลั่นหยาดเหงื่อจากเนื้อชีวิต
 อุ่นอายแดดดินหอมห้อมดวงจิต
 ที่ละนิดเดินทางสู่ข้างใน

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 64)

จากกวีนิพนธ์ “โรงเรียนใต้ต้นไม้” จะเห็นว่าเรวัตร์ได้เลือกใช้คำที่มีความหมายเกี่ยวกับเกี่ยวกับพุทธศาสนาและปรัชญาชีวิต ผ่านการเรียนรู้จากธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นธรรมชาติ ดังในเนื้อความที่ว่า “โรงเรียนคือสวนรอบ ทุกคำตอบอยู่ในตน” จะเห็นว่าทุกสิ่งอย่างที่แวดล้อมเรวัตร์นั้น ล้วนแต่เป็นครูผู้สอนทั้งนี้ เรวัตร์ได้สรรคำเกี่ยวกับธรรมะดังนี้คือ อนิจจัง, จิตวิญญาณ, รูป-นาม

ครูหนาวอนิจจัง
 ชีพหนึ่งซึ่งน้อยนิด
 ครูร้อนมิเร่งเร่ง

วางความหลังอันฝังจิต
 เป็นมนุษย์สมมุตินาม
 เป็นตัวเรามากำข้าม

เป็นต้นและเป็นตาม

ดอกผลครุต้นไม้

ครุผังครุมตงาน

โรงเรียนคือสวนรอบ

ครุเมฆหมอกหมองมน

คุณครูอยู่ในสวน

ปลุกผังทั้งรูป – นาม

การเติบโตความเบิกบาน

ดำรงได้ฤดูกาล

จิตวิญญาณสามัญชน

ทุกคำตอบอยู่ในตน

ให้ศิษย์ค้นเสาะแสวง

ในมิ่งมวลดุสาม

ทุกโมงยามเฝ้าบรรยาย

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 68)

จากกวีนิพนธ์ “แสงตะวันที่เป็นสีเทา?” จะเห็นว่าเรวัตรได้เลือกสรรคำที่มีความหมายเกี่ยวกับพุทธศาสนาและปรัชญาชีวิต ผ่านเรื่องราวของการได้เดินทาง ผ่านประสบการณ์ที่ผ่านพบ ดังในเนื้อความที่ว่า “*โดยคัมภีร์คำพระเป็นสะพาน เสียงผสานแน่นหนักและศักดิ์สิทธิ์*” จะเห็นว่า เรวัตรได้สรรคำเกี่ยวกับธรรมะดังนี้คือ *คัมภีร์คำพระ* และคำว่า *ศักดิ์สิทธิ์* อันเป็นการบอกเล่าเรื่องราวของชีวิตผู้คน ชุมชน ที่มีการพึ่งพาอาศัย ซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันโดยที่ไม่ได้แบ่งแยกศาสนา อันสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์

.....

โดยคัมภีร์คำพระเป็นสะพาน เสียงผสานแน่นหนักและศักดิ์สิทธิ์

การชำระตระหนักรู้เคียงคู่ชีวิต เพื่อใช้จิตลึกซึ้งเป็นหนึ่งเดียว

มองเห็นไหมบ้านเมืองอันเรืองรอง ผลสีทองมีรังไรให้เก็บเกี่ยว

ท่ามดินน้ำไหลมอันกลมเกลียว อันหลอมเคี้ยวมันเหมาะบ่มเพาะมนุษย์

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 104)

4.1.2 การใช้ภาพพจน์ (Figure of speech)

คือการใช้ถ้อยคำสำนวนโวหาร ที่ทำให้ผู้รับสารเกิดมโนภาพ เกิดจินตนาการ อารมณ์ร่วมเดียวกันกับผู้ส่งสาร การใช้ภาษาให้เกิดภาพพจน์ กล่าวคือ ภาพพจน์ Figure of speech คือกลวิธีการใช้ภาษาโดยเลือกสรรถ้อยคำหรือใช้กลวิธีการกล่าวอย่างแยบยล เพื่อให้คำน้อยคำสรุปสาระหรือให้อารมณ์ที่กว้างลึกเป็นรูปคำที่ใช้ หรือทำสิ่งที่เข้าใจยากให้เข้าใจง่าย จากการศึกษาผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ พบว่าเรวัตรมีการใช้ภาพพจน์ที่มีความหลากหลาย โดยที่เรวัตรได้ใช้ในงานกวีนิพนธ์ อันสื่อความหมายในรูปแบบต่างๆ มากมาย อันเป็นการนำเสนอให้เห็นถึงเอกลักษณ์

เฉพาะตัวและยังเป็นการยืนยันในอัตลักษณ์ของตัวเองอีกด้วย ซึ่งจากการศึกษาจะพบว่าเรวัตร์พบว่า ได้มีการใช้ภาพพจน์ที่หลากหลาย อาทิ การใช้สัญลักษณ์ การใช้วิธีอุปลักษณ์ การใช้บุคลาธิษฐาน ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

4.1.2.1 การใช้สัญลักษณ์ (Sign)

การใช้สัญลักษณ์ (Sign) คืออะไรก็ได้ที่ก่อให้เกิดความหมาย โดยการเทียบเคียงให้เห็นถึงความแตกต่างไปจากสิ่งอื่นและคนในสังคมยอมรับหรือเข้าใจ สัญลักษณ์จึงไม่จำเป็นต้องเป็นเครื่องหมายในภาษาแต่เพียงอย่างเดียว ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2555 : 11) Ferdinand De Saussure นักภาษาศาสตร์โครงสร้างและสัญวิทยา มองว่าสัญลักษณ์ในฐานะที่เป็นหน่วยพื้นฐานที่สุดของภาษาคือระบบของความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนที่เชื่อมโยงระหว่าง (1) รูปสัญลักษณ์ หรือตัวสื่อ/ตัวหมาย (Signifier) (2) ความหมายสัญลักษณ์หรือความคิดที่รูปสัญลักษณ์ต้องการจะสื่อ (Signified) และสองส่วนนี้เองที่ประกอบกันขึ้นเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งอย่างใดไปไม่ได้ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2555 : 20) ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างรูปสัญลักษณ์กับความหมายของสัญลักษณ์นั้นเป็นความหมายที่คนกำหนดขึ้น โดยสัญลักษณ์ย่อยตัวหนึ่งจะยังไม่มี ความหมายในตัวเองจนกว่าจะหยิบไปเทียบเคียงกับสัญลักษณ์อื่นๆ ที่อาศัยอยู่โดยการเปรียบเทียบแบบคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “เพลงน้ำ” จะเห็นว่าเรวัตร์ใช้สัญลักษณ์เพื่อที่ต้องการจะกล่าวถึง “เพลงน้ำ” อันเป็นสัญลักษณ์ที่เรวัตร์เองต้องการจะสื่อให้เห็นถึงความหมายและความสำคัญของ “แม่น้ำ”, “สายน้ำ” ที่หล่อหลอมความเป็นเขามาตั้งแต่วัยเยาว์ เป็นเสมือนครูสอนวิชาชีวิต “เพลงน้ำ” จึงมีความหมายโดยตรงคือ “แม่น้ำ”, “สายน้ำ” หากแต่ความหมายโดยนัยคือ การโหยหาห้วงเวลาในอดีต ดังในเนื้อความที่ว่า “ไปหยุดอยู่ริมฝั่ง - ฟังเพลงน้ำ เฝ้าดื่มด่ำท่วงทำนอง, เฝ้าตรองตรึก” เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อให้เห็นถึงบริบทสิ่งแวดล้อม ชุมชน “เพลงน้ำ” จึงเสมือนเป็นบทเพลงแห่งอดีตกาลที่เชื่อมโยงความเป็นเรวัตร์และยุคสมัยที่ผ่านมาได้เป็นอย่างดี ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ ที่ว่า

คือแสงแดดสีทองของชีวิต
สวนดอกไม้, ไหวรับ - สลับฤดู
ท่วงทำนอง, ไน้มน้ำ - เป็นคำร่ำ
เป็นผลึกที่ผ่านการกระทำ
ไปหยุดอยู่ริมฝั่ง - ฟังเพลงน้ำ
โลกที่เห็น - ไม่เป็นเช่นเรานึก

พรากจากความมืดมิด - ออกไปสู่ -
ไปหยุดอยู่ริมฝั่ง, - ฟังเพลงน้ำ
เป็นหยดหนึ่งแม่น้ำน้อย, ค่อยดื่มด่ำ
ด้วยโศกนาฏกรรมอันล้าลึก
เฝ้าดื่มด่ำท่วงทำนอง, เฝ้าตรองตรึก
มีข้าศึกอยู่ข้างใน, มีใช้น้อย

.....

.....

ไปหยุดอยู่ริมฝั่ง – ฟังเพลงน้ำ

ระหว่างรบ, ระหว่างทาง, ระหว่างเรา

.....

จนใครยอมตรอมตายในดวงตา

จนใครยอมตรอมตายในดวงตา

รำทำนองโบราณ – แสนหวานเศร้า

หรือต่างเขลามิเข้าใจ – อะไรเลย

.....

ที่ประทับในดวงหน้า - ของทารก

ที่ประทับในดวงหน้า – ของเพลงน้ำ

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2544 : 76)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ สดับเสียงสายน้ำซบซ่าน จะเห็นว่าเรวัตร์กล่าวถึง “เธอ” โดยเธอในความหมายทั่วไปอาจเป็นใครก็ได้ เป็นสรรพนามบุรุษที่สอง หากแต่ “เธอ” อีกความหมายที่แฝงไว้ อันเป็นสัญลักษณ์ที่เรวัตร์เองต้องการจะสื่อความหมายถึง “แม่น้ำ”, “สายน้ำ” ที่ไหลหล่อเลี้ยงวิถีชีวิตของผู้คนมายาวนาน ดังในเนื้อความที่ว่า “เธอหล่อเลี้ยงเคียงบ้านโพ้นย่านถิ่น มิสุดสิ้นหล้าแหล่งทุกแห่งหน” และเรวัตร์ยังสื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่อยู่ร่วมกัน หากแต่มนุษย์ยังประทุษร้ายแม่น้ำอยู่ ซึ่งก็จะนำมาสู่ความตายของสายน้ำในที่สุด ดังในเนื้อความของบทกวีที่ว่า “เพลงของเธอแผ่วเบาและเศร้าโศก ร่ายโคลกความอาดูรความสูญสลาย ชั่วขณะที่มนุษย์ประทุษร้าย นิรันดร์กาลคือความตายของสายน้ำ!” ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ ที่ว่า

ในระหว่างทางท่องเธอร้องเพลง

เพลงหวานเศร้าบรรเลงเปล่งประสาน

เพลงที่เปล่งจากชีวิตจิตวิญญาณ

ชั่วขณะกาลนานบันดาลดล

เธอหล่อเลี้ยงเคียงบ้านโพ้นย่านถิ่น

มิสุดสิ้นหล้าแหล่งทุกแห่งหน

จากเบื้องต่ำตระเวนเป็นเมฆบน

เป็นหยาดฝนแผ่ผายเป็นสายน้ำ

เธอเกี่ยวร้อยผสานกาลฤดู

ทุกแอ่งอยู่คู่ค้ำสูงและต่ำ

ร้อยลำนาลำน้ำร้อยลำน้า

กำเนิดอารยธรรมแสนล้ำลึก

ให้ผองเรามองเห็นความเป็นไป

โลกข้างนอกข้างในไหวรู้ลึก

ที่ราบต่ำหยดอยู่เพราะภูผาฤกษ์

พร้อมผลึกปีกแผ่นแก่นแกนชีวิต

ไม่มีเธอวันนี้ไม่มีเรา

มนุษย์ผู้โง่เขลาครองสิทธิ์

ทุกปาฐกปิ่นป้ายหมายพิชิต

ทุกสายน้ำกั้นปิดเปลี่ยนทิศทาง

น้ำตาเธอแดงคล้ำเป็นน้ำเลือด

หยดสุดท้ายแห้งเหือดและหายห่าง

ธารทุกหนทุกแห่งจะแล้งร้าง

ทุกถิ่นถึงบึงบางจะวางวาย

เพลงของเธอแผ่วเบาและเศร้าโศก

ร้ายโศลกความอาดูรความสูญสลาย

ชั่วขณะที่มนุษย์ประทุษร้าย

นิรันดร์กาลคือความตายของสายน้ำ!

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 98)

กวีนิพนธ์ชื่อ “สวนดอกไม้” จะเห็นว่าเรวัตร์ใช้สัญลักษณ์เพื่อต้องการที่จะกล่าวถึง “เมล็ดพันธุ์ภายใน” อันเป็นสัญลักษณ์ที่เรวัตร์เองต้องการจะสื่อให้เห็นถึงความหมายและความสำคัญของความหมายโดยนัยแฝงของ “เมล็ดพันธุ์” ที่เปรียบเสมือนจิตใจ เป็นเมล็ดพันธุ์ภายในจิตวิญญาณแห่งความดีงาม ความปรารถนาดี ดังในเนื้อความที่ว่า “*ขณะมือแม่ลูกลูกลูกดอกไม้ เมล็ดพันธุ์ภายใน ไหวรู้สึก ในห้วงแห่งชีวิตความคิดนึก กว้างและลึกกระทั่งเกินหยั่งพบ*” จากเนื้อความดังกล่าว สื่อให้เห็นถึง “เมล็ดพันธุ์ภายใน” ที่เปรียบเสมือนจิตใจที่ไม่ย่อท้อ แม้อยุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ ที่ว่า

ขณะมือแม่ลูกลูกลูกดอกไม้

เมล็ดพันธุ์ภายในไหวรู้สึก

ในห้วงแห่งชีวิตความคิดนึก

กว้างและลึกกระทั่งเกินหยั่งพบ

เมล็ดพันธุ์บานออกเป็นดอกนก

พลาญโผผกออกไปไม่รู้จบ

สองมือคนสามัญนั้นน้อมนบ

เฝ้าชุดจอบกอบกลบดินอบอวล

ภavanaไปพลาญระหว่างปลูก

ใจแม่ลูกเกี่ยวกันสรรค์สร้างสวน

จะงอกงามตามจริงมิ่งไม้มวล

ในน้ำนวลอณูฤดูกาล

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 48)

กวีนิพนธ์ชื่อ “สายน้ำข้างใน” เป็นงานกวีนิพนธ์อีกชิ้นหนึ่งที่เรวัตร์ต้องการจะสื่อให้เห็นถึงสัญลักษณ์ กล่าวถึง “สายน้ำ” หากแปลความหมายสายน้ำก็เป็นแม่น้ำที่ไหลผ่านสถานที่โดยทั่วไป แต่หากกล่าวในรูปแบบของการเป็นสัญลักษณ์ ก็จะพบว่าเรวัตร์เองต้องการจะสื่อให้เห็นถึงความหมายโดยนัยของ “สายน้ำ” อันสอดคล้องกับ ธัญญา สังขพันธานนท์ ที่ได้กล่าวไว้ในบทความมาตุคามะสำนึกและการโหยหาอดีตในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ว่า แม่น้ำคูเหมื่อนจะเป็นสัญลักษณ์ทางธรรมชาติที่เรวัตร์ ใช้มากที่สุด ดังเห็นได้จากชื่อรวมบทกวีทั้ง 4 เล่ม บ้านแม่น้ำ พันฝน เพลงน้ำ แม่น้ำรำลึก และแม่น้ำเดียวกัน แม่น้ำยังสื่อความหมายให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ

ของเขาได้อย่างชัดเจน ธัญญา สังขพันธานนท์ (2559 : 273) อาจกล่าวได้ว่าสายน้ำเป็นเสมือนจิตวิญญาณแห่งความดีงาม ความปรารถนาดี ที่เชื่อมโยงกับชีวิต ที่หล่อหลอมทั้งยังหล่อเลี้ยงชีวิตและจิตวิญญาณ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสรรพสิ่ง ดังในเนื้อความที่ว่า “สายน้ำหนึ่งเดียวจึงเกี่ยวเนื่อง เลี้ยงบ้านเลี้ยงเมืองเลี้ยงโลกหล้า ไร่น้ำโลมดินจึงสิ้นฟ้า สิ้นหญ้าสิ้นลมพรมไพร” จากเนื้อความดังกล่าว สื่อนี้ให้เห็นถึง “สายน้ำข้างใน” ที่แฝงความนัย สะท้อนให้เห็นถึงจิตวิญญาณ รากเหง้า บรรพชน ที่หล่อเลี้ยงผู้คน อย่างมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

ทุกสิ่งทุกอย่างข้างในเรา
สายน้ำความจริงอันจริงแท้

สายน้ำรากเหง้าดินเก่าแก่
ใยถูกเปลี่ยนแปลงจนแปลกปลอม

.....
ขัดข้องครรลองใดข้างในเรา
งอกงามบนดินต็มกินฟ้า
หรือไม่รู้ที่ไป – ไรที่มา?
สายน้ำถ้วจนถึงล้วนหนึ่งเดียว

.....
สายน้ำดินเก่าเฝ้าถามหา
ยามยารากหญ้าเป็นยาเยียว
ดูสิ, ดวงตาว่างเปล่า – เปลี่ยว
ร้อยเกี่ยวเราไว้ในความรัก

.....
สายน้ำหนึ่งเดียวจึงเกี่ยวเนื่อง
ไร่น้ำโลมดินจึงสิ้นฟ้า
ทุกสิ่งทุกอย่างข้างในเรา
สิ้นไร, ใครรู้อยู่อย่างไร?
สิ้นไร, ใครรู้อยู่อย่างไร?

.....
เลี้ยงบ้านเลี้ยงเมืองเลี้ยงโลกหล้า
สิ้นหญ้าสิ้นลมพรมไพร
รากเหง้าดินน้ำรำรินไหล
ในตนหม่นไหม้ไร้ชีวิต
เราผองหมองไหม้ไร้ชีวิต...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 105)

กวีนิพนธ์ชื่อ “แม่น้ำเดียวกัน” จะเห็นว่าเรวัตร์เลือกใช้สัญลักษณ์ผ่านชุดคำที่ว่า “หมู่บ้านเก่าแก่-แม่น้ำชรา” อันเป็นสัญลักษณ์ที่เรวัตร์เองต้องการจะสื่อให้เห็นถึงความหมายโดยนัยของ “หมู่บ้านเก่าแก่-แม่น้ำชรา” ที่เปรียบเสมือนชุมชน สังคมในอดีต ที่เชื่อมโยงกับชีวิตและจิตวิญญาณภายใน อันเป็นสิ่งที่หล่อหลอมทั้งยังหล่อเลี้ยงชีวิตและจิตวิญญาณแห่งบรรพชน ที่บอกเล่าสืบทอดกันมา แสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสรรพสิ่ง ดังในเนื้อความที่ว่า “หมู่บ้านเก่าแก่ – แม่น้ำชรา อยู่เห็นเป็นมานานไร้สวน ผ่านจริงผ่านล่อนเป็นกระบวน หลากล้วนประเด้นเป็นหนึ่งเดียว” จากเนื้อความดังกล่าว สื่อนี้ให้เห็นถึง “แม่น้ำเดียวกัน” ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมในอดีต จิตวิญญาณ รากเหง้า บรรพชน ที่หล่อเลี้ยงผู้คน อย่างมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งชุดคำที่ว่า “หมู่บ้านเก่าแก่-แม่น้ำชรา” ยังหมายรวมถึงรากเหง้าที่เรวัตร์เองยังโยเยหาและเฝ้าทวงถามอยู่เรื่อยมา ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

หมู่บ้านเก่าแก่ – แม่น้ำซรา

สิ่งใดใครสร้างข้างในเรา?

เหนือคือโบสถ์วัด – ใต้มีสยิด

ศาลเจ้าแม่กวนอิมยังยิ้มยล

.....

หมู่บ้านเก่าแก่ – แม่น้ำซรา

หล่อหลอมน้อมจิตความคิดนึก

.....

หมู่บ้านเก่าแก่ – แม่น้ำซรา

ผ่านจริงผ่านเล่นเป็นกระบวน

สิ่งใดใครสร้างข้างในเรา?

แม่น้ำภายในไหลคนเคี้ยว

หมู่บ้านเก่าแก่ – แม่น้ำซรา

ร้อยพันปีว่างเปล่าและร้าวลึก

เสียงสวดภาวนา ณ วัดเก่า

เทือกเถาเหล่ากอเฉพาะตน?

เคียงข้างโบสถ์คริสต์เชื่อมติดถนน

ศาลพระพรหมบานบนดลบันดาล

.....

ฟังว่า “อาซาน” การตรองตรึก

ผ่านฝึกผ่านฝนด้วยตนนั้น

.....

อยู่เห็นเป็นมานาไรสวน

หลากล้วนประเด็นเป็นหนึ่งเดียว

ตัดรากกระชากเถาเคยกอดเกี่ยว

กราดเกรี้ยววิกฤตเกินคิดนึก

เสียงร้องพวาในคืนดึก

ด้วยข้าศึกข้างในใจมนุษย์...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 89)

กวีนิพนธ์ชื่อ “รากเหง้า” จะเห็นว่าเรวัตร์ใช้สัญลักษณ์ผ่านชุดคำที่ว่า คือ “ทุย” หากเราพิจารณาผ่านความหมายตรงอาจหมายถึง กระบือ หรือควายที่ใช้ไถนา ที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของคนทำการเกษตร สัตว์คู่ทุกข์คู่ยากของชาวนาทั่วไป แต่หากพิจารณาผ่านความหมายแฝง จะพบว่า “ทุย” ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่เรวัตร์เองต้องการจะสื่อให้เห็นถึงความหมายโดยนัยคือ “รากเหง้าอันเก่าแก่” ที่เปรียบเสมือนพื้นที่หล่อหลอมหล่อเลี้ยงชีวิตและจิตวิญญาณ อาจกล่าวได้ว่า “ทุย” ในที่นี้ก็คือ รากเหง้า จิตวิญญาณบรรพชนที่กำลังจะถูกกลบลิ้มไปในยุคสมัยปัจจุบัน ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

ข้ารักทุย, ทุยเจ้าเข้าใจข้า

ข้ารักทุย, รักรวงข้าวเท่าเท่ากัน

.....

จะขออยู่คู่แม่จนแก่เฒ่า

จะสืบทอดรากเหง้ารากชาวดิน

ข้ารักทุย - ทุยข้า - น้ำตาคลอ

แม่เพลงขลุ่ยบ้าบ้าฟังน่าขัน

รักดวงจันทร์, ดวงดาว, รักเหยาเรือน

.....

จะขออยู่คู่ทุยเจ้า อยู่เฝ้าถิ่น

ได้หาอยู่หากินเยี่ยงชาวนา

ข้าร้องขอ, พ่อร้องสั่ง - ไม่ฟังข้า

ข้าเคยได้เป่าขลุ่ยหลังทวยชรา สูโรงฆ่า – ลาทุ่งลาคุ้งธาร
 ข้าไม่รักทวยเหล็ก – ทวยเหล็กไม่รัก ขลุ่ยของข้า - ข้าหัก, ใครหักหาญ
 ใครเร่งทุ่งมุ้งทูนหนุนบงการ เมล็ดพันธุ์โบราณ – วิเคราะห์วิจัย

 ข้าคิดถึงทวยชาน้ำตาคลอ คิดถึงทุ่ง - รวงข้าวหอมหวาน
 โอ้รากเหง้าที่แท้แต่โบราณ ไครบงการ - ถอนรากกระชากรวง
 (เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2544 : 25)

กวีนิพนธ์ชื่อ “นกชีวิต (32)” จะเห็นว่าเรวัตร์ใช้สัญลักษณ์ กล่าวถึง “สวน” อันเป็นสัญลักษณ์ที่เรวัตร์เองต้องการจะสื่อให้เห็นถึงความหมายโดยนัยของ “พื้นที่จิตใจ” ที่เปรียบเสมือนพื้นที่ส่วนบุคคล ที่เชื่อมโยงกับชีวิต ทั้งยังหล่อหลอมหล่อเลี้ยงชีวิตและจิตวิญญาณ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสรรพสิ่ง ดังในเนื้อความที่ว่า “ฉันเข้าไปในสวนของเธอ เธอเข้ามาสู่สวนของฉัน ต่างเรียนรู้ผ่านฤดูกาลทั้งสาม” จากเนื้อความดังกล่าว สื่อให้เห็นถึง “สวน” ที่แฝงความหมายนัยสำคัญของพื้นที่ อันเป็นการทำความเข้าใจอันดีระหว่างกัน “สวน” จึงเปรียบเสมือนวิถีชีวิตของคนในอดีต ที่มีการแบ่งปันกัน และรักในความสงบสามัคคี ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ ที่ว่า

ฉันเข้าไปในสวนของเธอ
 เธอเข้ามาสู่สวนของฉัน
 ต่างเรียนรู้ผ่านฤดูกาลทั้งสาม
 ทำสวนของตนเองให้ดีที่สุด
 แม้ว่าสวนในวัยเยาว์ของฉัน
 จะถูกมรสุมซัดกระหน่ำ ครั่งแล้วครั่งเล่า
 จึงพิชพรรณเหล่านั้นเจริญเติบโตอย่างแข็งแกร่ง
 แต่ฉันจะไม่ฉกฉวยเอาความสมบูรณ์จากสวนของเธอ
 และไม่คิดเปลี่ยนแปลงสวนของเธอ
 ประรณณาเพียงผู้เฝ้าฝืนแสงนามจากสวนแห่งนี้

จะโผล่จับหัวใจของฤดูหนาว

และนกเล็ก-เล็ก สักตัว

ได้ร้องเพลงกล่อมหัวใจของฤดูแล้ง

อีกทั้งเสียงจิ้งหรีดในคำคืนฤดูฝน

สวนซึ่งไร้รั้วรอบหรือพรมแดนของเธอและฉัน

คือของขวัญพิเศษของการได้เกิดมาเป็นมนุษย์

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 80)

กวีนิพนธ์ชื่อ “นกชีวิต” จะเห็นว่าเรวัตร์ใช้สัญลักษณ์ กล่าวถึง “คนสวน” อันเป็นสัญลักษณ์ที่เรวัตร์เองต้องการจะสื่อให้เห็นถึงความหมายโดยนัยของ “นักอนุรักษ์, นักเมตตา” ที่เปรียบเสมือนบุคคลที่มีจิตใจอ่อนโยนงดงาม รู้ผิดชอบชั่วดี รู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา อันเป็นการเชื่อมโยงให้เห็นถึงชีวิตและจิตวิญญาณ ของความปรารถนาดีต่อสรรพสิ่ง อันเป็นความสัมพันธ์อันเป็นหนึ่งเดียว “คนสวน” ที่เรวัตร์นำมาใช้จึงไม่ใช่เพียง คนรดน้ำ ใส่ปุ๋ย ดูแลต้นไม้ ตัดหญ้า ดูแลปรับปรุงสวนเท่านั้น หากแต่ยังหมายถึงคนที่เรียนรู้และอยู่กับธรรมชาติอย่างเข้าใจ ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ ที่ว่า

มวลไม้ต่างผลิดอกออกผลมากลั่นเกินปกติ

คนสวนพยากรณ์ว่าปีนี้จะแล้งจัด

เหล่าไม้จึงกระจายเผ่าพันธุ์ออกไปให้มากที่สุด

ก่อนที่พายุฤดูร้อนจะมาเยือนในเดือนเมษายน

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 21)

คนสวนรำลึกถึงดงไม้ริมน้ำ

และสรรพเสียงของฝูงนกในรังอรุณและพลบค่ำ

ต้นไม้ต่างๆ ที่เคยผูกพันกันในวัยเยาว์

มาบัดนี้ก็ล่วงเข้าวัยชรา

.....

‘คิดถึงฉันบ้างไหม?’

คนสวนกระซิบถามต้นกระท้อนชรา

ใต้ผืนฟ้าสีฟ้าของฤดูแล้ง

และลูกผลสีเหลืองแสงตะวัน

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 33-37)

ในคืนดึกดึกลับ

คนสวนแว่วยินเสียงร่ำไห้โหยหวน

ดังมาจากแห่งที่ซึ่งลึก มีด และเหน็บหนาว

เขาคิดไปว่าเป็นสำเสียงของเหล่าผีพลัดถิ่น

เพราะที่นี้คือทุ่งไร่และภูเขา

ขนานแนวตะเข็บชายแดนไทย-กัมพูชา

และขบวนแรงงานข้ามแดนราคาถูก

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 42)

คนสวนเคยเฝ้าสังเกตหญิงรับจ้างทำงานบ้าน

เดินหายเข้าไปในสวนพร้อมมีดขอและถังพลาสติก

ก่อนที่จะกลับออกมาพร้อมกับหน่อไม้รวก

เถาใบใหญ่นาง เห็นน้ำผึ้ง ยอดดั่ว ใบชะมวง

หรือดอกของไม้ต่างๆ ตามแต่ฤดูกาล

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 46)

4.1.2.2 การใช้วิธีอุปมา (Metaphor)

การใช้วิธีอุปมา (Metaphor) คือ การใช้รรณมาเปรียบเทียบ เป็นการเปรียบโดยมีนัย ไม่มีคำที่บ่งการเปรียบให้เห็น หรือเป็นการเปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกับกันว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือเท่ากันทุกประการ โดยใช้คำว่า “เป็น” “เท่า” “คือ” ในการเปรียบเทียบ วิภา กงกะนันท์ (2523 : 39) เป็นการเปรียบเทียบที่ไม่ได้กล่าวตรงๆ แต่กล่าวเป็นนัยให้เข้าใจ ไม่ต้องใช้คำแสดงการเปรียบเทียบ หรือหากจำเป็นต้องใช้ อาจใช้คำว่า “เป็น” หรือ “คือ” อุปมาอุปไมยจึงเป็นการใช้ถ้อยคำภาษาในเชิงเปรียบเทียบที่มีชั้นเชิงและลึกซึ้งกว่าอุปมา ซึ่งผู้วิจัย พบว่า เรวัตร์ใช้กลวิธี การนำเสนอผ่านวิธีอุปมา (Metaphor) เปรียบเพื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิตในอดีต ในวัยเยาว์ และวิถีสังคมชนบทที่หล่อหลอมความเป็นตัวตนแห่งเขา จากการศึกษางานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์จะพบว่า เรวัตร์เลือกใช้อุปมาที่หลากหลาย ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

กวีนิพนธ์ชื่อ “โรงเรียนใต้ต้นไม้” จะเห็นการใช้วิธีอุปลักษณ์ Metaphor กล่าวถึง “ครู” อันเป็นการเปรียบที่เรวัตร์เองต้องการจะสื่อให้เห็นถึงความหมายโดยนัยของ “ครู” ที่เปรียบเสมือนสิ่งแวดล้อมที่รายรอบตัว ในที่นี้เรวัตร์ได้เปรียบเทียบให้เห็นถึง “ครูที่อยู่ในสวน” ไม่ว่าจะเป็น *ครูหนอน, ครูไล่เตียน, ครูฝน, ครูต้นหญ้า, ครูนก, ครูเมฆ, ครูดิน, ครูหนาว, ครูร้อน, ครูต้นไม้, ครูผึ้ง, ครูมดงาน,* และเรวัตร์ยังได้อธิบายให้เห็นถึง ความเป็น “โรงเรียนใต้ต้นไม้” ดังในเนื้อความที่ว่า “โรงเรียนคือสวนรอบ ทุกคำตอบอยู่ในตน” จากเนื้อความดังกล่าว สื่อให้เห็นถึง “โรงเรียน” ที่แฝงความหมายนัยสำคัญ โดยมี “ครู” ในสวนเฝ้าบรรยาย ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ ที่ว่า

คุณครูอยู่ในสวน	ครูหนอนอ้วนครูไล่เตียน
ฤดูผู้มาเยือน	วันหมุนเคลื่อน เดือนคล้อยคลา
ครูฝนผู้ดลฝัน	แสนสามัญครูต้นหญ้า
ครูนกจ่านรรจา	ครูเมฆฟ้าจินตนาการ
ศิษย์โง่มีโง่เงา	โลกเปิดเผยแผ่ไพศาล
ครูดินดลบันดาล	ความหอมหวานแห่งชีวิต
ครูหนาวอนิจจัง	วางความหลังอันฝังจิต
ชีพหนึ่งซึ่งน้อยนิด	เป็นมนุษย์สมมุตินาม
ครูร้อนมิเร่งเร้า	เป็นตัวเรามีก้าวข้าม
เป็นตนและเป็นตาม	การเติบโตงามความเบิกบาน
ดอกผลครูต้นไม้	ดำรงได้ฤดูกาล
ครูผึ้งครูมดงาน	จิตวิญญาณสามัญชน
โรงเรียนคือสวนรอบ	ทุกคำตอบอยู่ในตน
ครูเมฆหมอกหมองมน	ให้ศิษย์ค้นเสาะแสงงาม
คุณครูอยู่ในสวน	ในมิ่งมวลดุสุสาม
ปลูกฝังทั้งรูป – นาม	ทุกโมงยามเฝ้าบรรยาย...

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “สวนดอกไม้” จะเห็นการใช้วิธีอุปลักษณ์ กล่าวถึง “เมลิ็ดพันธุ์” อันเป็นการเปรียบที่เรวัตร์เองต้องการจะสื่อให้เห็นถึงความหมายโดยนัยที่เปรียบเสมือนสิ่งแวดล้อมที่รายรอบตัว ในที่นี้เรวัตร์ได้เปรียบเทียบให้เห็นถึง “สวนดอกไม้” ที่เมลิ็ดพันธุ์กลายเป็นนก กลายเป็นผีเสื้อ อันเป็นการเปรียบให้เห็นถึงภาพของท้องถิ่นสังคมในชนบท ที่มีการพึ่งพิงอิงอาศัยกัน ทุกสิ่งอย่างล้วนแต่ยึดโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ขณะมือแม่ลูกลูกลูกดอกไม้

ในห้วงแห่งชีวิตความคิดนึก

เมลิ็ดพันธุ์บานออกเป็นดอกนก

สองมือคนสามัญนั้นน้อมนบ

.....

แปรงกวาดหินดินทรายกลายเป็นสวน

กลิ่นมวลเมฆเสกหมอกเป็นดอกไม้

.....

เมลิ็ดพันธุ์ปราณปรีดีเป็นผีเสื้อ

แดดสีทองส่องขับประดับรอย

เมลิ็ดพันธุ์ภายในยังไหวเต้น

จะก็ไศกนาฏกรรมจะกล้ำกลืน

เมลิ็ดพันธุ์ภายในไหวรู้สึก

กว้างและลึกกระทั่งเกินหยั่งพบ

พลางโผผกออกไปไม่รู้จบ

เฝ้าชุดจอบกอบกลบดินอบอวล

.....

ในสีน้ำสันวลล้นสดใหม่

ค่อยกลั่นฟ้ากรองไฟให้ชีวิต

.....

ท่ามดอกเหี่ยวเนื่องงานหวานน้ำด้อย

ทุกส่วนเสี้ยวเกี่ยวร้อยประดอยดิน

ไม่สลายไม่โอนเอนไม่เป็นอื่น

จะพลิกพื้นยืนยันเข้าวันนี้!

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 48)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “ฉันทิพร้า เธอบ้าคัมภีร์” จะเห็นว่าเรวัตร์ได้ใช้วิธีอุปลักษณ์ กล่าวถึง “พร้า” อันเป็นการเปรียบที่เรวัตร์เองต้องการจะสื่อให้เห็นถึงความหมายโดยนัยที่เปรียบเสมือนสิ่งแวดล้อมที่รายรอบตัว เป็นเสมือนรากเหง้าจิตวิญญาณ ภูมิปัญญา เกษตรกรรม ในที่นี้เรวัตร์ได้เปรียบเทียบให้เห็นถึงยุคสมัยในอดีต ที่เปรียบเสมือน “พร้า” คือ ต้องใช้แรงงานกำลังคน พันฝ่าอุปสรรคต่างๆ นานา อันเป็นวิถีอย่างหนึ่ง โดยเปรียบกับ “คัมภีร์” ที่เสมือนเป็นยุคสมัยใหม่ ยุคแห่งการพัฒนา อุตสาหกรรม อีกวิถีหนึ่ง อันเป็นการเปรียบให้เห็นถึงภาพของท้องถิ่นสังคมชนบทกับสังคมเมือง หากแต่เรวัตร์ยังกล่าวถึงการหลอมรวมกัน ระหว่างทั้งสองวิถี คือ “พร้า

และคัมภีร์” ดังในเนื้อความที่ว่า “เราจึงหลอมบางอย่างระหว่างเรา ระหว่างใหม่กับเก่าจนเข้าที่ พร้า
นั้นจักเยือกเย็นเป็นคัมภีร์ นึกแน่นในวิถี – คัมภีร์เป็นพร้า” ดังในเนื้อความ

.....

เช่นฉันฝันว่า - พร้าเล่มเดียว

เอกภพหนึ่งเดียวได้เกี่ยวร้อย

พร้าเล่มเดียว - จักบานออกเป็นดอกไม้

เป็นฝูงปลาเปลี่ยนผลัดเป็นสัตว์คง

เป็นคำข้าวคำหอมคำพร้อมคำสัตย์

คำขูร้องของชีวิตจักกังวาน

เช่นเธอฝันว่า - ศรัทธาคัมภีร์

หลุดพ้นจากจิตบาปใจหยาบซ้ำ

.....

เราจึงหลอมบางอย่างระหว่างเรา

พร้า นั้นจักเยือกเย็นเป็นคัมภีร์

ย่อมพิชพันธุอิสระ ณ ใจเรา

เพียงได้น้ำทิพย์หวานกาลเวลา

.....

จักพูดแทนแน่นเหนียวจักเกี่ยวร้อย

เอกภพหนึ่งน้อย - ธรรมะ

ขยับเปลี่ยนแปรไปเป็นปีกหงส์

เป็นไม้ใหญ่ยืนยง - เป็นสายธาร

แปรเชิญอัคคีเป็นคำหวาน

พร้าคือจิตวิญญาณของกาลเวลา

จักโน้มชีพเรอหนีไปข้างหน้า

หลุดพ้นจากอนารยธรรม

.....

ระหว่างใหม่กับเก่าจนเข้าที่

นึกแน่นในวิถี - คัมภีร์เป็นพร้า

ได้หยั่งรากผากเหง้า - สงบสง่า

ก็พร้อมเติบโตขึ้นท่าฟ้าและดิน

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2544 : 44-45)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “ควายขวิดเมือง” จะเห็นการใช้วิธีอุปลักษณ์ กล่าวถึง “ควาย”
อันเป็นการเปรียบที่เรวัตร์เองต้องการจะสื่อให้เห็นถึงความหมายโดยนัยที่เปรียบเสมือนความเป็นแม่
เป็นควายแม่ ในที่นี้เรวัตร์ได้เปรียบเทียบให้เห็นถึง “แม่” ที่พร้อมจะปกป้องลูกของตนยามมีทุกข์ภัย
อันเป็นสัญชาตญาณของความเป็นแม่ ที่ไม่ต่างเลยกับคน จากกวีนิพนธ์ “ควายขวิดเมือง” จึงเป็นการ
เปรียบเทียบให้เห็นถึงความเป็นแม่ของสิ่งมีชีวิต ที่ไม่อาจแบ่งกันกำแพงแห่งความรักได้ ไม่ว่าจะเป็น
คนหรือสัตว์ ต่างก็รักลูกของตนไม่ต่างกัน

น้ำตาของลูกแห่งของแม่ควาย

หยดยืนอยู่บนโลกวิโยกชะตา

นางไม่ยอม ไม่เลย ไม่เคยยอม

เจ้าลูกแห่งแสงงามห้วงคำนึง

.....

คิดถึงโค้งสายรุ้งท้องทุ่งไกล

เมื่อมองเห็นความตายอยู่ภายหน้า

ภาพของท้องทุ่งน่ายังตราตรึง

แต่นางพร้อมจะโผนกระโจนผิง

นางคือควายตัวหนึ่ง-คือแม่ควาย

.....

หอมสายฝนหอมข้าวใหม่หอมใบหญ้า

มองแม่ควายใจตน – หล่นน้ำตา
โลกคือท้องทุ่งนา – โรงฆ่าสัตว์
คือยากยุคทุกข์ทนทุกหนทาง
สะบัดเชือกหลุดพ้นสันตะพาย
จากแม่ควายตัวหนึ่งถึงลูกนั้น
พลันเห็นแม่ของฉันท่านควายแม่
เถอะแม่โลกโคกเข็ญเป็นเช่นใด

จึงลูกแหงใจว่าเหวอ้างว้าง
ที่ร้อยรัดปวดร้าวทุกก้าวย่าง
โลกของฉันทหรือต่างระหว่างกัน
ชีวิตมีความหมายแม้แสนสั้น
ฉันทสะอื้นตันตันเกินกลั้นใจ
แหละเห็นเจ้าลูกแหงอยู่เคียงใกล้
วันนี้ฉันทกำเนิดใหม่ในความรัก...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 10)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “เธอเพาะความซัง ฉันทซังปึกนก” จะเห็นการใช้วิธีอุปลักษณ์ กล่าวถึง “คัมภีร์คือชีวิต อันศักดิ์สิทธิ์ไม่บิดแปร” เป็นการเปรียบที่เรวัตร์เองต้องการจะสื่อให้เห็นถึง ความหมายที่เปรียบเสมือน “โลกแห่งการเรียนรู้” อันเป็น “โลกของชีวิต” ที่ทุกคนต้องผจญและ เผชิญหน้า การที่เราไม่ลองเปิดใจและกาย พร้อมกับการก้าวเดินออกมา จึงไม่ต่างจากชื่อกวีนิพนธ์ ที่ว่า “ฉันทเพาะความซัง – เธอซังปึกนก”

ฉันทเชื่อย่อมเหนือกว่า
อ่านเนื้อและคำนัย
ยางยวบยอมสูงกว่า
ขาวเห็นให้เป็นดำ
คัมภีร์คือชีวิต
ไกรเกรียงและเที่ยงแท้

.....
เธอฝันอยู่ด้านใน
มันคงในกรงคิด
ใจเธอและใจฉันท
คือนกผู้อ่อนแอ

สิ่งศรัทธาของผู้ใด
คะเนนึกช่างลึกล้ำ
เหล่าต้นหญ้าระย้าบระยา
กึ่งายตายสลายแด
อันศักดิ์สิทธิ์ไม่บิดแปร
แจ้งประจักษ์ – จักรวาล

.....
กรงกว้างใหญ่แนบสนิท
อันเธอเลือกเป็นเปลือกแท้
คือโลกอันไม่ผันแปร
กริตบาดแผลเป็นพรหมแดน...
เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์, 2555 : 14-15)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “ฆ่าพระเจ้า” เรวัตร์ใช้วิธีอุปลักษณ์ กล่าวถึง “การฆ่าคืออนารยธรรม” เป็นการเปรียบเทียบถึง ความป่าเถื่อน ต่ำช้า สำหรับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ตามความศรัทธาและความ เชื่อต่างๆ นานา เรวัตร์ยังเปรียบเทียบให้เห็นอีกว่า การที่บอกว่า “ฆ่าเพื่อพระเจ้า” ก็ไม่ต่างกับการ

“ฆ่าพระเจ้า” ดังในเนื้อความที่ว่า “การฆ่าผลึกใสใจพระเจ้า คือการฆ่าวัยเยาว์และเข้าใหม่ ฆ่าเพื่อพระเจ้าสักเท่าไร ศัตรูอยู่ข้างในมากเท่านั้น”

.....

การฆ่าคือนารยธรรม

รากเหง้าเผ่าพันธุ์อันงามดี
แท้แล้วศัตรูอยู่ในเรา
เทือกถิ่นดินใจไม่ฝีกฝืน

การฆ่าผลึกใสใจพระเจ้า

ฆ่าเพื่อพระเจ้าสักเท่าไร
ฆ่าเพื่อพระเจ้าสักเท่าไร

.....

ใจตกอกต่ำ – ระยำวิถึ

ไม่อาจมีจากระเบิดหรือเกิดจากปืน
พระเจ้าจึงห่างไกลไปเป็นอื่น
มื่อยืนมือรุ่มแต่สุมไฟ

คือการฆ่าวัยเยาว์และเข้าใหม่

ศัตรูอยู่ข้างในมากเท่านั้น
นรกแห่งจิตใจลึกเท่านั้น!

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 18)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “เติบโตเบิกบานจากด้านใน” เรวัตร์ใช้วิธีอุปลักษณ์ กล่าวถึง “รากเหง้า สภาพแวดล้อม ภูมิปัญญา” เป็นการเปรียบเทียบถึง “การเติบโตเบิกบานจากด้านใน” ที่ยึดโยงอยู่กับธรรมชาติ สายน้ำ ป่าเขา ท้องถิ่น ภูมิสำเนา เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงมรดกทางภูมิปัญญา รากเหง้าบรรพชนโบราณ ที่ยึดโยงอยู่กับลูกหลานในปัจจุบัน

มาอยู่เป็นบ้านเป็นย่านถิ่น

พรุ น้ำ ต่ำ ตม คือลมหปราน

ผืนดินถิ่นไหน – ข้างในตน

รู้ร้อนเือกเย็นความเป็นไป

รากเหง้าของตนหากค้นพบ

เติบโตนอนบ่นไปพร้อมกัน

หาอยู่หากินตามถิ่นฐาน

ทุ่งธัญญาหารพืชพรรณไม้

น้ำฟ้าปรุงปนบันดลให้

หล่อหลอมข้างในไปเช่นนั้น

บรรสานบรรจบ – ความจริงความฝัน

เป็นเธอเป็นฉันในวันนี้

พณฺณ ปณฺ ทิโต ชเว

ปู่ตายายอยู่ในเรา

ฟาลมน้ำรินล้นยินดี

ใครดูถูก – ดูหมิ่นตน

ฟังสิ, หัวใจไหวเต้นเร้า

ดินเก่าพีชพรรณตะวันวิถี

มั่งมียากไร้อยู่ในเรา

ใครไม่เสาะค้น – ย่อมโง่เขลา

เพียงนึกถึงลำเนาถิ่นเกิดนั้น...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 47)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “ดวงตาอุษาคเนย์” เรวัตร์ใช้วิธีอุปมาอุปไมย กล่าวถึง ความเป็นหนึ่งเดียวของผืนแผ่นดินอุษาคเนย์ หรือคนในพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นการเปรียบเทียบถึงสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ สายน้ำ ป่าเขา พืชพันธุ์ธัญญาหาร ภูมิลำเนา รากเหง้า ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึง รากเหง้าบรรพชนโบราณ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ไม่แบ่งฝ่ายดูดยุทธศาสตร์ที่ไม่สิ้นสุด ดังในเนื้อความกวีที่ว่า “ในโลกที่ชิงแย้งและแบ่งฝ่าย แต่แม่น้ำทอดสายไม่สิ้นสุด ไม่เลือกคริสต์อิสลามพราหมณ์หรือพุทธ เราคือบุตรธิดามารดาเดียว”

ไอ้อุษาคเนย์พื้นเพคน

แผ่นดินทองรองเรือนานเนื่องนาน

คือผืนดินฝังฝากปวงรากเหง้า

ชีวิตที่เราซึ่งใกล้ชิด

ในโลกที่ชิงแย้งและแบ่งฝ่าย

ไม่เลือกคริสต์อิสลามพราหมณ์หรือพุทธ

คือแม่น้ำเดียวกันได้ปันแบ่ง

และดินน้ำไหลม้วนกลมเกลียว

.....

ว่าทุกสิ่งทั้งปวงจะล่วงผ่าน

การงานแห่งความรักจะชักนำ

คือเทือกถิ่นทุ่งท่ามหาศาล

ผองพืชพรรณธัญญาหารต้นธารชีวิต

คือรากเราเหง้ารักแสนศักดิ์สิทธิ์

เป็นมิ่งมิตรทั้งมวลล้วนเป็นมนุษย์

แต่แม่น้ำทอดสายไม่สิ้นสุด

เราคือบุตรธิดามารดาเดียว

ทุกหนแห่งแหล่งรอยได้รื้อเกี่ยว

เป็นยาเยียวทุกหยดเป็นบพธรรม

.....

ชีวิตคือการทำงานอันดีมีค่า

ไปสู่การปฏิบัติธรรมแสนล้ำลึก

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 88)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “แม่กระซิบบอกเหล่าลูกลูกว่า...” เรวัตร์ใช้วิธีอุปมาอุปไมย กล่าวถึง “ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” เป็นการเปรียบเทียบถึง “ความเป็นแม่กับลูก” โดยยึดโยงอยู่กับธรรมชาติ สายน้ำ ป่าเขา ท้องถิ่น ภูมิลำเนา โดยเรวัตร์เลือกที่จะใช้คำว่า “แม่” โดยเปรียบเป็นสิ่งแวดล้อม เป็นธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่ และคำว่า “ลูกๆ” เปรียบเป็นคน เป็นมนุษย์ ที่อยู่อาศัยพึ่งพิงธรรมชาติ ผู้เปรียบเสมือนแม่ คือผู้ให้ตลอดมา

ดินที่ปลูกพืชพรรณไม่ให้ดอกผล
เป็นความงามความจริงเป็นมิ่งมิตร
จากผืนดินชุ่มตำธรรมา
ทั้งคำจูนอ่อนเอื้อและเจือจาน

.....

เป็นสายธารทุ่งท่ามหาสมุทร

มิหลีกเร้นเป็นอันแต่ชื่นซิด

เป็นอากาศเกลียวกลมเป็นลมปราณ

ตื่นรู้และเบิกบานผ่านใจพุทธ

รื่นอยู่ในไม้ร่มห่มคลุมหล้า

ลมหายใจไพรพฤษ์ลึกและยาว

คือแสงแดดสีทองละอองไอ

จุดประกายในตาเอื้ออาทร

เป็นริ้วแรงพลังให้สร้างสรรค์

ทั้งยืนหยัดชัดเจนและเป็นธรรม

ย่อมดาลดลความรักแสนศักดิ์สิทธิ์

เป็นวิถีชีวิตจิตวิญญาณ

เป็นทุ่งนาพืชพรรณธัญญาหาร

เป็นถิ่นฐานบ้านเก่ารักเหล้ากอ

.....

มีสิ้นสุดเสกสรรค์มิกันปิด

เนรมิตอารยะแห่งมนุษย์

ทุกเส้นสายไพศาลบริสุทธิ์

กล่อมเห่บุตรีดาแห่งดวงดาว

เพรียกเสียงสกุณากล่อมแดนด้าว

เป็นพรายฟองสีขาวผ่นหน้าร้อน

ทุกหนทางสว่างไสวไม่เร้นซ่อน

ตกตะกอนเป็นผลึกแสนลึกล้ำ

สิ่งสำคัญในอกอย่าตกต่ำ

เป็นคำตอบไม่ครอบงำเป็นธรรมดา

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 110)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “ดั่งกันและกัน” เรวัตรใช้วิธีอุปลักษณ์ กล่าวถึง สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ โดยเปรียบเทียบกับ รากเหง้า ศาสนา ความเชื่อ จิตวิญญาณ ทั้งนี้ เรวัตรยังสะท้อนให้เห็น ถึงการยึดโยงกันของสรรพสิ่ง ที่มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน ดังในเนื้อความกวีที่ว่า “ข้าคือลูกจริงแท้ของ แม่โลก ผ่าสดับซับโคลกแลนโคกหวาน” อันแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ตัวตนของเรวัตรในแง่ของตัวตน เชิงนิเวศที่ปรากฏ

ธรรมาธรรมชาติดีคือศาสนา

เรือแพแม่น้ำคือลำเนา

.....

ดั่งนั้นแล้วแก้วตาของข้าเอย

อยู่กับความธรรมาสิ่งสามัญ

รุ่งอรุณในตนสู่สนธยา

ทอดกายนอนในป่าช้าไม่อาลัย

คือฟ้าคือวิมานคือบ้านเก่า

จิตวิญญาณคือเหย้าแสนเนานาน

.....

อย่าละเลยมองข้ามหรือหยาบหยัน

จะพบว่าชีวิตนั้นคืออะไร

ข้าจึงยอมหยุดม้าและผืนไผ่

ไม่ข้องใจในชีวิตแม้ชนิดเดียว...

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 123)

“เปลวแดดคือพ่อ สายฝนคือแม่ และฤดูหนาวนั้นคือศาสนา” จากเนื้อความข้างต้นจะเห็นว่า_กวีนิพนธ์ชื่อ “นกชีวิต (1)” เรวัตร์ใช้วิธีอุปลักษณ์ กล่าวถึง “สภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ” เป็นการเปรียบเทียบถึง “การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติอย่างเข้าใจ” ทั้งยัง เปรียบเทียบกับชีวิตของคนกับธรรมชาติ ดังในเนื้อความที่ว่า “ชีวิตคือการปลูกไม้เพียงต้นเดียว เพื่อหยั่งรากลงเสาคัน ความลับบางประการของชีวิต”

เมื่อเราลงมือปลูกต้นไม้
เราได้ปลูกดวงใจไปพร้อมกัน
ก่อนค่อยๆ กลบฝังความลับบางประการเอาไว้
ฝากดวงใจฤดูกาลให้ช่วยคุ้มครองดูแล
เปลวแดดคือพ่อ สายฝนคือแม่
และฤดูหนาวนั้นคือศาสนา
ความลับจะเติบโตพร้อมให้ดอกผลอันหอมหวาน
เฉกเช่นวันวัยของผู้ปลูกฝัง
ดอกผลกลายเป็นฝิ่ง เป็นผีเสื้อ เป็นสกุณา
เป็นด้านสวยงามในหัวใจอุปลักษณ์ของมนุษย์
.....
ชีวิตคือการปลูกไม้เพียงต้นเดียว
เพื่อหยั่งรากลงเสาคัน
ความลับบางประการของชีวิต

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 19-20)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “นกชีวิต (41)” เรวัตร์ใช้วิธีอุปลักษณ์ กล่าวถึง “ฤดูกาล” เป็นการเปรียบเทียบถึง สภาพแวดล้อม อ้อมกอดฤดูกาล ที่ยึดโยงอยู่กับวิถีชีวิตประจำวัน เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงการเรียนรู้ในเรื่องของการใช้ชีวิต การอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม แม้กระทั่งวันที่ไม่มีลมหายใจ ดังในเนื้อความที่ว่า ‘ฉันจะเริ่มต้นชีวิตและการงาน ในเช้าวันนี้ด้วยความรัก’ เพื่อเมื่อถึงฤดูใบไม้ร่วงแห่งชีวิต อ้อมแขนของผืนแผ่นดินจะกางออกโอบรับ เพื่อภาวนา และรำลึกถึงชีวิตที่ดีงามร่วมกัน...”

.....
 หวังคะนึ่งของบางเช้า

คือเตาไฟและกองฟืนในลานกระท่อม

คือการสนทนา คือกาน้ำร้อน คือชากาแฟ

คือเผือกคือมันเผา และข้าวจี...

‘ฉันจะเริ่มต้นชีวิตและการทำงาน

ในเช้าวันนี้ด้วยความรัก’

เพื่อเมื่อถึงฤดูใบไม้ร่วงแห่งชีวิต

อ้อมแขนของผืนแผ่นดินจะกางออกโอบรับ

เพื่อภาวนาและรำลึกถึงชีวิตที่ดิ้นงมร่วมกัน...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 99-100)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “คำนำ ดวงตา (ของโลก) ที่สาม” ซึ่งเป็นคำนำใน งานกวีนิพนธ์ชุด “แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” เรวัตร์ใช้วิธีอุปลักษณ์ เป็นการเปรียบเทียบถึง “ฉัน” กับ “แมว” ซึ่งเรวัตร์ได้บอกเล่าผ่านงานกวีนิพนธ์ โดยเปรียบเทียบให้เห็นภาวะกวี ที่เปรียบเสมือนแมวผู้ท่องโลก เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสัตว์ ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

ฉันคือแมว แมวคือฉัน นักฝันใฝ่ผู้ท่องไปในโคลกโลกหล้า มีเพียงตัวและหัวใจในดวงตา ไร้พันธสัญญาประดามี ฉันผ่านเพื่อว่าจะผ่านไป ทั้งมุ้งมันและหวนไหวในวิถี ป่ากร้าง ทางหญ้าหอม กระท่อมกวี ศาลาวัด ผ้าผี หรือสถานีรถไฟ ... ในระหว่างหนทาง ระหว่างบรรทัด ในท่ามกลางความวิบัติอันบ้าใบ้ ฉันถามความลำเค็ญ ฉันเป็นใคร? ขณะทางกวัดไกว ฉันไม่รู้...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : คำนำ)

4.1.2.3 บุคลาธิษฐาน (Personification)

บุคลาธิษฐาน (Personification) เป็นการใช้นำเอาคุณลักษณะ พฤติกรรม และอาการบางอย่างของมนุษย์ไปสวมใส่ให้กับสิ่งต่างๆ ที่ไม่มีชีวิต ไม่มีความคิด ไม่มีวิญญาณ ให้มีชีวิต เช่น พืช สัตว์ วัตถุ สิ่งของ บุคลาธิษฐาน เป็นโวหารชนิดหนึ่งในโวหารภาพพจน์ (Figure of speech) เช่น – ฝนร้องไห้ – ท้องทะเลโอดครวญเป็นเสียงคลื่น – ใบไม้ทิ้งตัวหล่นลงบนตักผืนดิน ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

ในกวีนิพนธ์ นักชีวิต (19) เรวัตร์ได้ใช้ภาษาให้เกิดภาพพจน์ คือการใช้บุคลาธิษฐาน (Personification) เป็นการนำเอาคุณลักษณะ พฤติกรรม และอาการบางอย่างของมนุษย์ไปสวมใส่ให้กับสิ่งต่างๆ ที่ไม่มีชีวิต ไม่มีความคิด ไม่มีวิญญาณ ให้มีชีวิต เช่น พืช สัตว์ โดยกวีนิพนธ์ชิ้นนี้ เรวัตร์

ได้พรรณนาถึงต้นไทรสาวแรกรุ่นที่กำลังออกลูก ว่าได้ชักชวนบรรดาฝูงนกให้มากินแต่เช้าตรู่ ทั้งนี้ จากการนำเอาโวหารภาพพจน์มาใช้ ก็เพื่อสร้างอารมณ์ ความรู้สึกให้เกิดขึ้น ทำผู้อ่านสัมผัสได้ถึง จินตนาการ เกิดภาพที่ชัดเจนขึ้น ช่วยให้เราเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของธรรมชาติ เป็นการแทน ความรู้สึกของคนลงสู่ธรรมชาติ ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

ไทรสาวหน้าเรือนชักชวนฝูงนกมาเรีงร้องแต่เช้าตรู่

ด้วยลูกผลอันดีนค

เป็นอาหารของเหล่านกตลอดฤดู

....

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 53)

ในกวีนิพนธ์ นกชีวิต (36) เรวัตร์ใช้ภาษาให้เกิดภาพพจน์ คือการใช้ บุคลาธิษฐาน (Personification) โดยการนำเอาคุณลักษณะ พฤติกรรม และอาการบางอย่างของ มนุษย์ไปสวมใส่ให้กับสิ่งต่างๆ ที่ไม่มีชีวิต ไม่มีความคิด ไม่มีวิญญาณ ให้มีชีวิต เช่น พืช สัตว์ โดยกวี นิพนธ์ชิ้นนี้ เรวัตร์ได้พรรณนาถึง ลักษณะของเสียงธรรมชาติ โดยเสียงธรรมชาติในที่นี้คือ เสียงของมด แมลง ผึ้ง ผีเสื้อ เสียงหัวเราะของใบไม้ สายลม เสียงดอกบัว เสียงพ่นไม้กระดานกระท่อมที่กำลังขานรับ คะ-ครับ เสียงของบานหน้าต่าง ประตู และเสียงของหัวใจ ทั้งนี้ กวีนิพนธ์ชิ้นนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงการ เป็นคนช่างสังเกตและเป็นคนช่างคิดของเรวัตร์อีกด้วย ทั้งยังเป็นการสร้างอารมณ์ให้ผู้อ่านได้ร่วมรับรู้ ในบทกวีอย่างมีอารมณ์ร่วม ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

ฝูงมดแดงขณะชักแถวทำงานนั้นไม่พูดคุยกันเลย

เหมือนกับพวกพลทหาร

ที่กำลังถูกฝึกระเบียบแถวอย่างเข้มข้น

อยู่ในสนามทรายร้อนระอุ

ต่างกับผึ้งที่พูดคุยกันอิงคะนิง

ทำราวกับว่าเพิ่งได้เห็นได้สัมผัสกับทุ่งดอกไม้

เป็นครั้งแรกในชีวิต

และงูเกี่ยวคู้หนึ่งซึ่งมีขนาดของลำตัวต่างกัน

ได้เลื้อยคลอเคลียลอดผ่านใต้ถุนกระท่อมไป

พรางส่งเสียงรณจวนอย่างอำมหิต

มวลใบไม้หัวเราะเบาๆ

กับสายลมเย็นชื่น

ของวันต้นฤดูหนาว

เสียงดอกบัวคลีกลีบและหุบกลีบในสระน้อย

เสียงพั่นกระดานกระต๋อมขานรับดังคะ-ครับ

ขณะที่เท้าของคนสวนสัมผัสลงไป

เสียงบานหน้าต่างทักทายกับสายลมและแสงแดด

เสียงบานประตูซาริมงำฟังไม่ได้ศัพท์

เสียง เสียง เสียง ...

ในความเงียบ, สรรพสิ่งกำลังจำนรรจ์

หากคุณเงี่ยหูฟังอย่างตั้งใจ

คุณจะได้ยินเสียงหัวใจของคุณกำลังพูดว่า...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 92-93)

ในเนื้อความกวีนิพนธ์ ลมหายใจข้างใบหู เรวัตร์บอกเล่าถึงเสียงเจราจาของพรรณไม้ ซึ่งกำลังแตกหน่อไป และแสงแดดที่กำลังส่องประกายแสงระยิบระยับคล้ายกับดวงดาว ที่ปรากฏเหนือลานดิน โดยการใช้ บุคลาธิษฐาน สำหรับกวีนิพนธ์ชิ้นนี้ เรวัตร์พยายามบอกให้เห็นถึงการเดินทางข้างในสู่ข้างนอก เป็นการใส่ใจสัมผัสและรับฟังเสียงของสรรพสิ่งรอบข้าง กวีนิพนธ์ชิ้นนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงการเป็นคนช่างสังเกตและเป็นคนช่างคิดในการเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผ่านการมองถึงความสัมพันธ์ภายใน ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

ฟังเสียงจำนรรจ์ของพรรณไม้

ซึ่งดอกแดดเคลื่อนพราวเป็นดาวดวง

ที่เธอท่องเที่ยวไปในแห่งหน

ที่แผ่นหินดินปั้นของบรรพกาล

เดินทางจากข้างในไปข้างนอก

รับร้อนหนาวทุกขณะตะวัน - จันทร

.....

ซึ่งแตกหน่อต่อใบและไทรร่วง

เหนือลานดินเหนือห้วงของท่วงธาร

ที่หลากหลายหมุนวนตำบลบ้าน

ที่ในลานลั่นทมร่มเดียวกัน

สู่สวนหมอกดอกเมฆเสกฝนฝัน

เพื่อเคี้ยวกลั่นหยาดเหงื่อจากเนื้อชีวิต

.....

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 64)

ในเนื้อความกวีนิพนธ์ ผลิ เรวัตร์บอกเล่าให้ผู้อ่านได้รับรู้ถึงเสียงกระซิบของแสงแดด เป็นความงามของธรรมชาติในยามเช้า โดยการใช้บุคลาธิษฐาน และยังกล่าวถึงวันเวลาที่ผลิบานและร่วงโรยลง ก่อนจะกล่าวถึงสัจธรรมของธรรมชาติ ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์บางตอนที่ว่า “แต่แล้วความมั่งคั่งอยู่ข้างใน รุ่งรางสว่างไสวไม่รู้ล้น หากว่าใจไม่หยาบหนาไม่ชาชิน สกิดหินบานออกเป็นดอกไม้”

สำหรับกวีนิพนธ์ชิ้นนี้ เรวัตร์พยายามบอกให้เห็นถึงการผลิบานภายในอันบริสุทธิ์ โดยใช้ใจสัมผัสและเรียนรู้ รับฟังเสียงของสรรพสิ่งรอบข้างอย่างเข้าใจ ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

มวลไม้ผลพราวเต็มราวป่า
แววแดดระยิบกระษิป์จ้านรรจ์
เหล่าฝูงนกเบิกบานตามก้านกิ่ง
เดินติดตามยามเช้าก้าวซ้ำซ้ำ
ก้มลงเก็บใบร่วงทาบทวงใจ
ไหวระทปปะทะและประเทือง
แท้แล้ววันนั้นผลิทุกวี่วัน
ก่อนที่วันทั้งปวงจะร่วงลง
ลมบางเบาเหย้าหยอกมวลดอกหญ้า
เฝ้าดับไสสตรทุกบทเพลง
ชายอัปจนคนหนึ่งจึงตระหนัก
ในเรียบง่ายในงานงามโม่งยามนี้
แท้แล้วความมั่งคั่งอยู่ข้างใน
หากว่าใจไม่หยาบหนาไม่ชาชิน
ชั่วขณะอนันต์บันดาลคล
เติบโตจากดินต้ำน้ำลมไฟ
(เกิดชาติใหม่ใช้ชีวิตชนิดนี้...)

อากาศอุ่นสีฟ้าช่างพาฝัน
ในดินน้อยเหล่านั้นปล้นสนทนา
หริตหริ่งกังวานไหวในทุ่งหญ้า
ท่ามดวงตาสีทองอันรองเรือง
ความคิดนี้ภายในพลันไหลเนื่อง
ที่ขุนซ้องซัดเคืองพลันเปลื้องปลง
ให้ฤดูเสกสรรค์และหมุนส่ง
ในวงวงคกงมนั่นเอง
เดินซ้ำซ้ำยามเช้ามีเร้าเร่ง
ที่ขานเปล่งทอดักเป็นวรรณคดี
ในความรักระหว่างทางวิถี
ในปีติยนิลผลิจากดิน
รุ่งรางสว่างไสวไม่รู้สิ้น
สกดหินบานออกเป็นดอกไม้
ข้างในตนแตกตริผลิบานใหม่
ด้วยดวงใจในชีวิตจิตวิญญาณ

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 122)

ในเนื้อความกวีนิพนธ์ กลับไปเยี่ยมวัยเยาว์-ไปไม้ เรวัตร์บอกเล่าให้ผู้อ่านได้รับรู้ถึง พินัยกรรมบทกวี ที่ตนได้บอกเล่าถึงความทรงจำของตัวเอง ผ่านกระท่อม ควันยาสูบ หนังสือ รูปถ่ายใบประกาศ โต๊ะ แก้วน้ำ เครื่องพิมพ์ดีด ครกกระเดื่อง โดยการใช้บุคลาธิษฐาน เพื่อสร้างอารมณ์ความรู้สึกให้กับงานเขียน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับอรรถรส และสุนทรียรสของบทกวีมากขึ้น ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

.....
เครื่องพิมพ์ดีดพิการอันแก่เก่า
โต๊ะเก้าอี้ทรุดโทรมและโคมไฟ
.....

.....
จะหยุดเล่าทุกซุสุขยุคสมัย
บานหน้าต่างระเบียงไม้จะไม่มี
.....

ครกกระต๋องที่มีและสี่ข้าว

ทั้งหมดวงจอบจอบเคียวเช่นเดียวกัน

จะหยุดเล่าเรื่องราวรากเหง้าฉัน

หลังคาหญ้าฝากันทั้งนั้นแล้ว

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2547 : 100)

ในเนื้อความกวีนิพนธ์ เกี้ยว เรวัตรบอกเล่าให้ผู้อ่านได้รับรู้ถึงวิถีชีวิตของชาวนา คนชนบท ซึ่งอาจเป็นการเขียนถึงตัวเอง เพื่อบอกเล่าเรื่องราวในฤดูเก็บเกี่ยว ทั้งนี้เรวัตรใช้บุคลาธิษฐาน เพื่อสร้างอารมณ์ ความรู้สึกให้กับงานเขียน โดยบอกเล่าเรื่องราวดังกล่าวผ่านบทกวี การใช้เคียวเขียนภาพกลอน อันแสดงให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึก เพื่อสื่อสารไปยังผู้อ่าน ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

.....
ข้าจึงเขียนภาพกลอนด้วยเคียวเก่า ด้วยแรงเร้าของฤดูมีรูสึ้น

ด้วยจอบ ด้วยใจ ด้วยจินต์

.....
หินจึงมอบดอกไม้ให้ดวงดาว

เป็นดงดอกไม้ในความรัก

.....
เป็นแปลงผัก, เรือกสวน เป็นทุ่งข้าว

ห่างจากโต๊ะหนังสือไปชั่วคราว

.....
วางหนังสือ, กระดาษขาว – เขียนแผ่นดิน

.....
เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ (2544 : 57)

4.2 กลวิธีการนำเสนอ

จากการศึกษาผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร พันธุ์พิพัฒน์ พบว่า เรวัตรมีการใช้กลวิธีการนำเสนอผ่านการเล่าเรื่อง การนำเสนอผ่านภาพแทน โดยมีการสร้างตัวละคร ซึ่งมีทั้งตัวละครที่เป็นคน และตัวละครที่เป็นสัตว์ หรือมีการสร้างสถานการณ์เล็กๆ เพื่อเป็นภาพแทนขนาดใหญ่ ทั้งยังมีการนำเสนอผ่านท่วงทำนองอารมณ์โหยหาอดีต และการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียง ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า เรวัตรได้นำเสนอผ่านการเล่าเรื่องใน 4 ลักษณะ ดังนี้คือ 1. การนำเสนอผ่านกลวิธีการเล่าเรื่อง 2. การนำเสนอผ่านภาพแทน 3. การนำเสนอผ่านอารมณ์โหยหาอดีต 4. การแสดงน้ำเสียง ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

4.2.1 การนำเสนอผ่านกลวิธีการเล่าเรื่อง

จากการศึกษาผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ พบว่าเรวัตร์มีการนำเสนอผ่านการเล่าเรื่อง โดยมีการสร้างตัวละครเหมือนกับเรื่องสั้น ซึ่งมีทั้งตัวละครที่เป็นคน และตัวละครที่เป็นสัตว์ ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “นกชีวิต (1)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอโดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นคน โดยการเล่าเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 และสรรพนามบุรุษที่ 2 โดยใช้คำว่า “เรา” และคำว่า “เธอ” อันเป็นการนำเสนอโดยตรง (Direct Method) ผ่านลักษณะจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด อุปนิสัยใจคอ วิถีคิด ปรัชญาชีวิต หรือภาวะจิตใจของตัวละคร ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 173-175) และยังแสดงให้เห็นถึงความปรารถนาดีและการมองธรรมชาติอย่างเข้าใจ เป็นการบอกเล่าเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ที่ว่า

เมื่อเราลงมือปลูกต้นไม้
เราได้ปลูกดวงใจไปพร้อมกัน
ก่อนค่อยๆ กลบฝังความลับบางประการเอาไว้
ฝากดวงใจฤดูกาลให้ช่วยคุ้มครองดูแล
เปลวแดดคือพ่อ สายฝนคือแม่
และฤดูหนาวนั้นคือศาสนา
.....
แล้วพลันตระหนักได้ว่า
ชีวิตคือการปลูกไม้เพียงต้นเดียว
เพื่อหยั่งรากลงเสาะค้น
ความลับบางประการของชีวิต

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 19-20)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “นกชีวิต (2)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอโดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นคน โดยการเล่าเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 โดยใช้คำว่า “คนสวน” อันเป็นการนำเสนอโดยตรง ผ่านลักษณะจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด อุปนิสัยใจคอ วิถีคิด ปรัชญาชีวิต หรือภาวะจิตใจของตัวละคร ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 173-175) และการเสนอผ่านตัวละคร “คนสวน” ยังเป็นการยืนยันในตัวตนของเรวัตร์ ที่มีความผูกพันกับธรรมชาติ จากการเฝ้าศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติ จนในที่สุดก็นำมาสู่ภูมิปัญญา เป็นองค์ความรู้จากการศึกษาเรื่องราวของธรรมชาติได้เป็นอย่างดี

มวลไม้ต่างผลิดอกออกผลมากล้นเกินปกติ
คนสวนพยากรณ์ว่าปีนี้จะแล้งจัด
 เหล่าไม้จึงกระจายเผ่าพันธุ์ออกไปให้มากที่สุด
 ก่อนที่พายุฤดูร้อนจะมาเยือนในเดือนเมษายน
 กราดเกรี้ยวของฟ้าเบี่ยงเบนและลมฝน
 ต้นไม้ใหญ่่น้อยภายในสวน
 ต่างกอดเกี่ยวประคองปลอดภัยซึ่งกัน

พรั่งพรูของเมื่อน้ำปล้นเหือดหาย
 ในเนื้อดินอันแห้งผาก

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 21-22)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “ นกชีวิต (6)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอโดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นคน โดยการเล่าเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 โดยใช้คำว่า “คนสวน” อันเป็นการนำเสนอโดยตรง ผ่านลักษณะจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด อุปนิสัยใจคอ วิธีคิด ปรัชญาชีวิต หรือภาวะจิตใจของตัวละคร ธัญญา สังขพันธ์านนท์ (2539 : 173-175)

คนสวนเคยเห็นนกกาตัวหนึ่ง
 ซึ่งถูกชาวบ้านจับมาเลี้ยงไว้ตั้งแต่ตัวเล็กๆ
 เดินย่ำและจิกคุ้ยอยู่บนลานกรวด
 เมื่อมันเงยหน้าขึ้นสบตากับคนสวน
 มันร้องทักด้วยเสียงทุ้มใหญ่ว่า ‘สวัสดีครับ’
 เสียงร้องของนกกาดังสะท้อนอยู่ในอากาศเดียว
 ทั้งซึ้งทักใจและมีอารมณ์ขัน
 ทั้งซึ้งโหมยและอ่อนโยนอย่างเพศแม่
 ปีกขนของมันนั้นดำสนิท
 และไข่ทุกฟองเป็นสีเขียว
 กา-กา-กา...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 29-30)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “บ้านเกิด” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอโดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นคน โดยการเล่าเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 และ 2 โดยใช้คำว่า “เณรมาลัย” และ คำ

ว่า “ฉัน” กับ “เธอ” อันเป็นการนำเสนอโดยตรง ผ่านลักษณะจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด อุปนิสัยใจคอ วิธีคิด ปรัชญาชีวิต หรือภาวะจิตใจของตัวละคร ธัญญา สังขพัฒน์ (2539 : 173-175) โดยเรวัตร์ได้บอกเล่าถึงเรื่องราวของความทรงจำในอดีต ที่เคยมีเพื่อนสมัยเรียนด้วยกัน ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ ที่ว่า

เมื่อมาลัย
ในเมืองที่ฉันอยู่ไร้คู่ครอง
ในวันเสาร์เราพาจักรยาน
เป็นกระเช้านำรักฉันชอบตกปลา

.....

ฉันคิดถึงบึงโบราณ-ฉันเศร้าหมอง
ฉันหมกตัวอยู่ในห้อง-พร่องเหล้ายา
ไปถึงบึงโบราณเธอसानเส้นหญ้า
เสียงเธอท่องตำราช่างน่าฟัง

.....

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2538 : 116)

ในกวีนิพนธ์ “กลับไปเยี่ยมวัยเยาว์ โอ่งน้ำ” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอโดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นคน โดยการเล่าเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 2 โดยใช้คำว่า “เขา” อันเป็นการนำเสนอโดยตรง ผ่านลักษณะจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด อุปนิสัยใจคอ วิธีคิด ปรัชญาชีวิต หรือภาวะจิตใจของตัวละคร ธัญญา สังขพัฒน์ (2539 : 173-175) อาการโหยหาอดีตของเรวัตร์ ผ่านตัวละครซึ่งเป็น “เขา” ผู้ซึ่งเป็นน้องชายที่มีความใฝ่ฝันที่จะเป็นนักร้อง ได้สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของเขาที่เคยผูกพันกับต้นไม้ในวัยเยาว์ อาทิ การเป็นเด็กเลี้ยงควายเติบโตอยู่กับท้องไร่ท้องนา ครอบครัวมีอาชีพเกษตรกรรม และโอ่งน้ำ จนในตอนท้ายน้องชายไม่ได้เป็นนักร้องอย่างที่ตั้งใจไว้ แต่ได้รับอาชีพเป็นคนขายโอ่ง ดังในเนื้อความกวีนิพนธ์ ตอนหนึ่งที่ว่า

เขาอยากเป็นนักร้อง เจ้าน้องชาย
เขามีปี่ซังข้าวให้เป่าพลาญ
วิทยุเครื่องเก่าคลื่นเข้าแทรก
ไม่ได้ฟังเขาคงลงแดงตาย

.....

ขณะเฝ้าเลี้ยงควายในทุ่งกว้าง
วิทยุเคียงข้างมิห่างกาย
ราวกับฝนซ้ำแรกแตกเส้นสาย
และดูเหมือนเพื่อนควายก็ชอบฟัง

.....

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2547 : 48)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “นกชีวิต (9)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอโดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นคน โดยการเล่าเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 โดยใช้คำว่า “คนสวน” อันเป็นการนำเสนอโดยตรง ผ่านลักษณะจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด อุปนิสัยใจคอ วิธีคิด ปรัชญาชีวิต หรือภาวะจิตใจของตัวละคร ธัญญา สังขพัฒน์ (2539 : 173-175) อาการโหยหาอดีตของเรวัตร์ ผ่านตัว

ละครซึ่งเป็น “คนสวน” ได้สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของเขา ที่เคยผูกพันกับต้นไม้ในวัยเยาว์ อาทิ กระท้อน มะม่วงโบราณ จนเกิดเป็นคำถามผ่านเนื้อความในกวีนิพนธ์ดังกล่าวว่า ‘คิดถึงฉันบ้างไหม?’

คนสวนกระซิบถามต้นกระท้อนชรา

คนสวนรำลึกถึงดงไม้ร่มน้ำ

และสรรพเสียงของผูนงในรุ่งอรุณและพลบค่ำ
ต้นไม้ต่างๆ ที่เคยผูกพันกันในวัยเยาว์

มาบัดนี้ก็ล่วงเข้าวัยชรา

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 35-38)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “นกชีวิต (12)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอโดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นคน โดยการเล่าเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 โดยใช้คำว่า “คนสวน” อันเป็นการนำเสนอโดยตรง ผ่านลักษณะจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด อุปนิสัยใจคอ วิธีคิด ปรัชญาชีวิต หรือภาวะจิตใจของตัวละคร ัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 173-175) ตัวละครซึ่งเป็น “คนสวน” ได้สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของเรวัตร์ ที่มีความเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและความเป็นไปของธรรมชาติ การบอกเล่าถึง “เสียงโหยให้ของคนพลัดถิ่น” ผ่านงานกวีนิพนธ์ชิ้นนี้ จึงถือได้ว่าถือเป็นการนำเสนอความเป็นตัวตนเชิงนิเวศในตัวของเรวัตร์ ที่รู้สึกถึงความไม่ยุติธรรมของสังคม ขณะเดียวกันยังคล้ายเป็นการตอบโต้ความเป็นชายขอบอยู่ในที่ ดังในเนื้อความที่ว่า “พลันเขาจึงตระหนักได้ว่า-สงครามนั้นมีเคยจบสิ้น และอาจเป็นไปได้ว่า... เสียงร่ำร้องโหยให้เหล่านั้น ดังมาจากเป็องลึกแห่งจิตใจของเขาเอง!”

ในคืนดึกดื่นลับ

คนสวนแว่ยในเสียงร่ำไห้หยวน

ดังมาจากแห่งที่ซึ่งลึก มีด และเห็บหนาว

เขาคิดไปว่าเป็นสำเสียงของเหล่าผีพลัดถิ่น

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 42)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “นกชีวิต (14)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอโดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นคน โดยการเล่าเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 โดยใช้คำว่า “หญิงรับจ้างพร้อมสามี” “คนสวน” อันเป็นการนำเสนอโดยตรง ผ่านลักษณะจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด อุปนิสัยใจคอ วิธีคิด

ปรัชญาชีวิต หรือภาวะจิตใจของตัวละคร ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 173-175) ทั้งนี้ ตัวละคร ซึ่งเป็น “คนสวน” ได้สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของเรวัตร์ ที่เป็นคนช่างสังเกต มีความเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและความเป็นไปของธรรมชาติ การบอกเล่าถึง “เรื่องราวของหญิงรับจ้าง พร้อมกับสามี ที่พากันหอบหิ้วสวิง แห และถังพลาสติกเพื่อมาจับปลา” ผ่านงานกวีนิพนธ์ชิ้นนี้ จึงถือได้ว่าถือเป็นการนำเสนอผ่านตัวละครที่เป็นคน โดยบอกเล่าเรื่องราวโดยตรงไปตรงมา ผ่านสายตาของตัวละครอีกตัวคือ “คนสวน” ซึ่งก็คือเรวัตร์เอง

ฤดูแล้งของปีหนึ่ง

หญิงรับจ้างทำงานบ้านพร้อมกับสามีที่เป็นช่างไม้

พากันหอบหิ้วสวิง แห และถังพลาสติก

มุ่งมายังสระน้ำข้างกระท่อม

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 44-45)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ นักชีวิต (16) เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอโดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นคน โดยการเล่าเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 โดยใช้คำว่า “คนสวน” อันเป็นการนำเสนอโดยตรง ผ่านลักษณะจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด อุปนิสัยใจคอ วิธีคิด ปรัชญาชีวิต หรือภาวะจิตใจของตัวละคร ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 173-175) ทั้งนี้ ตัวละครซึ่งเป็น “คนสวน” ได้สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของเรวัตร์ ที่เป็นคนช่างสังเกตพฤติกรรมของตัวละครที่เป็น “สัตว์” อาทิ กบ อึ่ง เขียด งูสิง คางคก มดง่าม ทั้งยังมีความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่ง สรรพชีวิต ซึ่งถือเป็นการยืนยันในตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

หัวคำของท้องฟ้าหมาดฝน

อึ่งอลเสียงกบ อึ่ง เขียด และคางคก

ในบริเวณสระเรือกที่น้ำแห้งเหือดมานานปี

เปิดไฟหน้ากระท่อมทิ้งไว้

ฝูงแมลงเม่ามาไฟดูคล้ายดอกไม้กลีบบางปล่านบิน

รุ่งเช้าฝูงมดง่ามซึกแถว

พากันคาบร่างไร้ปีกของเหล่าแมลงเม่าเข้ารูรัง

กางเขนโบลงจิกทิ้งเหล่าหนอนในดงหญ้า

งูสิงไล่ล่าคางคกมาหยุดชะงักบริเวณหน้ากระท่อม

คนสวนผุดลูกจากเปลผ้าด้วยอารมณ์ตกใจ

มิได้มีเจตนาจะช่วยเหลือผู้ถูกล่า

ทั้งมิใช่จะเช่นฆ่าผู้เลื้อยไล่
ทว่าสิ่งตัวนั้นทำได้เพียงสบตากับคนสวน
ก่อนเลื้อยหนีหลบไป

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 48-49)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “ นกชีวิต (24)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอโดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นคน โดยการเล่าเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 โดยใช้คำว่า “ตาเฒ่า” และ “ยายเฒ่า” อันเป็นการนำเสนอโดยตรง ผ่านลักษณะจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด อุปนิสัยใจคอ วิธีคิด ปรัชญาชีวิต หรือภาวะจิตใจของตัวละคร ธีัญญา สังขพันธ์านนท์ (2539 : 173-175) โดยการบอกเล่าเรื่องราวผ่านตัวละครที่เป็นคนดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของเรวัตร์ ที่มีความเข้าใจในบริบทของชีวิต การอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่ง ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ที่เรวัตร์นำเสนอผ่านตัวตนของตัวละคร

ตาเฒ่าเอย

ไยปากยังอยากแต่รสหวานรสมัน
แม้มยามหลับก็ยังฝัน-ฝันหวาน

.....

แลเห็นยายเฒ่ากุกกักอยู่หน้าเตา
นางปิ้งพริกเผาหอมพร้อมกระเทียม

.....

ตาเฒ่าเฝ้ามองพร้อมหวนคิดถึงความฝันในคำคืน
ถอนหายใจเฮือกใหญ่อย่างขัดเคือง
ก่อนเดินเฉไฉ เข้าดงเข้าสวนหลังเรือน
แล้วสบถด่าฟ้าดินอย่างสิ้นเยื่อใย

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 63-64)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “ นกชีวิต (42)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอโดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นคน โดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละคร “ญาติมิตร” และ “คนสวน” อันเป็นการนำเสนอโดยตรง ผ่านลักษณะจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด อุปนิสัยใจคอ วิธีคิด ปรัชญาชีวิต หรือภาวะจิตใจของตัวละคร ธีัญญา สังขพันธ์านนท์ (2539 : 173-175) ทั้งนี้ เป็นการบอกเล่าผ่านตัวละครที่เป็นคน ทั้งยังเป็นการบอกเล่าเรื่องราวของมหากวี ‘ท่านหลี่ไป!’ ที่เสมือนเป็นหนึ่งแรงบันดาลใจของการสร้างสรรค์งานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

ในห้วงเวลาที่มี**ญาติมิตร**มาเยี่ยมเยือนสวนแห่งนี้
 จึงได้ดื่มร่ำสนทนาข้ามวันคืน
 ขับร้องบทเพลงเก่าแก่
 ผลัดกันท่องบทกวีที่ประทับอยู่ในใจ
 ครั้นเมื่อ**ญาติมิตร**กลับออกไป
คนสวนจึงรู้สึกป่วยไข้ด้วยฤทธิ์สุรา
 ตกอยู่ในห้วงฝันอันหลอนลอยประหลาด
 ครั้งนี้ก็เช่นกัน
คนสวนหลับฝันถึงกวีเฒ่าชาวจีน
 ลอยเรือชมจันทร์อยู่ในสระน้ำข้างกระท่อม
 พร้อมสุราเลิศรสในขวดกระเบื้อง

.....
 เมื่อ**คนสวน**เปล่งเสียงร้องเรียก ‘**ท่านหลี่ไป!**’
 ฉบับลั่นก็ปรากฏปีกผีเสื้อสีน้ำเงินคู่หนึ่ง
 วางอยู่บนพื้นหญ้าเปียกชื้นริมสระน้ำ...
คนสวนสะดุ้งตื่นขึ้นกลางดึก
 รู้สึกหนาวลึกอยู่ในลำแสงแห่งจันทร์
 ที่ลอดผ่านเข้ามาทางช่องลม ฝาผนัง
 ฟังคล้ายเสียงใครกำลังพายเรือ...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 101-102)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “นกชีวิต (2)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอโดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นพืช สัตว์ โดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละคร “จักจั่น” “นกเล็ก ๆ” “ต้นไม้” อันเป็นการนำเสนอโดยตรง (Direct Method) ผ่านลักษณะจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด อุปนิสัยใจคอ วิธีคิด ปรัชญาชีวิต หรือภาวะจิตใจของตัวละคร ธัญญา สังขพันธ์านนท์ (2539 : 173-175) ทั้งนี้ เป็นการบอกเล่าผ่านตัวละครที่เป็นสัตว์และพืช เพื่อบอกเล่าเรื่องราวความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ต่างมีผลจากการกระทำของมนุษย์

ต้นไม้ใหญ่น้อยภายในสวน
 ต่างทอดเกี่ยวประคองปลอดภัยกัน
 พรั่งพรูของเมื่อน้ำพล้นเหือดหาย
 ในเนื้อดินอันแห้งผาก
 หลังพายุ,

จักจั่นนับพันนับหมื่นพากันกรีดปีกจนหุบ
 นกเล็กๆ ต่างเร่ร่ำดื่มซับหยदनน้ำน้อยๆ บนใบไม้
 ถามว่ามนุษย์จะดำรงอยู่เยี่ยงใด
 ในความแล้งร้ายและเหล่าพายุที่โหมเข้าทำลาย
 ท่ามกลางสวนภายในที่แห้งผาก

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 21-22)

ในกวีนิพนธ์ชื่อ “นกชีวิต (3)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอโดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นสัตว์ โดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละคร “นกกระजิบ” “ฝูงผึ้ง” “ผีเสื้อ” “แมลงภู่” “มด” “กิ้งก่า” และ “ลูกแมว” อันเป็นการนำเสนอและเป็นการบอกเล่าผ่านตัวละครที่เป็นสัตว์ เพื่ออธิบายถึงเรื่องราวความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงสรรพชีวิตที่ต่างพึ่งพิงอาศัยกัน

นกกระจิบผัวเมียช่วยกันสร้างรังรังน้อย-น้อย

บนต้นสารภี

เสียงร้อง ‘ชีวิต-ชีวิต’ นั้นแจ่มใส

เหมือนประกายแดด

ฝูงผึ้งหึ่ง-หึ่ง อยู่ตลอดทั้งวัน

จากดอกนี้ไปดอกนั้น

เช่นเดียวกับเหล่าผีเสื้อ

แมลงภู่ มด และกิ้งก่า

ลูกแมวนอนหมอบมองอยู่ริมระเบียง

เสียงโหมบายกังวานไหวในสายลมรำเพย

กลิ่นน้ำค้างยังคงเอื้อระเหยอยู่ตามพุ่มพฤษ

และกลิ่นข้าวปลาอาหารในครัวเรือน

ถนอมยามเช้าเอาไว้

เช่นกระจิบผัวเมียคู่นั้น

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 23-25)

จะเห็นได้ว่าประสบการณ์วัยเยาว์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ต่างหล่อหลอมความเป็นตัวตนของเขา และยังสะท้อนผ่านงานกวีนิพนธ์ ดังในกวีนิพนธ์ “นกชีวิต (6)” ซึ่งเรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอโดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นสัตว์ โดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละคร “นกกา” อัน

เป็นการบอกเล่าเรื่องราวจากชุดประสบการณ์ที่ผ่านพบ อันเป็นประสบการณ์วัยเยาว์ที่เรวัตร์ผูกพัน และทำให้ย้อนกลับนึกถึงถิ่นฐานบ้านเกิด

เสียงร้องของนกกาในสวน
ชวนให้ใจระลึกถึงถิ่นเกิด
และเพลงกล่อมในวัยเยาว์
.....
คนสวนเคยเห็นนกกาตัวหนึ่ง
ซึ่งถูกชาวบ้านจับมาเลี้ยงไว้ตั้งแต่ตัวเล็กๆ
.....
เสียงร้องของนกกาตั้งสะท้อนอยู่ในอากาศเตี้ยๆ
ทั้งขี้ตกใจและมีอารมณ์ขัน
ทั้งขี้ขโมยและอ่อนโยนอย่างเพศแม่
ปีกขนของมันนั้นดำสนิท
และไข่ทุกฟองเป็นสีเขียว
กา-กา-กา...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 29-30)

ในกวีนิพนธ์ “นกชีวิต (40)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอโดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่เป็นสัตว์ โดยการเล่าเรื่องผ่านตัวละคร “ฝูงไส้เดือน” และ “เหล่ามด” โดยบอกเล่าผ่านฤดูกาล อันเป็นการบอกเล่าผ่านบริบทของสรรพชีวิตที่พึ่งพิงอิงอาศัยกัน และเป็นวัฏจักรของการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย และความบริสุทธิ์ของธรรมชาติ ที่มีการจัดตนเองอย่างเป็นการระบบ

เพียงลมหนาวโบกโบย
ผืนดินเคยอมน้ำฝนกลับแห้งกระด้าง
ใบไม้ใหญ่ค่อยร่วงกราวตลอดทั้งวันคืน
ฝูงไส้เดือนขึ้นจากเนื้อดิน
ดินร่วนแสวงหาแหล่งน้ำ
สุดท้ายตายกลายเป็นอาหารของเหล่ามด
คือความเกิดและความตายอันเจียบบั่น
แต่ทว่าแฝงความหมายบางอย่างไว้

คนสวนนอนเปล่อนายแดดที่ชานกระท่อม

เช่นเดียวกับเหล่าสัตว์จำศีลในฤดูหนาว

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 98)

อาจสรุปได้ว่า การนำเสนอผ่านการเล่าเรื่อง โดยมีตัวละครดำเนินเรื่องในลักษณะของเรื่องสั้น ถือเป็นกลวิธีการเล่าเรื่องแบบหนึ่งของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ซึ่งสามารถพบเห็นในผลงานการประพันธ์ของเขา โดยเฉพาะการใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พืช สัตว์ มาเป็นตัวละครเพื่อบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ จึงถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งในกลวิธีการนำเสนอผลงานของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

4.2.2 การนำเสนอผ่านภาพแทน

ภาพแทนหรือภาพตัวแทน (Representation) เป็นการประกอบสร้างความหมายผ่านภาษา โดยใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อสารอย่างมีความหมายกับผู้อื่น ภาพตัวแทนเป็นส่วนที่สำคัญในกระบวนการสร้างและแลกเปลี่ยน ความหมายกับคนในสังคม ภาพตัวแทนจึงเกี่ยวข้องกับบริบทของการใช้ภาษา สัญลักษณ์ (sign) เพื่อสร้างความหมาย และภาพเพื่อเป็นตัวแทนของสิ่งหนึ่ง เป็นผลผลิตความหมายของสิ่งที่คิด (Concept) ในสมองของเราผ่านภาษา เป็นการเชื่อมโยงระหว่างความคิดและภาษา ซึ่งทำให้เราสามารถอ้างอิงถึงโลกวัตถุ ผู้คน เหตุการณ์ จากการศึกษางานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พบว่า มีการนำเสนอผ่านภาพแทน ผ่านการสร้างตัวละคร หรือสถานการณ์เล็กๆ เพื่อเป็นภาพแทนขนาดใหญ่ หรือเพื่อขยายสู่สังคมใหญ่ ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

ด้วยความเป็น “นักรู้สึก” ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จึงไม่แปลกที่ในวันที่อากาศปรวนแปรเขาจะรู้สึกคิดถึงแม่ขึ้นมาจับใจ อาจเพราะภาพทรงจำในวัยเยาว์ที่ผุดพวยในทุกครั้งที่หวนคิดถึง ดังในกวีนิพนธ์ นักชีวิต (7) ที่เรวัตร์ บอกเล่าถึงเรื่องราวของแม่ หากแต่ใช้ตัวละครซึ่งเป็น “คนสวน” บอกเล่าเรื่องราวของตน ซึ่งจากกวีนิพนธ์ชิ้นดังกล่าว กลับสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนกับตนเองของเขา ที่ผูกพันกับวัยเยาว์ภาพความประทับใจที่เป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอม ซึ่งความเป็นตัวตนของเขาขึ้นมาในที่สุด ถือเป็น การนำเอา “ภาพความจริง” กลับมาเสนอซ้ำอีกครั้ง กลายเป็นภาพตัวแทนที่เชื่อมโยงผ่านระบบความคิด ดังที่ สจวร์ต ฮอลล์ (Stuart Hall) (Hall, 1997 : 15 อ้างใน สุรเดช โชติอุดมพันธุ์ , 2548 : 5) นักวัฒนธรรมศึกษา กล่าวว่า เป็นการผลิตสร้างความหมายโดยการใช้ระบบสัญลักษณ์ เป็นการพยายามเชื่อมโยงแนวความคิด (Concept) กับระบบสัญลักษณ์เข้าด้วยกัน โดยการนำเสนอดังกล่าวเกิดขึ้นในสองระดับด้วยกันคือ (1) ระดับการนำเสนอภาพแทนในใจ (Mental Representation) เป็นการพยายามตีความจริงรอบตัวมนุษย์ เป็นกระบวนการกลั่นกรองสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวให้เป็นความรู้หรือความคิดหนึ่งๆ ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ (2) ในระดับของการนำเสนอภาพแทนภายนอก เป็นการ

สื่อสารความคิดหรือความรู้ที่อยู่ในหัวสมองออกมาให้ผู้อื่นรับทราบโดยระบบสัญญาณหนึ่งๆ เช่น ภาษา เป็นต้น

คนสวน นิ่งนึกถึงแม่
ในวันอากาศปรวนแปร
และลมพายุฤดูวาดกราดเกรี้ยว
จนรู้สึกสงสารหนูไม้จับจิต
รู้สึกถึงชีวิตน้อยนิดเพียงเสี้ยวเศษทราย
แม่เป็นคนที่ราบลุ่ม ซึ่งกลัวลมพายุฝังใจกาย
นอกจากเป็นชาวไร่ชาวนา
แม้อย่างเป็นเจ้าไก่-นายหมา
ซึ่งได้รับแต่งตั้งมาจากยาย
ด้วยเห็นหมากัดกันไม่ได้
เวลาไหนก็ต้องเข้าตีเพื่อแยก
หรือไก่ทำงานขามในครีวตกแตก
ก็เขวี้ยงขว้างจนกระจาย
เป็นแล้วไม่หาย-ไม่หาย
จนกว่าจะตายจากกัน
คืนหนึ่งหมากัดกันอีก
แม่ซึ่งหลับอยู่ในมุ้ง
ก็วิ่งพุ่งลงบันได จนเข้าหูลุด
เพื่อจะไปหยุดหมาเหล่านั้น
คิด คิดแล้วก็น่าขัน
และขึ้นและชม
ลูกลูกพูดเตือนก็ครั้ง แม่ก็ยังทำหูทวนลม
ราวกับพร้อมจะตายในหน้าที่อันไม่มีเงินเดือน
ข้ายังพยากรณ์ว่าวันหนึ่ง “พวกมึงจะเป็นเช่นกู”
วันนี้, คนสวน เดินเขากะเผลก
เพราะข้อเท้าพลิก
ด้วยเมื่อยวาน
วิ่งเข้าตีแยกหมาซึ่งกัดกันเกรี้ยวกรู

เรวตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 31-32)

ความผูกพันกับถิ่นฐานบ้านเกิดของเรวัตร์ ทำให้เขาถ่ายทอดความรู้สึกที่มีผ่านงานกวีนิพนธ์อย่างตรงไปตรงมา ดังในเนื้อความตอนท้ายของกวีนิพนธ์ นกชีวิต (8) ที่ว่า “บางวัน-คนสวนพูดคุยกับไม้บางต้นถามว่า-ฝันถึงพื้นดินที่ต้นแม่เจ้าดำรงอยู่บ้างไหม? พื้นถิ่นที่เจ้าพลัดพรากจากมา” ซึ่งเสมือนเป็นการรำพึงรำพันโยหาบางอย่างที่หายไป แต่อาจไม่ใช่เป็นการโยหาอย่างเดียว แต่เป็นการเฝ้าทวงถามในบางสิ่งบางอย่างที่หายไปด้วยในปัจจุบันด้วย ทั้งยังเป็นการจินตนาการถึงโลกที่เราได้สูญเสียไปแล้ว (Imagination of a world you have lost) ก่อนจะใช้จินตนาการเพื่อเป็นเครื่องมือสื่อสาร “เรียกหาอดีตที่เลือนหายไปแล้วให้คืนกลับ” (to call up a vanished past) (พัฒนา กิตติอาษา, 2546 : 5, อ้างใน ธัญญา สังขพันธานนท์, 2559 : 257)

จากงานกวีนิพนธ์ชิ้นดังกล่าว นอกจะนำเสนอให้เห็นถึงตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ ที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมบริบทรอบกายแล้ว เรวัตร์ยังผลิตสร้าง “คนสวน” เพื่อเป็นภาพตัวแทนของตน ต่อการบอกเล่าเรื่องราว ทั้งยังเป็นการนำเสนอโดยผ่านภาคปฏิบัติของวาทกรรมรูปแบบหนึ่ง ที่ส่งผลต่อการอบความคิดของผู้อ่าน ดังที่ สุรเดช โชติอุดมพันธ์ สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2548 : 5) กล่าวว่า ภาพตัวแทน (Representation) ในวรรณกรรมจึงไม่ใช่ภาพแทนของความจริงในอุดมคติอีกต่อไป หากแต่เป็นภาพแทนจากมุมมองของผู้เขียนโดยเฉพาะ

เรือนเกิดกายหลังนั้น
ถูกรื้อถอนไปเนิ่นนานแล้ว
แต่เหตุใดเล่า
คนสวน ยังคงเฝ้าฝันถึงการพายเรือข้ามฟาก
เพื่อไปขึ้นฝั่งยังหน้าเรือนไม้เก่าแก่หลังนั้น
หอมกรุ่นกลิ่นควันไฟในครัวหัวคำ
ข้าแล้วข้าเล่ากว่าสองทศวรรษ
เรืออโงงผูกเรือนที่แหวกผ่านกระแสน้ำกรากเขียว
ในห้วงดวงใจโดดเดี่ยวหวาดหวั่นลึกกล้า
ย่ำรอยฝันพันฝันอันมิเคยข้ามผ่าน
เรือคว่ำแหวกว่ายคว้างคว้างสะอื้นให้ในฝัน
อันเหมือนจริงจนอกสะท้าน
บางวัน-คนสวน พูดคุยกับไม้บางต้น
ถามว่า-ฝันถึงพื้นดินที่ต้นแม่เจ้าดำรงอยู่บ้างไหม?
พื้นถิ่นที่เจ้าพลัดพรากจากมา...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 33-34)

จากกวีนิพนธ์ จังหวะว้าว จะพบว่า เรว้ตรีได้บอกเล่าเรื่องราวผ่านการสังเกตผู้ว้าวที่กำลังเล็มหญ้า ผ่านท่วงทำนองของกระดิ่งที่ส่งเสียงสะกิดห้วงทรงจำ ทำให้เรว้ตรีนึกไปถึงท่วงทำนองของชีวิตผ่านฤดูกาลในทุ่งผืนวัยเยาว์ “ว้าว” จึงเป็นเสมือนภาพตัวแทนของเรื่องราวในอดีต จังหวะว้าว จึงเป็นการบอกเล่าผ่านภาพแทนในใจของเรว้ตรี ดังที่ วันชนะ ทองคำภา (2554 : 14) กล่าวถึงการนำเสนอภาพตัวแทน (Representation) ว่าเป็นการนำ “ความจริง” หรือภาพต้นแบบมานำเสนอซ้ำอีกครั้ง โดยที่การนำเสนอภาพตัวแทนนั้นไม่สามารถนำเสนอได้ตรงกับภาพต้นแบบ เพราะการนำเสนอภาพตัวแทนเป็นการนำภาพต้นแบบมานำเสนอครั้งใหม่ ภาพที่ถูกนำเสนอจึง “คล้ายคลึง” กับความจริงภาพต้นแบบเท่านั้น ดังในเนื้อความที่ว่า

.....	
ดูสิดวงตาริกาในตาว่าว	ไหวระริวหายดหัดอันสดใหม่
กลืนต้นหญ้ากลืนดินกลืนควันไฟ	ล้วนดาลใจในเยาว์ในเข้านี้
มีอาจลืมหุบเขาลำเนาโน้น	เป็นนิรันดร์โอบกอดทอดวิถิ
ในดวงตาปรากฏบทกวี	ในดวงใจมีวลีมีปีกนก
ขณะเฝ้าสดับฟังจังหวะว้าว	ราวหุบเขาเฝ้ายั่วห้วงห้วงอก
พลันนกหนึ่งข้างในบินไหววก	ตามจังหวะย้ายยกราวย้อนยุค
คือยามเข้าเฝ้าผ่านผ่านผู้ว้าว	เร้าระริวโดยรอบคล้ายปลอบปลุก
จนแสงวันนั้นโพลนราวโฉนลก	พร้อมหดยดมุกทอรู้เต็มทุ่งธาร
.....	

เรว้ตรี พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 37)

จากกวีนิพนธ์ ลำนำแห่งลำน้ำ จะพบว่า เรว้ตรีได้บอกเล่าเรื่องราวผ่านลำนำแห่งลำน้ำ โดยใช้ลำนำเป็นภาพแทนความในใจ บอกเล่าถึงความผูกพันกับสายน้ำที่แนบสนิอยู่กับวิถีชีวิต เป็นการโยนภาพจำในอดีต และการจงใจใช้ประโยค “ฉันเขียนถึงลำนำแห่งลำน้ำ” ก็เพื่อย้ำประโยคให้ผู้อ่านได้รับรู้ว่าสายน้ำนั้นเสมือนชีวิตที่เรว้ตรีพันผูก แม้ว่าเรว้ตรีจะเขียนขึ้นที่ไหนก็ตาม แต่ภาพทรงจำในใจก็ติดตามไปตลอด ดังในตอนท้ายของบทกวีที่ว่า “ฉันเขียนถึงลำนำแห่งลำน้ำ อย่างเงิบงำต่ำไต้ยังไหลล่อง เสียงนกกาฤดูเฝ้ากู่ร้อง ถึงหอห้องเคหะมหานคร...” ดังที่ วันชนะ ทองคำภา (2554 : 14) กล่าวถึงการนำเสนอภาพตัวแทน (Representation) ว่าเป็นการนำ “ความจริง” หรือภาพต้นแบบมานำเสนอซ้ำอีกครั้ง โดยที่การนำเสนอภาพตัวแทนนั้นไม่สามารถนำเสนอได้ตรงกับภาพต้นแบบ เพราะการนำเสนอภาพตัวแทนเป็นการนำภาพต้นแบบมานำเสนอครั้งใหม่ ภาพที่ถูกนำเสนอจึง “คล้ายคลึง” กับความจริงภาพต้นแบบเท่านั้น ดังในเนื้อความที่ว่า

ฉันเขียนถึงลำนำแห่งลำน้ำ
สวนข้างในแห่งโหยและโรยรา
ฉันเขียนถึงลำนำแห่งลำน้ำ
เรือนริมฝั่งท่าเรือเห็นบางใคร
ฉันเขียนถึงลำนำแห่งลำน้ำ
ราวเสียงเพรียกผุดพรายใต้สำนึก
ฉันเขียนถึงลำนำแห่งลำน้ำ
ก่อนผองแม่ฝ่ายผอมตรมตรอมตาย

เขียนซ้ำซ้ำรวดร้าวราวกับว่า
ขอตนน้ำตาที่ละหอยตรดดอกไม้อ
งามสงบพลบค่ำระร่ำไหล
ทั้งอ่อนไหวและงดงามห้วงรำลึก
อย่างลึกล้ำละเอียดลออต่อรู้สึก
ความตรองตรึกทอดยาวราวหาดทราย
ก่อนหลักธรรมคำคุณสูญสลาย
ก่อนสิ้นสายชาติพันธุ์อันมั่งมี

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2559 : 37)

สจิว์รต ฮอลล์ (Stuart Hall) (Hall, 1997 : 15 อ้างใน สุรเดช โชติอุดมพันธุ์, 2548 : 5) นักวัฒนธรรมศึกษา ได้นิยาม Representation ว่าเป็น การผลิตสร้างความหมายโดยการใช้ระบบสัญลักษณ์ เป็นการพยายามเชื่อมโยงแนวความคิด (Concept) กับระบบสัญลักษณ์เข้าด้วยกัน หรือเป็นการนำเสนอแนวคิดผ่านระบบสัญลักษณ์นั่นเอง โดยการนำเสนอดังกล่าวเกิดขึ้นในสองระดับด้วยกัน คือ (1) ระดับการนำเสนอภาพแทนในใจ (Mental Representation) เป็นการพยายามตีความจริงรอบตัวมนุษย์ เป็นกระบวนการกลั่นกรองสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวให้เป็นความรู้หรือความคิดหนึ่งๆ ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ (2) ในระดับของการนำเสนอภาพแทนภายนอก เป็นการสื่อสารความคิดหรือความรู้ที่อยู่ในหัวสมองออกมาให้ผู้อื่นรับทราบโดยระบบสัญลักษณ์หนึ่งๆ เช่น ภาษา เป็นต้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การนำเสนอภาพแทนนั้นมีขั้นตอนที่กลั่นกรอง “ความจริง” อย่างน้อยสองระดับ คือ กลั่นกรองและจัดเรียบเรียงความรู้ความคิดในหัวสมองมนุษย์ และกลั่นกรอง จากกวีนิพนธ์ ผนชะช่อมะม่วง จะพบว่า เรวัตร์ได้บอกเล่าเรื่องราวผ่านภาพทรงจำคือ “ผนชะช่อมะม่วง” อันเป็นภาพแทนที่อยู่ในใจ เป็นการโหยหาภาพจำในอดีต ดังในเนื้อความที่ว่า

หอมเจ้า, ช่างหวานกรุ่นละมุนละไม
บนลานดิน-ม้าไม้ไธรมเจ้า
เป็นดอกแดดเป็นดวงเป็นรวงช่อ

มะม่วง

จากระเบียงระบายแต้มลายรวง
พลั่วไฉตั้นมกราฟ้าสีน้ำเงิน
ขยับทุ่งมุ้งขบวนเป็นแถวทิว

คล้ายข้าวใหม่-หม้อดินบนหินเส้า
แห่งมะม่วงต้นเก่านั้นเคลื่อนไหว
ละเมียดและละเอียดลออ-เนียนลาน

ลมพुरु้งปีกใบไหวไหวพลั่ว
ดั่งดอกไม้ได้เดินมาลิ่วลิ่ว
ดั่งกระดิ่งและเพลงผิว-คนเลี้ยงวัว

.....
 กระไอดินหอมตลบและอบอวล
 ซ่อมะม่วง-ไอดินหอม, หลอมโลกไว้

.....
 ซ่อมะม่วงยิ่งชวนให้ฝันใฝ่
 สะกดใครบางคน-กลางฝนนั้น-ฯ
 เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2538 : 96-98)

จากกวีนิพนธ์ กลับไปเยี่ยมวัยเยาว์-ปลาตกครอก จะพบว่า เรวัตร์ได้บอกเล่าเรื่องราวผ่านความทรงจำในอดีต อันเป็นภาพแทนความในใจ โดยการนำเสนอผ่านงานกวีนิพนธ์ชิ้นนี้ เรวัตร์ได้นำเสนอถึงเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างเด็กชายกับฝูงปลาตกครอก ที่เคยโปรยข้าวให้อาหาร แต่แล้ววันหนึ่งปลาก็หายไป ซึ่งหากพิจารณาเนื้อเรื่องของงานกวีนิพนธ์ชิ้นนี้จะพบว่า เรวัตร์นำเสนอด้วยอารมณ์วิไลภาพทรงจำที่กำลังเลือนหายไป “ปลาตกครอก” จึงเสมือนภาพแทนแห่งยุคสมัย ความพันธุ์ของผู้คนในชนบทในสมัยก่อน ซึ่งสมัยนี้อาจไม่มีแล้ว ดังที่ วันชนะ ทองคำเภา (2554 : 14) กล่าวถึงการนำเสนอภาพตัวแทน (Representation) เป็นการนำ “ความจริง” หรือภาพต้นแบบมานำเสนอซ้ำอีกครั้ง โดยที่การนำเสนอภาพตัวแทนนั้นไม่สามารถนำเสนอได้ตรงกับภาพต้นแบบ เพราะการนำเสนอภาพตัวแทนเป็นการนำภาพต้นแบบมานำเสนอครั้งใหม่ ภาพที่ถูกนำเสนอจึง “คล้ายคลึง” กับความจริงภาพต้นแบบเท่านั้น อย่างไรก็ตามแล้วแต่ การนำเสนอผ่านภาพแทนถือได้ว่าเป็นกลวิธีหนึ่งที่พบมากในงานของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ดังในเนื้อความที่ว่า

.....
 ระหว่างรอมองผ่านกระดานเรือน
 ให้ดวงตาดวงใจได้ซึมซับ
 ยังฝูงปลาผอมพร้อมน้ำหอมใหม่
 ปลาก็ดังคาคเตาเผ้ารอคอย
 แล้วให้ยั้งต้นตาปลาตกครอก
 เห็นภาพพ่อแม่ลูกเผ้าผูกพัน
 จึงลืมเบ็ดตาข่ายไม้ลูกดอก
 ได้ถุ่นเรือนตลอดห้วงทุกช่วงยาม
 แต่ละวันโปรยข้าว, นอนเผ้ารอ
 ได้ฝูงสีเพลิงแดงระแวงระไว
 ในที่สุดวันเศร้าได้เข้ามา
 เบ็ดของพ่อพี่ชายต่างได้พร้อม
 แม่บอกว่า-ปลาออกเกลื่อนเหมือนเหมือนกัน ใครต่อใครเห็นซันกันถ้วนหน้า
 ขณะตาของเจ้าเคล้าน้ำตา

.....
 โลกเบื้องล่างดูเหมือนเคลื่อนขยับ
 ต่างก็จับตาใจมิใช่น้อย
 โปรยข้าวสุกลงไปให้ทุกบ่อ
 ประทับรอยบางอย่างระหว่างกัน
 ดั่งเปลวดอกไม้ไฟในคืนฝัน
 พร้อมใครเห็นคืนวันนั้นแสนงาม
 พลังเผ้าบอกผองเพื่อนเหมือนหวังห้าม
 นี่ย่ำหมายรุกรข้ามมาตามใจ
 มันก็ยังมาอ้อมไม่ไปไหน
 เสียงฮุบไล่ตื่นแตกปลาแปลกปลอม
 กลืนในครวญอย่างปลานั้นกรุ่นหอม
 ปลาที่เจ้าเผ้าถนอมมียอมมา
 พิศุปลาในจานร้าวรานใจ

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2538 : 96-98)

อาจสรุปได้ว่า การนำเสนอผ่านภาพแทนในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จะเป็นการนำเสนอผ่านภาพแทนภายในใจ ถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่ผ่านมา เพื่อบอกเล่าเรื่องราวที่สำคัญ ดังที่ วันชนะ ทองคำเกา (2554 : 14) กล่าวถึงการนำเสนอภาพตัวแทน (Representation) เป็นการนำ “ความจริง” หรือภาพต้นแบบมานำเสนอซ้ำอีกครั้ง โดยที่การนำเสนอภาพตัวแทนนั้นไม่สามารถนำเสนอได้ตรงกับภาพต้นแบบ เพราะการนำเสนอภาพตัวแทนเป็นการนำภาพต้นแบบมานำเสนอครั้งใหม่ ภาพที่ถูกนำเสนอจึง “คล้ายคลึง” กับความจริงภาพต้นแบบเท่านั้น ภาพแทนจึงเป็นการเชื่อมโยงระหว่างความคิดและภาษา ซึ่งทำให้เราสามารถอ้างอิงถึงโลกวัตถุ ผู้คน เหตุการณ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

4.2.3 การนำเสนอผ่านอารมณ์โหยหาอดีต

การโหยหาอดีตหรือการถวิลหาอดีต (Nostalgia) เป็นวิธีการมองโลกหรือวิธีการให้ความหมายแก่ประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์อย่างหนึ่ง โดยเน้นความสำคัญของจินตนาการและอารมณ์ความรู้สึกของผู้คนในปัจจุบันขณะที่มีต่ออดีตที่ผ่านพ้นไปแล้ว พัฒนา กิตติอาษา (2546 : 3) เป็นการมองย้อนอดีตที่ยึดโยงระหว่างชีวิตในช่วงขณะปัจจุบันกับประสบการณ์แห่งอดีตที่เลือนลับ เป็นรูปแบบของการรับรู้ความจริงอย่างหนึ่งที่ช่วยให้เราได้คิดใคร่ครวญหรือทำความเข้าใจอดีตที่ผ่านพ้นไปแล้ว โดยการนำมาคิดใคร่ครวญใหม่ เป็นการจินตนาการถึงโลกที่เราได้สูญเสียไปแล้วของปัจเจกบุคคลที่เคยมีประสบการณ์ในอดีต ธัญญา สังขพันธานนท์ (2547 : 2-3) จากการศึกษางานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พบว่า มีการนำเสนอผ่านอารมณ์โหยหาอดีตที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการโหยหาประสบการณ์ในวัยเยาว์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฤดูกาลและสถานที่ เพื่อนมิตร ซึ่งถือเป็นสัญญาณสำคัญต่อการนำเสนอเป็นภาพแทนของการโหยหาอดีตของตน ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

ในกวีนิพนธ์ กลับไปเยี่ยมวัยเยาว์ ไก่ในหนังสือ “บ้านแม่น้ำ” จะเห็นว่าเรวัตร์ได้โหยหาอดีตผ่านความทรงจำที่ผ่านมา ในที่นี้คือ การกล่าวถึงเสียงไก่ขันในผลงานรวมบทกวีนิพนธ์เล่มแรกของเขา คือ “บ้านแม่น้ำ” เป็นการบอกเล่าถึงเสียงไก่ขัน ซึ่งเป็นสัญญาณของวิถีชนบทที่เรียบง่าย พุดถึงครัวไฟ น้ำค้างที่ชายทุ่ง เป็นการโหยหาผ่านยุคสมัยที่เปลี่ยนไป อันเป็นการจินตนาการถึงโลกที่สูญเสียไปแล้ว และได้ร้อยพันความทรงจำดังกล่าวผ่านจินตนาการขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2559 : 269) ดังในเนื้อความที่ว่า

หน้าต่างฝั่งเมืองเรืองไฟ
ของใครบางคนสนทนา

เสียงทอดถอนใจ

มีจริงไหมจิตวิญญาณ

เธอถามถ้อยชา

ปากกาเคาะเล่นเป็นเพลง

.....

.....

ให้เธอสืบค้นจนพบ

ในมุมสงบ

ทันพบ,เธอมองกองหนังสือ

โผบินนั่นคือ

พลิกเปิดลมพัดกระพือ

ไก่อที่ขานขั่นนั่นเอง

เสียงไก่ไฟเรียดังเพลง

กังวานขานเปล่ง

เจ้าแรงเธอก้าวเข้าไป

ก้าวฝ่าหมอกม่านควันไฟ

ทางดินถิ่นใด

น้ำค้างอาบไล่ชายกระโปรง

.....

.....

ฉับพลันว่างเปล่าร้าวราน

เธอนิ่งยั้งหนาวยาวนาน

ทุ่งหญ้าริมธาร

เธอผ่านออกมา-หน้าหนังสือ

ดอกหญ้าริมฝั่งยังถือ

ทุกสิ่งจริงหรือ

ชายกระโปรงยังฉ่ำน้ำค้าง

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2547 : 39-41)

ในกวีนิพนธ์ กลับไปเยี่ยมวัยเยาว์ “ต้นหญ้า” จะเห็นว่าเรวัตร์ได้โยยหาอดีตผ่านความทรงจำที่ผ่านมามีเกี่ยวกับต้นไม้ประจำถิ่นคือต้นหญ้า เป็นความผูกพันผ่านประสบการณ์ในวัยเยาว์ที่ไม่อาจลบเลือนได้ การถ่ายทอดเรื่องราวผ่านบทกวีชิ้นนี้จึงดูเหมือนว่าเรวัตร์เองกำลังโยยหาภาพความสุขในอดีต ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเยียวยาตนเองจากความโยยหา ขณะเดียวกันก็เฝ้าทวงถามภาพเหล่านั้นผ่านยุคสมัยที่เปลี่ยนไป การดำรงอยู่ของอดีตผ่านห้วงทรงจำของเรวัตร์ จึงเป็นสัญลักษณ์ที่เรวัตร์เลือกใช้ เป็นกลวิธีในการนำเสนอ ดังในเนื้อความที่ว่า

เกิดมาตาเห็นอยู่เช่นนั้น

สูงตรงคงมันแผ่ก้านกิ่ง

จับต้องมองเห็นเป็นความจริง

เงียบนิ่งในโลกและโบกไกว

แหงนคอตั้งบ่าไต้ฟ้ากว้าง
ยिनแม่กระทั่งลมหายใจ

เธอเรียงเคียงข้างอยู่ชิดใกล้
ดวงตาอ่อนไหวไปพร้อมกัน

.....
ครั้งแรกป็นปายไปไม่ถึง
เห็นตาเธอเช่นมองเห็นใจ

.....
โคนต้นนั้นจึงเริ่มต้นใหม่
จุดฝันปั่นไฟขึ้นในทรวง

.....
ในฝนเฝ้าดูพายุฝน
ขวัญในใจเปิงกระเจิงบิน
เข้าตรูรู้เห็นความเป็นไป
เห็นหว่าเห็นโลกล้วนโศกตรม
ซบหน้าแนบเข้าอยู่เนานาน
ข้างนอกที่เห็นเป็นความตาย

.....
รานหักผลึกหล่นไปจนสิ้น
ไม้ถิ่นไหนโอนและโคนล้ม
ซบอยู่ข้างในใจขึ้นชม
เห็นฟ้าเห็นลมล้วนโหดร้าย
ยามเข้าก้าวผ่านตะวันสาย
ข้างในแตกสลายไปพร้อมกัน

.....
เธอว่าพายุจะกี่ครั้ง
จะยังหยั่งรากจะฝากใบ
ก็ลมก็ฟ้าพายุฝน
ฉันทื่นลิ้มตามมาพบพาน

.....
ใจหรือมือยังจะปลุกใหม่
หยดอยู่ข้างในไปแสนนาน
เพื่อจะดาลดลเพื่อพ้นผ่าน
เธอผู้เบิกบานบนลานดิน

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2547 : 44-45)

ในกวีนิพนธ์ กลับไปเยี่ยมวัยเยาว์ “กระโจมฟาง” จะเห็นว่าเรวัตร์ได้โหยหาอดีตผ่านความทรงจำที่ผ่านมามีเกี่ยวกระโจมฟาง เป็นความผูกพันผ่านประสบการณ์ในวัยเยาว์ที่ยังอยู่ในชุดความทรงจำในอดีตที่ผ่านมา หากแต่ด้วยวันเวลาที่เปลี่ยนผ่าน จึงทำให้หลายสิ่งหลายอย่างเปลี่ยนแปลงไป การถ่ายทอดเรื่องราวผ่านบทกวีชิ้นนี้จึงดูเหมือนว่า เรวัตร์เองกำลังเพียรพยายามหาความสุขในอดีต เพื่อเป็นการเยียวยาตนเอง ความรัก ความบริสุทธิ์ในวัยเยาว์ จึงเป็นภาพแทนหนึ่งที่เรวัตร์ ยังโหยหา และนิยมนำมาใช้ในการนำเสนอผ่านงานกวีนิพนธ์ของเขา ดังในเนื้อความที่ว่า

กลางวันริมฝั่งยังฝัน
ในทุ่งแสงตะวันไสว
ดอกฝิ่นผลิบานด้านใน
หลังหยดหยาดใสในตา
ฤดูหนาว แม่น้ำ ทุ่งนา
สีหมอกดอกหญ้าป่าสวน

ในเธอในฉัน
แอบซ่อนอ่อนไหว
ฟ้าสูงสีฟ้า

สี่ฟางกลางนาสีนวล

ลมเคลื่อนขนวน

เทศกาลสีน้ำตาลลานตา

ร่วงทบชบอคมารดา

ทรงดินยินว่า

ใจข้าอยู่ในใจเจ้า

สักครู่ร้องผองเรา

ก้องน้ำลำเนา

วัยเยาว์ในโลกโบยบิน

คำนี้ผองเราเข้าพัก

ก่อนที่ผียักษ์

มาลักพาเราเอาไป

แยกย้ายกลับคืนบ้านใคร

มอดฝนดับไฟ

ปล่อยร้างเปลี่ยวไร้ในลาน

.....

.....

เธอฉันท่านนวนายาวนาน

มีบ้าน-พลัดบ้าน

มีรัก-ร้าวรานแตกสลาย

โผ่นผึ่งยังบ้านเกิดกาย

ฉันเห็นคลับคล้าย

เด็กหญิงเด็กชายสร้างกระโจม

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2547 : 44-45)

ในกวีนิพนธ์ กลับไปเยี่ยมวัยเยาว์ “ช่างตัดผม” แม้ว่าภาพบรรยากาศในปัจจุบันจะเลือนหายไปแล้ว หากแต่ภาพความทรงจำของเรวัตร์ ยังคงดูสดใหม่ แม้กาลเวลาจะล่วงเลยผ่านไปนานเพียงใด โลกอีกใบของเรวัตร์ที่บอกเล่าบทกวี “ช่างตัดผม” ดูเหมือนจะไม่สนใจในยุคสมัย เป็นการโหยหาอดีตผ่านความทรงจำที่ผ่านมามีด้วยน้ำเสียงของความรัก การถ่ายทอดเรื่องราวผ่านบทกวีชิ้นนี้ จึงดูเหมือนว่า เรวัตร์เองกำลังเพียรพยายามหาภาพความทรงจำอันแสนสุขอีกภาพในอดีต เป็นการเยียวยาตนเอง ผ่านจินตนาการของการโหยหาและเฝ้าทวงถามท่ามกลางยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ดังในเนื้อความที่ว่า

.....
ชายหนุ่มมองในร้านผ่านกระจก

ลิ้นชักถูกเปิดค้างพลางค้นรื้อ

เงาของคนต่างวัยในกระจก

กาลเวลาหมุนเวียนหรือเปลี่ยนใจ

หนังสือมยอับราฮัมมาไม้

ห้องยังคงเก่าก่อกมิต่อเติม

ทั้งรูปภาพดาราดาวผนัง

.....
ช่างตัดผมตบอกล้ำขวานชื่อ

ก่อนสานส้อมที่ไม่เห็นที่เป็นไป

จึงสะทกสะเทือนลมเคลื่อนไหว

บรรยากาศห้องไม่ยังเหมือนเดิม

โหลปลาถัดตั้งไว้บนชั้นเสริม

เก้าอี้กลมมีเพิ่มเพียงหนึ่งเดียว

อวดทรงผมล้ำหลังอยู่โดดเดียว

รูปใบหน้าที่ทั้งสองล้นหมองเขียว
ทั้งลูกค้ำหน้าเก่าเฝ้าเวียนมา
มวนยาสูบราพันกาลฤดู

.....
ได้ก็หัวไม่ได้ไม่สำคัญ

ถึงทุกข์สุขเป็นไปได้ติดตาม
แม้บ่อยครั้งตัดได้ไม่แล้วหัว
ต่างก็เมาทั้งช่างกระทั่งลูกค้ำ

.....

‘พุทธทาส’ แน่นเหนียวเหนื่อประดู
กระดานหมากรอกท่าหาลูกคู่
เสาร์อาทิตย์ม้วยตัวต่างรู้กัน

.....
แต่ละวันผ่านไปเพียงได้ถาม

ก่อนความหลังแสนงามจะตามมา
ด้วยมือสั่นระริ้วหัวเราะรำ
พรุ่งนี้มีเวลามาอีกครั้ง

.....

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2547 : 81)

ในกวีนิพนธ์ “หัวใจเดียวกัน” เรวัตร์ใช้กลวิธีการนำเสนอผ่านบทกวีด้วยอารมณ์การโหยหาอดีต “ภาพครัวไฟวัยเยาว์เช้าวันพระ ที่แม่บอกให้ไปเก็บดอกไม้เพื่อเตรียมไปบูชาพระ ตัดสลับกับภาพเพื่อนทหารเกณฑ์ที่เคยลาดตระเวนด้วยกัน ก่อนพบว่าสิ่งเหล่านั้นคือความฝันที่คอยพันนาการ” การถ่ายทอดเรื่องราวผ่านบทกวีขึ้นนี้จึงดูเหมือนว่า เรวัตร์เองกำลังเพรียกหาภาพความทรงจำในอดีตที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็น แม่ บ้าน ครัวไฟ เสียงระฆังในเช้าวันพระ เพื่อน ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับ ัญญา สังขพันธานนท์ (2559 : 254) ที่กล่าวถึงกวีนิพนธ์ทั้งหมดของเรวัตร์ ว่ามีลักษณะร่วมที่สำคัญคือ การแสดงให้เห็นเกี่ยวกับการพันผูกกับถิ่นฐานบ้านเกิดอย่างเหนียวแน่น ในขณะเดียวกันก็ได้รับการนำเสนอในอารมณ์โหยหาอดีต ทั้งหมดนี้ได้รับการกล่าวถึงและผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นลักษณะเด่นในกวีนิพนธ์ของเขา ดังในเนื้อความที่ว่า

.....
ในครัวไฟวัยเยาว์เช้าวันพระ

เสียงใครย่ำระฆังดังระริว

แต่เฝ้ามองยามนั้นปล้นเร้นหลบ

หวังรู้สึกระส่ำระสายแลสายซัด

มืดและหนาวยาวนานร้อยพันปี

ยินเสียงแม่ร้องบอก – เก็บดอกไม้

ขณะฉันหวั่นหวาดลาดตระเวน

ปีนระริวเร่งเร้าเข้าปะทะ

.....

ฉันฝันถึงชีวิต – จิตรกร

แมื่อย้ำกล่าว – มัวแต่ฝันอยู่นั่นเอง

.....
ฉันเฝ้ามองทุกขณะแสงสลัว

แม่หุงหาเตรียมตัวสู่รั้ววัด

ราวดินฝันกลืนกลบสงบสงัด

ความแจ่มชัดกลับเลือนพร่าเกินคว้าไว้

ฉันพบตนที่นี่ – คือที่ไหน

อย่าไอ้เอ๋เถลไถล – ไม่ทันพระ

แว่วยินเพื่อนทหารเกณฑ์ – พวกเดนสวะ

ต่างก็หมายชัยชนะเหนือมนุษย์

.....

ทุกช่วงตอนแรแสงงามเริ่ดแรง

ท่ามปีฟ้าทวยโหมบรรเลงเพลงสุดท้าย

โดยหน้าที่ในนาม – รักษ์ความสงบ	ก่อการรบสูงสุดเป็นจุดหมาย
อีกฝ่ายคือศัตรู – ผู้ก่อการร้าย	โดยต่างก็ล้มตายและหายน่ะ
เห็นภาพแม่ลัดทุ่งมุ่งสู่วัด	มิเคยเว้นแถมขัดในวัตรระ
ในครัวไฟวัยเยาว์เข้าวันพระ	ทุกขณะสงบงามความเป็นมนุษย์
ฉันคู่เรียก – แม่จ๋าอย่าทอดทิ้ง	กำดอกใบไม้มีงวังสะดุด
ขอให้ฉันได้บาปกราบพระพุทธร	แขนขาฉันขาดกุดได้อย่างไร?

.....

.....

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 12)

ในกวีนิพนธ์ “รากเหง้า” เรวัตร์ใช้กลวิธีการนำเสนอผ่านบทกวีด้วยอารมณ์การโหยหาอดีต บอกเล่าถึงเรื่องราวของตนเองกับเจ้าทุกข์ ความผูกพันกับท้องที่ วิถีเกษตรกรรม ธรรมชาติ ฤดูกาล การถ่ายทอดเรื่องราวผ่านบทกวีขึ้นนี้จึงดูเหมือนว่า เรวัตร์เองกำลังเพรียกหาภาพความทรงจำในอดีตที่ผ่านมา และยังใช้สัญลักษณ์เพื่อการนำเสนอ ซึ่งสอดคล้องกับ ธัญญา สังขพัฒน์ (2559 : 264) ที่กล่าวถึงกวีนิพนธ์ทั้งหมดของเรวัตร์ ว่า ร่องรอยหลักฐานของประสบการณ์และความทรงจำในวัยเยาว์ทั้งหมด คือ สัญลักษณ์ที่เรวัตร์ต้องการสื่อความหมายถึงการดำรงอยู่ของท้องถิ่นชนบท เป็นสิ่งแวดล้อมอันเป็นร่องรอยของธรรมชาติ วิถีชีวิตในอดีตที่ผู้เขียนเคยมีประสบการณ์มาก่อนในวัยเยาว์ ดังในเนื้อความที่ว่า

ข้ารักทุกข์, พืชเจ้าเข้าใจข้า	แม่เพลงขลุ่ยบ้าบ้าฟังน่าชื่น
ข้ารักทุกข์, รักรวงข้าวเท่าเท่ากัน	รักดวงจันทร์, ดวงดาว, รักเหยาเรือน
ทุ่งที่เราเปลือยกายกลางสายฝน	เล่นโจรปล้น, เล่นตำรวจ, เล่นกวาดเพื่อน
แม่แม่ถือไม้เรียวต้องกูร้องเตือน	เราก็อึดเอื้อน - ประวิงเวลา
แม่รักทุ่ง – แต่ข้ายังกลัวลัก	ชะลอมไถลั่นเลวปักด้วยใจกล้า
ลักไข่ม่มส้มสุกลูกไม้ประดา	อย่าโกรธนะแม่นา – ข้าขอกิน
จะขออยู่คู่แม่จนแก่เฒ่า	จะขออยู่คู่ทุกข์เจ้าอยู่เฝ้าถิ่น
จะสืบทอดรากเหง้ารากชาวดิน	ได้หาอยู่หากินเยี่ยงชาวนา

.....

.....

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2544 : 25)

ในกวีนิพนธ์ “พ่อ-แม่” ปฏิเสธไม่ได้ว่าชีวิตในวัยเยาว์ของเรวัตร์ ล้วนผูกพันอยู่กับวิถีเกษตรกรรม ในบทกวีขึ้นดังกล่าว เรวัตร์ใช้กลวิธีการนำเสนอผ่านบทกวีด้วยอารมณ์การโหยหาอดีต

บอกเล่าถึงเรื่องราวของตนเองที่เคยบวช ผ่านการคัดเลือกทหาร จนวันหนึ่งอยากจะสักเสื้อแผ่นไว้บนอก แต่สุดท้ายก็คิดถึงผู้มีพระคุณที่สุดคือ พ่อและแม่ จนได้สักคำว่า “พ่อ-แม่” ไว้เตือนใจ จนวันหนึ่งตัวเองเติบโตเป็นหนุ่มมีลูก พ่อแม่พลันแก่เฒ่า จึงเกิดคำถามถึงความรัก ความผูกพันในวิถีดั้งเดิม ว่าจะเป็นไปอย่างไร ก่อนจะสรุปได้ว่าเขายังเหมือนเดิม ยัง “เป็นลูกชายชานาเต็มเลือดเนื้อ” งานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ชิ้นนี้ “พ่อ-แม่” จึงเสมือนเป็นสัญลักษณ์เพื่อการนำเสนอ ผ่านท่วงทำนองของการโหยหาอดีต สอดคล้องกับ ธัญญา สังขพัฒน์ (2559 : 254) ที่กล่าวถึงกวีนิพนธ์ทั้งหมดของเรวัตร์ ว่ามีลักษณะร่วมที่สำคัญคือ การแสดงให้เห็นเกี่ยวกับการผูกพันกับถิ่นฐานบ้านเกิดอย่างเหนียวแน่น ในขณะเดียวกันก็ได้รับการนำเสนอในอารมณ์โหยหาอดีต ทั้งหมดนี้ได้รับการกล่าวถึงและผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นลักษณะเด่นในกวีนิพนธ์ของเขา ดังในเนื้อความที่ว่า

คือคนหนุ่มบวชผ่าน-ทหารเกณฑ์
แต่อีกใจไหวพลงระหว่างนก
แต่สุดท้ายบางคำได้นำพา
ใจจึงจำหลักแน่นมิแคลนคลอน

.....

เขาเห็นภาพพ่อแม่ยามแก่เฒ่า
ย้อนไปยังปู่ย่าและตายาย
เป็นลูกชายชานาเต็มเลือดเนื้อ
จากโรงเรียน, ฝูงปลานำพาไป

.....

เขารักลูกเท่าไร-เขาไม่รู้
เลือดแม่พ่อก่อสายในชีวี
เขาไม่เคยรบราหรือฆ่าใคร
เขาแอบยิ้ม-ยินยอม, ไปพร้อมพริก

.....

เขาอยากได้เสื้อแผ่นบนแผ่นอก
กับใจกวาดหวังเป็นมังกร
จึงจารลงสองบำผู้ก่อน
คือ พ่อ-แม่ แลย้อนสะท้อนใจ

.....

แล้วมองเห็นตัวเขาราวภาพขยาย
แลกลับคล้ายตัวเขายังเยาว์วัย
การศึกษาเพียงเื้อ้อ่านเขียนได้
ทั้งดินสอ, จัปไธแต่้วยเยาว์

.....

แต่ยายย่าตาปู่อยู่ที่นี้
ทุ่งจึงเป็นวิถีที่เขารัก
นอกจากปลานกไก่และผองผัก
ในคำพระประจักษ์อันจีจ

.....

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2544 : 103-104)

ในกวีนิพนธ์ นกชีวิต (8) ความผูกพันกับสถานที่ ถิ่นเกิดกาย จึงไม่แปลกที่เรวัตร์จะบรรยายภาพความทรงจำออกมาด้วยอารมณ์แห่งความโหยหา เป็นการรำลึกถึงเรื่องราวที่ผ่านมา ภาพอดีตที่ยังยึดโยงอยู่ในความทรงจำเก่าแก่ที่ยากจะลบเลือน แม้ว่าเรือนเกิดกายจะถูกรื้อไปนานแล้ว แต่เรวัตร์ยังคงเฝ้าฝันถึง สถานที่แห่งนั้น ดังในเนื้อความที่ว่า “บางวัน-คนสวนพูดคุยกับไม้บางต้น ถามว่า-ฝันถึงพื้นดินที่ต้นแม่เจ้าดำรงอยู่บ้างไหม? พื้นถิ่นที่เจ้าพลัดพรากจากมา...” และยังสอดคล้องกับแนวคิด

ของ ไฮเดกเกอร์ (อ้างใน ธัญญา สังขพันธานนท์, 2559 : 256) ที่ว่า การโยกย้ายสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง เป็นพิเศษนั้น เป็นธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ และสะท้อนถึงความปรารถนาที่ติดตัวเรามาแต่กำเนิด ที่จะมีชีวิตที่แท้จริงกว่าชีวิตที่เป็นอยู่ แก่นแท้ของชีวิตเกี่ยวกับการกลับสู่บ้านเกิด (Home Coming) คือมโนทัศน์ของตัวตนอันจริงแท้ อันมีความหมายว่าสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งสามารถ กำหนดและตีกรอบตัวตนที่แท้จริงของปัจเจกบุคคล โดยที่สถานที่อื่นๆ ไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ ดังใน *เนื้อความที่ว่า*

เรือนเกิดกายหลังนั้น
ถูกรื้อถอนไปเนิ่นนานแล้ว
แต่เหตุใดเล่า
คนสวนยังคงเฝ้าฝั้นถึงการพายเรือข้ามฟาก
เพื่อไปขึ้นฝั่งยังหน้าเรือนไม้เก่าแก่หลังนั้น
หอมกรุ่นกลิ่นควันไฟในครัวหัวค้ำ
ข้าแล้วข้าเล่ากว่าสองทศวรรษ
เรืออีโปงผุกร่อนที่แหวกผ่านกระแสนคลื่นกรากเขียว
ในห้วงดวงใจโดดเดี่ยวหวาดหวั่นลึกลับ
ย่ำรอยฝันพันฝันอันมิเคยข้ามผ่าน
เรือคว่ำแหวกว่ายเคว้งคว้างสะอื้นไห้ในฝัน
อันเหมือนจริงจนอกสะท้าน
บางวัน-คนสวนพูดคุยกับไม้บางต้น
ถามว่า-ฝันถึงพื้นดินที่ต้นแม่เจ้าดำรงอยู่บ้างไหม?
พื้นดินที่เจ้าพลัดพรากจากมา...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 33-34)

ในกวีนิพนธ์ *นกชีวิต* (22) การรำพึงรำพันถึงวัยเยาว์อันเลลับ ถือเป็นลักษณะเด่นที่พบได้ในงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ อันเป็นกลวิธีหนึ่งของเรวัตร์ในการนำเสนอผ่านอารมณ์โหยหาอดีต การบอกเล่าถึงเรื่องราวของ “ต้นก้ามปูชรา” เสมือนการใช้สัญลักษณ์แทนความโหยหา ทั้งยังเป็นการตั้งคำถามต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ที่เมื่อก่อนภาพเหล่านั้นอาจเกิดขึ้นจริง หากแต่ในปัจจุบันสภาพแวดล้อมอาจเปลี่ยนแปลงไปแล้ว การนำเสนอผ่านอารมณ์โหยหาอดีตของจึงเป็นสิ่งเดียวที่จะเรียกภาพฝันเหล่านั้นให้กลับคืนมา ดังใน *เนื้อความที่ว่า*

คุณมองเห็นความเยาว์วัย
 แอบซ่อนอยู่ในต้นก้ามปูชรา
 ก้ามปูชราริมสระน้ำ-ต้นนั้น
 รื่นรมย์อยู่กลางแสงแดดสีดอกกระดังงา
 หลับฝันอยู่ใต้ร่มผืนสีคราม
 และครุ่นคำนึงอยู่ท่ามกลางสีหมอกของฤดูหนาว
 และบางวัน, คุณก็จะได้เห็นเด็กน้อยช่างฝัน
 นั่งห้อยขาอยู่บนคาบคบเตี้ย-เตี้ย
 พลังกว้างไกลส่องเท้าระพิวน้ำแตกกระเซ็น
 มีนกแสงตะวันจับอยู่บนไหล่
 พลังขับขานบทเพลงรุ่งอรุณ
 ท่ามกลางฝูงผีเสื้อสีขาวโบกบินอยู่รายรอบกาย
 ‘ผีเสื้อสีขาวกำเนิดจากดอกไม้สีขาว’ คุณคิด
 ‘บางทีอาจเป็นดอกเสี้ยวป่า’
 แต่บางวันคุณอาจครุ่นคิดอย่างหนึ่งอย่างอื่น
 พลังร้องถามก้ามปูชราว่า
 วัยเด็กของเราตายไปตั้งแต่เมื่อไร!
 และในชั่วขณะของสายลมรำเพย
 พัดพาฝูงใบของก้ามปูร่วงพูลงสู่พื้นดิน
 หูของคุณจึงได้ยิน
 เสียงหัวเราะเรีงร่าของเหล่าเด็กน้อย
 ซึ่งแอบแฝงมากับใบไม้ร่วงเหล่านั้น
 และกำลังวิ่งไล่เข้าหอยอกันไปบนลานดิน

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 59-60)

อาจสรุปได้ว่า การนำเสนอผ่านอารมณ์โหยหาอดีตในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์
 ถือเป็นการมองย้อนอดีตที่ยึดโยงระหว่างชีวิตในช่วงขณะปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการโหยหา
 ประสบการณ์ในวัยเยาว์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฤดูกาลและสถานที่ เพื่อนมิตร กับห้วงทรงจำใน
 อดีต ซึ่งถือเป็นสัญญาณสำคัญต่อการนำเสนอเป็นภาพแทนของการโหยหาอดีตในงานกวีนิพนธ์ของ
 เรวัตร์

4.2.4 การแสดงน้ำเสียง

จากการศึกษาผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ พบว่าเรวัตร์มีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียง โดยการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงใน 2 ลักษณะ ดังนี้คือ 1. การแสดงน้ำเสียงของนักเขียน 2. การแสดงน้ำเสียงของสีสันบรรยากาศ ดังจะได้นำเสนอให้เห็นในลำดับต่อไป

4.2.4.1 การแสดงน้ำเสียงของนักเขียน

จากการศึกษางานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พบว่า มีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงของนักเขียน กล่าวคือ เป็นการสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง โดยการใช้ลีลาทางภาษา ในการการสร้างสีสันบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง ทั้งนี้ ท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษาดังนี้ คือ

ในกวีนิพนธ์ “นกชีวิต (1)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยบอกเล่าผ่านฤดูกาล เรื่องราวของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ บริบทของสรรพชีวิตที่มีการพึ่งพิงอิงอาศัยกัน ตลอดจนการให้ความหมายของชีวิต ผ่านการทำความเข้าใจธรรมชาติ โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษาในเรื่อง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ดังในเนื้อความที่ว่า “เมื่อเราลงมือปลูกต้นไม้ เราได้ปลูกดวงใจไปพร้อมกัน” หรือเนื้อความในตอนท้ายที่ว่า “ชีวิตคือการปลูกไม้เพียงต้นเดียว เพื่อหยั่งรากลงเสาะค้น ความลับบางประการของชีวิต”

เมื่อเราลงมือปลูกต้นไม้
เราได้ปลูกดวงใจไปพร้อมกัน

.....
ชีวิตคือการปลูกไม้เพียงต้นเดียว
เพื่อหยั่งรากลงเสาะค้น

ความลับบางประการของชีวิต

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 19-20)

“มวลไม้ต่างผลิดอกออกผลมากขึ้นเกินปกติ คนสวนพยากรณ์ว่าปีนี้จะแล้งจัด” จากเนื้อความในกวีนิพนธ์ “นกชีวิต (2)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยบอกเล่าผ่านฤดูกาล บริบทของสรรพชีวิตที่มีการพึ่งพิงอิงอาศัยกัน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษาในเรื่อง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ดังใน

เนื้อความที่ว่า “ต้นไม้ใหญ่น้อยภายในสวน ต่างทอดเกี่ยวประคองปลอบโยนซึ่งกัน” อันแสดงให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกโดยการใช้บุคลาธิษฐาน และในเนื้อความที่ว่า “ถามว่ามนุษย์จะดำรงอยู่เยี่ยงใดในความแล้งร้ายและเหล่าพายุที่โถมเข้าทำลาย ท่ามกลางสวนภายในที่แห้งผาก” เป็นการตั้งคำถามถึงความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและการปรับตัวของสิ่งมีชีวิต

มวลไม้ต่างผลิดอกออกผลมากล้นเกินปกติ
คนสวนพยากรณ์ว่าปีนี้จะแล้งจัด

.....

ต้นไม้ใหญ่น้อยภายในสวน
ต่างทอดเกี่ยวประคองปลอบโยนซึ่งกัน
พรั่งพรูของเมื่อน้ำพลันเหือดหาย
ในเนื้อดินอันแห้งผาก
หลังพายุ,
จักจั่นนับพันนับหมื่นพากันกรีดปีกจนหุบ
นกเล็กๆ ต่างเร่ร่อนดื่มซับหยดย่น้ำน้อยๆ บนใบไม้
ถามว่ามนุษย์จะดำรงอยู่เยี่ยงใด
ในความแล้งร้ายและเหล่าพายุที่โถมเข้าทำลาย
ท่ามกลางสวนภายในที่แห้งผาก

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 21-22)

“ในคืนดึกดื่นลับ คนสวนแว่วยินเสียงร่ำไห้โหยทวน ดังมาจากแห่งที่ซึ่งลึกมืดและเหน็บหนาว เขาคิดไปว่าเป็นเสียงของเหล่าผีพลัดถิ่น” จากเนื้อความในกวีนิพนธ์ “นกชีวิต (12)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษาในเรื่องธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ทั้งนี้ หากพิจารณาผ่านน้ำเสียงดังกล่าวจะพบว่า เรวัตร์กำลังทวงถามถึงสิทธิมนุษยชน ทั้งยังตอบโต้ความเป็นชายขอบ คือประเด็นเรื่องของ “คนพลัดถิ่น” และยังตระหนักในจิตวิญญาณของความเป็นหนึ่งเดียวของสรรพสิ่ง อันเป็นอารมณ์แห่งความปรารถนาดีต่อกัน ดังในเนื้อความที่ว่า “พลันเขาจึงตระหนักได้ว่า-สงครามนั้นมิเคยจบสิ้น และอาจเป็นไปได้อีก... เสียงร่ำร้องโหยไห้เหล่านั้น ดังมาจากเบื้องลึกแห่งจิตใจของเขาเอง!”

ในคืนดึกดื่นลับ

คนสวนแว่วยินเสียงร่ำไห้โหยทวน

ดังมาจากแห่งที่ซึ่งลึก มืด และเหน็บหนาว

เขาคิดไปว่าเป็นลำเสียงของเหล่าผีพลัดถิ่น
 เพราะที่นั่นคือทุ่งไร้และภูเขา
 ขนानแนวตะเข็บชายแดนไทย-กัมพูชา
 และขบวนแรงงานข้ามแดนราคาถูก
 ยัดทะนานอยู่บนรถบรรทุก
 วิ่งผ่านถนนเลียบสวนอยู่ทุกเช้า-ค่ำ
 ที่ดวงตาของเขาเฝ้ามองอย่างเย็นชา
 พลันเขาจึงตระหนักได้ว่า-สงครามนั้นมิเคยจบสิ้น
 และอาจเป็นไปได้ว่า...
 เสียงร่ำร้องโหยไห้เหล่านั้น
 ดังมาจากเบื้องลึกแห่งจิตใจของเขาเอง!

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 42)

ในกวีนิพนธ์ “นกซีวิต (13)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษาในเรื่อง ธัญญาสังขพันธ์านนท์ (2539 : 215) ทั้งนี้ หากพิจารณาผ่านน้ำเสียงที่บ่งเล่าในงานกวีนิพนธ์ดังกล่าวจะพบว่า เรวัตร์ได้บอกเล่า และทวงถามถึงสิทธิมนุษยชน ทั้งยังตอบโต้ความเป็นชายขอบ คือประเด็นเรื่องของ “คนพลัดถิ่น” ดังในเนื้อความ “พวกเขาคือคนพลัดถิ่น ในฉับพลันที่ฝนถั่งสาย ภาพของพวกเขาสิ้นไหว”

ในศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ดของอุษาคเนย์
 พวกเขาเดินผ่านถนนเลียบสวน
 เสื้อผ้ากะมอมกะแมม สัมภาระพะรุงพะรัง
 เสียงหมาเห่ากรรโชกกรูกรียว
 ข้างบนหมู่เมฆเคลื่อนขบวน
 เสียงฟ้าร้องครืนคราง
 ดอกไม้ใบหญ้าสิ้นไหว
 พวกเขาคือคนพลัดถิ่น
 ในฉับพลันที่ฝนถั่งสาย
 ภาพของพวกเขาสิ้นไหว

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 43)

ในกวีนิพนธ์ “นกขีวิต (15)” เรวັตรได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษาในเรื่อง ัญญาสังขพันธานนธ์ (2539 : 215) ทั้งนี้ หากพิจารณาผ่านน้ำเสียงที่บ่งเล่าในงานกวีนิพนธ์ดังกล่าวจะพบว่า เรวັตรได้บอกเล่า ถึงภาพชีวิตของการสังเกตหญิงรับจ้างทำงานบ้าน กับการปรุงอาหารอีสานดังในเนื้อความ “คนสวนหลับตานักฝัน อยู่ในกลิ่นหอมกรุ่นของข้าวเหนียว ที่เพิ่งนึ่งสุกใหม่ๆ คั้นน้ำเถาใบหญ้านางใส่หม้อตั้งไฟ ตำพริก หอม กระเทียมตามลงไป ต่อด้วยหน่อไม้สดใหม่สับซอย เติดและใบไม้ต่างๆ ฉีกปลาย่าง ขยี้เกลือเม็ดสีกปลายมือ ข้าวเปลือกซักซัอนโตะ ตบท้ายด้วยน้ำปลาร้าสักทัพพี...” จากกวีนิพนธ์ชิ้นดังกล่าวนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของเรวັตร ในด้านการนำเสนอผ่านตัวตนเชิงนิเวศ

คนสวนเคยเฝ้าสังเกตหญิงรับจ้างทำงานบ้าน
เดินหายเข้าไปในสวนพร้อมมีดขอและถังพลาสติก
ก่อนที่แกจะกลับออกมาพร้อมกับหน่อไม้รวก
เถาใบหญ้านาง เติดน้ำผึ้ง ยอดติ้ว ใบชะมวง
หรือดอกของไม้ต่างๆ ตามแต่ฤดูกาล
แกมีพื้นเพอยู่ในภาคอีสาน

คนสวนหลับตานักฝัน
อยู่ในกลิ่นหอมกรุ่นของข้าวเหนียว
ที่เพิ่งนึ่งสุกใหม่ๆ
คั้นน้ำเถาใบหญ้านางใส่หม้อตั้งไฟ
ตำพริก หอม กระเทียมตามลงไป
ต่อด้วยหน่อไม้สดใหม่สับซอย เติดและใบไม้ต่างๆ
ฉีกปลาย่าง ขยี้เกลือเม็ดสีกปลายมือ
ข้าวเปลือกซักซัอนโตะ
ตบท้ายด้วยน้ำปลาร้าสักทัพพี...

คนสวนมาดมั่นว่าจะลองปรุงแกงหมอนี้สักครั้ง
เคยแม้กระทั่งคิดจะแหยมไ้มดแดง
หากว่าเดือนพฤษภาคม
ลมฤดูแล้งไม่ล่งไปเสียก่อน

เรวັตร พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 46-47)

ในกวีนิพนธ์ “นกชีวิต (25)” เรวັตรได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษาในเรื่อง ธัญญาสังขพันธานนท์ (2539 : 215) ทั้งนี้ หากพิจารณาผ่านน้ำเสียงที่บอกเล่าในงานกวีนิพนธ์ดังกล่าวจะพบว่า เรวັตรได้บอกเล่าถึง เรื่องราวของเด็กหนุ่มที่กำลังสับสนกับชีวิต และการตั้งคำถามเพื่อหาทางออก ทั้งนี้ ยังมีการนำเสนอผ่านบริบทของสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว เพื่อเป็นการเรียนรู้และทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ดังในเนื้อความ ‘หากบทกวีแตกผลิอยู่ข้างในตัวเรา แล้วมีเหตุผลสมานอันใดกันเล่า ที่เราจะไม่ถนอมรักและหล่อเลี้ยงมันไว้ เพื่อที่วันหนึ่ง มันจะเติบโตงาม หยั่งราก หยัดต้น แตกกิ่งก้าน แล้วให้ดอกผลหวานหอมแก่ชีวิต-ชีวิตอันเปราะบาง’ กวีนิพนธ์ชิ้นดังกล่าว ยังสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของเรวັตร ที่มีความผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

.....
คนสวนเหมือนพูดกับตนเอง-

‘หากบทกวีแตกผลิอยู่ข้างในตัวเรา
แล้วมีเหตุผลสมานอันใดกันเล่า
ที่เราจะไม่ถนอมรักและหล่อเลี้ยงมันไว้
เพื่อที่วันหนึ่ง
มันจะเติบโตงาม หยั่งราก หยัดต้น แตกกิ่งก้าน
แล้วให้ดอกผลหวานหอมแก่ชีวิต-
ชีวิตอันเปราะบาง’

คนต่างวัยสบตากัน
เมรัยยิ่งล้ำส

เรวັตร พันธ์พิพัฒน์ (2550 : 65-67)

“ฉันเข้าไปในสวนของเธอ เธอเข้ามาสู่สวนของฉัน ต่างเรียนรู้ผ่านฤดูกาลทั้งสาม” จากเนื้อความ ในกวีนิพนธ์ “นกชีวิต (32)” เรวັตรได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษาในเรื่อง ธัญญาสังขพันธานนท์ (2539 : 215) ทั้งนี้ หากพิจารณาผ่านน้ำเสียงที่บอกเล่าในงานกวีนิพนธ์ดังกล่าวจะพบว่า เรวັตรได้บอกเล่าถึง เรื่องราวการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และสวนชีวิต ทั้งนี้ ยังเป็นการบอกเล่าถึงเรื่องราวของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ดังในเนื้อความ “ปรารถนาเพียงผู้เฝ้ามองแสงงามจากสวนแห่งนั้น จะเฝ้ามองจับหัวใจของฤดูหนาว และนกเล็ก-เล็ก ลักตัวได้ร้องเพลงกล่อมหัวใจของฤดูแล้ง อีกทั้งเสียงจิ้งหรีดในคำคืนฤดูฝน สวนซึ่งไร้รั้วรอบหรือพรมแดนของเธอและฉัน คือของขวัญวิเศษของการได้เกิดมาเป็นมนุษย์” กวีนิพนธ์ชิ้นดังกล่าว ยังสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของเรวັตร ที่มีความผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ฉันเข้าไปในสวนของเธอ
 เธอเข้ามาสู่สวนของฉัน
 ต่างเรียนรู้ผ่านฤดูกาลทั้งสาม
 ทำสวนของตนเองให้ดีที่สุด
 แม้ว่าสวนในวัยเยาว์ของฉัน
 จะถูกมรสุมพัดกระหน่ำ ครึ่งแล้วครึ่งเล่า
 จึงพิชิตพรรณเหล่านั้นเจริญเติบโตอย่างแข็งแกร่ง
 แต่ฉันจะไม่ฉกฉวยเอาความสมบูรณ์จากสวนของเธอ
 และไม่คิดเปลี่ยนแปลงสวนของเธอ
 บรรดาเพียงฝูงผีเสื้อแสนงามจากสวนแห่งนั้น
 จะเฝืองจับหัวใจของฤดูหนาว
 และนกเล็ก-เล็ก ลักตัว
 ได้ร้องเพลงกล่อมหัวใจของฤดูแล้ง
 อีกทั้งเสียงจิ้งหรีดในคำคืนฤดูฝน
 สวนซึ่งไร้รั้วรอบหรือพรมแดนของเธอและฉัน
 คือของขวัญวิเศษของการได้เกิดมาเป็นมนุษย์

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 80-81)

“ฝูงมดแดงขณะชักแถวทำงานนั้นไม่พูดคุยกันเลย เหมือนกับพวกพลทหารที่กำลังถูกฝึกกระเปียบแถวอย่างเข้มข้น อยู่ในสนามทรายร้อนระอุ”จากเนื้อความ ในกวีนิพนธ์ “นกชีวิต (36)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษาในเรื่อง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ทั้งนี้ หากพิจารณาผ่านน้ำเสียงที่บอกเล่าในงานกวีนิพนธ์ดังกล่าวจะพบว่า เรวัตร์ได้เปรียบเทียบให้เห็นถึงวิถีชีวิตของสรรพสิ่ง ที่มีความสัมพันธ์กัน ดังในเนื้อความที่ว่า “เสียงดอกบัวคลีกลีบและหุบกลีบในสระน้อย เสียงพื้นกระดานกระต่อมขานรับดังคะ-ครับ ขณะที่เท้าของคนสวนล้มแผ่ลงไป เสียงบานหน้าต่างทักทายกับสายลมและแสงแดด เสียงบานประตูลำพองงำฟุ้งไม่ได้ศัพท์ เสียง เสียง เสียง ... ในความเงียบ, สรรพสิ่งกำลังจำนรรจ์ หากคุณเงี่ยหูฟังอย่างตั้งใจ คุณจะได้ยินเสียงหัวใจของคุณกำลังพูดว่า...”

ฝูงมดแดงขณะชักแถวทำงานนั้นไม่พูดคุยกันเลย

เหมือนกับพวกพลทหาร

ที่กำลังถูกฝึกระเบียบแถวอย่างเข้มข้น

อยู่ในสนามทรายร้อนระอุ

ต่างกับฝั่งที่พูดคุยกันอิงคะนิง

ทำราวกับว่าเพิ่งได้เห็นได้สัมผัสกับทุ่งดอกไม้

เป็นครั้งแรกในชีวิต

และงูเกี่ยวคู้หนึ่งซึ่งมีขนาดของลำตัวต่างกัน

ได้เลื้อยคลอเคลียลอดผ่านใต้ถุนกระท่อมไป

พลางส่งเสียงร่ำจวนอย่างอำมหิต

มวลไปไม้หัวเราะเบาๆ

กับสายลมเย็นขึ้น

ของวันต้นฤดูหนาว

เสียงดอกบัวคลี่กลีบและหุบกลีบในสระน้อย

เสียงพื้นกระดานกระท่อมขานรับดังคะ-ครับ

ขณะที่เท้าของคนสวนล้มแผ่ลงไป

เสียงบานหน้าต่างทักทายกับสายลมและแสงแดด

เสียงบานประตูซารังมั่งงำฟังไม่ได้ศัพท์

เสียง เสียง เสียง ...

ในความเงียบ, สรรพสิ่งกำลังจำนรรจ์

หากคุณเงี่ยหูฟังอย่างตั้งใจ

คุณจะได้ยินเสียงหัวใจของคุณกำลังพูดว่า...

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 92-93)

“เพียงลมหนาวโบกโบย ผืนดินเคยอมน้ำฝนกลับแห้งกระด้าง ใบไม้ใหญ่น้อยร่วง
กรูกราวตลอดทั้งวันคืน ผุ้งไล่เดือนขึ้นจากเนื้อดิน ดันรนแสวงหาแหล่งน้ำ สุดท้ายตายกลายเป็น
อาหารของเหล่ามด” จากเนื้อความ ในกวีนิพนธ์ “นกชีวิต (40)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการ

แสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษาในเรื่อง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ทั้งนี้ หากพิจารณาผ่านน้ำเสียงที่บอกเล่าในงานกวีนิพนธ์ดังกล่าวจะพบว่า เรวัตร์ได้เรียนรู้ธรรมชาติผ่านการสังเกต และเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจฤดูกาล ความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติอย่างเคารพและเข้าใจ

เพียงลมหนาวโบกโบย

ผืนดินเคยอมน้ำฝนกลับแห้งกระด้าง

ใบไม้ใหญ่ค่อยร่วงกราวตลอดทั้งวันคืน

ฝูงไส้เดือนขึ้นจากเนื้อดิน

ดินรนแสวงหาแหล่งน้ำ

สุดท้ายตายกลายเป็นอาหารของเหล่ามด

คือความเกิดและความตายอันเจียบจัน

แต่ทว่าแฝงความหมายบางอย่างไว้

คนสวนนอนเปล่อนายแดดที่ชานกระถ่อม

เช่นเดียวกับเหล่าสัตว์จำศีลในฤดูหนาว

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 98)

ในกวีนิพนธ์ “แม่วัฒนมองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษาในเรื่อง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

“ขณะที่ใครในกระถ่อมของอ้อมสวน กูร้องโหยหวนอย่างสุดกลั่น กิ่งหวาดกลัวกิ่ง
ทำทลาย-ชายคนนั้น เสียงร้องอันรวดราวเปลวเปลี่ยนนัย เอ๋ย, กูอยู่ที่นี้ อยู่ที่นี่ เอาเลย เหยียนตีให้หน่วง
หนัก อย่าได้อาหาร อย่าผ่นพัก เชิญหาญหักเท่าที่จะมีไฟ”

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 9)

ในกวีนิพนธ์ “แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่าน การแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษา ในเรื่อง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

“สายควันไฟไหลล่องผ่านช่องลม ก่อนเปลวไฟเหลืองส้มจะลุกกล้า ด้วยดินด้วย น้ำและลมฟ้า หล่อหลอมวิญญานสามัญชน ขณะเขานั่งเฝ้าหน้าต่างไฟ เหมือนมีแม่อยู่ข้างในไปทุกหน ฟินเมื่อถูกไฟเผาคอยเฝ้าชน ใครบางคนไหวเต้นเป็นน้ำตา”

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 14)

ในกวีนิพนธ์ “แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่าน การแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษา ในเรื่อง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

“เขานึกถึงบางถ้อย - “พุทธทาส” เรียบง่ายเป็นธรรมชาติอย่างดียิ่งต่ำ แต่ในสิ่ง สูงส่งจงกระทำ เขาน้อมนำทุกหยาดเหงื่อ ทุกเนืองงาน”

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 23)

ในกวีนิพนธ์ “แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่าน การแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษา ในเรื่อง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

“เจ้าคือเสื่อย่อสวน เจ้านวลนุ่ม หลอกให้ข้าโอบอุ้มอยู่ทุกบ่อย กวีเอย-“เฮ้ยตาย, แล้วบายคล้อย” ทั้งน้ำหนอยข้าวนี้ไม่ถึงท้อง “เจ้าคือเสือกินข้าวเคล้าปลาทุ ค่อยกินนกกินหนูเมื่อ แคล่วคล่อง” พลงปากมันขยับรับสำนอง- “เมื่อเข้าผมไปจ้องมองหมูนก”

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 25)

ในกวีนิพนธ์ “แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่าน การแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษา ในเรื่อง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

“นี่คือสระใคร่ครวญสวนครุ่นคิด” กวียัมนิตนิดแล้วกล่าวว่า-ล้วนคือห้วงแห่ง
ธรรมธรรมดา อนิจจานิจจังทั้งนั้นแล้ว ขณะเจ้าแมวน้อยค่อยค่อยก้าว ข้างในใจย้ำกล่าว- “จงแน่น
แน่ว” ยืนปลายเท้าไหวววงแวว มันส่งเสียงครางแผ่วอย่างผ่อนคลาย”

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 27)

ในกวีนิพนธ์ “แมวมองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่าน
การแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษา
ในเรื่อง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

“ข้ารักขอบสีเทาเจ้าขอบไหม ความทุกขสุข ความอ่อนไหวในวิถี ชีวิตข้าทั้งมวล
ล้วนสีนี้ (ก่อนจะมีสีน้ำตาลผ่านเข้ามา) เขาลูบหัวลูบหางพลงแยมย้ม มันก็หลับตาพริ้มยืมเต็มหน้า
หัวใจมันไหวเด่นเจรงจา “แต่ผมขอบสีฟ้าครับเจ้านาย”

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 41)

ในกวีนิพนธ์ “แมวมองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่าน
การแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษา
ในเรื่อง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

(มันแอบอ่านงานกวีที่โต๊ะหนังสือ พยักหน้าอืมอือ พลงขานขับ ทุกถ้อยคำด้า
ดึ่มและซึ่มซั่ม และถึงกับ- “ใจสะทกอกสะเทือน”) “เจ้าจะอยู่หรือไปไม่สำคัญ ความไฝฝืนความมุ่ง
มาดไม่คลาดเคลื่อน” ผุ่งมดแดงกล่าวคำคล้ายย้ำเตือน – “อย่าลืมนั่นเรือนเฝ้าเมื่อเจ้าจร” “แม้ผม
ไปไกลลับจะกลับมา ไม่อาจลืมเวลาครึ่งเก้าก่อน โลกนี้ด้วยจงช่วยอำนวยพร ผมจะย้อนกลับมา
จะกลับมา”

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 54)

ในกวีนิพนธ์ “แมวมองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่าน
การแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษา
ในเรื่อง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

แม่วผู้เฒ่ากล่าวว่า – “อย่าพลาดเวลา ยังไม่เฒ่าก็ต้องออกท่องเที่ยว ให้ดินฟ้า
หญ้าเย็นเป็นยาเยียว ความเจ็บปวดลับเล็บเขี้ยวให้แหลมคม” ผู้เฒ่ากล่าวไปไอชลูกขลัก ฟันฟางหัก
ตัวสั่นเกินกลั้นข่ม เจ้าหัวโจก – “แต่เจ้าเจ้าคารม” ลูกสมุน – “ไปหานมกินเถิดไป” แต่แม่วผู้เฒ่าผู้ผ่าน
โลกอย่างโชกโชน กลับอ่อนโยนซับซ้อนไม่ห้วนไหว – “เมื่อเรามีชีวิตควรชีวิตใช้ วันพรุ่งนี้รอไม่ได้สาย
เสียแล้ว”

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 70-71)

ในกวีนิพนธ์ “แม่วผู้เฒ่าเห็นกำแพงเป็นสะพาน” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่าน
การแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษา
ในเรื่อง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

แม่ผีนฟ้า แม่แผ่นดิน ได้ยินไหม ยังซัดไกลเคียงคู่ผู้สิ้นสูญ? มันถามดินถามฟ้าใจ
อาตุร – “จะเพิ่มพูนข้างในอย่างไรงั้น” มันเดินทอดท้องไปในคำนึง “หรือชีวิตใครหนึ่งคือความฝัน”
หรือว่า – “ระหว่างทางระหว่างนั้น” หรือ- “ข้างมันเกิด ข้างมัน เช่นนั้นเอง”

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 81)

ในกวีนิพนธ์ “แม่วผู้เฒ่าเห็นกำแพงเป็นสะพาน” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่าน
การแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษา
ในเรื่อง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

“ข้ายืนอยู่ที่นี้หลายปีแล้ว”
“ยืนตรงนี้? นิ่งแน่ว ไม่ไปไหน”
“เขาให้ข้าไล่นกเหล่านั้นไง”
“ใจมนุษย์ทำไมคับแคบนัก”

หารู้ไม่พอพวกเขาเหล่านั้นเผลอ ข้าเรียกนก พวกเกลอ สองมือกวัก บินลงมาลง
มา อย่าช้าซัก ข้าก็แอบหยุดพักนั่งสูบยา หุ่นกับแม่วสองตัวหัวเราะข้า “พวกมนุษย์ใจดำสมน้ำหน้า
โลกนี้ใช้ลำพังผู้เดียวมา “ลุงดำครับผมว่าลุงเป็นกวี”

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 86-87)

ในกวีนิพนธ์ “แม่มดผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงของนักเขียน โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงและท่าทีของผู้แต่งจะซ่อนอยู่ในลีลาการใช้ภาษา ในเรื่อง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ดังในเนื้อความกวีที่ว่า

“เอาไอ้แห้วไปด้วย ช่วยกันดู”
 “อย่าให้ปูหนีบไอนั้นของมันได้”
 “แล้วไอ้แห้วเองล่ะ ว่าอย่างไร”
 “มันร้องรับเต็มใจ - “ไปลิครับ”

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 133)

4.2.4.2 การแสดงน้ำเสียงของลีลันบรรยากาศ

จากการศึกษางานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พบว่า มีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงของลีลันบรรยากาศ กล่าวคือ เป็นการสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง และเหตุการณ์ต่างๆ เช่นการสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วมในเรื่องราว ดังนี้คือ

ในกวีนิพนธ์ “นกชีวิต (3)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงลีลันบรรยากาศ โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงลีลันบรรยากาศ โดยเป็นการสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง และเหตุการณ์ต่างๆ เช่นการสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง ทำให้ผู้อ่านมีอารมณ์ผันแปรไปด้วย หรือที่เรียกกันว่า “มีอารมณ์ร่วม” ซึ่งจะช่วยให้เห็นท่าทีของผู้แต่งชัดเจนขึ้น ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ดังในเนื้อความกวี “นกกระเจี๊ยบผัวเมียช่วยกันสร้างรวงรังน้อย-น้อย บนต้นสารภี เสียงร้อง ‘ชีวิต-ชีวิต’ นั้นแจ่มใส เหมือนประกายแดด เบื้องล่างคือลานดิน ซึ่งถูกห่มคลุมด้วยพรมนุ่มของดงดอกไม้ม” จะเห็นว่า เรวัตร์ ได้บอกเล่าภาพบรรยากาศธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ต่างพึ่งพาอาศัยกัน ดังในเนื้อความที่ว่า “ลูกแมวนอนหมอบมองอยู่ริมระเบียง เสียงโมบายกังวานไหวในสายลมรำเพย กลิ่นน้ำค้างยังคงเอ่อระเหยอยู่ตามพุ่มพฤษภ” ซึ่งทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพบรรยากาศอย่างชัดเจน

นกกระเจี๊ยบผัวเมียช่วยกันสร้างรวงรังน้อย-น้อย
 บนต้นสารภี
 เสียงร้อง ‘ชีวิต-ชีวิต’ นั้นแจ่มใส

เหมือนประกายแดด
เบื้องล่างคือลานดิน
ซึ่งถูกห่มคลุมด้วยพรมนุ่มของดงดอกไม้

.....

ลูกแมวนอนหมอบมองอยู่ริมระเบียง
เสียงโหมบัยกังวานไหวในสายลมรำเพย
กลิ่นน้ำค้างยังคงเอื้อระเหยอยู่ตามพุ่มพฤกษ์

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 23-25)

ในกวีนิพนธ์ “นกชีวิต (6)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงสี่ส้น บรรยายภาพ โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงสี่ส้นบรรยายภาพ โดยเป็นการสร้างบรรยายภาพให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง และเหตุการณ์ต่างๆ เช่นการสร้างบรรยายภาพให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง ทำให้ผู้อ่านมีอารมณ์ ผันแปรไปด้วย หรือที่เรียกกันว่า “มีอารมณ์ร่วม” ซึ่งจะช่วยให้เห็นท่าทีของผู้แต่งชัดเจนขึ้น ัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ดังในเนื้อความกวี “เสียงร้องของนกกาในสวน ชวนให้ใจระลึกถึงถิ่นเกิด และเพลงกล่อมในวัยเยาว์ ยิ่งเห็นมันบินไปมาอยู่เหนือหมู่ไม้ ยิ่งรู้สึกนึกรักพวกมันเป็นพิเศษ” จะเห็นว่า เรวัตร์ ได้บอกเล่าภาพบรรยากาศธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ต่างพึ่งพาอาศัย ถือเป็นการ ยืนยันในตัวตนเชิงนิเวศผ่านงานกวีนิพนธ์

เสียงร้องของนกกาในสวน
ชวนให้ใจระลึกถึงถิ่นเกิด
และเพลงกล่อมในวัยเยาว์
ยิ่งเห็นมันบินไปมาอยู่เหนือหมู่ไม้
ยิ่งรู้สึกนึกรักพวกมันเป็นพิเศษ

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 29-30)

ในกวีนิพนธ์ “นกชีวิต (7)” เรวัตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงสี่ส้น บรรยายภาพ โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงสี่ส้นบรรยายภาพ โดยเป็นการสร้างบรรยายภาพให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง และเหตุการณ์ต่างๆ เช่นการสร้างบรรยายภาพให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง ทำให้ผู้อ่านมีอารมณ์ ผันแปรไปด้วย หรือที่เรียกกันว่า “มีอารมณ์ร่วม” ซึ่งจะช่วยให้เห็นท่าทีของผู้แต่งชัดเจนขึ้น ัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 215) ดังในเนื้อความกวี “คนสวนนึ่งนึ่งถึงแม่ ในวันอากาศปรวนแปร และ ลมพายุฤดูวาดกราดเกรี้ยว จนรู้สึกสงสารหมู่ไม้จับจิต รู้สึกถึงชีวิตน้อยนิดเพียงเลี้ยวเศษทราย” จะเห็นว่า เรวัตร์ ได้บอกเล่าภาพบรรยากาศธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้คิดถึงแม่ และยัง

เปรียบเทียบชีวิตผ่านการเรียนรู้จากธรรมชาติ ถือเป็นการยืนยันในตัวตนเชิงนิเวศผ่านงานกวีนิพนธ์
ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่ง

คนสวนนึ่งนึ่งถึงแม่
ในวันอากาศปรวนแปร
และลมพายุคุตวาดกราดเกรี้ยว
จนรู้สึกสสารหมู่ไม้จับจิต
รู้สึกถึงชีวิตน้อยนิดเพียงเลี้ยวเศษทราย

เรวตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 31-32)

ในกวีนิพนธ์ “นกชีวิต (14)” เรวตร์ได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียง
สีสันบรรยากาศ โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงสีสันบรรยากาศ โดยเป็นการสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับ
เนื้อเรื่อง และเหตุการณ์ต่างๆ เช่นการสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง ทำให้ผู้อ่านมี
อารมณ์ผันแปรไปด้วย หรือที่เรียกกันว่า “มีอารมณ์ร่วม” ซึ่งจะช่วยให้เห็นท่าทีของผู้แต่งชัดเจนขึ้น
ธัญญา สังขพัฒน์ (2539 : 215) ดังในเนื้อความกวี “ฤดูแล้งของปีหนึ่ง หญิงรับจ้างทำงานบ้าน
พร้อมกับสามีที่เป็นช่างไม้ พากันหอบหิ้วสวิง แห และถังพลาสติก มุ่งมายังสระน้ำข้างกระท่อม น้ำ
งวดลงจนพร้อมจะเป็นคลัก ทั้งสองช่วยกันปั่นคันดินเป็นตารางสี่เหลี่ยม ก่อนใช้ถังพลาสติกวิดน้ำออก
ฝ่ายชายใช้แหขวานลงเสียครึ่งหนึ่ง ฝ่ายหญิงจึงใช้สวิงไล่ช้อน” จะเห็นว่า เรวตร์ ได้บอกเล่าการแสดง
น้ำเสียงสีสันบรรยากาศผ่านภาพการบรรยายให้เห็นถึงภาพชีวิตของหญิงรับจ้างกับสามีที่กำลังวิดน้ำ
หาปลา อันเป็นภาพที่มักปรากฏในท้องถิ่นชนบท

ฤดูแล้งของปีหนึ่ง
หญิงรับจ้างทำงานบ้านพร้อมกับสามีที่เป็นช่างไม้
พากันหอบหิ้วสวิง แห และถังพลาสติก
มุ่งมายังสระน้ำข้างกระท่อม
น้ำงวดลงจนพร้อมจะเป็นคลัก
ทั้งสองช่วยกันปั่นคันดินเป็นตารางสี่เหลี่ยม
ก่อนใช้ถังพลาสติกวิดน้ำออก
ฝ่ายชายใช้แหขวานลงเสียครึ่งหนึ่ง
ฝ่ายหญิงจึงใช้สวิงไล่ช้อน

เรวตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 44-45)

“คนสวนเคยเฝ้าสังเกตุหญิงรับจ้างทำงานบ้าน เดินหายเข้าไปในสวนพร้อมมิดขอและถังพลาสติก ก่อนที่แกจะกลับออกมาพร้อมกับหน่อไม้รวก เถาใบหญ้านาง เห็นน้ำผึ้ง ยอดดั่ว ใบชะมวง หรือดอกของไม้ต่างๆ ตามแต่ฤดูกาล” จากเนื้อความในกวีนิพนธ์ “นกขีวดี (15)” เรวตรีได้ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงสี่ส้นบรรยากาศ โดยจะเห็นว่าน้ำเสียงสี่ส้นบรรยากาศ โดยเป็นการสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง ัญญา สังขพันธ์านนท์ (2539 : 215) โดยน้ำเสียงสี่ส้นบรรยากาศดังกล่าวยังบอกเล่าให้เห็นถึงบริบทของท้องถิ่นชนบทที่อุดมไปด้วยพืชผักนานาตามฤดูกาล ถือเป็นการบอกเล่าให้เห็นถึงภาพวิถีชีวิตของสังคมชนบทที่เรวตรีมีความผูกพัน ทั้งยังเป็นพื้นที่หล่อเลี้ยงจิตวิญญาณภายใน

คนสวนเคยเฝ้าสังเกตุหญิงรับจ้างทำงานบ้าน
เดินหายเข้าไปในสวนพร้อมมิดขอและถังพลาสติก
ก่อนที่แกจะกลับออกมาพร้อมกับหน่อไม้รวก
เถาใบหญ้านาง เห็นน้ำผึ้ง ยอดดั่ว ใบชะมวง
หรือดอกของไม้ต่างๆ ตามแต่ฤดูกาล

เรวตรี พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 46-47)

ในกวีนิพนธ์ “นกขีวดี (41)” เรวตรีใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงสี่ส้นบรรยากาศ เป็นการสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง ัญญา สังขพันธ์านนท์ (2539 : 215) ซึ่งน้ำเสียงสี่ส้นบรรยากาศดังกล่าว เป็นการสร้างภาพจำให้เกิดกับผู้อ่าน เพื่อที่จะให้ผู้อ่านร่วมจินตนาการไปกับเรื่องราว ทั้งนี้ จากกวีนิพนธ์ดังกล่าวจะเห็นว่า น้ำเสียงสี่ส้นบรรยากาศผ่านงานกวีขึ้นนี้ เรวตรีได้บอกเล่าให้เห็นถึงภาพความงามของฤดูหนาว ท้องฟ้าสีคราม น้ำค้างไหลเลาะ ท้องฟ้าสีคราม สายหมอกลอยอ้อยอิ่ง ทำให้ผู้อ่านมีอารมณ์ร่วมไปกับบทกวี ดังในเนื้อความที่ว่า

ในฤดูหนาวใบไม้ร่วงลงทั้งวันคืน
ธารน้ำค้างไหลเลาะไปในทุ่งดอกไม้
เสียงใบไม้ร่วงกระซิบแผ่วเบา
แสงแดดจืดจางเหลือเกิน
ท้องฟ้าสีครามนั้นโปร่งโล่งแลสูงลิบ
ธารน้ำค้างระเหยหายไปในยามสาย
เหล่าแมลงต่างทำความสะอาดเนื้อตัว
และนอนฝังอยู่บนระเปียงของอายแดดอุ่น

งูบางชนิดทิ้งคราบไ้บนผืนดิน
 รวากับถอดเลื้อก้นหนาวออกผึ่งแดด
 บางเช้า, สายหมอกยังล่องลอยอ้อยอิ่ง
 อยู่เหนือสระน้ำ ตามพุ่มพฤษภ

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2550 : 99-100)

ในกวีนิพนธ์ “แม่มดผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” เรวัตร์ใช้วิธีการนำเสนอผ่าน การแสดงน้ำเสียงสีสันบรรยากาศ เป็นการสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง ธัญญา สังข พันธ์านนท์ (2539 : 215) ซึ่งน้ำเสียงสีสันบรรยากาศดังกล่าว เป็นการสร้างภาพจำให้เกิดกับผู้อ่าน เพื่อที่จะให้ผู้อ่านร่วมจินตนาการไปกับเรื่องราว ทั้งนี้ จากกวีนิพนธ์ดังกล่าวจะเห็นว่า น้ำเสียงสีสัน บรรยากาศผ่านงานกวีชิ้นนี้ เรวัตร์ได้บอกเล่าให้เห็นถึงภาพบรรยากาศของท้องฟ้าที่มีสีแดง ส้ม การ ปลิวของลูกยาง ดังในเนื้อความที่ว่า

ท้องฟ้าที่แลเห็นเป็นสีแดง คลื่นลมโหมแรงเกรี้ยวกราด ดู มิต่างจากข้างในใคร
 ปะทุ กลายเป็นพู่ห่มของอารมณ์ “จ้อยร่อยบอบบางอย่างธูลี” ท้องฟ้าเจือสีแดงเหลืองส้ม
 พลันเขาเห็นการว่อนว้ายในสายลม พร้อมเสียงร้องระงมของเหล่าลูกยาง สองปีกโผผก (นกสี
 แดง) ในฤดูร้อนแล้งและไกลห่าง ไกลเมืองไกลคนไกลหนทาง บางสิ่งพลันสว่างขึ้นกลางใจ

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 10)

ในกวีนิพนธ์ “แม่มดผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” เรวัตร์ใช้วิธีการนำเสนอผ่าน การแสดงน้ำเสียงสีสันบรรยากาศ เป็นการสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง ธัญญา สังข พันธ์านนท์ (2539 : 215) ซึ่งน้ำเสียงสีสันบรรยากาศดังกล่าว เป็นการสร้างภาพจำให้เกิดกับผู้อ่าน เพื่อที่จะให้ผู้อ่านร่วมจินตนาการไปกับเรื่องราว ทั้งนี้ จากกวีนิพนธ์ดังกล่าวจะเห็นว่า น้ำเสียงสีสัน บรรยากาศผ่านงานกวีชิ้นนี้ เรวัตร์ได้บอกเล่าให้เห็นถึงภาพบรรยากาศแปลงสวนผักไม่ว่าจะเป็น ผัก ตั้ว มะระ ยอดกระถิน สะเดาดิน เพกา มะเขือขึ้น ดังในเนื้อความที่ว่า

มวลหมู่เมฆผ่านไปหลายขบวน เขาจึงหยุดชุดพรวนแปลงสวนผัก ในระหว่างวิถี
 กลับที่ผัก เขาได้เด็ดเก็บผักพร้อมหักพิน ทั้งผักตั้ว มะระ ยอดกระถิน สะเดาดิน เพกา
 มะเขือขึ้น ทั้งเลื้อยยอดกอดรัดและหยัดเย็น เป็นระยะระคตะต้นประดามี

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 24)

ในกวีนิพนธ์ “แม่มผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” เรวັตร์ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงสี่ส้นบรรยากาศ เป็นการสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง ัญญา สังขพันธ์ (2539 : 215) ซึ่งน้ำเสียงสี่ส้นบรรยากาศดังกล่าว เป็นการสร้างภาพจำให้เกิดกับผู้อ่าน เพื่อที่จะให้ผู้อ่านร่วมจินตนาการไปกับเรื่องราว ทั้งนี้ จากกวีนิพนธ์ดังกล่าวจะเห็นว่า น้ำเสียงสี่ส้นบรรยากาศผ่านงานกวีชิ้นนี้ เรวັตร์ได้บอกเล่าให้เห็นถึงภาพบรรยากาศของเรือกสวน ดงไม้ ไร่ข้าวโพด ดังในเนื้อความที่ว่า

“ผ่านเรือกสวน ดงไม้ ไร่ข้าวโพด แมวเดินวิ่งกระโดดและด้นดั้น ฮารตั้นเขินเขิน
ทราย และไรมัน แหงมองแล้วตามจันทร์ดวงนั้นไป”

เรวັตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 62)

ในกวีนิพนธ์ “แม่มผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” เรวັตร์ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงสี่ส้นบรรยากาศ เป็นการสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง ัญญา สังขพันธ์ (2539 : 215) ซึ่งน้ำเสียงสี่ส้นบรรยากาศดังกล่าว เป็นการสร้างภาพจำให้เกิดกับผู้อ่าน เพื่อที่จะให้ผู้อ่านร่วมจินตนาการไปกับเรื่องราว ทั้งนี้ จากกวีนิพนธ์ดังกล่าวจะเห็นว่า น้ำเสียงสี่ส้นบรรยากาศผ่านงานกวีชิ้นนี้ เรวັตร์ได้บอกเล่าให้เห็นถึงภาพบรรยากาศของทุ่งร้างกลางเมือง ที่มีตอ้อกอกกขึ้นปกคลุม และมีสัตว์นานาชนิด ไม่ว่าจะเป็น หนู กบ กิ้งก่า ดังในเนื้อความที่ว่า

“นี่คือท้องทุ่งร้างท่ามกลางเมือง ขยะเน่าเป่าเปลืองสกปรก รอบสระน้ำที่เหลือ
ก็เรื้อรอก ด้วยตอ้อกอกกขึ้นปกคลุม แต่กลับมีสารพัด สัตว์นานา ทั้งหนู กบ กิ้งก่า มาเป็นกลุ่ม และ
หมู่่นกประดามาชูมนุ่ม ทุกสุมทุมพุ่มไม้ไหวกังวาน”

เรวັตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 151)

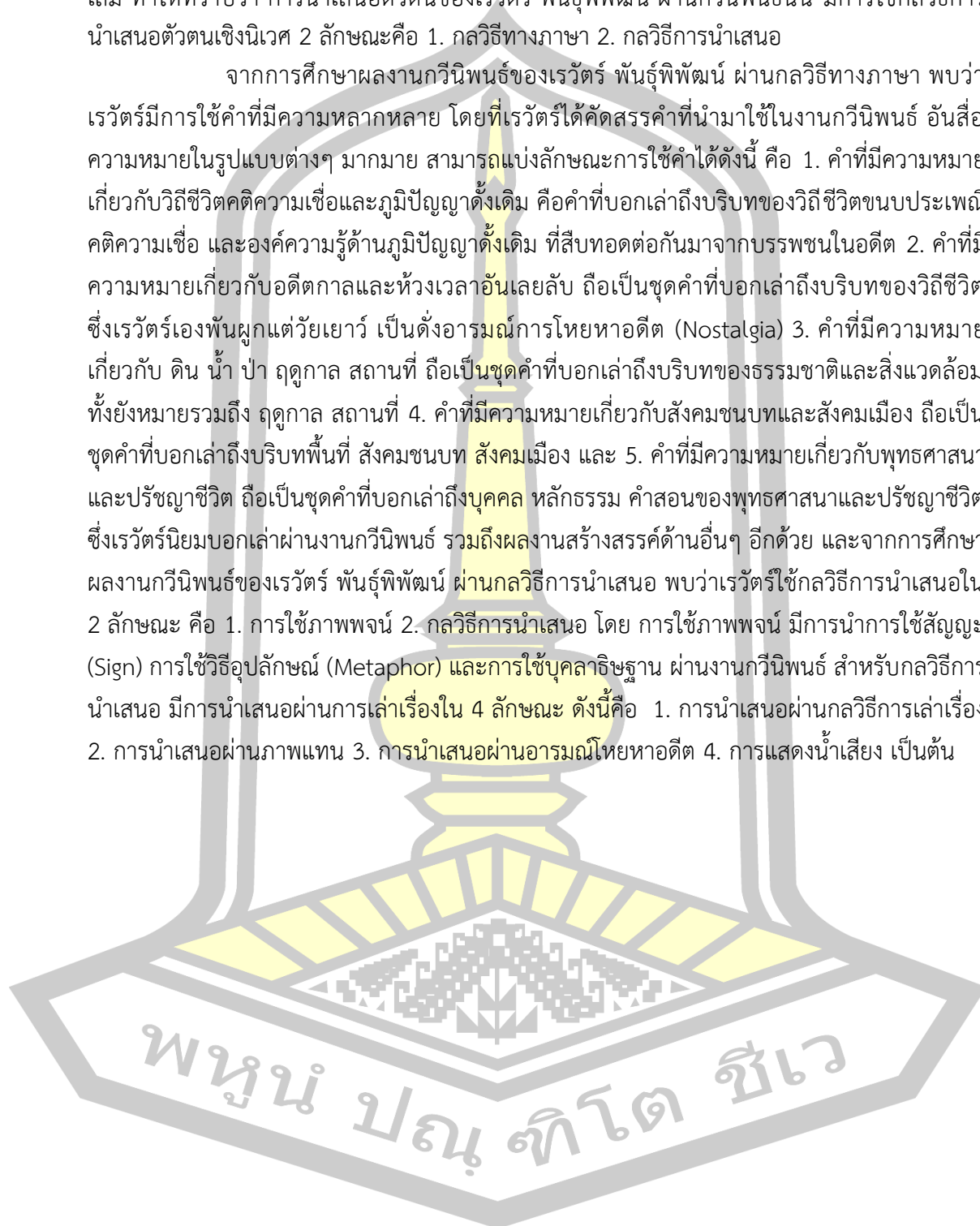
ในกวีนิพนธ์ “แม่มผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน” เรวັตร์ใช้วิธีการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียงสี่ส้นบรรยากาศ เป็นการสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง ัญญา สังขพันธ์ (2539 : 215) ซึ่งน้ำเสียงสี่ส้นบรรยากาศดังกล่าว เป็นการสร้างภาพจำให้เกิดกับผู้อ่าน เพื่อที่จะให้ผู้อ่านร่วมจินตนาการไปกับเรื่องราว ทั้งนี้ จากกวีนิพนธ์ดังกล่าวจะเห็นว่า น้ำเสียงสี่ส้นบรรยากาศผ่านงานกวีชิ้นนี้ เรวັตร์ได้บอกเล่าให้เห็นถึงภาพบรรยากาศในเมืองที่มีหมู่บ้านบึงน้ำครำ มีพงอ้อ ต้นกก ดังในเนื้อความที่ว่า

“คือห้วยบ้านย่านหนึ่ง บึงน้ำครำ (น้ำสีด้า - เสาฟ้าปรากฏอยู่) มีพงอ้อ กอกก
นกฤดู กองขยะ เหล่าหนู งู เหี้ย พร้อม หลายเรือนบ้านทอดสู่อยู่เหนือบึง ทางสายหนึ่งคดเคี้ยวและ
เลี้ยวอ้อม เจ้าลูกยางเงยกำพลางดมดม ขณะเดินท่อมท่อมด้อมด้อมมองมอง”

เรวັตร์ พันธุ์พิพัฒน์ (2555 : 193)

อาจสรุปได้ว่า จากการศึกษาผลงานรวมเล่มกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จำนวน 7 เล่ม ทำให้ทราบว่า การนำเสนอตัวตนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผ่านกวีนิพนธ์นั้น มีการใช้กลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศ 2 ลักษณะคือ 1. กลวิธีทางภาษา 2. กลวิธีการนำเสนอ

จากการศึกษาผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผ่านกลวิธีทางภาษา พบว่า เรวัตร์มีการใช้คำที่มีความหลากหลาย โดยที่เรวัตร์ได้คัดสรรคำที่นำมาใช้ในงานกวีนิพนธ์ อันสื่อความหมายในรูปแบบต่างๆ มากมาย สามารถแบ่งลักษณะการใช้คำได้ดังนี้ คือ 1. คำที่มีความหมายเกี่ยวกับวิถีชีวิตคติความเชื่อและภูมิปัญญาดั้งเดิม คือคำที่บอกเล่าถึงบริบทของวิถีชีวิตชนบประเพณี คติความเชื่อ และองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาดั้งเดิม ที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพชนในอดีต 2. คำที่มีความหมายเกี่ยวกับอดีตกาลและห้วงเวลาอันเล่าย้อน ถือเป็นชุดคำที่บอกเล่าถึงบริบทของวิถีชีวิต ซึ่งเรวัตร์เองพันธุ์ผูกแต่วัยเยาว์ เป็นดั่งอารมณ์การโหยหาอดีต (Nostalgia) 3. คำที่มีความหมายเกี่ยวกับ ดิน น้ำ ป่า ฤดูกาล สถานที่ ถือเป็นชุดคำที่บอกเล่าถึงบริบทของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งยังหมายรวมถึง ฤดูกาล สถานที่ 4. คำที่มีความหมายเกี่ยวกับสังคมชนบทและสังคมเมือง ถือเป็นชุดคำที่บอกเล่าถึงบริบทพื้นที่ สังคมชนบท สังคมเมือง และ 5. คำที่มีความหมายเกี่ยวกับพุทธศาสนา และปรัชญาชีวิต ถือเป็นชุดคำที่บอกเล่าถึงบุคคล หลักธรรม คำสอนของพุทธศาสนาและปรัชญาชีวิต ซึ่งเรวัตร์นิยมบอกเล่าผ่านงานกวีนิพนธ์ รวมถึงผลงานสร้างสรรค์ด้านอื่นๆ อีกด้วย และจากการศึกษาผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผ่านกลวิธีการนำเสนอ พบว่าเรวัตร์ใช้กลวิธีการนำเสนอใน 2 ลักษณะ คือ 1. การใช้ภาพพจน์ 2. กลวิธีการนำเสนอ โดย การใช้ภาพพจน์ มีการนำการใช้สัญลักษณ์ (Sign) การใช้วิธีอุปมาอุปไมย (Metaphor) และการใช้บุคลาธิษฐาน ผ่านงานกวีนิพนธ์ สำหรับกลวิธีการนำเสนอ มีการนำเสนอผ่านการเล่าเรื่องใน 4 ลักษณะ ดังนี้คือ 1. การนำเสนอผ่านกลวิธีการเล่าเรื่อง 2. การนำเสนอผ่านภาพแทน 3. การนำเสนอผ่านอารมณ์โหยหาอดีต 4. การแสดงน้ำเสียง เป็นต้น

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

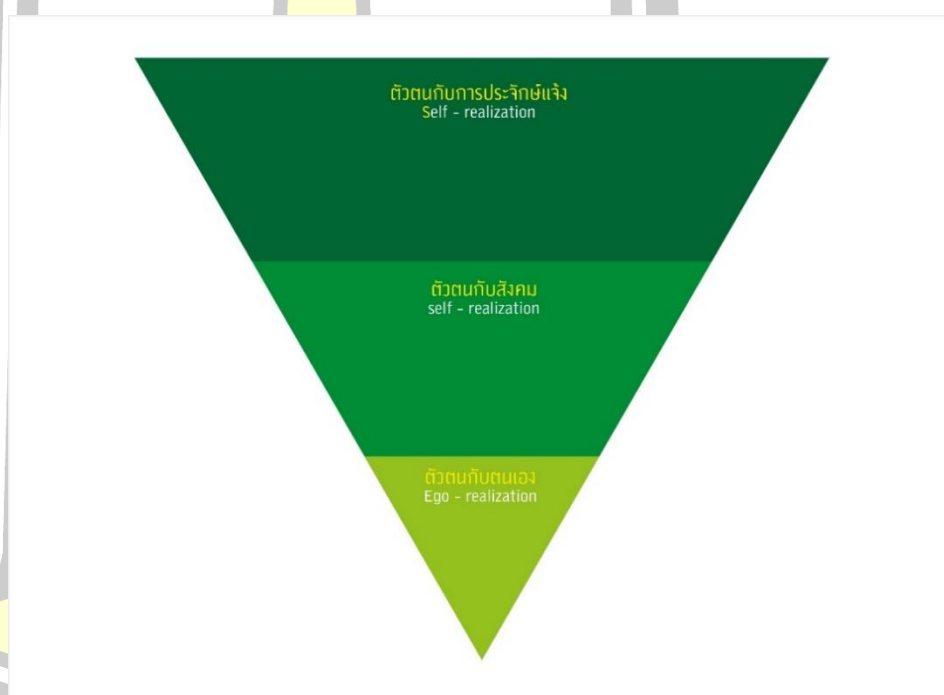
วิทยานิพนธ์เรื่อง “ตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์” เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ตามแนวทฤษฎีตัวตนเชิงนิเวศ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาว่าตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์เป็นอย่างไร มีกลวิธีในการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศอย่างไร ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานไว้ โดยการศึกษาด้วยบทและวิเคราะห์ด้วยบท (Text) จากงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ที่ได้รับการจัดพิมพ์รวมเล่มแล้วจำนวน 7 เล่ม คือ 1. กวีนิพนธ์ ชุด บ้านแม่น้ำ. ปีที่พิมพ์ 2538. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คมบาง. 2. กวีนิพนธ์ ชุด พันฝนเพลงน้ำ. ปีที่พิมพ์ 2544. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รูปจันทร์. 3. กวีนิพนธ์ ชุด แม่น้ำรำลึก. ปีที่พิมพ์ 2547. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รูปจันทร์. 4. กวีนิพนธ์ ชุด นกชีวิต. ปีที่พิมพ์ 2550. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ในดวงใจ 5. กวีนิพนธ์ ชุด แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน. ปีที่พิมพ์ 2555. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ในดวงใจ. 6. กวีนิพนธ์ ชุด แม่น้ำเดียวกัน. ปีที่พิมพ์ 2555. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ในดวงใจ. และ 7. กวีนิพนธ์ ชุด แม่น้ำที่สาบสูญ. ปีที่พิมพ์ 2559. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ในดวงใจ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย ดังนี้ 1. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับนิเวศลุ่มลึก (Deep Ecology) 2. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) 3. กรอบแนวคิดวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ (Ecocriticism Theory) 4. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการวิจารณ์ตามแนวประวัติศาสตร์และชีวประวัติ (Historical Biological Criticism) และ 5. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีในการนำเสนอในวรรณกรรม

ผลการศึกษาพบว่า ตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ และกลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ แยกออกเป็น 3 ลักษณะคือ 1. ตัวตนกับตนเอง 2. ตัวตนกับสังคม 3. ตัวตนกับการประจักษ์แจ้ง โดยกลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ แยกออกเป็น 3 ลักษณะคือ 1. ตัวตนกับตนเอง 2. ตัวตนกับสังคม 3. ตัวตนกับการประจักษ์แจ้ง

1. ตัวตนกับตนเอง พบงานกวีนิพนธ์ที่นำเสนอถึงตัวตนระดับแรกของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ อย่างหลากหลาย ทั้งนี้ จากการศึกษาผ่านรวมบทกวีนิพนธ์ทั้ง 7 เล่มพบว่า มีลักษณะของการนำเสนอร่วมกันอย่างหนึ่งคือ การนำเสนอผ่านตัวตนกับวัยเยาว์ ดังที่ผู้วิจัยได้นิยามคำว่าตัวตนกับวัยเยาว์ไว้คือ ตัวตนที่ตระหนักในตัวตนของตัวเองผ่านวัยเยาว์ในอดีต เป็นตัวตนระดับแรกเริ่มของชีวิตมนุษย์ อาจกล่าวได้ว่า เป็นการตระหนักรู้ในช่วงเวลาวัยเด็ก จนกลายมาเป็น การตระหนักรู้ในเรื่องตัวตนกับตนเอง รวมถึงการโหยหาห้วงเวลาอันเลลับที่ผ่านมา (Nostalgia) กับ

ประสบการณ์วัยเยาว์ที่บริสุทธิ์นั้น จนนำมาสู่ความผูกพัน กลายมาเป็นการย้อนเล่าเรื่องราวผ่านความทรงจำและจินตนาการ ไม่ว่าจะเป็น การนำเสนอผ่านประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมที่รายรอบตัวของเขา อันเป็นภาพจำในวัยเยาว์ที่บรรจฉายผ่านงานกวีนิพนธ์ ทั้งยังช่วยบ่มเพาะการตระหนักรู้ในระดับแรกเริ่ม ซึ่งล้วนแต่สะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันกับพื้นที่ธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ฤดูกาล สถานที่ ความเชื่อ ความศรัทธา ตลอดจนพื้นที่ชนบทที่เสมือนเป็นเตาชีวิตที่หล่อหลอมความเป็นเร่วตรี พันธุ์พิพัฒน์ไว้อย่างแนบแน่น และจากการศึกษาถึงระดับการตระหนักรู้ในตัวตนกับตนเอง ผู้วิจัยพบว่า ตัวตนกับวัยเยาว์เป็นส่วนสำคัญที่หล่อหลอมให้เร่วตรี พันธุ์พิพัฒน์ ตระหนักรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นพื้นฐานของการเริ่มหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างเข้าใจ จนเป็นฐานสำคัญของการตระหนักรู้สู่ตัวตนแห่งจิตวิญญาณหรือตัวตนแห่งการประจักษ์แจ้งตาม que ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานไว้ในที่สุด

ภาพประกอบ 13 ภาพแผนภูมิและคำอธิบายเกี่ยวกับแนวความคิดตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self)

จากแผนภูมินี้ สามารถอธิบายได้ว่า แนวความคิดตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) คือ พื้นที่การตระหนักรู้ โดยตระหนักรู้ผ่านระดับ 3 ระดับ คือ ตัวตนกับตนเอง (ego-realization) ตัวตนกับสังคม ผู้อื่น (self-realization) และตัวตนแห่งการประจักษ์แจ้ง (Self-realization) จนนำไปสู่การประจักษ์แจ้งในตัวตนเชิงนิเวศในที่สุด (Ecological Self)

2. ตัวตนกับสังคม พบงานกวีนิพนธ์ที่นำเสนอถึงตัวตนระดับการตระหนักรู้ในการหยั่งรู้ถึงตัวตนที่สัมพันธ์กับผู้อื่นของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์อย่างหลากหลาย ทั้งนี้ จากการศึกษาผ่านรวมบทกวีนิพนธ์ทั้ง 7 เล่มพบว่า มีการนำเสนอ 2 ลักษณะ คือ 1. ตัวตนกับสังคมชนบท และ 2. ตัวตนกับสังคมเมือง เป็นการตระหนักรู้ในระดับตัวตนกับสังคม ทั้งนี้ จากการศึกษาผ่านงานกวีนิพนธ์ทั้ง 7 เล่ม ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ พบว่า ตัวตนกับสังคมของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ มีความสัมพันธ์กับพื้นที่สังคมชนบทและสังคมเมือง ทั้งภาคสังคมเกษตรกรรม และภาคสังคมอุตสาหกรรม ตลอดจนภาคสังคมที่มีวิถีวัฒนธรรมสืบทอดกันมาอย่างมีระบบและมีระเบียบแบบแผน เป็นไปตามครรลองจารีตธรรมเนียมประเพณี และความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี สิ่งเหล่านี้ได้หล่อหลอมผ่านพื้นที่การปะทะสังสรรค์ของความเป็นเรวัตร์ผ่านงานกวีนิพนธ์ ที่บอกเล่าผ่านประสบการณ์ตรงที่เรวัตร์ได้สัมผัสและสัมพันธ์กับผู้อื่น และการเรียนรู้ผ่านสังคม จนเป็นฐานสำคัญของการตระหนักรู้ในระดับกลาง คือ ตัวตนกับสังคม จนนำไปสู่พื้นที่ตัวตนแห่งจิตวิญญาณหรือตัวตนแห่งการประจักษ์แจ้งในที่สุด

3. ตัวตนกับการประจักษ์แจ้ง พบงานกวีนิพนธ์ที่นำเสนอถึงตัวตนกับการประจักษ์แจ้งของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์อย่างหลากหลาย ทั้งนี้ จากการศึกษาผ่านรวมบทกวีนิพนธ์ทั้ง 7 เล่มพบว่า มีการนำเสนอ 2 ลักษณะ คือ 1. ตัวตนกับธรรมชาติ และ 2. ตัวตนกับพุทธศาสนา ทั้งนี้ จากการศึกษาผ่านงานกวีนิพนธ์ทั้ง 7 เล่ม ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ พบว่า ตัวตนกับการประจักษ์แจ้งของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เริ่มต้นมาตั้งแต่งานกวีนิพนธ์เล่มแรกของเขา ไม่ว่าจะเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับตัวตนกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ หรือตัวตนที่สัมพันธ์กับพุทธศาสนา หากแต่ยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร และจากการศึกษาผ่านงานกวีนิพนธ์ทั้ง 7 เล่ม พบว่า พัฒนาการทางการเขียนของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เริ่มขยายกว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะในแง่ของระดับการตระหนักรู้ในตัวตน อันตรงกับสมมุติฐานของผู้วิจัยที่ต้องการศึกษาเรื่องตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผ่านงานกวีนิพนธ์ นับตั้งแต่กวีนิพนธ์บ้านแม่น้ำ, พันฝน เพลงน้ำ, แม่น้ำรำลึก, นกชีวิต, แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน, แม่น้ำเดียวกัน, และแม่น้ำที่สาบสูญ โดยจะเห็นว่าพัฒนาการของกวีนิพนธ์ที่เรวัตร์ได้ผลิตสร้างขึ้นในช่วงหลังๆ นั้น พบว่าเรวัตร์มีพัฒนาการเรื่องตัวตนเชิงนิเวศในระดับที่ขยายกว้างขวางขึ้น เป็นตัวตนที่มองว่าสรรพสิ่งล้วนมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จนนำไปสู่การตระหนักรู้ตัวตนแห่งจิตวิญญาณหรือตัวตนแห่งการประจักษ์แจ้งในที่สุด

จากการศึกษาพบว่า กลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ แยกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1. กลวิธีทางภาษา 2. กลวิธีการนำเสนอ โดยกลวิธีทางภาษา พบว่าเรวัตร์มีการใช้คำที่มีความหลากหลาย โดยจากการศึกษาผ่านงานกวีนิพนธ์ทั้ง 7 เล่ม พบว่าเรวัตร์ได้คัดสรรคำที่นำมาใช้ในงานกวีนิพนธ์เพื่อสื่อความหมายในรูปแบบต่างๆ มากมาย โดยสามารถแบ่งลักษณะการใช้คำได้ดังนี้ คือ 1. คำที่มีความหมายเกี่ยวกับวิถีชีวิตคตินิยมและภูมิปัญญาดั้งเดิม

คือคำที่บอกเล่าถึงบริบทของวิถีชีวิตชนบประเพณี คติความเชื่อ และองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาดั้งเดิม ที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพชนในอดีต 2. คำที่มีความหมายเกี่ยวกับอดีตกาลและห้วงเวลาอันเลลับ ถือเป็นชุดคำที่บอกเล่าถึงบริบทของวิถีชีวิต ซึ่งเรวัตร์เองพันธุ์ผูกแต่้วยเยาว์ เป็นดั่งอารมณ์การโหยหาอดีต (Nostalgia) 3. คำที่มีความหมายเกี่ยวกับ ดิน น้ำ ป่า ฤดูกาล สถานที่ ถือเป็นชุดคำที่บอกเล่าถึงบริบทของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งยังหมายรวมถึง ฤดูกาล สถานที่ 4. คำที่มีความหมายเกี่ยวกับสังคมชนบทและสังคมเมือง ถือเป็นชุดคำที่บอกเล่าถึงบริบทพื้นที่ สังคมชนบท สังคมเมือง และ 5. คำที่มีความหมายเกี่ยวกับพุทธศาสนาและปรัชญาชีวิต ถือเป็นชุดคำที่บอกเล่าถึงบุคคล หลักธรรม คำสอนของพุทธศาสนาและปรัชญาชีวิต ซึ่งเรวัตร์นิยมบอกเล่าผ่านงานกวีนิพนธ์ รวมถึงผลงานสร้างสรรค์ด้านอื่นๆ อีกด้วย และจากการศึกษาผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ยังพบว่าเรวัตร์มีการใช้กลวิธีการใช้ภาษา การใช้ภาพพจน์ที่มีความหลากหลาย โดยที่เรวัตร์ได้ใช้ในงานกวีนิพนธ์ อันสื่อความหมายในรูปแบบต่างๆ มากมาย อันเป็นการนำเสนอให้เห็นถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวและยังเป็นการยืนยันในอัตลักษณ์ของตนเองอีกด้วย ซึ่งจากการศึกษาจะพบว่าเรวัตร์พบว่าได้มีการใช้ภาพพจน์ที่หลากหลาย อาทิ การใช้สัญลักษณ์ การใช้วิธีอุปลักษณ์ การใช้บุคลาธิษฐาน และจากการศึกษาการกลวิธีการนำเสนอผ่านผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ พบว่า เรวัตร์มีการใช้กลวิธีการนำเสนอผ่านการเล่าเรื่อง การนำเสนอผ่านภาพแทน โดยมีการสร้างตัวละคร ซึ่งมีทั้งตัวละครที่เป็นคน และตัวละครที่เป็นสัตว์ หรือมีการสร้างสถานการณ์เล็กๆ เพื่อเป็นภาพแทนขนาดใหญ่ ทั้งยังมีการนำเสนอผ่านท่วงทำนองอารมณ์โหยหาอดีต และการนำเสนอผ่านการแสดงน้ำเสียง ทั้งนี้ จากการศึกษาคพบว่า เรวัตร์ได้นำเสนอผ่านการเล่าเรื่องใน 4 ลักษณะ ดังนี้คือ 1. การนำเสนอผ่านกลวิธีการเล่าเรื่อง 2. การนำเสนอผ่านภาพแทน 3. การนำเสนอผ่านอารมณ์โหยหาอดีต 4. การแสดงน้ำเสียง

อาจกล่าวได้ว่า ด้านกลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศผ่านงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์นั้น ถือเป็นส่วนสำคัญต่อการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ จนนำไปสู่ “ตัวตนเชิงนิเวศ” (Ecological Self) หรือตัวตนแห่งการประจักษ์แจ้งของเขาในที่สุด

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ จากยุคเกษตรกรรมสู่ยุคอุตสาหกรรมและการพัฒนาแบบไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ตลอดจนการเพิ่มจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว จึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาโดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นวิกฤตการณ์สำคัญในปัจจุบัน เมื่อมนุษย์เริ่มรุกรานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันสิ่งแวดล้อมก็เริ่มถูกทำลายมากขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้น ในเวลาต่อมาจึงมีวิชาหนึ่งเกิดขึ้นคือ วิชานิเวศวิทยา (Ecology) หรือวิชาที่ให้ความสำคัญทางวิกฤตการณ์ทางด้านนิเวศ โดยวิชาดังกล่าวจะเป็นการศึกษาและแก้วิกฤตการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และจากการตระหนักในปัญหาและวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน การศึกษาทางด้านสิ่งแวดล้อมและการตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อมจึงถือเป็น

เรื่องสำคัญ อนึ่ง เราจะเห็นว่าทั่วโลกต่างให้ความสนใจและมีการรณรงค์ผ่านสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นละคร ภาพยนตร์ บทเพลง หนังสือ ฯลฯ โดยเฉพาะวงการหนังสือ ซึ่งถือว่ามีความตื่นตัวในเรื่องของวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมไม่แพ้แวดวงอื่น ทั้งนี้ พบว่า มีนักวิชาการบางท่านที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาสิ่งแวดล้อมในงานวรรณกรรม โดยได้ศึกษาผ่านแนวความคิดทฤษฎีที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น นิเวศแนวลึก (Deep Ecology) นิเวศวิทยา (Ecology) การวิจารณ์เชิงนิเวศ (Ecocriticism) ตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) โดยเป็นการศึกษาเพื่อมองหาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ

การศึกษาตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ และกลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ นับเป็นการสร้างทางเลือกใหม่ให้กับการศึกษางานกวีนิพนธ์ไทยหรืองานวรรณคดีไทยอีกแนวทางหนึ่ง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ นั้น เป็นแนวคิดที่เป็นสากล สามารถนำทฤษฎีตะวันตกมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ตีความได้ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับตัวตนเชิงนิเวศหรือตัวตนแห่งธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นตัวตนแห่งการประจักษ์แจ้ง การศึกษาในครั้งนี้ จึงช่วยเปิดพรมแดนการศึกษาวรรณคดีของไทยให้ขยายกว้างออกไปอีก กล่าวในแง่ของการใช้แนวคิด ทฤษฎี วิธีการของการศึกษาตัวตนเชิงนิเวศถือว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะประเด็นของการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

การศึกษาในครั้งนี้ มีข้อค้นพบสำคัญที่ควรแก่การอภิปรายอยู่สองประเด็นใหญ่ๆ คือตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ กับกลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

5.2.1 ตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

ในประเด็น ตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ข้อค้นพบที่น่าสนใจจากงานวิจัยนี้คือ ระดับการตระหนักรู้ในตัวตนเชิงนิเวศ ซึ่งผู้วิจัยได้แยกออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1. ตัวตนกับตนเอง 2. ตัวตนกับสังคม 3. ตัวตนกับการประจักษ์แจ้ง โดยพบว่า การหยั่งรู้ในระดับตัวตนกับตนเองนั้น มีตัวตนกับวัยเยาว์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ปรากฏอยู่ในงานกวีนิพนธ์ 3 ลักษณะ คือ 1. ครอบครัวยุกับการเลี้ยงดูในวัยเยาว์ 2. ประสบการณ์ในวัยเยาว์ และ 3. ความทรงจำในวัยเยาว์ อาทิ สถานที่ กิจกรรมการเล่น บุคคล ช่วงเวลาและฤดูกาล เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนหล่อหลอมความเป็นเรวัตร์ที่เป็นเด็กช่างคิด ไม่ค่อยพูด ชอบเก็บความรู้สึกไว้คนเดียว ตลอดจนการมองธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเข้าใจ และในระดับตัวตนกับสังคมของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ นั้น ปรากฏอยู่ในงานกวีนิพนธ์ 3 ลักษณะ คือ 1. การสังเกตความเป็นไปของสังคม 2. การพินิจชีวิตของผู้คนในสังคม และ 3. การตั้งคำถามต่อสังคมเมืองและสังคมชนบท สำหรับในระดับตัวตนกับการประจักษ์แจ้ง พบ 2 ลักษณะ คือ ตัวตนกับธรรมชาติ และตัวตนกับพุทธศาสนา โดยตัวตนกับธรรมชาติ ผู้ศึกษาได้นิยามความหมายของชุดคำดังกล่าวว่า หมายถึง ตัวตนที่ตระหนักในตัวตนที่สัมพันธ์กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เป็นการประจักษ์แจ้งในตัวตนที่แท้จริงในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

ที่เป็นไปลักษณะปรองดองและถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ผู้วิจัยได้พบว่า ตัวตนกับธรรมชาติของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ นั้น เป็นตัวตนที่มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยปรากฏอยู่ในงานกวีนิพนธ์ 2 ลักษณะ คือ 1. ความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2. การเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และตัวตนกับพุทธศาสนาของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ นั้น เป็นตัวตนที่มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและพุทธศาสนา เป็นการมองถึงความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติและพุทธศาสนาหรือหลักธรรมะ โดยปรากฏอยู่ในงานกวีนิพนธ์หลายลักษณะดังนี้ คือ การมองว่าธรรมชาติคือการเปลี่ยนแปลง (อนิจจัง) สารของพุทธศาสนาคือความจริงของธรรมชาติ ธรรมชาติคือศาสนา การเรียนรู้กฎเกณฑ์ของธรรมชาติคือการเรียนรู้พุทธธรรม ทั้งนี้ เพื่อชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการทำความเข้าใจในความสัมพันธ์ของธรรมชาติและพุทธศาสนา ผู้ศึกษาได้แบ่งประเด็นในการศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1. ธรรมชาติคือการเปลี่ยนแปลง 2. ธรรมชาติคือศาสนา จากข้อค้นพบที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ระดับของการหยั่งรู้ตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ มีพัฒนาการในลักษณะของการเรียนรู้และเข้าใจในบริบทของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติที่เป็นเสมือนเครื่องมือในการขัดเกลาตัวตน ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่วัยเยาว์ การพินิจถึงชีวิตของผู้คนในสังคม ตลอดจนการตั้งคำถามต่อสังคมเมืองและสังคมชนบท ที่ตนเคยได้สัมผัสและเรียนรู้ผ่านรอยเท้าของประสบการณ์ จนมาถึงระดับการหยั่งรู้ตัวตนกับการประจักษ์แจ้ง การเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเข้าใจในกฎเกณฑ์ของธรรมชาติที่มีการเปลี่ยนแปลง

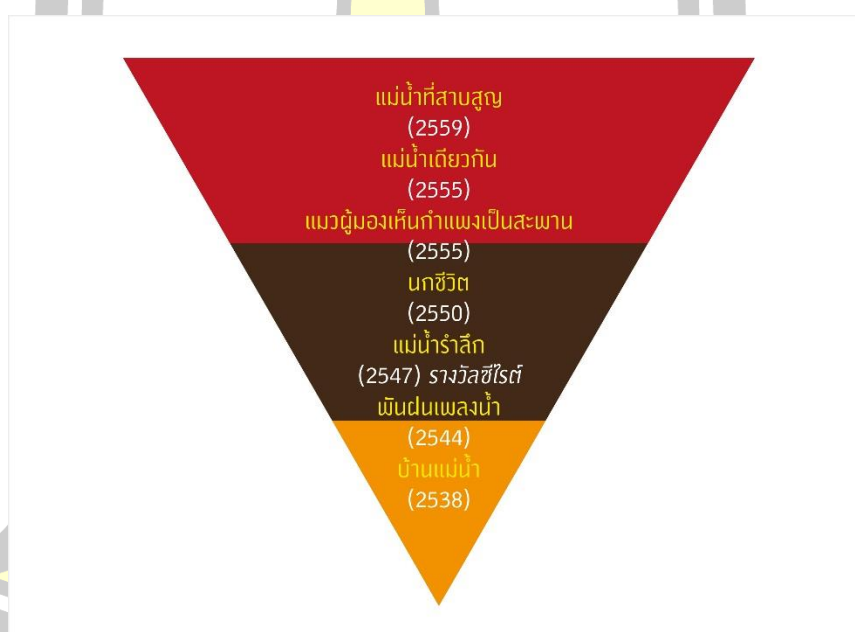
อาจกล่าวได้ว่า ตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์นั้นล้วนหล่อหลอมมาจาก รากเหง้า พื้นที่วัยเยาว์ พื้นที่สังคมเมืองสังคมชนบท จนถึงพื้นที่ภายใน กล่าวคือ พื้นที่จิตใจที่อ่อนไหว มีความรู้สึก รัก เมตตา เผื่อแผ่ ต่อเพื่อนร่วมโลกอย่างเข้าใจซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต เป็นตัวตนแห่งการประจักษ์แจ้งอย่างแท้จริง

5.2.2 กลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

สำหรับการศึกษาด้านกลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ข้อค้นพบที่น่าสนใจจากงานวิจัยนี้คือ จากการศึกษาผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ยังพบว่าเรวัตร์มีการใช้กลวิธีการใช้ภาษา การใช้ภาพพจน์ที่มีความหลากหลาย โดยที่เรวัตร์ได้ใช้ในงานกวีนิพนธ์อันสื่อความหมายในรูปแบบต่างๆ มากมาย อันเป็นการนำเสนอให้เห็นถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวและยังเป็นการยืนยันในอัตลักษณ์ของตัวเองอีกด้วย ซึ่งจากการศึกษาจะพบว่าเรวัตร์พบว่าได้มีการใช้ภาพพจน์ที่หลากหลาย อาทิ การใช้สัญลักษณ์ การใช้วิธีอุปมาอุปไมย การใช้บุคลาธิษฐาน และจากการศึกษาการนำเสนอผ่านผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ พบว่า เรวัตร์มีการใช้กลวิธีการนำเสนอผ่านการเล่าเรื่อง การนำเสนอผ่านภาพแทน โดยมีการสร้างตัวละคร ซึ่งมีทั้งตัวละครที่

เป็นคน และตัวละครที่เป็นสัตว์ หรือมีการสร้างสถานการณ์เล็กๆ เพื่อเป็นภาพแทนขนาดใหญ่ ทั้งยังมี การนำเสนอผ่านท่วงทำนองอารมณ์โหยหาอดีต ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นของเรวัตร์ และการนำเสนอ ผ่านการแสดงน้ำเสียง ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า เรวัตร์ได้นำเสนอผ่านการเล่าเรื่องใน 4 ลักษณะ ดังนี้คือ 1. การนำเสนอผ่านกลวิธีการเล่าเรื่อง 2. การนำเสนอผ่านภาพแทน 3. การนำเสนอผ่าน อารมณ์โหยหาอดีต 4. การแสดงน้ำเสียง

อาจกล่าวได้ว่า กลวิธีการนำเสนอตัวตนเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์นั้น ล้วนมี ความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น การใช้สัญลักษณ์ การใช้วิธีอุปลักษณ์ การใช้บุคลาธิษฐาน หรือแม้แต่การ นำเสนอผ่านภาพแทน การนำเสนอผ่านท่วงทำนองโหยหาอดีต ซึ่งถือเป็นกลวิธีการนำเสนอที่ยังหล่อ หลอมให้เห็นถึงความสำคัญของรากเหง้าบรรพชน ความผูกพันในพื้นที่ถิ่นพื้นถิ่นในวัยเยาว์ การตั้งคำถาม ต่อพื้นที่สังคมเมืองสังคมชนบทที่แปรเปลี่ยนไป สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ได้หล่อหลอมจากตัวตนกับตนเอง ซึ่ง ถือเป็นการหยั่งรู้ในระดับเริ่มต้น จนนำไปสู่ระดับของการการประจักษ์แจ้งอย่างแท้จริงในท้ายที่สุด

ภาพประกอบ 14 ภาพแผนภูมิและคำอธิบายเกี่ยวกับแนวความคิดตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) ผ่านกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์ ทั้ง 7 เล่ม

จากแผนภูมินี้ สามารถอธิบายได้ว่า แนวความคิดตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) ผ่าน งานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์ ซึ่งเป็นระดับการตระหนักรู้ในตัวตนที่ค่อยๆ ขยายกว้างขวางขึ้น ตามลำดับ

จากการเลือกศึกษาผลงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ นับตั้งแต่กวีนิพนธ์ บ้านแม่น้ำ, พันฝน เพลงน้ำ, แม่น้ำรำลึก, นกชีวิต, แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน, แม่น้ำเดียวกัน, และแม่น้ำที่สาบสูญ จะเห็นว่าพัฒนาการของกวีนิพนธ์ที่เรวัตร์ โดยเฉพาะผลงานที่เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ได้ผลิตสร้างขึ้นมาในช่วงหลังๆ นั้น จะเห็นว่าเรวัตร์มีพัฒนาการเรื่องตัวตนเชิงนิเวศในระดับที่ขยายกว้างขวางมากขึ้น เป็นตัวตนที่มองว่าสรรพสิ่งล้วนมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จนนำไปสู่การตระหนักรู้ตัวตนแห่งจิตวิญญาณหรือตัวตนแห่งการประจักษ์แจ้ง ซึ่งถือได้ว่าตรงกับสมมุติฐานที่ผู้วิจัยได้วางไว้ตั้งแต่ต้น อันเป็นการยืนยันถึงธรรมชาติในงานวรรณกรรมของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ที่มีความสัมพันธ์กับแนวคิดและทฤษฎีด้านนิเวศวิทยาในฐานะเครื่องมือหนึ่งในการใช้ตรวจสอบในสมมุติฐานดังกล่าว

สิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยพบระหว่างการศึกษาดำเนินงานเชิงนิเวศของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ก็คือ การสร้างงานกวีนิพนธ์ของเรวัตร์โดยส่วนมากจะเป็นงานที่สร้างสรรค์มาจากประสบการณ์จริง และจากประสบการณ์ตรงที่เรวัตร์ได้ผ่านพบมาแล้ว และการที่เรวัตร์มักนิยามว่าตนเองเป็น “นักรู้สึก” อาจกล่าวได้ว่า การสร้างสรรค์งานกวีนิพนธ์ของเขาล้วนหล่อหลอมความเป็นตัวตนของเขา จนนำมาสู่ตัวตนแห่งธรรมชาติ หรือตัวตนเชิงนิเวศในที่สุด

5.3 ข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์” ถือเป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ตามแนวคิดทฤษฎีตัวตนเชิงนิเวศ ซึ่งถือเป็นงานวิจัยที่ได้นำเอาแนวคิดทฤษฎีตัวตนเชิงนิเวศ (Ecological Self) มาทดลองใช้ในการวิเคราะห์ตัวบทวรรณคดีชิ้นแรกๆ เพราะจากการศึกษาพบว่า แนวคิดทฤษฎีดังกล่าวมักถูกนำไปใช้ในการวิเคราะห์ในสาขาวิชาทางปรัชญา การศึกษาในครั้งนี้ถึงแม้จะตอบโจทย์การวิจัยได้ในระดับหนึ่ง แต่ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า หากได้มีการนำเอาแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวไปใช้ในการศึกษางานวรรณกรรมประเภทต่างๆ น่าจะเป็นการดี และผู้วิจัยมีความเห็นว่าในอนาคตน่าจะมีการศึกษาในบางประเด็นดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบตัวตนเชิงนิเวศในวรรณกรรมประเภทอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสั้น นวนิยาย สารคดี
2. ศึกษาเปรียบเทียบตัวตนเชิงนิเวศในงานศิลปะประเภทแขนงอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น ละคร ภาพยนตร์ งานโฆษณา ฯลฯ
3. ศึกษาเปรียบเทียบตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์กับงานกวีนิพนธ์ของนักเขียนท่านอื่นๆ
4. ศึกษาตัวตนเชิงนิเวศในงานวรรณกรรมอื่นๆ ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ เปี่ยมสุวรรณศิริ. (2556). วิถีกวีหนุ่ม เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ชะการียา อมตยา. ไรเตอร์, 16, 89–90.
- กวีซีไรต์คนที่ 9 เรวัตร์พันธุ์ พิพัฒน์ คือผู้ชายคนนี้. (2559). บทความวิจัย Happy Reading. สืบค้นเมื่อ 9 พฤษภาคม 2559, จาก <http://www.happyreading.in.th/article/detail.php?id=1046>
- กอบกาญจน์ ภิณฑุมารค. (2554). ธรรมชาติในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). มหาสารคาม : สำนักพิมพ์อินทนิล.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2547). สื่อและวัฒนธรรมศึกษากับสังคมไทย. รัฐศาสตร์สาร, 3(23).
- กานมณี ภู่งักดี. (2547). ความหมายและคุณค่าของชีวิตในนิเวศลุ่มลึกตามทัศนะของอาร์เน นาสส์. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- กำชัย ทองหล่อ. (2543). หลักภาษาไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รวมสาส์น.
- กิตติมา จันทรลาว. (2555). วิเคราะห์กวีนิพนธ์ของ สถาพร ศรีสัจจัง. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- กิริติ ธนะไชย. (2547). ฉันทลักษณ์ในกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่ : การสืบทอด การสร้างสรรค์และความสัมพันธ์กับสุนทรียภาพทางวรรณศิลป์. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- กุนนาร์ รุนด์เกรน. (2557). อุทยานแห่งผืนดิน จากการล่าสัตว์และเก็บของป่า สู่ทุนนิยมโลกาภิวัตน์และโลกหลังจากนี้. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา.
- กุลลาบ มัลลิกะมาส. (2542). ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จรรยาพร ปรปักษ์ประลัย. (2559). “แม่น้ำที่สาบสูญ หัวใจ นาไร่ และสายน้ำ.” กรุงเทพฯธุรกิจจุดประกายวรรณกรรม, (20), 5.
- เจตนา นาควัชระ. (2521). ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล.
- ชลธิรา สัตยาวัฒนา. (2530). ผจญภัยร้อยเรียง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปลาตะเพียน.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2555). สันติวิทยา โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยม กับการศึกษาประวัติศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ฐานิตา สวัสดิ์ และคณะ. (2549). การวิเคราะห์กวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์. (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- ณัฐพร วัชวิญญู. (2550). ภูมินิเวศภาวนาแสวงหาปัญญาจากแผ่นดิน. หนังสือพิมพ์มติชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

ดวงมน จิตรจำนงค์. (2540). *คุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

เดวิด คินส์ ลีย์. (2551). *นิเวศวิทยากับศาสนา : จิตวิญญาณเชิงนิเวศในมุมมองต่างวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แปลนพรีนตติ้ง.

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2538). *ปรากฏการณ์แห่งวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นาคร.

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2539). *วรรณกรรมวิจารณ์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นาคร.

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2547). *ดำดิ่งลงสู่แม่น้ำรำลึก สายน้ำบทกวีแห่งการโหยหาอดีต*. กรุงเทพฯธุรกิจ, 2-3.

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2550). จากกวีนิพนธ์ “อีสาน” สู่ “วาทกรรมอีสาน” : การประกอบสร้างความหมายของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมเกี่ยวกับอีสาน. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. ม.ป.พ.

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2553). *วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ : วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมไทย*. (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร)

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2556). *วรรณคดีสีเขียว กระบวนทัศน์และวาทกรรมธรรมชาติในวรรณคดีไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นาคร.

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2558). มาตุคามสำนึกและการโหยหาอดีตในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 22(2).

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2559). *เก็บเบี้ยใต้ถุนร้าน ปรากฏการณ์วรรณกรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นาคร.

ธีรยุทธ บุญมี. (2558). *การปฏิวัติสัญลักษณ์ของโซซูร์เส้นทางสู่โพสต์โมเดิร์นนิสึม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา.

นพพร ประชากุล. (2552). *ยอกอักษรย้อนความคิด 1* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อ่านและวิภาษา.

นันทา การแข็ง. (2552). *ชีวิตและกวีนิพนธ์ของ เทือก บรรทัด*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

บุญยงค์ เกศเทศ. (2536). *แลลอดวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. (2517). *วิเคราะห์วรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

ประเวศ อินทองปาน. (2553). *การศึกษาเปรียบเทียบนิเวศวิทยาในพุทธปรัชญากับ นิเวศวิทยาแนววิถีตามทัศนะของอาร์เน แนนส์*. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 2(17).

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. (2518). *แนวทางการศึกษาวรรณคดี : ภาษาการวิจิตรและวิจารณ์*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

ปราโมทย์ ะวิน. (2553). *กวีนิพนธ์ว่าด้วยกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

ปิยะมาศ ใจไฝ. (2552). *นิเวศวิทยาเชิงจิตวิญญาณของสาทิศ กุมาร*. (วิทยานิพนธ์มนุษยศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).

เปลื้อง ณ นคร. (2535). *ศิลปะแห่งการประพันธ์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง.

พัฒนจิรา จันทรดำ. (2547). *การอ่านและการวิจารณ์เรื่องสั้น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สถาพรบุ๊คส์.

พัฒนา กิตติอาษา. (2546). *มานุษยวิทยากับการศึกษาปรากฏการณ์โหยหาอดีตในสังคมไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ.

ภาชีนิ เต็มรัตน์. (2557). *แนวคิดสำคัญในรวมบทกวีนิพนธ์โลกในดวงตาข้าพเจ้า ของ มนตรี ศรีรงค์*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).

ภิญญาพัชญ์ ไพเรืองโสม. (2557). *การสร้างอารมณ์สะท้อนใจและแนวคิดในกวีนิพนธ์ของ ไพรินทร์ ขาววาม*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).

ยุพาส ชัยศิลป์วัฒนา. (2542). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณคดี*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์. (2538). *บ้านแม่บัว*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คมบาง.

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์. (2544). *พันธุ์เพลงน้ำ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รูปจันทร์.

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์. (2547). *แม่น้ำรำลึก*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รูปจันทร์.

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์. (2550). *นกขีวดี*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ในดวงใจ.

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์. (2555a). *แม่น้ำเดียวกัน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ในดวงใจ.

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์. (2555b). *แมวผู้มองเห็นกำแพงเป็นสะพาน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ในดวงใจ.

เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์. (2559). *แม่น้ำที่สาบสูญ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ในดวงใจ.

ล้อม เพ็งแก้ว. (2549). *วายุวรรณคดี*. กรุงเทพฯ : พิมพ์คำสำนักพิมพ์.

วิศรา อนันตโท. (2547). *กวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

วัดศรีจันทร์. (2559). *ตำราพรหมชาติ วัดศรีจันทร์ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. อภิชาติการพิมพ์.

วันชนะ ทองคำเภา. (2554). *ภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาในวรรณกรรมไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 1).

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2531). *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

วิภา กงกะนั้นนท์. (2523). *วรรณคดีศึกษา*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

สาทิศ कुमार. (2556). *จาริกบนผืนโลก*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา.

สายทิพย์ นุกูลกิจ. (2525). *วรรณคดีวิจารณ์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.

สายทิพย์ นุกูลกิจ. (2537). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สืบเอก เต่นชัย ประทุมแผ้ว. (2555). *การวิเคราะห์เรื่องตัวตนในงานวรรณกรรมของนายเสกสรรค์ ประเสริฐกุลตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา. (2549). *เจิมจันทน์กัสดาล : ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ :

โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2525). *วรรณคดีวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

สุภาพร มากแจ้ง. (2535). *กวีนิพนธ์ไทย 1*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2548). *ลัทธินิยมมหัศจรรย์ในวรรณกรรมไทยกับวาทกรรมแห่งความเป็นอื่น*. วารสารอักษรศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรสม กฤษณะจุฑะ. (2549). *“สัมพันธบท” และการเข้าถึงความจริงกรณีปัญหาเขื่อนปากมูล*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนุমানราชธน, พระยา. (2531). *การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

อาทิตย์ ผ่านพลู. (2558). *นิเวศปรัชญากับความสำนึกทางนิเวศปรัชญา*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 1(6).

อุบลนภา อินพลอย. (2551). *การวิพากษ์อดีตในวรรณกรรมของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).

Moe, A. (2007). “Poetry & Expanding the Ecological Self: A Contextualization of Cummings’ Typographies within the Modernist Ecological Vision.”. *Spring: The Journal of the E. E. Cummings Society* 16, 134–155.

Thai Writer : เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ผู้มาจากความโดดเดี่ยว. (2559). HI-CLASS-272. สืบค้นเมื่อ 9 พฤษภาคม 2559, จาก <http://www.hiclasssociety.com/hiclass/detailcontent.php>.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายบรรจง บุรินประโคน
วันเกิด	วันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2525
สถานที่เกิด	อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 189/10 หมู่ที่ 12 ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44150
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	นักวิชาการช่างศิลป์
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	กองส่งเสริมการวิจัยและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44150
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2540 มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนประโคนชัยพิทยาคม อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2548 ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2561 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
ทุนวิจัย	ทุนสนับสนุนโครงการวิจัยของนิสิตปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาสารคาม งบประมาณแผ่นดินปี 2560 ทุนอุดหนุนโครงการวิจัยสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา (ปริญญาโท) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีงบประมาณ 2561

พูน ปณ ทัต ชีเว